

Møte tirsdag den 6. mai 2014 kl. 10

President: Ole mic Thom messen

Dagsorden (nr. 65):

1. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Per-Kristian Foss, Carl I. Hagen, Michael Tetzschner og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Anders Anundsen, Per-Kristian Foss og Michael Tetzschner om språklig fornyelse av Grunnloven Dokument 12:21 (2011–2012), grunnlovsforslag fra Anders Anundsen og Per-Kristian Foss om en nynorsk versjon av Grunnloven Dokument 12:22 (2011–2012) og grunnlovsforslag fra Marit Nybakk, Martin Kolberg, Jette F. Christensen, Hallgeir H. Langeland og Per-Olaf Lundteigen om vedtak av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk
Dokument 12:25 (2011–2012)
(Innst. 177 S (2013–2014), jf. Dokument 12:21 (2011–2012), Dokument 12:22 (2011–2012) og Dokument 12:25 (2011–2012))
2. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) nr. 1295/2013 om opprettelse av programmet Et kreativt Europa (2014–2020)
(Innst. 176 S (2013–2014), jf. Prop. 50 S (2013–2014))
3. Interpellasjon fra representanten Tove Karoline Knutsen til helse- og omsorgsministeren:
«Vi blir stadig eldre. Mange holder seg friske lenger, men flere vil også få ulike plager og sykdommer, f.eks. demens. Vi må sikre god faglig kompetanse innen eldrehelse, -pleie og -omsorg. Vi må ta i bruk velferdsteknologi og legge til rette for at familie, frivillighet og samfunn spiller godt sammen. De siste årene har vi skapt mange flere årsverk i pleie- og omsorgssektoren, mange med relevant fagkompetanse. Daglig gjøres en flott jobb i eldreomsorgen. Samtidig ser vi utfordringer ved at mange eldre blir passivisert og at tilpasset aktivitet og opplevelser mangler. Den rød-grønne regjeringen innførte i 2007 Den kulturelle spaserstokken, som gir eldre på sykehjem/institusjoner flotte konserter og forestillinger.
Hva vil statsråden gjøre for ytterligere å styrke kultur, aktivitet og opplevelse for den delen av den eldre befolkningen som ikke har mulighet til å delta på de vanlige kulturarenaene?»
4. Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Helga Pedersen, Ingrid Heggø, Knut Storberget, Odd Omland, Martin Henriksen, Tove Karoline Knutsen, Kåre Simensen, Anna Ljunggren, Marit Arnstad og Janne Sjelmo Nordås om leveringsplikt i torskefisket
(Innst. 174 S (2013–2014), jf. Dokument 8:27 S (2013–2014))
5. Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Johnny Ingebrigtsen, Torgeir Knag Fylkesnes og Audun Lysbakken om at

fiskekvotene skal forbli i lokalsamfunnet og sikre stabil råvaretilgang for næringslivet
(Innst. 173 S (2013–2014), jf. Dokument 8:28 S (2013–2014))

6. Interpellasjon fra representanten Pål Farstad til fiskeriministeren:
«En undersøkelse gjennomført av fiskeriforskere ved Nofima i Tromsø dokumenterer at det pågår juks med mengden fisk som landes i de norske torskefiskeriene, og at en del næringsaktører opplever det som akseptert å jukse. I undersøkelsen avdekkes tre juksemetoder som er de vanligste metodene fiskere og fiskekjøpere selv opplyser at de bruker: 1) En del av fisken omsettes svart, ved at fiskeren leverer mer fisk til fiskekjøperen enn det som registreres og rapporteres til myndighetene. 2) Fisk av dårlig kvalitet blir ikke registrert og rapportert til myndighetene. 3) Fiskekjøper regner ut vekten på fisken i strid med regelverket, slik at mindre fisk blir registrert enn det regelverket tilsier. Dette er en alvorlig form for kriminalitet, som begås mot en fornybar ressurs som vår framtid verdiskaping og velferd er avhengig av.
Hva vil statsråden gjøre for å få bukt med ulovlig fiske og bekjempe juks i bransjen?»
7. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 19/2014 av 14. februar 2014 om innlemmelse i EØS-avtalen av kommisjonens gjennomføringsbeslutning 2011/633/EU om de felles spesifikasjonene i registeret for jernbaneinfrastruktur
(Innst. 171 S (2013–2014), jf. Prop. 47 S (2013–2014))
8. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 173/2013 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2009/33/EF om fremme av renere og mer energieffektive kjøretøy til veitransport
(Innst. 172 S (2013–2014), jf. Prop. 49 S (2013–2014))
9. Referat

Presidenten: Representantene Jan-Henrik *Fredriksen* og Eirin *Sund*, som har vært permittert, har igjen tatt sete. Følgende innkalte vararepresentanter har tatt sete:
For Finnmark fylke: Runar *Sjåstad*
For Oslo: Guri *Melby*
For Troms fylke: Sigmund *Steinnes*
For Nord-Trøndelag fylke: Jorid Holstad *Nordmelan*
For Sør-Trøndelag fylke: Gunn Elin *Flakne*

Det foreligger en rekke permisjonssøknader:

- fra representanten Geir Jørgen *Bekkevold* om permisjon i tiden fra og med 6. mai til og med 9. mai for å delta i forberedende besøk til valgobservasjon med OSSEs parlamentariske forsamling til Ukraina
- fra representanten Heikki Eidsvoll *Holmås* om omsorgspermisjon i tiden fra og med 6. mai til og med 18. mai
- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Per *Sandberg* i dagene 6. og

7. mai for å delta i nordisk sjefskurs i samfunnsikkerhet og beredskap, på Hurtigruten
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om velferdspolispermisjon for representanten Else-May *Botten* i dagene 6. og 7. mai
 - fra representanten Solveig Sundbø *Abrahamsen* om sykepermisjon i dagene 6. og 7. mai
 - fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om studiepermisjon for representanten Anette *Trettebergstuen* tirsdag 6. mai.

Disse søknader foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Møre og Romsdal fylke, Tove-Lise *Torve*, foreligger søknad om fritak for å møte i Stortinget i dagene 6. og 7. mai under representanten Else-May *Bottens* permisjon, av velferdsgrunner. Denne søknad foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Hedmark fylke: Lasse *Juliussen* 6. mai

For Møre og Romsdal fylke: Eva *Vinje Aurdal* 6.–7. mai

For Oslo: Ingunn *Gjerstad* 6.–15. mai

For Telemark fylke: Geir *Elsebutangen* 6.–7. mai og Hanne *Thürmer* 6.–8. mai

For Sør-Trøndelag fylke: Lill *Harriet Sandaune* 6.–7. mai

Presidenten: Lasse *Juliussen*, Eva *Vinje Aurdal*, Ingunn *Gjerstad*, Geir *Elsebutangen*, Hanne *Thürmer* og Lill *Harriet Sandaune* er til stede og vil ta sete.

Statsråd *Anders Anundsen* overbrakte fem kgl. proposisjoner.

Det var én kgl. proposisjon om endringer i EØS-høringsloven, europeisk standardisering. (De øvrige se under Referat).

Presidenten: Representanten Terje *Breivik* vil fremsette et representantforslag.

Terje Breivik (V) [10:04:52]: På vegner av representantene Pål *Farstad*, Iselin *Nybø* og meg selv har eg på denne dagen, da språket står i høgsetet, gleda av å setja fram eit representantforslag med den presise, kortfatta tittelen «om å innføre skjønn ved håndheving av regelbrudd ved skjemautfylling hvor det ikke foreligger noen personlig vinning».

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet fortsetter utover kl. 16.

Videre vil presidenten foreslå at Stortinget fraviker bestemmelsen i forretningsordenen § 59 første ledd og foretar votering etter behandlingen av sak nr. 1, og deretter samlet votering etter behandlingen av sakene nr. 2–8 ved

slutten av dagens møte. – Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag, og det anses dermed vedtatt.

Sak nr. 1 [10:05:52]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Per-Kristian Foss, Carl I. Hagen, Michael Tetzschner og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Anders Anundsen, Per-Kristian Foss og Michael Tetzschner om språklig fornyelse av Grunnloven Dokument 12:21 (2011–2012), grunnlovsforslag fra Anders Anundsen og Per-Kristian Foss om en nynorsk versjon av Grunnloven Dokument 12:22 (2011–2012) og grunnlovsforslag fra Marit Nybakk, Martin Kolberg, Jette F. Christensen, Hallgeir H. Langeland og Per-Olaf Lundteigen om vedtak av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk.

Dokument 12:25 (2011–2012) (Innst. 177 S (2013–2014), jf. Dokument 12:21 (2011–2012), Dokument 12:22 (2011–2012) og Dokument 12:25 (2011–2012))

Presidenten: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten foreslå at debatten begrenses til 3 timer og fordeles slik:

Saksordføreren 10 minutter, Arbeiderpartiet 30 minutter, Høyre 30 minutter, Fremskrittspartiet 30 minutter, Kristelig Folkeparti 20 minutter, Senterpartiet 20 minutter, Venstre 20 minutter, Sosialistisk Venstreparti 20 minutter og Miljøpartiet De Grønne 20 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil syv replikker med svar etter partienes hovedtalere innenfor den fordelte taletiden.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter. – Dette anses vedtatt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:07:58] (ordfører for saken): Dagen i dag er en historisk dag. Stortinget vil i dag vedta en språklig modernisering av Norges grunnlov på våre to likestilte skriftspråk, bokmål og nynorsk. Dette er en svært viktig markering fra Stortinget ved 200-årsjubileet for Grunnloven vår.

Grunnloven er den høyest rangerte loven i *Kongeriket Norge*. Grunnloven er grunnlaget for vårt folkestyre.

Dagens språkform gjør at Grunnlovens innhold er vanskelig å forstå for dagens lesere. Dette harmoniserer svært dårlig med Grunnlovens rolle som grunnlaget for vårt folkestyre.

Lovens språkform var gjennom en varsom revisjon i 1903. Etter dette har ikke Grunnloven gjennomgått noen helhetlig språklig fornyelse. I mellomtida har norsk språk utviklet seg mye.

Det er derfor svært gledelig at et bredt flertall på Stortinget i dag vil styrke vårt folkestyre ved å gjøre Grunnloven mer tilgjengelig for de mange. Med en helhetlig språklig modernisering vil Grunnloven kunne leses og forstås av langt flere norske borgere. En slik språklig moder-

nisering av Grunnloven er et demokratiseringsprosjekt til beste for vårt folkestyre.

På en slik historisk dag er det viktig å takke noen mer enn andre, først og fremst sjølsagt alle som i komitéarbeidet, høringer for komiteen, samt i det offentlige ordskiftet, har bidratt til debatt, argumenter og forslag til en helhetlig språklig modernisering av Grunnloven

I tillegg vil jeg trekke fram én person spesielt her i dag: tidligere mangeårige stortingsrepresentant og visepresident i Stortinget, Carl Ivar Hagen, som også fyller 70 år i dag. Jeg stiller meg i rekken av gratulantene.

Hagen arbeidet internt på Stortinget for å få til en helhetlig språklig fornyelse av Grunnloven. Hagen så hvor viktig dette var lenge før mange andre gjorde det. Hagen manglet støtte fra flere, også i daværende presidentskap, men gav seg ikke. Hagen fremmet 30. september 2008 alene grunnlovsforslag fra Carl Ivar Hagen og Finn-Erik Vinje om en forsiktig språklig fornyelse av Grunnloven.

I tillegg til Hagens iherdige innsats for å få til en språklig fornyelse av Grunnloven vil jeg trekke fram professor emeritus Finn-Erik Vinje. Vinje utarbeidet grunnlovsforslaget om språklig fornyelse av Grunnloven, som Hagen på vegne av begge framsatte 30. september 2008. Vinje har i flere år beskjeftiget seg med Grunnlovens språk og stil. På oppdrag av Stortinget gav Vinje i 2002 ut boka «Frihetens palladium – i språklig belysning: om språket i Grunnloven», en redegjørelse for Grunnlovens språkhistorie og grammatikk fra 1814 til våre dager. I denne boka diskuterer Vinje hvordan en eventuell språklig fornyelse av Grunnloven kan skje.

Innsatsen og arbeidet til Carl Ivar Hagen og Finn-Erik Vinje har vært sterkt medvirkende til – om ikke avgjørende for – at Stortinget denne våren kan vedta en helhetlig språklig modernisering av Grunnloven. Jeg mener at Hagens innsats har vært avgjørende for å sette i gang prosessen, slik at Stortinget i 200-årsjubileet for Grunnloven kan vedta at Norges grunnlov – grunnlaget for vårt folkestyre – skal foreligge på våre to likestilte norske skriftspråk, bokmål og nynorsk.

Som saksordfører, både for det tidligere stortingsbehandlete Dokument nr. 12:16 for 2007–2008 – altså stortingsrepresentant Carl Ivar Hagens grunnlovsforslag – jf. Innst. 276 S for 2011–2012 og for de tre grunnlovsforslagene med tilhørende innstilling, som Stortinget i dag skal votere over, vil jeg rette en stor og hjertelig takk til både Carl Ivar Hagen og Finn-Erik Vinje for deres iherdige og utrettelige arbeid for en språklig fornyelse av Grunnloven. Deres arbeid er svært høyt verdsatt og nyter respekt hos mange.

Stortinget skal i dag så behandle tre grunnlovsforslag: Grunnlovsforslag nr. 21 framsatt av Anders Anundsen, Per-Kristian Foss og Michael Tetzschner om språklig fornyelse av Grunnloven, omtalt som Vinjes bokmålsforslag, Grunnlovsforslag nr. 22 framsatt av Anders Anundsen og Per-Kristian Foss om en nynorskversjon av Grunnloven, omtalt som Graver-utvalgets nynorskversjon, og til slutt Grunnlovsforslag nr. 25 framsatt av Marit Nybakk, Martin Kolberg, Jette F. Christensen, Hallgeir H. Langeland og

Per Olaf Lundteigen om vedtak av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk, Dokument 12:25 for 2011–2012, omtalt som Graver-utvalgets forslag.

Ved Stortingets tidligere behandling av Grunnlovsforslag nr. 16 for 2007–2008, jf. Innst. 276 S for 2011–2012, uttalte en samlet komité:

«Komiteen deler forslagsstillernes syn på at Grunnlovens gammelmodige dansk-norske språkdrakt fra 1903 er vanskelig å lese i dag. Grunnloven bør moderniseres rent språklig for å bli et enda mer levende dokument i det norske folkestyret.»

Flertallet i komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk venstreparti og Senterpartiet, gikk likevel imot å vedta Grunnlovsforslag nr. 16 for 2007–2008 slik det forelå. Dette flertallet mente at Grunnloven måtte foreligge i begge de to offisielle skriftspråkene i Norge, bokmål og nynorsk. Av denne grunn alene avviste derfor disse medlemmene den gang forslaget fra Hagen og Vinje. Etter deres syn var det urimelig at Grunnloven bare forelå på én av de offisielle målformene i Norge.

Finn-Erik Vinjes forslag om språklig fornyelse av Grunnloven, vedtatt til framsettelse av Carl I. Hagen, ble heller ikke vedtatt av Stortinget 21. mai 2012, men i forbindelse med behandlingen av grunnlovsforslaget gjorde 151 representanter følgende vedtak:

«Stortinget ber Presidentskapet bidra til å få utarbeidet oppdaterte språklige versjoner av Grunnloven på bokmål og nynorsk. I dette arbeidet skal det legges til grunn at de to versjonene skal være likestilte og at den språklige moderniseringen ikke skal endre realiteten i den gamle (någjeldende) Grunnloven. De nye versjonene må foreligge slik at de kan fremmes som grunnlovsforslag innen 28. september 2012. Stortinget bør tilstrebe å få vedtatt de to nye utgavene i jubileumsåret 2014.»

Som følge av dette oppnevnte Stortingets presidentskap 31. mai 2012 et utvalg for utarbeidelse av nye tekstversjoner av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk – Grunnlovsspråkutvalget – ledet av professor og dekan ved juridisk fakultet ved Universitetet i Oslo, Hans Petter Graver. Utvalget besto for øvrig av rådgiver Øystein Baardsgaard og rådgiver Bård Eskeland fra Språkrådet, førsteamanuensis Eirik Holmøyvik fra juridisk fakultet, Universitetet i Bergen og spesialrådgiver Kyrre Grimstad, Stortingets administrasjon. Utvalget ble gitt følgende mandat:

«Utvalget skal utarbeide nye, språklige oppdaterte versjoner av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk. Det skal tas sikte på å utforme grunnlovsbestemmelsene i et mest mulig forståelig språk etter gjeldende rettskrivningsnormer for bokmål og nynorsk. Det skal legges til grunn for arbeidet at de to målversjonene av Grunnloven skal være likestilte og ha samme rettslige status.

Et overordnet hensyn skal være at de språklige endringene i minst mulig grad skal berøre meningsinnholdet i de enkelte bestemmelsene, og at de to språkversjonene i minst mulig grad skal kunne tolkes ulikt. Samtidig skal det være et siktemål å endre grunn-

lovsbestemmelsene så lite som mulig i forhold til den någjeldende teksten.

Dersom det ikke lar seg gjøre å omskrive en grunnlovsbestemmelse i et tidsmessig språk uten at det kan ha konsekvenser for meningsinnholdet, eller bestemmelsen må omformuleres for at den skal gi korrekt uttrykk for meningsinnholdet, kan utvalget utarbeide alternative versjoner av bestemmelsen, eventuelt bare for én av målversjonene. I slike tilfeller bør fortrinnsvis minst én versjon ligge tettest mulig opptil den språklige utformingen av originalteksten, og minst én versjon gi mest mulig dekkende uttrykk for meningsinnholdet i den originale teksten. De språklige og juridiske vurderingene utvalget gjør i slike og andre tilfeller, bør begrunnes i den medfølgende rapporten til presidentskapet.

Utvalget skal også omsette, til begge målformer, grunnlovsforslag som allerede er fremsatt eller fremsettes før avbrytelsen av Stortingets forhandlinger i juni i år, eller språklig kvalitetssikre slike grunnlovsforslag fremsatt i en moderne språkform. I tillegg skal utvalget omsette grunnlovsforslagene utarbeidet av Menneskerettighetsutvalget i Dokument 16 (2011–2012) til nynorsk, og språklig kvalitetssikre Menneskerettighetsutvalgets forslag utformet på tidsmessig bokmål.

Utvalgets rapport til Stortingets presidentskap med fullstendig utkast til nye, språklig oppdaterte versjoner av Grunnloven, og omsetting og kvalitetssikring av grunnlovsforslag som nevnt, skal avgis til Stortingets presidentskap senest mandag 17. september 2012.»

Grunnlovsspråkutvalget avga 17. september 2012 rapport til Stortingets presidentskap, Dokument 19 for 2011–2012. Rapporten inneholder moderniserte versjoner av de enkelte paragrafene i Grunnloven, på både bokmål og nynorsk. I tråd med utvalgets mandat har utvalget lagt vekt på at de nye grunnlovstekstene skal formuleres «i et mest mulig forståelig språk etter gjeldende rettskrivningsnormer», samtidig som dette «i minst mulig grad skal berøre meningsinnholdet i de enkelte bestemmelsene». Der det har vist seg vanskelig å forene disse to retningslinjene, har utvalget foreslått alternative formuleringer av enkelte bestemmelser. I rapporten er det grundig redegjort for utvalgets vurderinger og anbefalinger vedrørende hver enkelt grunnlovsparagraf. I rapporten har utvalget også utformet ett samlet forslag til oppdaterte tekstversjoner av Grunnloven, med én bokmålstekst og én nynorsktekst.

Hvorfor argumenterer og tilrår Arbeiderpartiet, Senterpartiet, SV og Miljøpartiet De Grønne i dagens innstilling for at Stortinget skal vedta Graver-utvalgets forslag til moderniserte og likestilte tekstversjoner av Grunnloven på bokmål og nynorsk?

Som allerede nevnt er jeg svært glad for at Stortinget i dag vil vedta helhetlig språklig modernisering av Grunnloven. Jeg vil her argumentere for hvorfor flertallet i innstillinga mener det riktige og mest framtidrette vil være å vedta Graver-utvalgets forslag om likestilte tekstversjoner av Grunnloven på bokmål og nynorsk.

Når Stortinget i 200-årsjubileet for Grunnloven vår vedtar en helhetlig språklig modernisering, bør vi bruke denne muligheten til å gjøre det som vil være det rikti-

ge og mest formålstjenlige valget for mange år framover. Stortinget kan velge å vedta både Vinjes bokmålsversjon, grunnlovsforslag nr. 21, og Graver-utvalgets nynorskversjon, grunnlovsforslag nr. 22, men dette vil medføre unødvendige praktiske og pedagogiske problem.

Graver-utvalgets bokmåls- og nynorskversjon er tilpasset hverandre ved at moderniserte begreper er like så langt som mulig. Språket er gjort enklere og mer aktivt sammenlignet med originaltekstens foreldede språk og Vinjes bokmålsversjon. Sistnevnte representerer strengt tatt ikke en reell modernisering av grunnlovsspråket.

Løsningen med Vinjes bokmålsversjon og Graver-utvalgets nynorskversjon er ikke elegant. Vi får en nynorskversjon som er klart mer moderne i både språklig stil og ord og uttrykk sammenlignet med bokmålsversjonen. Man vil lett kunne komme i en situasjon hvor nynorskversjonen rent faktisk blir den primære språkversjonen i praktisk bruk, rett og slett fordi nynorskversjonen vil være mer moderne og lettere å lese og forstå for politikere og for andre lesere. Dette er alene grunn god nok for Stortinget til å vedta Graver-utvalgets bokmålsversjon framfor Vinjes bokmålsversjon.

Jeg vil videre trekke fram to forskjeller mellom Graver-utvalgets nynorskversjon og Vinjes bokmålsversjon:

Graver-utvalget har gjennomgående modernisert foreldede begreper og uttrykk, mens dette ikke er gjort i Vinjes bokmålsversjon. I § 25 første ledd i Vinjes versjon heter det: «Kongen har høyeste befaling over rikets land- og sjømakt». I Graver-utvalgets versjon heter det: «Kongen har høyeste befalinga over forsvarsmakta til riket». I § 100 første ledd i Vinjes versjon heter det: «Ytringsfrihet bør finne sted» og i Graver-utvalgets versjon: «Ytringsfridom skal det vere».

Vinjes bokmålsversjon vil kreve mer tolkning enn Graver-utvalgets nynorskversjon, som er oppdatert for å uttrykke dagens juridiske innhold.

En modernisert bokmålsversjon fra Vinje vil by på de samme tolkningsspørsmålene som den gjeldende grunnlovsteksten, mens nynorskversjonen vil være fri for en del av de tolkningsproblemene som følger av Grunnlovens foreldede språk.

For alle andre enn spesialister på juridiske termer og Grunnloven vil denne forskjellen kunne virke forvirrende og til en viss grad undergrave formålet med moderniseringen av grunnlovsspråket, nemlig å gjøre Grunnloven tilgjengelig for folk flest.

Graver-utvalget har forenklet setninger i flere paragrafer ved å dele lange og vanskelige setninger i flere setninger. Dette er ikke gjort i Vinjes språkversjon. Dermed vil referanser til de to språkversjonene bli forskjellige for en del paragrafer. La meg bruke § 64 som eksempel på dette. I Vinjes bokmålsversjon lyder den slik:

«De valgte representanter forsynes med fullmakter hvis lovligheit bedømmes av Stortinget.»

I Graver-utvalgets nynorskversjon er § 64 delt i to setninger da paragrafen inneholder to ulike regler:

«Dei valde representantane får tildelt fullmakter. Stortinget avgjer om fullmaktene er lovlege.»

Følgende paragrafer er forenklet og delt opp i Graver-

utvalgets bokmåls- og nynorskversjon sammenlignet med både originalteksten og Vinjes bokmålsversjon:

§ 6 første ledd er delt i to setninger i nynorskversjonen. § 13 andre ledd er delt i to setninger i nynorskversjonen. § 21 har tre setninger i originalteksten og fire setninger i nynorskversjonen. § 26 andre ledd har én setning i originalteksten og to setninger i nynorskversjonen. § 28 har to setninger i originalteksten og tre setninger i nynorskversjonen. § 30 andre ledd har punktum satt på et annet og mer logisk sted i nynorskversjonen. § 55 har to setninger i originalteksten og tre setninger i nynorskversjonen. § 57 femte ledd har to setninger i originalteksten og tre setninger i nynorskversjonen. § 64 er delt i to setninger i nynorskversjonen. § 74 andre ledd er delt i to setninger i nynorskversjonen.

Dersom Stortinget vedtar Vinjes bokmålsversjon og Graver-utvalgets nynorskversjon, vil referanser til de ovenfor nevnte bestemmelser være ulike for de to språkversjonene. Dette må da løses ved hjelp av en dobbel referanse. Slik dobbel referanse kan gjøres på forskjellige måter, men bør standardiseres så raskt som mulig. Ideelt bør Stortingets konstitusjonelle avdeling publisere en tilråding straks etter dagens møte om Stortinget vedtar de to ulike språkversjonene. Dette bør gjøres kort og enkelt.

Sist, men like viktig: Ved å vedta Vinjes bokmålsversjon og Graver-utvalgets nynorskversjon vil Grunnlovens skriftspråk ikke samsvare med de språklige versjoner på bokmål og nynorsk av grunnlovsforslag med materielle endringer som Stortinget skal behandle senere i vår og i de kommende to sesjonene. Alle grunnlovsforslag er foreslått som to alternativ, et på eksisterende grunnlovsspråk og et alternativ på bokmål og nynorsk. Særlig gjelder dette forslagene om omfattende endringer i Grunnlovens vern av menneskerettighetene, som Stortinget skal behandle i neste uke. For disse forslagene ble bokmålsversjonen utarbeidet av Graver-utvalget. Disse forslagene til nye grunnlovsbestemmelser foreligger altså bare i Graver-utvalgets moderne språkstil, og altså ulik Vinjes bokmålsversjon. Dersom Stortinget nå vedtar Vinjes moderate bokmålsversjon, vil vi komme i den situasjonen at bokmålsversjonen av Grunnloven vil inneholde bestemmelser i to forskjellige språkstiler. Hoveddelen vil være i Vinjes moderate språkstil, mens de nye bestemmelsene om menneskerettigheter vil foreligge i Graver-utvalgets mer moderne språkstil. Dette betyr at om Stortinget vedtar Vinjes bokmålsversjon framfor Graver-utvalgets bokmålsversjon, vil vi ikke bare få unødvendige forskjeller og medfølgende praktiske utfordringer i forhold til den mer moderne nynorskversjonen, vi vil da også få en bokmålstekst som er lite framtidrettet, og som alt i denne stortingsperioden vil få nye bestemmelser skrevet på et annet og mer moderne bokmål.

Slik sett var det spesielt å lese innstillinga hvor representantene fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre uttalte følgende:

«Disse medlemmer vil peke på muligheten for å beholde originalspråket som utgangspunkt, men tillate gradvise endringer på nåtidnorsk, og fremheve som vesentlig fordel at Grunnloven beholder sin verdi som symboltungt historisk dokument uten å bryte tradi-

sjonslinjene bakover. Samtidig vil man kunne gjøre de endringer som man finner påkrevet i en ny tid.»

Det er flott å vite at disse partienes komitémedlemmer siden innstillinga ble avgitt har endret standpunkt og nå går inn for en helhetlig språklig modernisering av Grunnloven. Jeg vil oppfordre disse medlemmer til å votere for Graver-utvalgets forslag til både bokmåls- og nynorskversjon. Slik viser vi de mange at Stortinget, når det påkreves, tar de riktige avgjørelser for framtida.

Til slutt: Jeg vil oppfordre flest mulig til å lese innstillinga og også å lytte godt til dagens debatt for på denne bakgrunn å danne seg et sjølstendig grunnlag for voteringa senere i dag. Senterpartiets representanter vil votere for Graver-utvalgets likestilte tekstversjoner av Grunnloven på våre to likestilte skriftspråk, bokmål og nynorsk og alternativ 34 om at de to grunnlovstekstene på bokmål og nynorsk skal være likestilte.

Det har vært en stor glede som saksordfører å oppleve den vilje til samling om språklig modernisering av Kongeriket Norges grunnlov som jeg har opplevd etter at komiteen avga innstilling 29. april. Ut ifra partienes standpunkter i innstillinga var det ikke to tredjedels flertall for noen språklig modernisering av Grunnloven. I dag er det derimot stort flertall for – ja, kanskje enstemmighet om – å for første gang å få Grunnloven på vårt likestilte skriftspråk: nynorsk. Graver-utvalgets grunnlovstekst på nynorsk er på et moderne, lettforståelig språk. Nynorskversjonen av Kongeriket Norges grunnlov vil derfor bli mye lest av både bokmåls- og nynorskfolk. Alt ligger i dag til rette for at vi som stortingsrepresentanter også velger den moderne lettforståelige bokmålsversjonen, altså Graver-utvalgets bokmålsversjon.

I dag må hver enkelt ombudskvinne og ombudsmann ta sitt eget valg ut fra hva en sjøl mener styrker vårt høyeste rettsgrunnlag for folkestyre, Grunnloven, best. Grunnloven skal etter Senterpartiets syn ikke være et nasjonalt klenodium. Grunnloven er grunnlaget for vårt folkestyre. Språklig modernisering av Kongeriket Norges grunnlov er et demokratiseringsprosjekt til beste for vårt folkestyre.

Martin Kolberg (A) [10:30:21]: Grunnloven har siden 1814 vært grunnlaget for, og en viktig forutsetning for, utviklinga av vårt demokrati. Grunnloven er, og skal også for framtiden være, folkets lov. Men Grunnloven er også et grunnleggende politisk dokument, som skal være førende for samfunnets utvikling. Den skal gi beskyttelse til det enkelte menneske mot staten og mot eventuelle private interesser. Grunnloven må respekteres av oss politikere og av domstolene. Det blir den i dag. Det må og skal den også bli i framtiden.

At språk er makt, er en anerkjent kunnskap. At Grunnlovens språk er slik at hele befolkningen lett kan lese den og forstå dens bestemmelser, er avgjørende viktig for norsk demokrati.

Stortinget har i forbindelse med jubileet arrangert en konkurranse blant skoleelever om Grunnloven. Vi har fått inn mange flotte bidrag. Jeg tillater meg å lese to vers fra klasse 8 B på Nedenes skole:

Vi leser Norges Riges Grundlov,

er smarte ungdom på fjorten år.
Men hva er det vi ser;
den er vanskelig å skjønne,
det er et språk vi ikke forstår.
Språket må endres,
slik at vi fatter,
de tanker og lover som preger vårt land.
Skal Grundloven leve,
de neste to hundre,
må det brukes et språk vi unge kan.
Da er mye sagt.

Arbeiderpartiet og jeg mener at befolkningen har en rettighet til å kunne forstå sitt lands grunnlovsbestemmelser. Det er Stortingets konstitusjonelle ansvar å sørge for at dette skjer. Dette er bakgrunnen og grunnlaget for at Arbeiderpartiet tydelig går inn for at Grunnloven vår nå må få et moderne språk, som gjør den lett tilgjengelig for alle, og for at Stortinget gjennom denne behandlingen også skal vedta at Grunnloven skal foreligge på nynorsk. Jeg vil si det slik: Det skylder vi den delen av befolkningen som har nynorsk som sitt hovedmål, og det vil være et tydelig signal fra Stortinget om at våre to språkformer er likeverdige. Moderne bokmål og moderne nynorsk, slik Arbeiderpartiet har redegjort for i innstillinga, vil etter vår mening være det beste og riktigste vedtaket Stortinget i dag kan gjøre, slik saksordføreren, representanten Lundteigen, på en meget god måte har redegjort for allerede.

Det ville også være helt i tråd med vår språklige tradisjon, slik den har utviklet seg over tid, at vårt offisielle skriftspråk følger utviklingen i språket, slik vi til enhver tid snakker og skriver. Det er jo ikke slik at offisielle dokumenter i dag skrives på det skriftspråket som gjaldt i 1903. Nei, det følger den utviklingen i språket som til enhver tid gjelder. Også på dette grunnlaget – det språklige grunnlaget – er det riktig at Stortinget vedtar at Grunnlovens språk skal være på nåtidens bokmål og nåtidens nynorsk.

Den behandlingen vi har her i Stortinget i dag, er, som saksordføreren allerede har sagt, sluttpunktet etter en lang forberedelse, et forberedende arbeid som hele Stortinget har vært involvert i gjennom mer enn to stortingsperioder. Etter initiativ fra forrige kontroll- og konstitusjonskomité satte daværende presidentskap ned utvalget ledet av professor og dekan ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo, Hans Petter Graver, som ble gitt i oppdrag å fremme forslag til to gjennomarbeidede utkast til grunnlovstekst på bokmål og nynorsk. I det forrige storting stemte 151 representanter for at dette arbeidet skulle gjøres. Med andre ord: Det såkalte Graver-utvalget fikk et bredt mandat.

Men selvsagt er det slik at forrige storting ikke binder det nåværende. Likevel vil jeg uttrykke at det ville være svært bemerkelsesverdig, og jeg vil også si uheldig, hvis Stortinget etter en slik forberedelse og et slikt initiativ, også i jubileumsåret, ikke skulle vedta noen som helst form for fornyelse av språket. Det ville også etter min mening gi et helt galt signal til forvaltningen vår om å holde seg til det jeg vil karakterisere som et formelt og noen ganger vanskelig språk. Det skaper også avstand til befolkningen og grunnlag for mye tvil om brev og dokumen-

ters innhold og mening. Et slikt signal bør Stortinget ikke gi.

Med rette, og med stor tyngde, er det i sammenheng med 200-årsjubileet for Grunnloven fra mange hold, og ikke minst fra vår egen president, understreket hvor framtidrettede og moderne eidsvollsmennene var. Jeg slutter meg til presidentens syn på disse punktene og hans karakteristikk, også fordi de som var på Eidsvoll, skrev Grunnloven på datidens språk. Hvis vi som stortingsrepresentanter skal representere den samme verdi og den samme kultur, bør vi gjøre det samme. På Eidsvoll satte de folket i sentrum. At Grunnloven kan leses av de kommende generasjoner, vil være vårt bidrag til den utviklingen som ble satt i gang på Eidsvoll i 1814, og som vi alle, med rette, er så stolte av.

Motstanderne av språklig fornyelse og modernisering hevder i innstillinga at:

«(...) Grunnloven har en symbolverdi og er et slags nasjonalt klenodium.» Videre står det:

«Selv om språket i Grunnloven er aldret, er det samtidig et særegent og høytidelig språk som det knyttes pietetsfølelse til.»

Videre står det:

«Grunnloven er også et kulturhistorisk dokument som det er verd å bevare.»

Selvsagt er Grunnloven av 1814 et kulturhistorisk dokument. Det er alle i denne salen enig i. Men det er ingen motsetning mellom et slikt synspunkt som vi kan være enige om, og behovet for modernisering av språket. Jeg forstår ikke den motsetningen. Jeg er overbevist om at hvis den kulturhistoriske verdien skal bevares, må Grunnloven komme nærmere folket. Da, og bare da, kan dette storting hevde at vi bringer videre den kulturhistoriske arven fra 1814 – eller som professor Eivind Smith så treffende har sagt: Stortinget har til oppgave å fjerne det historiske sløret som ligger mellom folket og Grunnloven.

Fra motstanderne av fornyelsen av språket er det framkommet synspunkter om at det ikke – fra verken lovanvenderne, det akademiske miljø eller enkeltpersoner – er noe sterkt ønske om å endre grunnlovsspråket. Det er en tendensiøs framstilling, ja nesten direkte uriktig. Hovedinntrykket er at motstanderne og innsigelsene mot en språklig fornyelse, er svært få. I de høringene komiteen har gjennomført, er det framkommet meninger og synspunkter, men med ett unntak har ingen konkret gitt uttrykk for motstand. Språkrådet, som er det offisielle organ i disse sammenhenger, har sluttet helhjertet opp om at Stortinget foretar en modernisering av språket, og de støtter det som kalles Graver-innstillinga.

Komiteen mottok for få dager siden et brev som er underskrevet av 31 professorer ved de juridiske fakulteter i Oslo, Bergen og Tromsø og en høyesterettsdommer, som alle tydelig understreker ønsket om og behovet for språklig fornyelse. Meningene i disse miljøene skal selvsagt tillegges vekt, men de er på ingen måte avgjørende. Det er helt nødvendig at Stortinget ved denne anledning hele tida holder befolkningens ønske om og behov for et lesbart språk i sentrum for sin oppmerksomhet, og det er det som må være begrunnelsen. Det er ingen motsetning mellom øns-

kene i de såkalte akademiske miljøene og i folket på dette området.

Komiteen har i sine forberedelser også gått tungt inn i spørsmålet om hvorvidt nytt språk kan få betydning for tolkningen av Grunnlovens bestemmelser. Som det tydelig framkommer av merknadene i innstillinga, er bekymringen for juridiske komplikasjoner som følge av en språklig modernisering ikke lenger til stede. Ingen – og jeg understreker ingen – har i høringene uttrykt synspunkter i en slik retning, heller ikke at det skal oppstå tolkningsutfordringer mellom en tekst på bokmål og en tekst på nynorsk. Erfaringene fra andre land som har sin grunnlov på to språk, viser også tydelig at dette ikke representerer et problem.

Så til nynorsk. Arbeiderpartiet ivrer som sagt sterkt for at Grunnloven også skal vedtas på nynorsk. Vi har stått for det lenge. Og jeg vil si det med ordene fra nynorskforkjemperen Ivar Aasen i 1836. Han var bare 22 år da han brukte Grunnloven og de rettighetene den ga borgerne, da han formulerte sitt program for det nynorske skriftspråket. Han sa:

Språk er demokrati. Først når folk kan lese og forstå det som er skrevet, og selv uttrykke seg på et mål som de kjenner seg hjemme i, kan meningsfullt ordskifte finne sted. Først da er vi myndige borgere i eget land.

At vi vedtar Grunnloven på nynorsk, vil, som saksordføreren så godt sa, være et historisk vedtak. Det – og det alene – kan være et jubileumsår verdig. Jeg mener at det er på tide formelt gjennom Grunnloven på denne måten å sidestille bokmål og nynorsk.

Slik innstillinga nå foreligger, som saksordføreren har sagt, er det ikke grunnlovsmessig flertall for Grunnloven på modernisert bokmål og på nynorsk – ikke for noen av de forandringene jeg har snakket om her. Arbeiderpartiet har, sammen med Senterpartiet, SV og Miljøpartiet De Grønne, gjennom hele behandlingen stått for fornyelse både på bokmål og på nynorsk. Dette er fortsatt Arbeiderpartiets hovedsyn. Men som det er redegjort for, har det – og jeg uttrykker glede rundt det – foregått nødvendige diskusjoner og samtaler i kontroll- og konstitusjonskomiteen de siste dager. Vi vet at Høyre, Kristelig Folkeparti og deler av Venstre, vil jeg si, primært ønsker at ingen prinsipielle endringer skal skje, slik innstillinga foreligger – ikke på bokmål og ikke at det skal vedtas en nynorsk versjon.

Derfor vil jeg uttrykke stor glede og anerkjennelse til Kristelig Folkeparti, som først tok initiativet til en løsning ved at de forlot sitt primære standpunkt, som også er et landsmøtevedtak. Så vil jeg uttrykke anerkjennelse til Fremskrittspartiet, som har hatt et konsekvent syn gjennom hele dette løpet, og som raskt sa seg villig til å delta i konstruktive samtaler for å oppnå det som jeg forutsetter at Stortinget kommer til å gjøre om to–tre timer. De rødgrønne partiene forlot da raskt sine primære standpunkter, også for å bidra til enighet. Det er bedre å oppnå det som vi oppnår i dag, enn ingen forandring – selvsagt er det det!

Og så sier jeg følgende: Denne enigheten mellom disse partiene ble oppnådd før helgen. Vi kontaktet Venstre, og Venstre viste vilje og hadde en konstruktiv holdning. Så er sannheten den at Høyre bekjentgjorde sitt synspunkt – i alle fall til meg – først i går, ved at Michael Tetzschner ga

meg et brev der det sto at de også vil kunne stemme for dette. Jeg sier dette fra Stortingets talerstol fordi det forsøkes skapt et annet inntrykk av hva som har skjedd. Det forsøkes skapt et inntrykk av at dette har skjedd først når Arbeiderpartiet endelig gikk bort fra sitt radikale forslag. Det er en usann framstilling. Vi har hele tida ivret for en løsning og stått bak forberedelsene gjennom mange år og gjennom komiteens sluttbehandling i sluttfasen. Dette er sagt her fordi jeg vet at historien rundt hva det er som skjer i slike sammenhenger, har en viss betydning. Men det viktigste er selvfølgelig den voteringen som kommer seinere i dag.

Så vil jeg til slutt uttrykke en takk til Hans Petter Graver og hans utvalg for alt det arbeidet de har gjort. Jeg uttrykker også en takk til Finn-Erik Vinje – i likhet med hva saksordføreren gjorde – fordi han har gjort sitt, også på oppdrag fra Stortinget, gjennom mange år og har arbeidet med dette. Jeg takker også representanten Per Olaf Lundteigen for hans arbeid som saksordfører, som har vært konstruktivt og bra på alle sett.

Arbeiderpartiets gruppe vil med bakgrunn i det jeg nå har sagt, som sitt primære standpunkt i dagens votering stemme for moderne bokmål og moderne nynorsk, altså Graver-varianten, som det heter på internspråket her i huset. Faller det, vil vi stå ved vår avtale og stemme for moderne nynorsk og den moderate moderniseringen på bokmål, den såkalte Vinje-versjonen.

Michael Tetzschner (H) [10:48:34]: Det som er i orden, skal ikke repareres. Dette er visstnok en beskjed som står på militære kjøretøyer enkelte steder i vårt land. Det bør også være mottoet for alle endringer av Grunnloven. Det er faktisk også godt i samsvar med Grunnloven selv. Den har en endringsparagraf, § 112, som lyder i sammendrag:

«Viser Erfaring, at nogen Del af denne Kongeriget Norges Grundlov bør forandres, (...) maa saadan Forandring aldrig modsige denne Grundlovs Principer, men alene angaa Modifikationer i enkelte Bestemmelser, (...)»

I dette ligger det en anvisning for både hva som skal kunne begrunne endringer, og at når endringer gjøres, skal det skje som mindre endringer av enkeltparagrafer. Det må være tillatt også å si at strengt tatt vil både jubileumsfeiring som grunnlag for nyskriving av Grunnloven og gjennomgående revisjoner, særlig hvis de er av innholdsmessig art, ikke være i beste samsvar med Grunnloven selv.

For dem som er her i salen, vil jeg et øyeblikk henlede oppmerksomheten på Oscar Wergelands maleri fra Riksforsamlingen på Eidsvoll i 1814. Det er mange som tror det forestiller 17. mai, men i virkeligheten er det en scene fra 11. mai, da Riksforsamlingen vedtar endringsparagrafene. Så det er tunge historiske føringer som flere burde føle ydmykhet overfor når man ut fra et nåtidsperspektiv går inn og gjør endringer.

I forbindelse med dette grunnlovsjubileet er det initiert fornyelse langs to dimensjoner. Det er det nye grunnlovsspråket, og så er det en gjennomgang av menneskerettighetsbestemmelsene, med det formål at Grunnloven også

kan få et mer synlig og komplett sett av de reglene som sikrer frihetsrettene for borgerne og samtidig setter grenser for statlig makt.

I debatten har det vært veldig naturlig å konsentrere seg om språkforslagene fra Hans Petter Graver og gruppen som gjorde denne utredningen, og forslaget fra professor Finn Erik Vinje. Men jeg mener at det har vært undervurdert hvilke språklige fornyelser Dokument 16 (2011–2012) fra Menneskerettighetsutvalget, det såkalte Lønning-utvalget, ville gitt grunnlag for. Noe av det som har vært problemet i denne debatten, er at man har kastet seg fullt og helt inn i språkdebatten uten kanskje å ha satt seg helt inn i de språklige virkningene av å ta inn de opplagte, ukontroversielle endringene i rapporten fra Lønning-utvalget.

Derfor vil jeg bare referere hva som ville fulgt av språklige endringer i neste uke om vi i dag ikke hadde blitt enige om en annen språkdrakt. Det vi ville gitt slipp på da, ville vært § 95, om likhetsprinsippet, som blir reformulert – dermed går ordene «Protektorier» og «Moratorier» ut. I § 96 ville uttrykket «Pinligt forhør», som i og for seg fortsatt finnes som begrep, men som har fått en klar betydningsendring, blitt reformulert og tatt opp i en annen paragraf. «Sportler» ville forsvunnet ut av § 98 – det som skulle være et vern mot at dommerne ikke var avhengige. Paragraf 103, «Fristede tilstedes ikke dem, som herefter fallere», utgår i sin helhet. Det er også verdt å merke seg at Kolbergs ene referanse til brev fra det juridiske miljø nettopp går til angrep på § 103, som uansett ville forsvunnet ut i historiens natt neste uke. Mer oppsiktsvekkende er at Arbeiderpartiet så sent som i komitéinnstillingen bruker «Jord og Boslod» i § 104 som et eksempel på hvor vanskelig Grunnloven er å forstå. Formuleringen ville forsvunnet ut i neste uke.

Jeg bruker disse eksemplene for å vise at Høyres gruppe har nærmet seg disse endringene helhetlig. Vi har altså sett på både språkendringene og Menneskerettighetsutvalget, det som var nytt siden noen av oss fremmet grunnlovsforslag 21. De som sto bak det, var altså Anders Anundsen, til stede her som statsråd, Carl I. Hagen, i diplomatlosjen, ikke lenger som representant, Per-Kristian Foss, som riksrevisor, ikke til stede i dag, og undertegnede, som eneste møtende representant for det forslaget. Det forslaget har jeg hele tiden stått inne for, jeg står inne for det, og jeg er selvfølgelig tilfreds med at også representantene Lundteigen og Kolberg kommer til å stemme for det forslaget senere i dag.

Det jeg kunne etterlyse, var en kanskje litt mer positiv omtale av det forslaget når de samme herrerne selv stemmer for dette personlig og også har overtalt sine partigrupper til å si at dette er gode løsninger. Det er nemlig ikke lett å få øye på hvorfor de skulle stemme for dette forslaget, hvis man leser innstillingen. Da vil jeg henvise til det trykte saksfremlegget som ligger på plassene i dag – for det første bosloddeksmplet side 54, spalte 1, som altså er å krige mot vindmøller eller slå inn åpne dører – men det er også en interessant argumentasjon mot representantforslag 21, som jeg selv står inne for sammen med mine medforslagsstillere, altså Vinje-forslaget. Der vil jeg sitere det som er Arbeiderpartiet, SV, Senterpartiet og Miljøpartiet

De Grønnes syn i komitéinnstillingen på det forslaget de kommer til å stemme for senere i dag, og det er følgende:

«Dette flertallet viser videre til at grunnlovsforslag 21 (2011–2012) om språklig ansiktsløftning av grunnlovsteksten bare i meget beskjeden grad innebærer oppdeling og forenkling av kronglete og vanskelig tilgjengelige setninger i dagens grunnlovstekst.

Dette flertallet mener på bakgrunn av ovennevnte eksempler at grunnlovsforslag 21 (2011–2012) ikke innebærer den språklige fornyelsen av Grunnloven som norske borgere fortjener å få i grunnlovsjubileumsåret. En varsom språklig ansiktsløftning av Grunnloven slik det er foreslått i grunnlovsforslag 21 (2011–2012) vil bare i beskjeden grad gjøre Grunnloven mer tilgjengelig for dagens lesere fordi det fortsatt vil være mange ord og uttrykk som er utdaterte, upresise og vanskelig tilgjengelige.»

Man kan egentlig si at denne begrunnelsen gjør oss andre enda mer bekvemme ved å medvirke til at fornyelsen skjer nettopp gjennom dette forslaget og ikke forslaget fra Graver-utvalget, som har tatt den delen av mandatet fra presidentskapet noe for alvorlig, nemlig at det skulle være mest mulig forståelig i den betydningen at man skulle ha minst mulig forkunnskaper for å lese loven. Dermed hadde man gitt slipp på en del nyanser som enhver god lovtekst må ha for å fungere for dem som skal bruke den, og ikke bare for dem som skal orientere seg.

For øvrig må jeg henvise til det som nå utropes – at selv den nye Grunnloven i Gravers versjon skulle inneholde så mye oppklarende direkte informasjon at forkunnskap ikke lenger var nødvendig. Det forblir en illusjon. Da måtte man ha gått grundigere til verks, bl.a. skrive regjering der man mener regjering når det står Kongen.

Vi har sett at selve behovet for grunnlovsendringer ikke var det samme, tatt i betraktning det som kommer i neste uke, med Lønning-utvalget, kombinert med vårt forslag om at fremtidige endringer kunne gjøres i et verdig nåtidens norsk, som også ville brakt oss ut av tvangstrøyen fra 1903, som vi også innser skaper spenninger mellom nåtidens språkbrukere og grunnlovsteksten. På et tidspunkt ville man ha måttet gjøre det, enten gjennom den gradvise tilnærmingen som vi foreslår, ved å ta inn nye endringer i nåtidsform, eller ved den mer skippetakspregede revisjonen som nå skjer. Når da denne revisjonen skjer og vi kan samles om Vinje-forslaget, har vi i utgangspunktet fått en lov som imøtekommer dem som ønsker en modernisering av teksten, samtidig som Vinje har gitt oss et tekstgrunnlag hvor alle ord og rettskrivningsformer er innenfor gjeldende rettskrivningsnormal og samtidig på en bedre måte bygger bro til den tidligere grunnlovsteksten.

Så vil noen peke på i senere innlegg at da vil kanskje oversettelsen av Graver-utvalgets bokmålstekst til nynorsk gi noen større spenninger. Det er en bekymring man ikke behøver å ta innover seg i fullt monn, for de som senere vil måtte foreta tolkninger hvis dette skulle settes på spissen, vil også ha glede av den nåværende grunnlovsteksten, idet det har ligget som en forutsetning fra alle som medvirker til endring i dag, at det ikke skulle skje innholdsmessige forskyvninger. Hvis det finnes tolkningsmateria-

le rundt gamle ord og uttrykk i den gamle grunnloven, vil man kunne bygge videre på det også hvis det senere skulle oppstå uklarhet når det gjelder tolkningen av de nye tekstene – enten det måtte være i Vinje-versjonen eller i Gravers nynorskversjon.

Jeg vil avslutte med å si litt om prosessene de siste dagene. Jeg hadde egentlig tenkt at i dag skulle vi være i godt humør alle sammen. Jeg er i veldig godt humør – det er ikke hver dag man får vedtatt sitt grunnlovsforslag. Jeg ser det også sitter fornøyde tidligere representanter her og andre som har gitt betydelige bidrag til debatten, og vært med på å holde en levende demokratisk debatt, slik det skal være rundt grunnlovsendringer.

Jeg må allikevel si at etter at komiteen ble ferdig med sin innstilling, var det ikke unaturlig at man kunne regne med at partiene ville stått på de standpunktene som de hadde signalisert i komiteen, dvs. at Kristelig Folkeparti, som har programfestet at de ikke hadde behov for noe nytt grunnlovsspråk, sto ved det. Venstre har løpende i denne debatten også vært synlige utad som forsvarere av den nåværende grunnlovsteksten, og de innspillene medvirket også til at Høyre nettopp gikk runden med Menneskerettighetsutvalget for å se hvor stort nå egentlig moderniseringsbehovet var etter neste ukes innholdsendringer. Så viste det seg at det skjedde ting, at Kristelig Folkeparti prioriterte andre øvelser enn sitt eget program – det kan de sikkert redegjøre for senere – og for å skjære igjennom, og for å beholde språkdebatten i samme korridor, for å si det slik, tilbød jeg komitélederen i går, ved et brev jeg overleverte kl. 10.20, at nå ligger det hos Arbeiderpartiet å skape dynamikk i saken ved å slutte å insistere på at fornyelsen bare kan skje gjennom Graver-utvalgets bokmålsversjon. Av praktiske grunner måtte jeg sette en frist til kl. 17.00, og 24 minutter før den fristen var ute, ble jeg oppringt med det gledelige budskap at vi hadde et flertall for den språklige endringen som ligger til behandling i dag.

Det er, som jeg har vært inne på før, et utmerket forslag, at vi nå kan samles om Vinje-versjonen. Jeg etterlyser stadig en litt gladere og mer offensiv argumentasjon fra de partiene som nå vil stemme for dette senere i dag – det hadde også gjort seg for den senere historieskrivningen. Men på vegne av Høyre kan jeg si at vi er fornøyd med sakens utvikling slik den har vært underveis, og vi er fornøyd med at vi i dag får flertall for en konservativ, verdig modernisering av Grunnloven. Det fortjener vi alle.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Martin Kolberg (A) [11:03:25]: I det offentlige ordskifte rundt denne dagen merker jeg meg at uttrykket «verdige» blir brukt ganske ofte. Det er helt riktig at Stortinget ved denne anledning – ved alle anledninger – bør oppføre seg verdig, og jeg skal gjøre det. Men når Tetzschner framstiller sin henvendelse til meg på den måten han gjør her, må jeg protestere. Det er uriktig, det er tendensiøst, og jeg synes ikke representanten skulle framstille det på den måten. Han ga meg et brev – det er helt korrekt – som var et forsøk fra hans side på å få Høyre inn i folden, etter at det var åpenbart for dem at de ville bli stående alene i

salen i dag hvis de ikke hadde gjort det. Da ba han meg om å forlate de samtalene og de konklusjonene som vi hadde hatt med de andre partiene. Det avviste jeg. Det står jeg ved, og det mener jeg er verdig. At representanten mener at det ikke er det, får stå for hans egen regning. Det er min replikk.

Michael Tetzschner (H) [11:04:33]: Jeg vet ikke helt hva spørsmålet var, bortsett fra at det var en alternativ fremstilling. Det må man selvfølgelig gå litt inn i. Det ble ikke vist til noen avtale da vi hadde samtalen i går – tvert imot ble initiativet tatt imot positivt – og det ble heller ikke tatt noe forbehold om at man var bundet av andre arrangementer. Jeg har heller ikke sett noen avtale. Jeg har riktig nok sett noen papirer med noen utfylte navn, men det ligger ikke som et grunnlag for den saken vi behandler i dag, selv om det for Arbeiderpartiet en god stund så ut som om det var en god idé å koble språkendringene i dag med innholdsendringene neste uke. Av hensyn til Stortingets verdighet, hvis vi først bruker det ordet, er det veldig viktig at vi gjør opp språklige uenigheter i estetikkdelen, i den språklige delen. Jeg tror ikke det er godt samsvar med endringsreglene i Grunnloven hvis man også blander inn innholdsendringer i en tuskhandel.

Martin Kolberg (A) [11:05:46]: Det var ikke nødvendig for meg å stille spørsmål i den replikken. Det var en replikk som var et meningsinnhold. Det er helt åpenbart at det som også skjedde i det offentlige rom da representanten Tetzschner la fram det brevet for offentligheten, var at det ble hevdet at jeg svarte på det som et initiativ fra Høyre. Det var jeg som tok initiativ til samtalen med Tetzschner for å informere ham om situasjonen i komiteen, slik at de kunne opptre konstruktivt. Det er helt motsatt. Det er det som er sannheten, og jeg synes oppriktig talt at det ikke går an å forsøke å omskrive det. Kan man ikke da like gjerne si at vi skjønnte at vi måtte forlate vårt standpunkt? Det er en ærlig sak å gjøre det, istedenfor å forsøke å lage en dekkhistorie med juridisk spissfindige formuleringer som ikke har noe i politikkenes verden å gjøre. Det er det som har skjedd, og jeg liker det ikke.

Michael Tetzschner (H) [11:06:48]: Dette brevet inneholdt en henvisning til grunnlovsforslag nr. 25, bokmål, og grunnlovsforslag nr. 22, altså en henvisning til Finn Erik Vinjes språkforslag, fremmet av Anders Anundsen, Per-Kristian Foss, Carl I. Hagen og Michael Tetzschner. Jeg sa at det eneste som kunne skape dynamikk – i sammendrags form nå fra brevet – var hvis Arbeiderpartiet ikke lenger insisterte på at fornyelsen bare kunne skje gjennom Graver-utvalgets bokmålstilnærming. Det var aksept av det jeg fikk kl. 16.34, og som jeg kunne gå videre til min gruppe med. Vi hadde et ekstraordinært gruppemøte, jeg kunne informere om det, og dermed hadde vi et flertall. Nå synes jeg vi skal glede oss over at vi har det flertallet og heller argumentere litt positivt for det, ikke fortape oss i at Arbeiderpartiet kanskje ikke fikk sitt primære forslag igjennom. Nå har vi den fornyelsen som så mange har ønsket seg, og vi har fått en fornyelse som vi i Høyre kan stå inne for.

Martin Kolberg (A) [11:07:51]: Dynamikken i saken var skapt lenge før Høyre kom på banen. Dynamikken i saken var skapt på det grunnlaget som jeg redegjorde for i mitt innlegg, under henvisning særlig til Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet. Det var det som skapte dynamikken og situasjonen, ikke noe initiativ fra Høyre, for Høyre har vært motstandere av all fornyelse av Grunnloven gjennom hele behandlingen. Representanten Tetzschner har vært den fremste talsmann politisk – og med juridiske argumenter – for at dette ikke burde skje, og det er skrevet i innstillinga. Fram til i går formiddag var dette et faktum. Jeg slipper ikke denne historien, for det er dette som er sannheten, og jeg gjentar for siste gang: Det kunne man vært ærlig nok til å innrømme. Det hadde vært en grei sak, men ikke å forsøke å lage en annen historie, som det ikke er dekning for. Det er ikke en verdig opptreden.

Michael Tetzschner (H) [11:08:54]: Både nå og tidligere i hr. Kolbergs innlegg blir det henvist til «iherdig motstander» av endringer. Jeg har redegjort for at vi imøteså de endringene vi ville fått i neste uke, hvor man altså fjernet vanskelige ord og uttrykk som til og med Arbeiderpartiet insisterer på å bruke som eksempler i sin komitéinnstilling. Mitt spørsmål tilbake må være: Bruker Arbeiderpartiet disse eksemplene fordi de ikke har gjort seg kjent med Menneskerettighetsutvalgets innstilling, eller er det mot bedre vitende? Det er ganske interessant. Det andre er dynamikken. Dynamikken synes jeg skal skje i komiteen, med alle partiene som er representert. I kontroll- og konstitusjonskomiteen er samtlige partier til stede, og vi kan gjøre kompromisser der uten å gjøre arrangementer i korridorene. Det er en form for politikk jeg er tilhenger av. Sannheten er at komitélederen ikke klarte å skape noen dynamikk i komiteen. Med sin insistering på at modernisering bare kunne skje gjennom Graver-utvalget, var vi i en låst situasjon, som vi da fikk hull på i går.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:10:13]: Da innstillinga forelå, var det intet flertall, og av den dynamikk som har skjedd etterpå, vil jeg bare si at som saksordfører slutter jeg meg til den forståelsen som representanten Kolberg har.

I innstillinga sto Høyre på 1903-språket og var mot både Vinje-versjonen og Gravers bokmål og nynorsk, og sa at en ville modernisere grunnlovsspråket gjennom realitetsendringer i enkeltparagrafer, eksempelvis i Menneskerettighetsutvalgets forslag, det såkalte Lønning-utvalget. Det som imidlertid var saken hos Lønning-utvalget, var at de grunnlovsforslag som der ble framsatt, var framsatt enten på 1903-språket eller på Gravers bokmål og nynorsk. Så det var ikke mulig der å modernisere bokmål-språket, fordi det var koblet sammen med nynorsk-språket. Når kom den erkjennelsen til kjenne hos representanten Tetzschner?

Michael Tetzschner (H) [11:11:21]: Det har ikke vært behov for noen ny erkjennelse, for hvis man leser fra Lønning-utvalget, har de vært så forutseende at de har sagt at kanskje Stortinget vil forandre språkform. De har altså etterlatt seg rikelig med alternativer, både på nynorsk, på

vanlig bokmål og i tradisjonelt grunnlovsspråk. Så det hadde ikke vært noe problem i det hele tatt. Stortinget står helt fritt. Hvis de ikke hadde gjort det, ville disse sakene antakelig ikke vært mulig å skille heller. Da ville det vært en del av den samme debatten i dag.

Abid Q. Raja (V) [11:12:04]: Representanten Tetzschner og jeg selv har vært kanskje to av nåværende stortings sterkeste talsmenn utad i samfunnet for at vi skal bevare Grunnloven slik vi har den, og ikke gjøre modernisering av den eller språkendringer av den. Nå er det tydelig at det kommer til å skje allikevel.

Så har man to valg: Man kan velge den dårligere løsningen, hvor det ikke er harmoni mellom to versjoner, altså Vinje og Gravers nynorsk. Det er ikke harmoni mellom de to, og det er godt redegjort for av representanten Lundteigen. Eller man kan velge å gå for den det er mest harmoni i, Graver og Graver. Jeg hører representanten Tetzschner si at Arbeiderpartiet nå ikke får sitt primære standpunkt igjennom. Jeg håper det ikke er den prestisjen som gjør at man ikke vedtar det – at man altså lar Grunnloven bli brukt i et sånt prestisjespill. Mitt spørsmål til representanten Tetzschner er: Ser han at det er mer harmoni i Graver og Graver enn i Vinje og Graver?

Michael Tetzschner (H) [11:13:10]: Dette er med respekt å melde problematisering. Alle forslagene legger til grunn at det ikke skal være betydningsendringer i forhold til dagens grunnlovstekst. Hvis det blir tolkningsproblemer, må man legge all teksten foran seg, til og med den nåværende grunnlovsteksten som går ut av lovsamlingen nå, fordi det også vil være tolkningshistorikk knyttet til de nåværende bestemmelsene. Høyesterett – og det er de som skal arbeide med dette – vil måtte gå inn i alle rettskildene rundt loven og ikke være begrenset, slik som representanten impliserer.

Så har jeg lyst til å legge til at det er ikke bare forskjellig språksmak som gjør at vi også har måttet velge vekk Graver. Det er bl.a. fordi han på ett punkt, når det gjelder forholdet mellom regjeringen og Stortingets kompetanse, rett og slett beskriver låneopptak feil og legger dette til Stortinget, mens det vitterlig vil være hos regjeringen.

Karin Andersen (SV) [11:14:23]: I merknadene går det veldig tydelig fram at Høyre kan tenke seg en grunnlov skrevet i flere språkversjoner samtidig, nemlig at man beholder det gamle språket i noen paragrafer, som blir stående, mens de nye paragrafene skal skrives på et moderne, tidsmessig bokmål, og jeg forutsetter nesten også nynorsk. Men det som ser ut til å bli løsningen i dag, er at man velger to ulike språkversjoner i det forslaget som kommer til å bli vedtatt. Da betyr det jo at det er ulikheter i de forslagene som representanten nå nettopp beskrev.

Representanten liker jo å være opptatt av sånne ord som elegance osv., men det er ikke spesielt elegant å ha to forskjellige språkversjoner. Da vil jeg stille representanten et spørsmål – framover: Tror representanten Tetzschner at det vil bli stående i framtida at vi har ulike versjoner på nynorsk og bokmål av Grunnloven?

Michael Tetzschner (H) [11:15:29]: Ja, det har jo et flertall lagt til grunn at vi skal ha når vi først gjør den ny-skrivingen av Grunnloven. Det har også Høyre medvirket til. Gjør vi først endringer, skal de også kunne skrives på nynorsk.

Jeg tror ikke man skal innbille seg at det å ha to parallelle tekster aldri vil føre til at det blir påberopt nyanseforskjeller. Min kunnskap om advokater tilsier at man ofte prosederer på det man finner, så det skal jeg ikke garantere at ikke noen vil ha som et poeng. Men de som gransker kildene, som vil granske forutsetningene for denne debatten, vil også vite at den opprinnelige grunnlovsteksten med det tolkningsmaterialet den fortsatt har med seg i historikken, vil være rettskilde for bruk i norsk rett.

Rasmus Hansson (MDG) [11:16:36]: I den løsningen som Stortinget nå er på vei mot, nemlig kombinasjonen av Vinje og Graver, får vi to språkversjoner som er utarbeidet på helt forskjellige premisser. Vinjes versjon er utarbeidet med det formål for øye å bevare den opprinnelige språkdrakten i størst mulig grad. Gravers nynorskversjon er utarbeidet med det premiss for øye å få en moderne, oppdatert nynorskversjon av Grunnloven. Ser representanten Tetzschner for seg at dette er en utvikling som man skal fortsette, nemlig å ha en bokmålsversjon på et språk som ingen mennesker i Norge snakker, og altså ha nynorskversjoner av Grunnloven som er oppdatert til det til enhver tid moderne nynorske språket?

Michael Tetzschner (H) [11:17:30]: Jeg deler ikke vurderingen til representanten Hansson av at Vinjes moderate moderniseringstekst er et språk som ingen snakker. Det ligger innenfor rettskrivningsnormalen. Samtidig respekterer den altså sitt historiske utgangspunkt. Det er godt gjort – man må være av en slik kapasitet som professor Vinje for å klare dette. Forslaget bygger bro mot den historiske teksten, samtidig som det er fullt ut anvendelig hverdagstekst i norsk rettsbruk.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Helge Thorheim (FrP) [11:18:31]: Det er en kjent sak at språk er makt. Dess mer innfløkt og vanskelig språket er skrevet, dess større makt utøver den som behersker språket, i forhold til den som ikke behersker det så godt. Spesielt gjør dette seg gjeldende i den juridiske språklitteraturen. Det bør ikke være slik at det er forståelsen av selve språket som avgjør maktforholdet mellom mennesker og institusjoner.

Det viktigste juridiske dokument i vårt land er Grunnloven, da den regulerer forholdet mellom den lovgivende, den utøvende og den dømmende makt. Dette er således den høyeste rettskilden i Norge. Da denne ble skrevet for 200 år siden, var den nok knapt tilgjengelig for andre enn dem som befattet seg med juridiske problemstillinger, og dokumentet var nok heller ikke skrevet med tanke på bruk av «folk flest», for å bruke det uttrykket.

I 1903 ble språket i Grunnloven justert, slik at det var noe mer i tråd med skrivemåten i den siste tredjedel av

1800-tallet. Den versjonen vår grunnlov er skrevet på, er altså en 1903-versjon. Den er ikke fra 1814, som mange faktisk tror.

Helt siden 1814, og i særdeleshet etter 1903, har vårt språk hatt en utvikling og modernisering i tråd med slik det har skjedd i mange andre land som vi kan sammenligne oss med. Av den grunn er det stadig blitt en større og større avstand mellom skrivemåten i Grunnloven og det språket som blir ført i det daglige, selv også innen den alminnelige juridiske litteraturen.

For en del år tilbake tok Carl I. Hagen, mens han var visepresident, initiativ til en språklig oppdatering av Grunnloven. Han åpnet her for en helt nødvendig debatt. I utgangspunktet var skepsisen stor i de fleste partiene til å gjøre en fullstendig revisjon av språket. Men etter omfattende høringer og ulike ekspertuttalelser på bakgrunn av språkprofessor Finn-Erik Vinjes utkast modnet det politiske Norge til å ta fatt på dette.

Da Stortinget i forrige periode diskuterte Hagens og Vinjes forslag, ga representanter fra flere partier ros og honnør til Hagens initiativ. Dette førte til at mange så behov for å modernisere språket. Stortingsflertallet ønsket imidlertid også en nynorsk versjon av Grunnloven. Derfor ble presidentskapet bedt om å sette ned et utvalg som skulle komme med et nytt forslag, både på bokmål og nynorsk. Utvalget ble ledet av professor Hans Petter Graver.

Resultatet ble at vi fikk to språkvarianter på bokmål, altså én utarbeidet av Vinje og én utarbeidet av Graver-utvalget. I tillegg fikk vi en variant på nynorsk.

I stortingsperioden 2009–2013 fremmet Anders Anundsen, Per-Kristian Foss, Carl I. Hagen og Michael Tetzschner forslag om språklig fornyelse av Grunnloven med en versjon utarbeidet av professor Finn-Erik Vinje. I tillegg fremmet Anders Anundsen og Per-Kristian Foss en nynorsk versjon utarbeidet av Graver-utvalget. Representanter for de rød-grønne partiene fremmet forslag om en versjon av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk, begge språkene utarbeidet av Graver-utvalget.

Fremskrittspartiet har sett at det er et stort ønske om å grunnlovfeste også en nynorsk versjon parallelt med grunnlovfesting av en bokmålsversjon. Nynorsk er således tatt med for å få et bredest mulig flertall for å modernisere grunnlovsspråket. Det er også viktig at begge målformene i det norske språket nå blir grunnlovfestet.

Grunnloven er, som tidligere påpekt, den høyeste rettskilden vi har i Norge. Det skal også være en høytidelighet over Grunnloven, og dette skal være reflektert i språket.

Fremskrittspartiet mener at språket som er utarbeidet av professor Vinje, har en noe mer forsiktig tilnærming til moderniseringen enn Graver-utvalget har i sin bokmålsversjon, og Vinjes versjon fremstår som noe mer høytidelig i språkføringen. Fremskrittspartiet mener at slik språket fremstår, både i bokmåls- og nynorskversjonen, bør det være lett forståelig for folk flest.

Under kontroll- og konstitusjonskomiteens arbeid med denne saken har vi hatt både interne og eksterne høringer med deltakelse av høyere juridisk og språkmessig ekspertise. Et sentralt tema på høringene har vært å få avklart hvorvidt det kan oppstå tolkningsproblemer ved at Grunn-

loven foreligger på begge målformene i det norske språket. Alle som har deltatt, har bekreftet at dette ikke byr på tolkningsproblemer.

Presidentskapet har markedsført grunnlovsjubileet på en utmerket måte og inspirert lokalbefolkningen til å komme med forslag til tiltak som markerer jubileet. Dette har medført stor oppmerksomhet rundt temaet, og det er Fremskrittspartiets ønske at Grunnloven nå får en revitalisering som rettskilde. En kan således håpe på at Grunnloven skal komme på skoleveggen igjen.

En annen positiv effekt ved at Grunnloven får en språklig fornyelse og revitalisering, er at det i fremtiden vil bli vesentlig lettere å fremme nye grunnlovsforslag, da disse kan formuleres i tilnærmet dagens språkdrakt.

Jeg vil rette en stor takk til saksordføreren beskrivelse av senere års arbeid for fornyelse av Grunnloven, der han spesielt trekker frem professor Finn-Erik Vinjes omfangsrike og mangeårige arbeid for språklig modernisering av Grunnloven.

Saksordføreren viser videre til den store og iherdige innsatsen som er lagt ned av Carl I. Hagen sammen med Finn-Erik Vinje for å utarbeide et fullstendig forslag til forsiktig endring av Grunnlovens språk. Komiteen understreker at arbeidet til Finn-Erik Vinje og Carl I. Hagen har vært sterk medvirkende til, om ikke avgjørende, for at Stortinget i vår kan vedta skriftlig fornyelse av Grunnloven, og vi vil takke Hagen og Vinje for deres høyt verdsatte innsats i dette arbeidet.

Carl I. Hagen er til stede i diplomatlosjen i dag. Tilfeldighetene ville det slik at han fyller 70 år i dag, og jeg vil ta meg den frihet å rette en stor gratulasjon til Hagen på hans store dag – i dobbel forstand.

Etter at det en stund så ut til at det ikke ville bli nødvendig flertall for en modernisering av språket, tok vi i komiteen på nytt opp spørsmålet om partiene kunne samle seg om å få til en flertallskonstellasjon i Stortinget for dette. Jeg vil her rette en stor takk til Kristelig Folkeparti som tok initiativ til likevel å vurdere å slutte seg til en endring av Grunnlovens språk. Jeg er videre glad for at også Høyre og Venstre nå har sluttet opp om endringene, slik at et meget stort flertall i Stortinget viser vilje til endring, slik Stortinget i forrige stortingsperiode hadde et ønske om. Nå har hendelsesforløpet blitt tatt opp her i dag. Jeg har ikke tenkt å gå dypt inn i det, jeg skal kun begrense meg til å bekrefte den versjonen som Martin Kolberg fremførte i dag.

Det er i dag en gledens dag, da det norske folk får en grunnlov på et språk som er forståelig. Fremskrittspartiet vil stemme for endringer i Grunnlovens språk i samsvar med Vinjes bokmålsversjon og Gravers nynorskversjon.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [11:26:29]: La meg bare innledningsvis knytte noen få ord til det replikkordskiftet som foregikk mellom representantene Kolberg og Tetzschner i stad. Jeg gir min fulle tilslutning til Martin Kolbergs versjon av hvordan enigheten som sikret to tredjedels flertall, ble til. Det samme er også bekreftet av representanten Helge Thorheim. Det var derfor ikke Høyres snuoperasjon i løpet av mandagen som skapte dette to tredjedels flertallet. Grunnlaget for kvalifisert flertall var lagt før

helgen, gjennom samtaler mellom Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, SV, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti.

Om noen dager er det 200 år siden eidsvollsmennene vedtok den norske grunnloven. I alle år har den vært et symbol på frihet og selvstendighet. Vår grunnlov er en av verdens eldste grunnlover, og den står seg godt også i vår tid. Det har selvsagt vært gjort endringer innholdsmessig i disse årene, men alle endringene har vært gjort i Grunnlovens ånd. Språklig har det ikke vært noen revisjon siden 1903. Dette innebærer at dagens grunnlov har en språkdrakt fra 1903, mens det norske språket ellers har endret seg mye siden den gang.

Denne jubileumsvåren er det to store grunnlovssaker som står på Stortingets dagsorden. I dag er det saken om Grunnlovens språk, i neste uke er det inkorporering av sentrale menneskerettigheter i Grunnloven som står på Stortingets agenda. Selv om dette er to helt forskjellige saker, har det for Kristelig Folkeparti vært viktig å gjøre avklaringer hvor man har sett disse to sakene i en viss sammenheng. For Kristelig Folkeparti har det også vært viktig at hvis menneskerettighetene skal inkorporeres i Grunnloven, bør de sentrale rettighetene være med, og formulert på en måte som ikke etterlater tvil om at disse er tett knyttet opp til de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene.

Vi synes også det er av betydning at det en vedtar rundt disse grunnlovsendringene, har en bred politisk forankring. Det er tross alt ikke små spørsmål vi her snakker om.

Siden behandlingen av grunnlovssakene bare delvis har foregått parallelt, har det ikke vært mulig å se hvordan utfallet av saken om inkorporering av menneskerettighetene ville bli før etter at innstillingen om språk ble avgitt. Kristelig Folkeparti tok derfor et initiativ overfor alle partiene som ønsket modernisering av språket, etter at innstillingen om språket ble avgitt. Dette for å se om det til tross for komiteinnstillingen, som ikke ga kvalifisert flertall for modernisering av grunnlovsspråket, likevel kunne være grunnlag for å skape et slikt flertall gjennom å trekke inn i diskusjonen viktige formuleringer i sentrale paragrafer om menneskerettighetene.

Det er først og fremst etter at komiteens innstilling om språksaken ble avgitt at det har vært ført forhandlinger mellom partiene. Resultatet av disse drøftingene har ført til at Kristelig Folkeparti i samarbeid med Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet, SV og Miljøpartiet De Grønne har fått gjennomslag for viktige prinsipielle formuleringer som nettopp ivaretar den viktige koblingen mellom menneskerettighetene i Grunnloven og de internasjonale menneskerettighetene på en tydelig og helhetlig måte, og som sikrer at vi ikke relativiserer de menneskerettighetene som nå blir en del av Grunnloven. Dette sammen med en klar understrekning av familiens betydning som en grunnleggende enhet har vært viktige forhold som har gjort at Kristelig Folkeparti har vurdert sitt ståsted i språksaken på nytt, og vil i dag stemme for modernisering av språket.

Noen vil sikkert hevde at det må være grenser for

pragmatisme i en grunnlovssak. Vi i Kristelig Folkeparti vil kalle dette for en prinsipielt begrunnet pragmatisme, hvor vi har prioritert viktige, prinsipielle synspunkter på menneskerettighetsparagrafene foran vårt primære syn på språket i Grunnloven. Grunnlovsspråket er viktig, men hvordan inkorporering av sentrale menneskerettigheter i Grunnloven blir gjort, har vært enda viktigere for vårt parti.

Jeg vil derfor gi honnør til komitéleder Martin Kolberg spesielt og til de partiene som har bidratt til å skape denne enigheten som Kristelig Folkeparti er blitt en del av. Jeg vil igjen understreke Kolbergs versjon av de samtalene som har vært ført.

I den innstillingen vi behandler i dag, har Kristelig Folkeparti sammen med Høyre og Venstre skrevet merknader der vi har gått inn for at grunnlovsspråket ikke skal endres. For Kristelig Folkeparti har det viktigste argumentet for å beholde grunnlovsspråket vært å sikre oss mot fortolkningsproblemer, som flere språklige utgaver i visse gitte situasjoner kunne bidra til å skape. Vi har også lagt vekt på at Grunnloven har en symbolverdi og er et kulturhistorisk dokument. Samtidig har vi klart sett at det er gode argumenter som taler for å modernisere språket, ikke minst hensynet til at Grunnloven skal være på et språk som gjør det mer tilgjengelig og forståelig for mennesker av i dag. Vi må også erkjenne at vi har hatt mange innenfor våre egne rekker som har gitt tydelige signaler om viktigheten av å få en nynorskversjon på plass.

Resultatet av de forhandlingene som har vært ført de siste dagene, har som nevnt gitt grunnlaget for at Kristelig Folkeparti som gruppe i dag vil endre sin stemmegivning i språksaken med hensyn til den avgitte innstillingen. Dette gjør at vi i dag – og det sier jeg med stor glede – kan bidra til at det vil bli et bredt grunnlovsmessig flertall for å modernisere språket, og for at vi får en offisiell variant av Grunnloven på nynorsk.

Vi har i dag to likestilte språk i Norge – bokmål og nynorsk. Sånn har det vært siden 1885. At vi nå får en likestilt nynorskutgave også av Grunnloven, vil være en viktig anerkjennelse av nynorsken, av nynorskbrukerne og av språklig likestilling. For Kristelig Folkeparti har synet på grunnlovsspråket ikke først og fremst vært en kamp mot modernisering av språket, men et arbeid for å bevare en grunnlov som ikke skal gi rom for ulike fortolkninger, og dermed heller ikke så tvil om hva lovteksten egentlig er et uttrykk for. Det er derfor heller ikke riktig oppfattet at vi er et parti som har vært imot en egen nynorskversjon av Grunnloven, men vi har vært skeptiske til både bokmåls- og nynorskversjoner som kunne skape eventuell tvil om fortolkningen av Grunnloven. Kristelig Folkeparti har tvert om i alle sammenhenger vært opptatt av å få fram nynorskens betydning som likeverdig språkform med bokmål. Vi vil fortsette arbeidet for at dette skal være situasjonen i Norge i framtiden.

Årsaken til at vi i vår innstilling ordla oss som vi gjorde, var – som sagt – en bekymring for at flere varianter av Grunnloven kunne skape tolkningsproblemer med hensyn til hvordan denne kunne forstås i norsk rett. Vi har imidlertid nå valgt å lytte til alle de jurister som mener dette

ikke er noe problem. Det kan nevnes at også andre land med mer enn ett offisielt språk har offisielle versjoner av sin grunnlov på flere språk, f.eks. Finland og Canada, uten at dette har skapt nevneverdige problemer.

Det har gjennom de siste årene vært lagt ned et stort arbeid med både språket i Grunnloven og med inkorporeringen av menneskerettighetene i Grunnloven. For Kristelig Folkeparti har det også vært av betydning at Stortinget etter at et så stort arbeid har vært lagt ned, kunne finne fram til gode og bredt forankrede politiske løsninger, sånn at ikke dette arbeidet var bortkastet. Dette har også vært en medvirkende årsak til at Kristelig Folkeparti ønsket å sette seg til forhandlingsbordet med de partiene som ønsket språklig modernisering, for nettopp å undersøke om det var mulighet for å få til disse bredt forankrede løsningene – noe som i dag ser ut til å bli resultatet.

Når det i dag kan konstateres at det er sånn det blir, er vi av den oppfatning at de språkutgaver – på bokmål og nynorsk – vi i dag har to tredjedels flertall for, nettopp har den kvalitet og den tydelighet som gjør at vi fortsatt kan kjenne på stolthet med tanke på Grunnlovens språkdrakt.

Jeg viser ellers til saksordføreren utmerkede redegjørelse for saken.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Abid Q. Raja (V) [11:36:51]: Jeg har tidligere i år stilt spørsmålet om vi vil vrake Grunnlovens språk, og det i jubileumsåret.

Grunnloven er det øverste rettslige dokument i Norge, det mest betydningsfulle. Både vanlige vedtak og lovvedtak som fattes i Stortinget, blir prøvd rettslig mot Grunnloven.

Feiringen av at Grunnloven fyller 200 år har vært igangsatt lenge, og godt over 300 arrangementer i landet skal avholdes. I denne seiersrusen skal vi i dag i Stortinget foreta gjennomgripende språklig reformering av Grunnloven. Vi skal nemlig vrake vår viktigste kulturhistoriske og juridiske arv, vårt viktigste kulturhistoriske og juridiske dokument, til fordel for en mer moderne språkdrakt tilpasset vår samtid.

Originalspråket Grunnloven ble skrevet på i 1814, fikk i 1903 en forsiktig fornyelse, slik at teksten kunne være mulig å forstå. Dagens gjeldende grunnlov er dermed det nærmeste vi kommer 1814-versjonen. Det var hovedsakelig kun ortografiske endringer som ble gjort i 1903. En meget forsiktig normalisering ble gjennomført, og selv ord og uttrykk som ikke hørte samtiden til, ble beholdt, da de stammet fra grunnlovsspråket 1814.

Til behandling i Stortinget ligger egentlig tre spørsmål hva gjelder språket. Skal vi beholde den eksisterende teksten som ligger nærmest 1814, eller skal grunnlovsspråket endres i tråd med forslag utarbeidet av professor Finn Erik Vinje, eventuelt etter forslag fra Graver-utvalget? Om enten Vinjes eller Graver-utvalgets bokmålsversjon av Grunnloven vedtas, er det nokså sikkert at en nynorskversjon av Grunnloven også vil vedtas.

Professor Vinje har gjort omfattende språklige endrin-

ger i grunnlovsspråket, men sier å ha forsøkt å beholde Grunnlovens autoritet og verdighet gjennom språkdrakten. I motsetning til Vinje har utvalget, satt ned av Stortinget og ledet av professor Graver, skrevet om dagens eksisterende grunnlov til vår samtids bokmål. Det argumenteres med at teksten er mest forståelig på denne måten.

Det er videre framholdt med tyngde – og med rette – at Gravers bokmålsversjon harmonerer best med den fram-satte nynorskversjonen av Graver-utvalget. Det argumenteres med at en derfor bør vedta begge Graver-versjonene framfor Vinjes forslag, ettersom det på denne måten vil gi større samsvar og harmoni mellom bokmåls- og nynorsk-versjonen av Grunnloven.

Den språklige reformeringen innebærer ingen realitetsendring av bestemmelsene. Imidlertid endrer språket seg. Vedtar vi en ny tekst, vil det oppstå tolkningstvil i årene framover om hva teksten språklig sett betyr. Ved to versjoner, Vinjes bokmålsversjon og Gravers nynorskversjon – eventuelt Gravers bokmåls- og nynorskversjon – vil det også oppstå innbyrdes motstrid mellom tekstene, som begge skal anses like gyldige juridisk. Mellom Vinjes bokmål og Gravers nynorsk er det disharmoni alt nå – de er særs lite musikalske sammen.

Det moderne språket er i utvikling, og hva ord og uttrykk på bokmål og nynorsk betyr om 50–100 år, kan ingen i denne salen forutse. Det er allerede språklige ulikheter i Vinjes bokmålsversjon og Gravers nynorskversjon. Når slike tolkningsutfordringer oppstår, vil den juridiske striden måtte løses ved å gå tilbake til dagens gjeldende grunnlov, altså 1814-/1903-versjonen – dette fordi en eventuell språklig reformering i år ikke innebærer noen realitetsendring. Dette framholdes bl.a. av tidligere høyesterettsjustitiarius Carsten Smith å være juridisk uholdbart og politisk uklokt å legge til rette for.

Videre har professor Vinje, professor Eivind Smith og andre lærde med rette påpekt at det er beviselig feil i Graver-utvalgets versjoner, både bokmåls- og nynorskversjonen. Det vil si at dersom Stortinget vedtar Graver-forslagene, vil den vedtatte Grunnloven i jubileumsåret være beviselig feil på minst ett punkt. Professor emeritus Trond Nordby framholdt dette i åpen høring i regi av kontrollkomiteen som konstitusjonelt sett uholdbart. Stortinget bør vel ikke vedta en grunnlovversjon som man beviselig vet er feil? I dag vil Stortinget gå inn i historiebøkene som dem som med åpne øyne vedtok feil i grunnlovsteksten – og det i jubileumsåret. Ingen «big deal», sier enkelte, vi kan rette opp dette etter neste stortingsvalg.

Språkreformering av Grunnloven handler også om følelser. Føler man det er riktig å vrake grunnlovsspråket som ligger nærmest det språket eidsvollsmennene brukte? Og ikke minst: Hvilken betydning skal vi tillegge våre kulturhistoriske dokument? Det høres litt rart ut når jeg skal si dette, men det er sant: Jeg forelsket meg litt i Grunnloven på jusstudiet. Det er kanskje bare jurister og historikere som klarer å utvikle slike følelser for Grunnloven. Men derfor vil mange av oss – og mange flere med oss – bevare teksten slik den er. Det er følelser, ja – og gjerne lojalitet. Det å bruke ordet «patriotisme» blir her kanskje å dra det litt for langt i norsk sammenheng. Men når

jeg tenker på hvorfor jeg vil bevare, føler jeg det også litt slik.

Jeg er stolt av å være født i Norge og tilhøre et land som har en av verdens eldste grunnlover. Og vår grunnlov er også blant dem med verdens eldste originalspråk – ja, kanskje den aller eldste. Jeg mener dette er noe å bevare, ikke noe å vrake til fordel for vår samtids bokmål.

Jeg stiller spørsmålet: Hva er det som gjør at vi i Norge vil vrake alt som er gammelt? Vi har da ikke en grunnlov som er noe å skjennes over? Jeg mener vi skal være stolte av å ha en grunnlov som er blant verdens eldste, også språklig sett. Dette handler videre ikke minst om vår identitet som strekker seg over tid. Vår uavhengighet henger sammen med Grunnloven av 1814. For å forstå vår samtid og vite hvor vi skal, er det også en fordel å forstå vår fortid. Vi må ikke ved å endre grunnlovsspråket samtidig frata framtidige generasjoner muligheter til å erfare egen fortid, eidsvollsmennenes språk og historien. Men det gjør vi i dag, der den gamle versjonen vil gjøres til museums-gjenstand og etter hvert kun leses av de meget spesielt interesserte.

Det argumenteres for at folket må forstå det som står i Grunnloven, og at samfunnskontrakten tilsier en språklig reformering. Ja, Grunnloven er vanskelig å lese, men den er ikke umulig å forstå. Videre finnes Grunnloven i dag også oversatt til engelsk, dette uten at den er vedtatt på engelsk. Nå har Graver-utvalget laget bokmålsversjon og nynorskversjon som begge, etter å ha gjennomgått nødvendige rettinger, kan trykkes opp til ulike formål: undervisningsformål osv. Vi bør også få til en samisk versjon, det tjener urfolket og Norge til ære. Men man trenger ikke å vedta dem.

Det er videre blitt framholdt i favør av språkrevidering at nye grunnlovsbestemmelser i framtiden vil måtte lages i 1903-språkdrakt, og derfor er det bedre at dagens grunnlov oppdateres til vår samtid. Det er nemlig ikke mange mennesker i Norge som kan skrive lover i 1903-språkdrakt, det er vel kanskje bare én. Til dette har sivilombudsmannen, Arne Fliflet, motargumentert med at nye bestemmelser i framtiden bør utformes på både bokmål og nynorsk avhengig av forslagsstillers fortrukne målform. Det vil også vise at Grunnloven vår har levd over tid og er et historisk dokument. Grunnloven vil dermed i framtiden inneholde bestemmelser både i aldret språkdrakt og i et språk som er vår samtids. Jeg har vært enig og har framholdt dette.

Debatten har hardnet til her. Lederen av kontroll- og konstitusjonskomiteen, representanten Martin Kolberg, omtalte denne nevnte løsningen som en bastard.

Men forslaget mitt var altså ingen ny original oppfinnelse, heller ikke fra Arne Fliflets side. Dette forslaget ble målbåret av daværende stortingspresident Thorbjørn Jagland, og før arbeiderpartimannen Jagland har avdøde nestor i jus Johs. Andenæs ment det samme.

Det er flere i samfunnet som ønsker å bevare dagens grunnlovsspråk slik det er. Vi som vil det, mener det av flere gode grunner. Vi mener Grunnloven er vårt viktigste juridisk kulturhistoriske dokument. Selv om det i 1903 ble gjort noen språklige endringer fra 1814, var de som sagt hovedsakelig av ortografisk karakter. De svært moderate

endringer som ble gjort, ble også gjort av hensyn til å bevare eidsvollsmennenes minne som ikke bare er nedfelt i bestemmelsene, men også i språket. Det er denne historien vi ønsker å bevare. Det er denne arven vi ønsker å videreføre til neste generasjon.

Grunnloven har en symbolverdi og er et slags levende nasjonalt klenodium i aktiv bruk. Dette henger sammen med at Grunnloven så sterkt knyttes til 1814 og Norges selvstendighet. Det er videre full enighet – også blant dem som gjerne så en ny språkform – om at dagens grunnlovstekst ikke gir fortolkningsproblemer. Det er følgelig ikke noe presserende reelt juridisk behov for det.

Språket er utvilsomt aldret. Grunnloven er unektelig vanskelig å forstå på flere punkter, men er ikke umulig å sette seg inn. Vi som argumenterer for dette syn, mener at det å bevare språket som ligger nærmest eidsvollsmennenes, har en egenverdi. Det handler om å bevare minnet om våre eidsvollsmenn. Det handler også om følelser – kanskje først og fremst om følelser – og litt om lojalitet. Jeg har allerede nevnt noe om dette.

Jeg har imidlertid stor sympati og forståelse for dem som argumenterer for å endre Grunnlovens språk. De kaller det et demokratiprojekt – for å løfte betydningen av sitt forslag. Men det går an å snu det og si at det også er grunnstøttsbyggende demokrati å bevare vår historie. Når det gjelder det stykket arbeid som er gjort med å lage nye versjoner, kan de trykkes opp og nyttiggjøres.

Det ligger imidlertid nå an til at det skjer en endring. Jeg skal si noe om det. Kristelig Folkeparti og Martin Kolberg har åpnet ballet om en prosess, og jeg tror at offentligheten fortjener det hele bildet. Det skjer nå en endring, dette selv om Kristelig Folkeparti var med på innstillingen. I innstillingen varslet Venstre at vi vil stemme delt. Høyre og Kristelig Folkeparti står sammen i innstillingen om at de vil stemme imot språkendring – alle versjonene av dem.

I umiddelbar ettertid, etter at innstillingen ble avgitt, har Kristelig Folkeparti løpt til forhandlinger med enkelte andre partier. Jeg kaller en spade for en spade. De løp for å selge språket i Grunnloven og gå til innkjøp av enkelte grunnlovsbestemmelser. Dette liker jeg dårlig. Det er slike ting som gir oss politikere et særskilt dårlig rykte. Vi er vitne til en hestehandel mellom grunnlovsspråk og rettighetsbestemmelser.

Det munner i bunn og grunn ut i én bestemmelse, forslag til ny § 103, som er lagt ut til ny votering neste uke. Den handler om at familien er en grunnleggende enhet i samfunnet. For å få til dette, har Kristelig Folkeparti solgt det som står i deres eget partiprogram. Landsmøtet har vedtatt at de skal være imot språkendringen. Halleluja.

Jeg har det siste halvåret vært blant de sterkeste talerne i samfunnet for at vi ikke skal vedta noen nye språkversjoner av Grunnloven. Jeg har skrevet flere kronikker om dette og deltatt i flere debatter om at vi skal beholde vår allerede grunnlov slik den er og ikke vrake vårt viktigste kulturhistoriske juridiske dokument, men bevare det for framtidige generasjoner.

Etter å ha forstått stemningen og siste dagers utvikling, og nå debatten i salen, ligger det an til en kompromissløsning med Vinjes bokmålsversjon og Gravers nynorsk-

versjon. Dette vil jeg sterkt advare mot. Disse to versjoner harmonerer ikke godt med hverandre, og kompromiss er sjelden den beste løsningen. Det er ikke pent, og det tjener hverken Grunnloven eller Stortinget til ære.

Nå som det blir nytt språk, vil jeg derfor argumentere for å stemme for Gravers bokmål og Gravers nynorsk – alene fordi disse to harmonerer godt med hverandre, og fordi vi ikke bør vedta grunnlovsversjoner basert på kompromiss. Mitt opprinnelige standpunkt taper, og dermed mener jeg at skal vi først gjøre modernisering, må vi velge den beste løsningen.

Det var et stort sprang av representanten Kolberg å gå med på Vinjes bokmål for å få til språkmodernisering og dermed gi slipp på sitt opprinnelige forslag og løsning om Graver pluss Graver. Det har jeg stor respekt for. Slikt tjener ham, som vil ha modernisering, til ære. Men prisen han og alle vi andre vil måtte betale, synes jeg er litt for høy. Den Grunnloven som vi vedtar i dag, skal stå seg de neste 100 årene – begge versjonene. Det er lite ærefullt av oss å vedta kompromisset Vinje pluss Graver for å tilfredsstille ulike partipolitiske hensyn. Skal vi først ha modernisering, er det bedre å velge den beste løsningen som står seg over tid, og det er Graver-bokmål og Graver-nynorsk.

Jeg retter meg derfor igjen til Høyre og ber dem ta spranget helt ut og gå inn for Gravers to versjoner, nå som de går inn for modernisering likevel. På denne måten skapes det to tredjedels flertall for en grunnlov som ikke har blitt kompromisset fram, og på denne måten får vi skapt best harmoni og overensstemmelse mellom bokmåls- og nynorskversjonen.

Dette mener jeg: Legg nå denne partipolitiske prestisjen til side, hvor Arbeiderpartiet ikke skal få vedtatt sitt primærstandpunkt. Dette tjener verken Stortinget, Høyre eller Grunnloven til ære.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:52:06]: Jeg setter stor pris på det som representanten Raja sa nå, at man tilhører Graver–Graver. Men min replikk angår utsagnet fra representanten Raja om at Graver-utvalget hadde en beviselig feil på minst ett punkt, i forbindelse med § 75 b. Som saksordfører må jeg rette opp det: Det er korrekt at det er kommet innvendinger til Graver-utvalgets formulering på det punktet, hvor det står at det tilkommer Stortinget «å ta opp lån på rikets kreditt», mens det i dagens 1903-tekst heter «at aabne Laan paa Rigets Kredit».

Ved høringa den 19. februar kom det kritikk, og professor Graver erkjente at det var en depresisering, men viste samtidig til at det var vanlig å bruke begrepet «å ta opp lån» i en rekke med statsrettslig litteratur, bl.a. fra Arne Fliflet, Frede Castberg og Eivind Smith. Det er ingen realitetsendringer i Grunnloven, det som her blir gjort, fordi det uansett ligger innenfor den utøvende makts myndighetsområde etter funksjonsfordelinga i § 3 å gjøre det, og det er det som sies her.

Abid Q. Raja (V) [11:53:16]: Jeg takker for kommentaren. Det er ikke slik at det først og fremst er den ene fei-

len der som er bærende for mitt engasjement og mitt standpunkt i saken, men man kan si at det er medvirkende. Jeg ser at det ikke vil by på noen politisk og stor juridisk utfordring med den ene feilen, eller kanskje også med de to andre som tidligere er blitt påpekt av professor Vinje. Men det er ikke det som er det bærende når det gjelder at jeg ikke vil ha språkendring. Det har jeg redegjort for, og jeg føler ikke behov for å gjenta det.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:53:53]: Jeg er fullt klar over, ut fra avslutninga av representanten Rajas innlegg, at det ikke er det som kan være det bærende. Jeg vil bare presisere her nå at det ikke vil være noen beviselig feil å gå inn for Graver-utvalgets forslag på bokmål og nynorsk med henvisning til § 75 b, for det er nøye beskrevet i innstillinga hvordan man forstår det, sånn at den tvil som enkelte eventuelt har på det punktet, er tatt bort gjennom innstillinga.

Abid Q. Raja (V) [11:54:31]: Det bør ikke være noen tvil om at rent språklig sett er det ikke riktig, det som står hos Graver-utvalget både på bokmål og nynorsk. Det har – jeg vil si – nesten alle i miljøet framholdt, utenom kanskje Graver-utvalget selv. Det har professor Vinje påpekt, og det har også professor Eivind Smith påpekt. De har vel å merke påpekt at det på en måte er å peke på splinten i øyet når man selv har bjelken gjennom sitt eget. Det er store utfordringer med dagens grunnlov også.

Jeg tror ikke at representanten Lundteigen skal under slå at det faktisk rent språklig ikke stemmer, det som vil bli vedtatt. Så kan dette rent politisk og juridisk helt fint løses, men det er en annen ting.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:55:21]: Som det har blitt avklart gjennom komiteens behandling i saken, kunne man ikke ta enkeltparagrafer fra Vinjes forslag og Graver-utvalgets forslag og kombinere dem. Vi hadde altså valget mellom en helhetlig Vinje-versjon eller en helhetlig Graver-utvalg-versjon. Som saksordfører var det helt umulig for meg å tilrå et helhetlig forslag som inneholdt feil – feil på ett punkt. Derfor var det vesentlig å få avklart dette. Det er ingen feil, men det er en mindre presis formulering som er i tråd med det som ellers står. Så det innebærer ingen feil – det vil være helt grunnleggende ukorrekt av Stortinget å vedta feil her – men det er mindre presist.

Abid Q. Raja (V) [11:56:11]: Jeg har ikke noe direkte sitat å dra fram, men jeg har i hvert fall notert meg at professor Vinje og professor Eivind Smith ved Det juridiske fakultet mener at det er feil. Jeg tror iallfall det er slik jeg har oppfattet dem, og hvis jeg har oppfattet dem på riktig måte, sier de at det er feil. Men som sagt: Det er ikke det som er det bærende når det gjelder mitt resultat, og jeg ser at dette kan løses både politisk og juridisk. Så kan man eventuelt etter mellomliggende valg gjøre de nødvendige endringene, slik at det språklig sett kommer på plass ved neste storting.

Karin Andersen (SV) [11:56:59]: Både i debatten i dag og i debatten på forhånd om saken har vi blitt grundig kjent med representanten Abid Q. Rajas synspunkter, der Grunnloven istedenfor å være et levende dokument skal være et nasjonalt klenodium, og at han, når han innser at det ikke får flertall, selvfølgelig velger den logisk beste ordningen: Graver–Graver.

Jeg er glad for det siste. Men jeg står fremdeles her og undres på hva Venstre mener, for vi har ikke fått høre hva Venstre egentlig mener, annet enn at gruppa er fristilt. Jeg synes det hadde vært greit om representanten fra Venstre kunne redegjøre for hva Venstres representanter i Stortinget mener om saken.

Abid Q. Raja (V) [11:57:47]: Jeg trodde jeg var tydelig på at vi kommer til å stemme for Graver–Graver-versjonen. Vi håper at den blir vedtatt, og så er det en eventuell subsidiær stemmegivning, men jeg vet ikke om det er ønskelig at man skal tilkjenne den nå når vi i utgangspunktet ønsker å få vedtatt Graver–Graver-versjonen. Det vil være en enstemmig gruppe fra Venstre som kommer til å stemme for Graver–Graver-versjonen.

Når det gjelder at Grunnloven er en ubrukelig og uforståelig grunnlov nå: Det er å undergrave dagens eksisterende grunnlov. Den er fullt mulig å bruke, og den brukes. Den er vanskelig å lese, men den er ikke umulig å lese. Den har utfordringer, men den har eksistert i 200 år. Det har ikke bydd på noen store juridiske utfordringer, heller ikke noen særlig politiske, og den brukes til undervisningsformål både på skoler osv. Så man overdriver litt dette med at man ikke forstår hva som står i Grunnloven. Så vanskelig er den ikke.

Rasmus Hansson (MDG) [11:58:57]: Jeg synes det tjener representanten Raja til ære at han, når han ser at han ikke får gjennomslag for sitt primærstandpunkt, legger prestisjen til side og går inn for det mest rasjonelle og effektive subsidiære standpunktet.

Men det opprinnelige standpunktet som Raja har forfektet, er vanskelig å forstå for meg, for i utgangspunktet argumenterer Raja for at det å beholde den opprinnelige Grunnloven vil gi mindre tolkningsrom, samtidig som han argumenterer for at den opprinnelige Grunnloven skal skjøtes på med nye bestemmelser i moderne språk.

Kan Raja forklare hvordan det vil gi mindre tolkningsrom når man i samme grunnlov får en hel remse med forskjellige språkversjoner til forskjellige paragrafer?

Abid Q. Raja (V) [11:59:50]: Jeg takker først for rosen.

Dagens grunnlov er ferdigtolket. På ett minutt blir dette satt litt på spissen, men dagens grunnlov er ferdigtolket, det er ikke noen tolkningsutfordringer, Høyesterett håndterer dette fint, det er skrevet masse avhandlinger om den, og det juridiske miljøet har saumfart den. Når det gjelder nye bestemmelser, er det ikke noe poeng å skrive dem i 1903-språk. Det er ikke noe behov for meg å vedta en ny grunnlovsbestemmelse i dag i en foreldet språkdrakt. Nye grunnlovsbestemmelser vil jo da tolkes slik nye grunnlovs-

bestemmelser tolkes i vår egen samtids bokmål, og da skriver man forarbeider om dette, og de vil da tolkes i lys av dette – det er ingen utfordring. Det er ikke bare jeg som har framholdt dette. Det som er fint, er at både sivilombudsmannen og tidligere professor Johs. Andenæs har sagt det. Til og med representanten Kolbergs tidligere partileder og stortingspresident, Thorbjørn Jagland, har sagt det. Så dette ville ikke bydd på store utfordringer; det ville gått seg fint til.

Presidenten: Replikskiftet er over.

Karin Andersen (SV) [12:01:09]: SV er veldig glad i dag for at vi får endringer i Grunnlovens språk, sånn som det ser ut til å bli.

Dette er ingen vraking av vår kulturarv, men det er en nødvendig oppdatering av den viktigste loven vi har. 200 år etter at vi fikk vår første grunnlov på et slags embetsmannsdansk, får vi nå også en nynorskversjon og en mer moderne bokmålsversjon. SV har vært klart – og enstemmig – for begge hele tiden, og selvsagt er det slik at de to parallelle versjonene, Graver–Graver, er de som er vårt primære standpunkt og de som vi ønsker skal bli vedtatt.

Det har blitt brukt mange adjektiver i debatten i dag, og jeg vil bare gjenta noen av dem. Det er ikke spesielt elegant det vi kommer til å vedta nå, med – antageligvis – en Vinje-bokmålsversjon og en Graver-nynorskversjon, og SV vil selvsagt fremme nye forslag om at Graver-versjonen kan bli vedtatt i neste stortingsperiode.

Det at dette kompromisset som blir vedtatt i dag, skal være det som står seg i 100 år, som noen har vært her oppe og sagt, har vi ingen tro på, og vi mener også at det ikke er det beste. Men det er jo et paradoks – og litt morsomt – at vi nå får en nynorskversjon som blir den mest moderne versjonen. Nynorskbrukerne har aller størst grunn til å feire i dag. Dette er den mest symboltunge endringen som gjøres, og jeg er veldig glad for det brede flertallet som det nå blir bak denne endringen, og at ikke denne mangelen på nynorskversjon vil leve videre. Så dette tror jeg er det aller, aller viktigste.

Så kort til den prosessen som har vært ført: Jeg vil støtte det som har vært sagt om Kolbergs rolle og den versjonen av det. Høyre har spilt seg sjøl utover sidelinja i denne saken, og når de nå skal berge seg inn igjen, blir det en veldig rar framstilling av saksforløpet og også veldig mange spesielle argumenter for det synspunktet som Høyre nå lander på. Jeg syns at Høyre, i likhet med Venstre, burde erkjenne at når ens eget primære syn har tapt, burde man selvfølgelig – prinsipielt sett, og for at det skal være helt likeverdig – gått for Graver–Graver. For den tid kommer – sann mine ord!

Det må være en målsetting at folket – altså innbyggerne, menneskene i landet – skal være i stand til å lese og forstå Grunnloven uten å ha flere års juridiske eller statsvitenskapelige studier bak seg. Det er ikke ekspertenes lov; det er vår alles, folkets, aller, aller viktigste lov. Ellers diskuterer vi veldig mye det som kalles «klart språk». Klart og forståelig språk har alltid blitt sett på som et entydig gode

og som en forutsetning for likeverdighet mellom innbygere og myndigheter i alle andre saker. Det språket vi har i dagens grunnlov, skaper dessverre stor avstand til vanlige folk og innbyggere. Det er nok ikke fordi det er intendert slik, altså at man har ønsket det, men det har blitt slik fordi det tross alt har gått 200 år, og 200 år er svært lang tid, sjøl om det har vært noen små endringer underveis. Så det å skrive Grunnloven – og lovene ellers – på et språk som er mest mulig klart og forståelig, har ingenting å gjøre med at en taper verken verdighet, høytidelighet eller presisjonsnivå. En del kompliserte saker krever mye og kan av og til kreve komplisert språk. Men slik er det ikke med Grunnloven vår, for det foreligger nå to mer moderne versjoner, hvorav SV mener Graver er den beste, men begge to er i et mer oppdatert språk, som det er enklere for flere å forstå. Så dette er en viktig demokratiseringsprosess, som flere har sagt.

Hvis vi skulle beholdt den gamle grunnlovsversjonen, mener jeg at den sakte og sikkert ville svekkes i folks bevissthet, fordi den blir fjern og gammeldags og derfor også mindre viktig. Så jeg mener at det å modernisere språket i Grunnloven er et av de viktige instrumentene for at Grunnloven igjen skal bli mer viktig. Så det handler slett ikke – som representanten Abid Q. Raja og andre har vært oppe her og sagt – at man kaster vrak på Grunnloven. Nei, man gjør ikke det; man gjør Grunnloven til den viktigste loven vi har. Den skal ikke skape avstand mellom statsmakt, myndigheter og folk.

Som alle vet, er SV ellers en sterk tilhenger av kulturminnevernet, men lovverket, som skal brukes, og det mener vi Grunnloven skal, må være i takt med den tida den skal fungere i, og – som i 1814 – vise vei framover mot et bedre samfunn og ikke peke bakover. Det å ha en levende grunnlov og ikke et nasjonalt klenodium mener SV er viktig og i tråd med det som var hele hovedformålet med Grunnloven og det som skjedde på Eidsvoll for 200 år sida.

Det å ha noe som er gammeldags, foreldet og til dels uforståelig er verken mer verdig eller høytidelig, og heller ikke enklere med tanke på tolkningsstil. Fra SVs side er det innhold, verdier og prinsipper vi vil bevare – ikke den foreldede språkformen. Det er et poeng at den språkmoderniseringen vi nå ser ut til å få, ikke alene vil endre det reelle innholdet av Grunnloven, slik at den viser – speiler – hvordan Norge faktisk styres, f.eks. med dagens parlamentariske styresett. Men ett sted må en begynne, og derfor mener vi at det vi gjør nå, er et viktig sted å begynne.

Fra SVs side mener vi at Grunnloven burde forandres slik at den speiler hvordan Norge faktisk styres, og jeg skal bare gjøre en kort visitt til det: Fordi Grunnloven er et viktig dokument for styringen av Norge, mener vi at det rent logisk er viktig at det eksplisitt står der hvordan Norge faktisk styres. Sjøl har jeg deltatt på vegne av Stortinget i en del internasjonale delegasjoner, bl.a. Den interparlamentariske union, der vi bl.a. diskuterer det å styrke demokratiet. Der har jeg deltatt på en del møter med parlamenter som på ingen måte er demokratisk valgt. Som norske representanter forsøker vi selvfølgelig å fremme demokratiet – det folkevalgte demokratiet – og flertallsparlamentar-

ismen som et styresett man bør se positivt på. Da har jeg ved flere anledninger blitt møtt med den engelske versjonen av den norske Grunnloven, der det står at vi har et arvelig monarki, og at kongen bestemmer det aller meste. Da har vi blitt bedt om å dempe oss, og man har sagt at Norge egentlig har lite å komme med i disse samtalene med andre land der vi ønsker å fremme demokratiet. Dette kan virke som en latterlig og kanskje litt uviktig side av saken. Jeg mener at det ikke er det. Jeg mener at vårt lands konstitusjon sier noe om Norge også utover landets grenser, og derfor bør den også være tydelig på disse prinsippene som vi som nasjon ønsker å målbære internasjonalt, styrke internasjonalt, og fremme som viktige og nødvendige måter å styre på hvis man skal ha et reelt folkestyre, og det er selvfølgelig det vi ønsker alle sammen.

Det viktige i dag er at vi får et historisk brudd med et foreldet språk, og at vi får en nynorskversjon. At de to ulike versjonene neppe blir stående i framtida, er jeg ganske sikker på. Denne dagen kommer til å bli historisk, men jeg tror nok at neste runde kommer til å komme før vi hadde tenkt.

Ut fra komitéinnstillingen er det egentlig vanskelig å lese hva som kommer til å skje i dag, og det mener jeg er ganske trist. Jeg synes det er trist at man ikke har klart å samle seg om en modernisering, sånn at det kunne ha stått i innstillingen til Stortinget. Jeg er spesielt forundret over dem som under behandlingen har tatt til orde for en versjon der man skal beholde et språk som er fra ca. 1903 til 1910, men der de nye bestemmelsene skal komme inn i mer moderne språkformer. Det har vært brukt uttrykk som «språklig bastard» om dette, og jeg mener at det er det – hvis noe slikt skulle bli vedtatt. Jeg synes ikke dette er konsistent sett i forhold til den begrunnelsen som blir gitt for å bevare det opprinnelige språket. Det er også fordi vi nå parallelt holder på med mange endringer i Grunnloven knyttet til bestemmelsene i menneskerettighetene, der veldig store deler av Grunnloven skulle skrives på et mer moderne språk, mens noen få paragrafer ville henge igjen i dette alderdommelige språket. Det har vært underlig å være vitne til hvordan dette synet kunne oppstå at dette skulle være en bedre versjon. Jeg hører også at det er en del eksperter som har tatt til orde for dette. Jeg tror det kanskje har å gjøre med at man tenker at Grunnloven er et så kjært og viktig dokument at man vil ha det som en type kulturminne, men da mener jeg at man ikke helt tar inn over seg hva Grunnloven faktisk bør være, nemlig et dokument som er viktig, som skal bli brukt, og som skal peke framover.

Det er en glad dag. Fra SVs side vil vi igjen oppfordre alle partiene, når vi nå får et flertall for en språkendring, til å tenke over om man ikke først som sist skulle ta steget dit man bør ta det, nemlig å vedta to versjoner som er like, og at man ikke har ulikheter mellom bokmålsversjonen og nynorskversjonen, men hvis den appellen ikke skulle nå fram, er SV allikevel glad for at vi tar de viktige stegene vi tar i dag.

Rasmus Hansson (MDG) [12:15:00]: Vi er nå midtveis i 200-årsjubileet for Grunnloven av 1814, og det jubileet er et meget godt og meget viktig prosjekt. Det er

et prosjekt som benytter en historisk anledning til å løfte forståelsen i det moderne norske folk for betydningen av Grunnloven, for frihet, for selvstendighet, for rettferdighet og for velferd, og det er et prosjekt som benytter en historisk anledning til å minne folk om at det er langt fra en selvfølge at vi nyter disse godene i Norge i dag. Det er svært viktige historiske, politiske og kunnskapsmessige forutsetninger som ligger til grunn for at vi er så heldige at vi i 200 år har hatt en grunnlov som har gitt oss det samfunnet som vi har i dag.

I dette prosjektet, i formidlingen av hva Grunnloven er, og hva den betyr, er det for Miljøpartiet De Grønne totalt udiskutabelt at språk er viktig. Språk må være det som formidler realitetene, som formidler virkeligheten i den Grunnloven som vi alle er sammen om, og språk skal ikke ha den funksjonen at det tvert imot står i veien for forståelsen av hva Grunnloven innebærer. I dag har Grunnloven et så gammelt språk at det er nokså unison enighet om at det er vanskelig for moderne mennesker å nærme seg det reelle innholdet. Derfor er Miljøpartiet De Grønne selvfølgelig fullstendig enig med det store flertallet her i Stortinget i forrige periode, som ba om en oppdatering av språket i Grunnloven, på bokmål og selvfølgelig også på Norges andre offisielle målform, nynorsk.

Det er også årsaken til at Miljøpartiet De Grønne i denne saken hele tida har vært helt klar på at vi går inn for og håper å få vedtatt Graver-utvalgets innstilling med harmoniserte språkversjoner på bokmål og på nynorsk. Jeg har virkelig alvorlige vanskeligheter, selv om jeg legger min beste vilje til grunn, med å forstå logikken bak at vi skal ha to språkversjoner som ikke er harmoniserte. Det som vi står overfor i dag, er at vi fortsatt har en mulighet for at representanter for alle partier – og framfor alt representanter for partiet Høyre – tenker seg om en gang til og velger den åpenbart logiske og konsistente løsningen, nemlig Graver-utvalgets to språkversjoner: harmonisert bokmål og nynorsk. Dette er på ingen måte et spørsmål om å skrote den opprinnelige grunnlovsteksten, som representanten Abid Raja uttrykte det. Den opprinnelige Grunnloven er jo til stede og vil være til stede som utgangspunktet for forståelsen av Grunnloven og forståelsen av historien. Men allerede de lutherske reformasjonsfolkene – i 1517 og etter 1517 – forsto jo betydningen av språket da de oversatte Bibelen til et språk som folk kunne forstå. De som håndterer bibelspråket i dag, forstår fortsatt dette, fordi de jevnlig oppdaterer Bibelen til et språk som skal gjøre Bibelens innhold tilgjengelig for folk og hindre at Bibelens innhold blir kamuflert av en språkform som moderne mennesker ikke forstår.

Dette er ikke å skrote historien. Det er tvert imot å gjøre historien så tilgjengelig og så forståelig at folk kan engasjere seg i historien og i Grunnloven og de reelle verdiene den innebærer i dag, og gjøre det i større grad enn folk har kunnet gjøre i Norge på mange år.

Nå står vi overfor en situasjon hvor det mest sannsynlige er at Stortinget vil stemme for en kombinasjon av Vinjes bokmålsversjon og Graver-utvalgets nynorskversjon. Det er selvfølgelig bedre enn ingenting, fordi det sikrer oss det aller mest selvfølgelig og nødvendige, nemlig en

nynorskversjon. Vi skal selvfølgelig heller ikke overdrive vanskelighetene knyttet til Vinjes språkversjon, men det er en reell forskjell for dagens unge mennesker å måtte lese § 77 i Vinje-forslaget:

«Når en lovbeslutning to på hinannen følgende ganger er bifalt av Stortinget, sendes det til kongen (...)» og Graver-utvalgets nynorskversjon av det samme:

«Når Stortinget har gjort same lovvedtaket to ganger på rad, går vedtaket til kongen (...)».

Det er relativt åpenbart hvilken som er mest tilgjengelig av de to språkversjonene. Vi havner derfor i en situasjon – som representanten Karin Andersen påpekte – som i og for seg er artig sett fra et nynorsk-synspunkt, nemlig at nynorskversjonen av Grunnloven blir den allment tilgjengelige, og at folk i Groruddalen og på Grønland kommer til å begynne å lese nynorsk i et omfang som ingen hadde forestilt seg muligheten av for bare kort tid siden. Men det mer alvorlige er Stortingets forklaringsproblem som følge av denne situasjonen: Hvordan vi skal forklare for det norske folk at vi har vedtatt to helt ulike måter å framstille Grunnloven på – i grunnlovsjubileet – for henholdsvis den nynorsktalende og den bokmålstalende befolkningen. Det forklaringsproblemet blir stort og – jeg tror jeg kan si – pinlig. Det vi vedtar, er langt på vei en pent og fagmessig oppusset T-Ford for bokmålsfolket og en Tesla for nynorskefolket.

Jeg vil derfor gjenta oppfordringen til alle representanter, og spesielt til Høyres representanter, om å tenke én gang til før de stemmer i kveld. Det er mulig å få en oppdatert, harmonisert nynorsk- og bokmålsversjon av Grunnloven bare ved å trykke på den riktige knappen. Hvis det ikke skjer, kommer vi i hvert fall halvveis i mål, og da kommer også Miljøpartiet De Grønne til å stemme subsidiært for Vinjes versjon pluss Graver-utvalgets nynorskversjon.

Gunvor Eldegard (A) [12:23:46]:

«Om seint me kjem,
Så er det med klem.
Me vil garden rydja.
Bondemål,
Kvast som stål,
Gjev ikkje lenger tol.
Norsk mål vil me i Noreg hava,
Ikkje lenger med dansken kava.
Bondemål,
Kvast som stål,
Gjev ikkje lenger tol.»

Denne songen brukar me å syngja når me møtest i slekta.

Det er ein historisk dag i dag. Me får både vedtak om modernisering av Grunnlova på bokmål og vedtak om ein nynorsk versjon av Grunnlova.

Grunnlova vart første gong omsett til nynorsk allereie i 1875 av målmannen Olav Jacobsen Høyem, men vart den gongen ikkje foreslått i Stortinget. Men i 1901 omsette professor Gjelsvik Grunnlova til nynorsk, med tittelen «Kongeriket Norigs grunnlov», og ho vart fremja som grunnlovsforslag av sju stortingsrepresentantar den 15. juni 1906. Den nynorske versjonen var meint å vera

jamstilt med den moderniserte 1903-versjonen av Grunnlova. Men den gongen var nynorsk, eller «landsmål» som det heitte da, vanskeleg å akseptera for fleirtalet på Stortinget, og i konstitusjonskomiteen vart det faktisk avvist utan grunngeving. Så det er på tide med ein ny versjon på nynorsk og på tide at Stortinget vedtek Grunnlova på nynorsk.

Forslaga me skal behandla i dag om Grunnlova på nynorsk, er faktisk dei første etter 1906. Mellom 1953 og 1985 inneheldt tekstsamlinga «Grunnloven vår» ei oppdatert omsetjing av Grunnlova. Ho vart oppdatert med omsyn til språk og innhald fram til og med 1980. Da tenkjer eg at bak det ligg det eit sterkt ønske om at den viktigaste norske teksten òg må finnast på nynorsk. Så det er på tide med ein ny versjon på nynorsk og på tide at Stortinget vedtek Grunnlova på nynorsk for første gong.

I eit land med to fullt jamstilte språk kan eit språkval aldri vera nøytralt. Når sjølve tufta til landet, Grunnlova, skal moderniserast språkleg, er det difor naturleg at ho kjem på begge språka i jamstilte juridiske versjonar. Sånn er det i fleire andre to- eller fleirspråklege statar, som Sveits, Canada og Finland.

Eg vil i dag òg gjerne takka alle målfolk, mine vener i Noregs Mållag og alle andre som har stått på for at me skal få Grunnlova på nynorsk. Det er ein stor dag for alle. I Arbeidarpartiet har me vore klare på at me ønskte både moderne bokmål og nynorsk når me skulle oppdatere Grunnlova. Difor går me inn for forslaget til Graver-utvalet både på bokmål og nynorsk. Det å ha klart språk i lovverket fremjar folkestyre, folkeopplysning og deltaking. Difor er dagens vedtak så viktig.

Graver sjølv har uttalt at det er mogleg å kombinera Graver-utvalets nynorskversjon med Vinjes bokmålversjon, men at dette gjev større språkleg ulikskap. Likevel kan me gå med på subsidiært å støtta Vinjes bokmålversjon, dersom me òg får fleirtal for nynorsk.

I 1814 vedtok me Grunnlova, i 1885 vedtok Stortinget at bokmål og nynorsk skulle vera jamstilte, og i 1905 sette Nationaltheatret opp det første stykket sitt på nynorsk. I 1906 vart nynorsk grunnlov fremja første gong, og i dag, i 2014, kan Stortinget endeleg vedta Grunnlova på nynorsk. Og me får ein ny § 113 som skal lyda:

«Denne grunnlova er vedteken på bokmål og nynorsk. Dei to tekstane er jamstilte.»

Så neste gong me treffest på Eldegard i Årdal, ja, da skal me feira med neste verset:

«Blankt som gull
Og mjukt som ull
Er det norske målet.
Som sol på fjell,
Som blome-tjeld,
Som fuglesong om kveld.
Tusen års rot det hev i landet,
Tusen år til så skal det stande.»

Erik Skutle (H) [12:28:44]: Etter lange og gode drøftinger tyder alt på at vi i dag vil vedta en grunnlov i modernisert språkdrakt i tillegg til en nynorsk versjon. Det er Høyre godt fornøyd med.

Høyre har vært opptatt av å balansere en rekke hensyn i denne prosessen. Det første er å bevare de historiske linjene i Grunnloven. Grunnloven er på mange måter det norske demokratets fødselsattest, og vi har vært skeptiske til en radikal språkreform som visker ut mange av de historiske linjene etter Eidsvoll i 1814. Samtidig har vi hatt et ønske om å gjøre Grunnloven mer forståelig for folk som ønsker å lese den. Grunnloven kan selvfølgelig aldri forstås bare ved å lese teksten, man må også se på tidligere tolkninger og rettsavgjørelser. Likevel er det en del paragrafer som det er svært vanskelig å skjønne betydningen av. Disse blir nå endret, og det er bra. Like mye har vi vært opptatt av å ivareta den nynorske målformen. Måten vi ønsket å gjøre dette på, var å bytte ut de paragrafene som var skrevet på det mest gammeldagse språket, samtidig som vi ville legge til rette for at framtidige endringer skulle kunne skje på moderne språk og valgfritt målform. Det blir det ikke flertall for i dag. Løsningen man ender opp med – og vedtar – ivaretar likevel våre intensjoner på en god måte. Man får en nynorskversjon som er likestilt med bokmålsvarianten. Det ivaretar nynorskbrukerne. Man får en språklig revidert versjon på bokmål, som gjør innholdet mer forståelig for leserne. Samtidig ivaretar man de historiske linjene, fordi Vinjes versjon er skrevet i et konservativt og høyverdig språk.

Jeg vil på det sterkeste tilbakevise antydninger fra denne talerstolen om at vi i Høyre har det standpunktet vi har, for å stikke kjepper i hjulene for noen andre. Det er ikke riktig. Vi har det standpunktet vi har, fordi det ivaretar våre intensjoner på en best mulig måte. Så enkelt er det.

Jeg er glad for at det nå ser ut til at et stort flertall i denne sak vil stemme for Vinjes bokmålsversjon og Gravers nynorskversjon, i det året som det – som vi vet – er 200-årsjubileum for Grunnloven og demokratiet.

Bente Thorsen (FrP) [12:31:36]: Grunnloven har vi all grunn til å være stolt av. Den står i en stolt tradisjon fra opplysningstiden, på samme måte som bl.a. den amerikanske grunnloven av 1787 og den franske grunnloven av 1791.

I den norske grunnloven slås viktige prinsipper fast, som trykkefrihet, at folket bør utøve den lovgivende makt gjennom sine representanter, og at folket alene har rett til å beskatte seg gjennom sine representanter. I tillegg inneholder den viktige bestemmelser som § 96, om lov og dom, og § 50, om stemmeretten. Nettopp de viktige bestemmelsene og det symboltunge ved Grunnloven – at den på mange måter utgjør grunnstammen i det norske demokratiet – innebærer at den må være tilgjengelig for alle.

Henrik Wergeland var en markert forkjemper for at 17. mai – feiringen av Grunnloven – også skulle være barnas dag. Nettopp fordi Grunnloven er en pilar i samfunnet – av betydning både for nåværende og for kommende generasjoner – er det av stor betydning at språket i vår nå 200 år gamle grunnlov oppdateres, slik at også dagens unge forstår innholdet i og betydningen av den.

Da Grunnloven ble vedtatt i 1814, hadde vi ikke noe offisielt norsk skriftspråk. I dag har vi to, og de har vært likestilt siden 1885. Eidsvollsmennene skrev grunnlagsdoku-

mentet for samfunnet vi lever i, på det skriftspråket som de hadde tilgjengelig. Men skriftspråket i Norge har endret seg mye siden 1814.

Det har knyttet seg stor spenning til om det i det hele tatt ville bli flertall for en språklig modernisering av Grunnloven på bokmål, og om det ville bli flertall for å gi ut Grunnloven på nynorsk. I og med at Norge har to likestilte målformer, er det i mine øyne en selvfølge at det aller viktigste nasjonale dokumentet, Norges grunnlov, skal foreligge på både bokmål og nynorsk.

Språklig likestilling er viktig. Å vedta at Grunnloven skal være på nynorsk og på bokmål, er en fin måte å markere det frie valget – mellom nynorsk og bokmål – alle borgere har, uten at det innebærer tiltak som noen kan oppfatte som tvang, 25 pst.-kvoter eller lignende. Det vil være en viktig, symboltunge anerkjennelse av nynorsken, av nynorskbrukerne og av språklig frihet – og samtidig understreke at Grunnloven tilhører alle nordmenn.

Fremskrittspartiet har hele tiden støttet Vinjes bokmålsversjon og Graver-utvalgets nynorskversjon. Jeg må si det vil være meg en stor glede å få stemme ja til det i dag.

Jeg vil slutte meg til representanten Lundteigens rosende ord og takk til Carl I. Hagen for hans utrettelige arbeid for en språklig fornyelse av Grunnloven.

Marit Arnstad (Sp) [12:35:25]: I dag skal hver enkelt av oss folkevalgte votere for eller mot en språklig modernisering av Grunnloven.

Senterpartiet har valgt å støtte komiteens innstilling, å bifalle grunnlovsforslag nr. 25, om vedtak av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk, som gjerne blir omtalt som Graver-utvalgets forslag, eller – som det sies her i salen i dag – Graver-Graver-forslaget.

Senterpartiet er glad for den debatten som bl.a. Carl I. Hagen initierte i 2007–2008, om en språklig fornyelse av Grunnloven. Det er dette initiativet som ligger til grunn for den behandlingen vi har i dag, fordi behandlingen av forslaget førte til at Stortinget i 2012 gjorde et vedtak som resulterte i Graver-utvalget og deres innstilling.

Senterpartiet mener at Graver-utvalgets forslag gir oss mulighet til å vedta en grunnlov på våre likestilte skriftspråk, bokmål og nynorsk. Det er avgjørende, ikke minst i jubileumsåret, at vi kan få en modernisering av Grunnloven på begge våre skriftspråk.

Det er grunnlaget for vårt folkestyre som er nedfelt i Grunnloven. Den var radikal i sin tid. Senterpartiet er stolt av den grunnloven vi har, men vi mener at for å medvirke til å utvikle folkestyret – demokratiet – videre er det viktig at alle føler at de kan lese og forstå Grunnlovens paragrafer på en god måte. Det fordrer at Stortinget i dag vedtar en helhetlig, språklig modernisering av Grunnloven.

Ganske nylig var 30 professorer fra ulike juridiske fakulteter i Norge i et innlegg om språket i Grunnloven helt tydelig når det gjaldt modernisering. De var opptatt av at klart språk i lovverket vil fremme folkestyre, folkeopplysning og samfunnsdeltakelse. De var også tydelig på at når Stortinget allerede i 1885 vedtok å jamstille nynorsk og bokmål, er det på tide at den jamstillingen viser seg i det dokumentet som mer enn noe annet er sym-

bolet på et samfunn som bygger på demokrati og mangfold.

Uenigheten om Grunnlovens stilling språkmessig er langt på veg en diskusjon om hvordan en ser på Grunnloven i dag. Det er mange som også fra talerstolen i dag sier at de først og fremst ser på Grunnloven som et kulturhistorisk dokument. Men det må også ses opp mot Grunnloven som et levende, juridisk dokument, som godt kan tåle den moderniseringen som i dag blir foreslått.

Senterpartiet ser ikke på Grunnloven først og fremst som et klenodium eller som et kulturhistorisk dokument. Vi ser på Grunnloven først og fremst som et levende, juridisk dokument og som et grunnlag for vårt folkestyre.

Vi står overfor litt ulike valg her i dag. Saksordføreren var i sitt innlegg inne på hva bl.a. den kombinasjonen en kan komme til å få her i dag – Gravers forslag til nynorsk og Vinjes forslag til bokmål – vil kunne bety. Han nevnte en rekke eksempler på hvordan det vil kunne bidra til unødvendige, praktiske problemer. Med de to forslagene vil det bli en større avstand mellom den nynorske versjonen og bokmålsversjonen. Den avstanden kan igjen skape uklarhet både praktisk, språklig og tolkningsmessig. Veldig elegant er derfor ikke en slik løsning.

Den beste løsningen ville utvilsomt være å ta steget fullt ut og modernisere språket i Grunnloven, både bokmål og nynorsk, i tråd med det Graver-utvalget foreslo.

Gjennom den siste uka har flere partier endret standpunkt i spørsmålet om språklig modernisering av Grunnloven. Senterpartiet er glad for at representanter for flere partier nå har uttrykt at de vil votere for en helhetlig, språklig modernisering av Grunnloven. Det er bra.

Vi i Senterpartiet står fast ved det som vi har ment i innstillingen. Vi mener at Stortinget bør ta hele steget når det gjelder Gravers forslag, og vil stemme for det. Men vi vil også – om nødvendig – sørge for at en får en fornyelse, sjøl om den fornyelsen ikke går like langt som Gravers forslag til bokmål og nynorsk. Det betyr at vi subsidiært vil sørge for at en kan få de endringene det er mulig å få, fordi vi mener at alene det at en får en nynorsk versjon av Grunnloven, er verdt å juble for – som en gave til nasjonen i grunnlovsjubileumsåret.

Sveinung Rotevatn (V) [12:40:24]: Stortinget vedtek i dag ei grunnlov på eit alderdommeleg bokmål som vil vere språkleg utdatert i det sekundet vi vedtek ho. Heldigvis vil også Stortinget vedta ei grunnlov på moderne norsk. Ein kan argumentere for å halde på dagens 1903-norm uendra, ein kan argumentere for ei modernisering til anten moderne bokmål eller moderne nynorsk, ein kan argumentere for ei modernisering til både moderne bokmål og moderne nynorsk – som eg skal gjere – men at Stortinget no skal gå inn for ei grunnlov på moderne nynorsk som er i utakt med ei grunnlov på eit konservativt bokmål, både språkleg og når det gjeld oppbygging, er det ganske vanskeleg å argumentere for. Derfor kjem eg og Venstres gruppe til å stemme samla for Graver-utvalets likestilte tekstversjonar til grunnlov på moderne nynorsk og moderne bokmål.

Grunnlovsendringar er ikkje noko ein skal ta lett på, og det har vorte sett fram innvendingar mot å vedta ein grunn-

lovstekst på to ulike målformer. Særleg har spørsmålet om mogleg juridisk uvisse ved språkleg motstrid mellom dei to versjonane stått sentralt. Vi har i Noreg ingen tradisjon for å ha lovar på to ulike målformer. Fram til no har vi praktisert anten-eller-prinsippet. Dersom det å vedta ei grunnlov på begge målformer i dag ville ført til juridisk uvisse, ville det vore eit godt argument mot å starte ein ny sånn tradisjon – etter mitt syn det einaste verkeleg gode argumentet mot.

Høyringsrunda og den offentlege debatten rundt grunnlovsspråket dei siste månadene har likevel fått godt fram at det ikkje finst nokon reell fare for at ei sånn språkleg-juridisk forvirring vil oppstå. Norske domstolar og juristar er allereie godt trene i å hanskast med tekstar på ulike språk, ikkje minst på grunn av den jamt større harmoniseringa mellom norsk rett og EU-rett. At det fagjuridiske miljøet ikkje ser noko problem med å vedta Graver-utvalets forslag om to moderniserte grunnlovar, får vi også eit tydeleg vitnesbyrd om i dagens Bergens Tidende, der 33 professorar frå våre tre juridiske fakultet innstendig ber Stortinget om å vedta begge forslaga frå Graver-utvalet. Dessutan har vi i Noreg lang tolkingstradisjon og svært mykje rettspraksis rundt dei ulike grunnlovsparagrafane, så det språklege vil neppe by på store utfordringar framover, særleg når Stortinget gjennom sitt vedtak vil gjere det klart at målet med moderniseringa ikkje er å endre meiningsinnhaldet i Grunnlova.

Det siste, altså meiningsinnhaldet, skal vi først gyve laus på neste veke. Men eg må få lov til å seie at det er påfallande kor stort offentleg søkjelys som er retta mot Grunnlova sitt alderdommelege språk, og kor stort og vedvarande mørke det er rundt Grunnlova sitt alderdommelege innhald. Føresegn som «Kongens Person er hellig; han kan ikke lastes, eller anklages» blir ikkje noko meir moderne fordi vi vedtek dei på nynorsk. Men innhaldet får bli neste vekes debatt.

Eg har – etter å ha følgd og delteke i den offentlege debatten – kome til at argumenta for å gjere språklege endringar totalt sett veg mykje tyngre enn argumenta imot. For det første har det sjølvsagt ein tung symbolverdi at vi kan få ei grunnlov som viser den språklege likestillinga i praksis. Det er ein stor siger for nynorsken og vil vise at sjølv om vi brukar nynorsk og bokmål om kvarandre i lov-gjevingsarbeidet elles, så har ingen av målformene høgare rang enn den andre. Då bør lova som har høgast rang av alle, vise det i praksis.

For det andre er det ingen tvil om at dagens grunnlovstekst kan vere vanskeleg å forstå. Språket lova er skrive på – som i praksis følgjer ein norm frå andre del av 1800-talet – er vanskeleg tilgjengeleg for andre enn fagfolk. Grunnlova er ein fagtekst og ein juridisk tekst, men ho er også eit nasjonalsymbol. Det sender etter mitt syn eit uheldig signal at nasjonalsymbolet vårt skal vere skrive på eit språk som er vanskeleg å kalle norsk, og som det er krevjande å forstå. Nokon er opptekne av at det gamalmødige grunnlovsspråket er høgverdig. Etter mitt syn er det ingenting verdig ved at vanlege folk ikkje kan forstå sine egne rettar og pliktar etter Grunnlova.

Når dei fleste motargumenta mot ei oppdatert grunn-

lovstekst på to målformer no er rydda av vegen, er det på tide at stortingsfleirtalet samlar seg om ei ny grunnlov for ei ny tid. Det er eg glad for at vi ser ut til å gjere i dag – iallfall på nynorsk.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:45:29]: Det har vore mykje takking i dag. Eg vil slutte meg til mange av dei takkarane, men òg takke saksordføraren, komitéleiareren og resten av komiteen for det arbeidet dei har gjort dei siste dagane, som har gitt oss grunn til å glede oss over at vi skal få ei modernisering av språket i Grunnlova etter denne dagen. Så vil eg seie at det som personleg gleder meg aller mest i dag, er at vi no skal få Grunnlova òg på nynorsk. Fleire har gått til historia for å grunnkje det. Eg pleier som oftast, når eg skal grunnkje verdien av at vi har dei to likestilte skriftspråka, å gå til framtida, fordi, punkt ein, det er jo sånn at mange av oss, faktisk mange hundretusen, brukar nynorsk som sitt språk, skriv på nynorsk, tenkjer på nynorsk – det er ein del av vår identitet å bruke nynorsk. Språk er noko av det viktigaste vi menneske har i det moderne samfunnet. Derfor har det å kunne oppleve at du som språkbrukar, med ditt språk, har dei rettane som andre som brukar majoritetsspråket, har, enorm verdi for mange av oss. Derfor er det eit fundamentalt spørsmål om rettar som er viktig, og det kjem til å vere viktig i framtida.

Det andre er at eg har høyrte mange fine honnørord om at dei to skriftspråka er likestilte, men sanninga er jo òg at nynorsk er under sterkt press i det norske samfunnet. Ja, det er til og med ikkje berre lov, men ganske vanleg å snakke nedlatande om nynorsk. Eit søk på «spynorsk mordliste» som eg gjorde på Google rett før eg kom opp her, gav 2 400 treff. Det første treffet var Wikipedias engelskutgåve, som innleiar med:

«Spynorsk mordliste is a derogatory term in Norwegian culture, meant to disparage the Nynorsk...».

Vidare er f.eks. eit anna av dei første treffa ein Høgrepolitikar som brann ei utgåve av Nynorsk ordliste i valkampen i 2005. Han har no ein framståande posisjon i Bergens-politikken.

Dessverre er ikkje det unikt. Eg har sjølv opplevd mange gonger å høyre rapportar om brenning av nynorske ordlister i den offentlege debatten. Viss ein har prøvd å delta på eit skulevalsmøte i Austlandsområdet og argumenterer for det synet som mitt parti og fleirtalet i Noreg har, har ein sett at det ikkje berre er sånn at det er lov å meine andre ting, det populære og kule er å snakke grovt nedsetjande om nynorsk, og mange gjer det fordi det er populært og kult. Derfor er det at vi får Grunnlova på nynorsk ikkje berre symbolsk viktig, men eit reelt viktig uttrykk for rettane til mange av oss, og eit viktig signal om at det framleis heldigvis er eit breitt politisk fleirtal som er villig til å stå opp for at vi skal ha to likestilte skriftspråk i Noreg.

Til slutt vil eg seie at diskusjonen om saka her har fått fram både nokon av dei betre og nokon av dei ikkje fullt så gode sidene ved det norske demokratiet og Stortinget. Nokon av dei beste synest eg vi har sett dei siste dagane, med stor vilje til å strekkje seg og leite etter løysingar som kan ta oss i den retninga stortingsfleirtalet vil, og at det no visar seg at heile Stortinget truleg – kanskje med få unn-

tak – vil stemme for eit modernisert språk, noko det lenge har vore eit breitt fleirtal for. Så må eg òg seie at eg synest motsett at viss fleire av dei partia som no – då tenkjer eg særleg på Venstre og Kristeleg Folkeparti – stemmer for Graver-Graver-versjonen, tidlegare hadde argumentert for det og ikkje det stikk motsette, trur eg det hadde vore lettare å samle full oppslutting om ei sånn løysing som dei same partia no, viss eg har forstått det riktig, meiner er den beste løysinga. Eg må seie eg synest det er eit paradoks at det at vi så seint har kome dit at vi klarer å finne ei samlande løysing, har vore ei hindring for det.

Heilt til slutt til Høgre: Eg forstår veldig godt deira argument – eg forstår eigentleg argumenta for alle primær-syna i denne saka – men eg trur det vil vere vanskeleg for mange utanfor å forstå løysinga viss det vert Graver-nynorsk og Vinje-bokmål. Viss vi ser litt fram, så trur eg at alle forstår at det ikkje kjem til å vere sånn på varig basis. Vi kjem til å utsetje ei utvikling mot det mest sannsynlege, nemleg at vi kvart år kjem til å vedta ei Graver-løysing på bokmål. Kanskje er det greit – Høgres historiske rolle er å vere konservativ. Men eg trur vi ville vore tente med å gå dit med ein gong.

Det skal verte interessant å sjå, for to av vinnarane i dag sit her borte: Carl I. Hagen og Ottar Grepstad. Om vi vedtek Vinje-bokmål og Graver-nynorsk, trur eg det vil vise seg at Carl I. Hagen vinn på kort sikt, men at det er Ottar Grepstad som vinn på lang sikt.

Presidenten: Før vi går vidare, vil presidenten gi ordet til Helge Thorheim for å ta opp mindretallsforslagene. Debatten tyder på at det er de som skal vedtas, og da er det viktig at de er tatt opp før votering.

Helge Thorheim (FrP) [12:50:58]: I forbindelse med mitt innlegg, kom jeg dessverre i skade for å glemme å ta opp mindretallets forslag. Jeg tar herved opp forslagene nr. 1 og 2.

Presidenten: Da har representanten Helge Thorheim tatt opp de forslag han refererte til.

Jette F. Christensen (A) [12:51:28]: «Kvifor ikkje elske meg no og bli ferdig med det?» – Det skrev Ragnar Hovland. Hvorfor ikke bare gi Grunnloven tilbake til folk nå og bli ferdig med det? Jeg har prøvd å forstå det. Jeg har lest og jeg har hørt argumenter for hvorfor vi ikke skal ha en gjennomarbeidet, helhetlig språkversjon som er tilgjengelig for flere. Det hadde vært spesielt kledelig i dag når det er 200 år siden vi avskaffet adelen.

Noen argumenter, bl.a. framført av Abid Q. Raja fra Venstre, har vært knyttet til kulturarv, og at dette er et spørsmål om å bevare den. Du kan si mye godt og mye forskjellig om den norske kulturarven, men jeg tror ikke den står og faller på en revisjon av grunnlovsspråket fra 1903. Det er også en del av norsk kulturarv å vente på bussetimen når det regner, men det er ikke et selvstendig argument mot busskur.

Et annet argument, framført flere ganger av Michael Tetzschner fra Høyre, er at man har forventninger til at lan-

dets grunnlov fortsatt skal være i søndagsklær. For meg er den litt preget av hverdagsklær. For meg er livet preget av hverdager. Det er flest av dem. Det er kanskje da vi trenger Grunnloven mest.

I sitt innlegg i dag sa Tetzschner at vi nå får en verdig språkversjon. Verdighet er populært både å diskutere og å påberope seg i denne salen. Hva er det som gjør at en løsning med Vinje-bokmål og Graver-nynorsk er mer verdig enn en sammenhengende endring med Graver-Graver-versjonen? Er verdig det samme som utilgjengelig? Er verdig det samme som fragmentert?

Flere representanter har sagt at de selv forstår Grunnloven, og at de forstår Vinje-versjonen veldig godt. Ære være dem for det! Men det er ikke et argument for ikke å gjøre den mer tilgjengelig for flere.

Det gamle norsk-danske embetsmannsspråket er tungt å lese i dag av andre enn spesialister, skriver 31 jusprofessorer til komiteen. Grunnloven er ikke til for spesialister – den er til for folk. Derfor mener Arbeiderpartiet at det er verdig, det er ikke minst i respekt for demokratiet, det er i Eidsvolls ånd, det er å utvise stolthet for en sammenhengende revisjon av språket i Grunnloven med Graver-Graver-versjonen og fremmer det. Det å ikke gjøre det, det er det som er radikalt. Det å aktivt velge å fortsette å la Grunnloven være utilgjengelig for flere, det er det som er radikalt.

For Arbeiderpartiet er det bare én måte å gjøre ting på, og det er å gjøre det skikkelig. Derfor vil vi levere inn forslag om Graver-bokmål hvis ikke mange nok blir med på det forslaget i dag, og stemme for Vinjes versjon subsidiært. Det er i alle fall bedre enn ingen ting. Og mens vi venter på at flere blir med på Graver-Gravers versjon, kan vi i hvert fall glede oss med å lese Grunnloven på nynorsk. Men selv stortingsrepresentanter kan ikke bare sitte å lese Grunnloven hele dagen, de må lese litt Olav H. Hauge også – særlig i dag. Hvis Graver-Graver ikke får flertall, vil jeg spesielt anbefale følgende strofe:

«Du skal ikkje tru at du er nokon kar for det um dei skryter av deg inni Oslo.»

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Trine Skei Grande (V) [12:55:49]: Grunnloven er viktig – det har alle understreket i dag. Men grunnen til at den har beholdt sin viktighet, er at den stadig har blitt endret, at innholdet har utviklet seg med statsskikk, utviklet seg med menneskerettighetenes utvikling og utviklet seg med samfunnsendringa. Dens kraft i det norske samfunn ligger i dens kraft til endring.

Hvis vi skal tilføre historien litt – det er ikke så mange som har sittet veldig lenge i kontrollkomiteen – er det sånn at noen av oss foreslo å ha en større gjennomgang av Grunnloven fram til denne behandlinga, som ikke fortrinnsvis handlet om språk, men som handlet om at Grunnloven skulle være mer i takt med den statsskikken vi har. Venstre ble nedstemt med dunder og brak. Vi ønsket nettopp en revisjon som handlet om at vi skulle endre formuleringer som at «Kongen velger selv et råd» når vi vet

at det ikke er Kongen som peker ut sitt råd lenger. Hvorfor kan ikke det stå riktig i vår grunnlov det som er norsk statsskikk? Dette ble vi nedstemt på.

Så har vi den store debatten om språk. Jeg må innrømme at jeg kanskje tror dette ikke er det viktigste, sjøl om det føles sånn i dag. Jeg tror innholdet er viktigere. Jeg tror at viktigere enn om det heter gryta eller gryten, er hva som er oppi gryta.

Så er det sånn at Grunnloven heller ikke har hatt den rollen som grunnloven har f.eks. i andre stater. Jeg har aldri sett en norsk spillefilm der en eller annen som blir arrestert, roper ut en grunnlovsparagraf, men jeg har sett mange amerikanske filmer, der analfabeter kan hvilket tillegg i grunnloven de skal påberope seg. Vi kan kanskje få en grunnlov med en sånn rolle, men den har i dag ikke en sånn rolle. Den Grunnloven som hang i klasserommene til mange av oss, var til og med trykt med en skrifttype som gjorde at det ikke var mulig å lese den for barn.

Det jeg tror kommer til å skje i dag, er at Sveinung Rotevatn og Bård Vegar Solhjell får rett: med den stemmegivninga som skjer i denne salen, tror jeg det er nynorskversjonen som vinner.

Sjøl om jeg hadde vært samfunnsfaglærer på KG i Oslo, og hatt valget mellom å presentere Vinjes setning «for Almenvæsenet nyttigste Maade» for mine elever, eller Gravers nynorsk-versjon, der det heter «på den måten som er nyttigast for samfunnet», hadde jeg – sjøl på KG på Frogner i Oslo – valgt nynorskversjonen fordi den hadde vært lettest å lese for elevene. Så hvis man har en ambisjon om å gjøre Grunnloven til det symbolet man ønsker, tror jeg at med den stemmegivninga det ser ut som vi får i dag, vinner nynorskversjonen. Den kommer til å bli den allmenne folkelige delen.

Ingrid Heggø (A) [12:59:05]: Vi feirar i år at det er 200 år sidan Noreg fekk ei eiga grunnlov. Og Grunnlova var eit resultat av ein modig prosess ved at kongemakt og folkemakt samarbeidde for å gje Noreg eit moderne styresett.

I dag skal vi ta stilling til endringar i Grunnlova, og eg er svært fornøgd med at Arbeidarpartiet har stått som ei klippe for nynorsken.

Som representant for nynorskfylke nummer ein, og som leiar i Løvebakken Mållag, har eg prøvd å jobba for å påverka opposisjonen – spesielt dei som har sete i styret i Løvebakken Mållag og òg mine medrepresentantar på Sogn og Fjordane-benken. Eg er svært nøgd med at det no ser ut til å verta fleirtal for Grunnlova også på mitt målføre – både eit tidsmessig nynorsk og eit tidsmessig bokmål.

Grunnlova er eit viktig symbol på det norske folkestyret. Historia viser at Grunnlova har hatt ein viktig funksjon i mange sentrale endringar i vår politiske historie. Arbeidarpartiet meiner det vil vera ein klår styrke for utvikling av folkestyret at vi har Grunnlova på eit tidsmessig norsk språk, og at ho er på begge målformene våre – både nynorsk og bokmål. Nasjonen vil få eit tryggare språkleg grunnlag for å kunna forstå paragrafane i Grunnlova. Nynorsk- og bokmålbrukarar får eit likeverdig grunnlag for å kunna forstå Grunnlova. Dette siste er særst viktig. Stor-

tinget har dermed sjølv teke stilling til korleis Stortinget les og forstår Grunnlova i dag. Slik sikrar Stortinget at også seinare grunnlovsendringar vert ein del av ein språkleg heilskap. Også dette er med på å gjera Grunnlova så eintydig som Stortinget faktisk ønskjer at ho skal vere.

Det å ha Grunnlova på eit forståeleg språk og på begge målføre, er ikkje å kasta vrak på Grunnlova. Sjølv om vi ikkje kjem heilt i mål i dag, vil forbetringar skje. Og det er på tide at vi nynorskfolk også får Grunnlova tilgjengeleg på vårt målføre.

Vener av nynorsk og nynorskbrukarar! Dette vert forhåpentleg ein gledes dag, der vi endeleg skal få oppfylt jamstillingsvedtaket. Det vert nok ei ørlita feiring for nokon av oss i dag og i kveld viss det går vegen.

Heilt til slutt: Takk og atter takk til alle som har stått på – og stått fjellstøtt på – for at vi skal ha nynorsken!

Guri Melby (V) [13:01:56]: Kjære stortingspolitikere! Jeg vil gjerne starte med å si at det er stor stas for en vara-representant å bli kalt inn på Stortinget på en sånn dag og få muligheten til å være med på noe historisk.

Siden jeg er vara og derfor ikke er like ofte innom dette huset og disse gangene, så har jeg kanskje fått muligheten til å observere debatten litt mer utenfra enn de andre som sitter her. Det er hovedsakelig perspektivene som vanlig borger, norsklærer og lokalpolitiker jeg tar med meg inn i denne debatten, og ut fra de perspektivene har det vært viktig for meg at Grunnloven må være forståelig og tilgjengelig for helt vanlige, norske borgere. Det mener jeg at den ikke er i dag, og det er det også flere som har belyst fra denne talerstolen. Det arkaiske språket fra 1903 gjør at det er forbeholdt en elite av jurister og kanskje noen få stortingsrepresentanter å være i stand til å forstå Grunnlovens innhold fullt og helt, og det er enda færre som er i stand til å skrive forslag i korrekt form. Derfor mener jeg nå – over hundre år etter siste revisjon av språket i Grunnloven – at det er på høy tid med en fornying.

Skriftspråket har endret seg enormt siden 1903. Den store fornorskingsprosessen av språket startet egentlig først i 1917, og siden den gangen har det vært gjennomført mange revisjoner av skriftspråket. Dette bør reflekteres i det kanskje aller viktigste dokumentet for vårt demokrati, nemlig Grunnloven. Dersom målet er tilgjengelighet og forståelighet, er det åpenbart at Grunnloven må være tilgjengelig på begge de offisielle målformene vi har i Norge, det vil si både bokmål og nynorsk.

I en av de mange e-postene jeg har mottatt fra folk de siste dagene, knyttet til denne saken, er det en nynorskbruker som skriver følgende:

«Å vedta Grunnloven på nynorsk og bokmål vil vere ein enkel og effektiv måte å markere det frie valet alle borgarar har mellom nynorsk og bokmål, utan at det inneber tiltak som nokon kan oppfatte som tvang, kvotar eller liknande. Det vil vere ei viktig, symboltung anerkjenning av nynorsken, nynorskbrukarar og språkleg fridom.»

Dette er ord jeg kan stille meg fullt og helt bak. Det er også åpenbart for meg at den bokmålsversjonen som Graver-utvalget har laget, er den som i størst mulig grad til-

fredsstiller målet om at Grunnloven skal være forståelig for folk flest. Graver-utvalget har, på oppdrag fra Stortinget, laget en oppdatert grunnlovstekst som er både juridisk presis og språklig god. Den er utarbeidet av en gruppe mennesker som har både språklig og juridisk kompetanse, og de har etter mitt skjønn gjort gode vurderinger i ulike språkvalg som er tatt, og teksten framstår som både tilgjengelig, forståelig og helhetlig.

Selv om også Vinjes forslag representerer en viss modernisering, mener jeg denne versjonen beholder så mange utdaterte og arkaiske former at den ikke tilfredsstillende målet om tilgjengelighet og forståelighet. Jeg mener også at det framstår som noe pussig at en regjering som har satt i gang prosjekter for å få klarere og enklere språk i statsadministrasjonen, nå stemmer for en versjon av Grunnloven som er unødvendig vanskelig å forstå.

Ingerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Bjørn Lødemel (H) [13:05:11]: Dette er ein historisk dag i eit historisk år. I jubileumsåret for Grunnlova skal vi vedta ei ny språkform der vi får ei grunnlov på både nynorsk og bokmål.

Dette er ei viktig sak som handlar om både innhald og målform i Grunnlova vår. Eg ønskjer sterkt at vi skal ha to levande skriftspråk, og som aktiv nynorskmann frå ein del av landet der nynorsken står sterkt, er dette også eit viktig spørsmål i høve til at vi skal ha to likestilte målformer i landet vårt.

Grunnlova er det øvste rettslege grunnlaget for vårt statsstyre og den høgste rangerte lova i Noreg. Ho spelar ei svært viktig rolle i samfunnslivet vårt, og ho er sjølve grunnlaget for folkestyret.

Grunnlova er eit historisk dokument og ein nasjonalskatt, og det same er historia bak Grunnlova. Det kjem veldig klart til syne gjennom den grunnlovsfeiringa vi er midt oppe i no.

Grunnlova si språkform blei revidert varsamt i 1903. Etter det har ikkje Grunnlova gjennomgått noka språkleg fornying. I mellomtida har norsk språk utvikla seg mykje. Grunnlova si språkform blir i dag av mange opplevd som forelda, og det er også ei av grunnleggingane for at vi handsamar desse grunnlovssakene i dag.

Det er ikkje tvil om at Grunnlova sitt innhald er vanskelig tilgjengeleg for dagens lesarar, noko som harmonerer dårleg med Grunnlova si funksjon som grunnlag for vårt folkestyre. Ei språkleg fornying av Grunnlova er eit demokratiseringsprosjekt som etter mitt syn tener folkestyret.

På den opne høyringa blei det frå fagleg hald uttrykt klar støtte til at Grunnlova både kan og bør ligge føre på våre to likeverdige skriftspråk, bokmål og nynorsk, og at formåla med grunnlovsforslaga er språkleg fornying og ikkje endring av realitetar.

Når eg ønskjer sterkt å ha ei grunnlov på begge målformene, er det viktig for meg å lytte til dei faglege råda som kom fram på høyringa. Eg har merka meg at professor Eivind Smith på komitéhøyringa gav uttrykk for at ein har

to vesentlege, fullt brukbare, likeverdige versjonar som er godt gjennomarbeidde.

Eg har også merka meg at professor Smith viser til at begge kan brukast for å oppnå mykje av den moderniseringa som han meiner vi bør få til, og det viktigaste no er å bringe Grunnlova tilbake til ei språkform som gjer at folket forstår kva som står der.

Eg er svært glad og takknemleg for at det har blitt jobba fram eit godt kompromiss som gjer at ein i dag faktisk kan gjere eit vedtak som fører til at vi får ei grunnlov på både bokmål og nynorsk. Dette er ei stor anerkjenning av nynorsken som likeverdig språk, og det har svært stor verdi for det vidare arbeidet med å gjere nynorsken til eit levande skriftspråk.

Terje Breivik (V) [13:08:09]: Demokratiet sitt grunnlag er at menneske deltek. «Skal ein delta, må ein forstå. Og for å forstå, må ein meistra språket.» Det sa dåverande kulturminister under opninga av Språkåret 2013, og det er truleg den beste forklaringa på alle innspela og engasjementet arbeidet med språket i Grunnlova har utløyst.

Det har vore ei sann glede å stå midt i straumen av alle instansar og enkeltpersonar som har informert Stortinget i denne prosessen – anten ved personleg oppmøte eller gjennom ulike elektroniske kanalar. Så hjarteleg takk til alle som har teke kontakt og bidrege til det vedtaket me i dag kjem til å gjera. Det er all grunn til å feira, ikkje minst på vegner av nynorsk.

Når Grunnlova i dag vert vedteken på nynorsk, er skriftspråket uløyeleg bunde til framtida. Nynorsk kultursentrum seier det så sterkt i dag: «Berre jamstillingsvedtaket frå 1885 er viktigare enn dette.»

I 1814 hadde me ikkje eit norsk skriftspråk. I jubileumsåret 2014 har me ikkje berre eitt, men to. For under-teikna er det slik sett berre rett og rimeleg at me nyttar revideringa til å få Grunnlova på tidhøveleg norsk og gjer ho meir tilgjengeleg. Primært kjem eg derfor til å røysta for Graver bokmål og Graver nynorsk, subsidiært for Vinje bokmål. Sett på spissen er Vinje-bokmål ei ansiktslyfting eller sminking av dansk lovspråk med eit eldre norsk som ideal. Det filologiske handverket er framifrå. Symbolpolitisk og formelt vert Grunnlova meir norsk i Vinje sin versjon. Framlegget skil seg likevel vel mykje frå plausibelt tidhøveleg norsk til at den praktiske gevinsten er stor. Men sjølv om Vinje-framlegget følgjer tankegangen frå 1903-teksten, er lovteksten likevel lagt nærmare tida vår på mange punkt. Med denne versjonen vert det utvilsamt lettare å fullføra oppdatering av Grunnlova til moderne bokmål ved neste høve. Grunnlova vert uansett meir tilgjengeleg på bokmål òg enn ho ville ha vore utan Vinje-framlegget.

Og for dei av oss som er glødande overtydde om at det har ei eineståande verdi at Grunnlova er skriven på tidhøveleg norsk, er det uansett ikkje eit stort problem at Grunnlova no vert lettast å forstå på nynorsk.

Øyvind Halleraker (H) [13:11:03]: Flere har sagt at dette er en merkedag og en viktig dag for oss, og det er

det selvfølgelig. Vårt 200-års grunnlovsjubileum ble også muligheten til å modernisere Grunnloven.

Grunnloven vår fra 1814 var en radikal fremadskuende grunnlov, og en grunnlov basert på frihetsbegrepet. Dette har vi levd godt med siden. En fornying i forbindelse med 200-årsjubileet, som Stortinget ba om i 2012, er derfor helt på sin plass.

Jeg har lyst til å takke saksordføreren for den gjennomgangen han hadde innledningsvis. Den var ryddig og grundig. Det er gledelig at vi nå har et nær enstemmig storting som stiller seg bak en modernisering og ikke minst også en språklig sidestilling av Grunnloven i våre to likeverdige språk. Det tjener Stortinget til ære, og det tjener den gjensidige respekten for våre to norske språk, nynorsk og bokmål. Selv om jeg bruker bokmål, mener jeg at dette er svært viktig.

Så mye mer er det ikke å legge til. Mange har sagt kloke ord fra denne talerstolen, men la meg avslutningsvis få takke alle som har bidratt til, i komitéarbeidet og i denne debatten, at vi nå får et godt og bærekraftig vedtak.

Kjersti Toppe (Sp) [13:12:57]: For Senterpartiet er det avgjerande at Grunnlova, som er sjølve grunnlaget for vårt folkestyre, er på eit språk som gjer at ho blir forstått av dei ho skal gjelde for. Difor er grunnlovsvedtaket i dag viktig for demokratiet. Ei språkleg modernisering av Grunnlova er på høg tid. Grunnlova i Noreg må vera skriven på forståeleg norsk. At Grunnlova no vert på begge dei likestilte skriftspråka i Noreg, bokmål og nynorsk, gjer dagen i dag historisk.

Eg meiner i likskap med fleirtalet i komiteen at den klokaste løysinga i dag vil vera at Stortinget vedtar grunnlovsforslag nr. 25, altså Graver-utvalet sin bokmåls- og nynorskversjon. Graver-utvalet sin bokmåls- og nynorskversjon er tilpassa kvarandre. Moderniserte omgrep er like så langt som mogleg. Språket er gjort enklare og meir aktivt i høve til originalteksten sitt forelda språk og Vinje sin bokmålsversjon. Som saksordføraren sa, er Vinje sin bokmålsversjon ikkje ei reell modernisering av språket i Grunnlova. Graver-utvalet har gjennomgåande modernisert forelda omgrep og uttrykk, men det er ikkje gjort i Vinje sin bokmålsversjon. Vinje sin bokmålsversjon vil krevja meir tolking enn Graver-utvalet sin nynorskversjon – t.d. i § 100 første ledd om yttringsfridom, der «bør» må tolkast som «skal» i Vinje sin bokmålsversjon. For andre enn spesialistar vil denne ulikskapen verka svært forvirrande.

Dersom Stortinget i dag vedtar Vinje sin bokmålsversjon og Graver-utvalet sin nynorskversjon, vil vi få ein nynorskversjon som er klart meir moderne både i språkleg stil og i ord og uttrykk enn bokmålsversjonen. Kombinasjonen av Graver-utvalet sin nynorskversjon og Vinje sin bokmålsversjon vil medføra ei rekkje praktiske og pedagogiske problem. Paragraftilvisingar vil vera ulike for ei rekkje føresegner av di Graver-utvalet har forenkla setningar i nokre paragrafar. Graver-utvalet sine endringar av setningsstruktur gjer grunnlovsteksten lettare å tolka for juristar, og lettare å lesa og forstå for andre lesarar.

Om Stortinget vedtar ei ny språkdrakt med Vinje sin lite moderne bokmålsversjon og Graver-utvalet sin tids-

messige moderne nynorskversjon, kan nynorskversjonen av Grunnlova fort visa seg å verta den primære språkversjonen i praktisk bruk, rett og slett fordi nynorskversjonen vert meir moderne og lettare å lesa og forstå. Det er flott for oss som vil styrkja nynorsken si stilling i det norske samfunnet, men det er likevel ikkje rett måte å sikra det på.

Eg vil oppmoda stortingsrepresentantar i alle parti til å votera for Graver-utvalet sitt forslag til tekstversjon av lova på både bokmål og nynorsk, slik at vi føretar ei reell språkleg modernisering av Grunnlova på både bokmål og nynorsk, våre to likestilte skriftspråk i Noreg.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:16:05]: Jeg har noen korte kommentarer til noen innlegg:

Representanten Tetzschner spurte hvorfor Senterpartiet argumenterte så sterkt for Graver–Graver, men likevel om nødvendig stemte subsidiært for Gravers nynorsk og Vinjes bokmål. Den 21. mai 2012 stemte Senterpartiet mot at vi bare skulle få Vinjes bokmål. Det var ene og alene den gangen fordi vi ikke hadde en nynorskversjon. Det har vist seg at det vi da gjorde, var rett. Det var rett å være litt tålmodig, for knappe to år senere greier vi nå å få Grunnloven på moderne nynorsk. Det ville ikke tatt seg ut fra Senterpartiets side om vi da ikke subsidiært skulle støtte det nynorskforslaget. På tilsvarende måte: Vinjes bokmålsversjon er lettere enn 1903-språket.

Tetzschner sa videre at jeg hadde sagt at det ikke trengtes forkunnskap for å forstå Graver-versjonen og refererte da til forholdet mellom Kongen og hans statsråd. Sjølsagt har representanten et poeng der, sjølsagt har en et poeng der. Men det jeg sa, var at den språkmodernisering som vi nå gjør med Graver–Graver, for mange år framover vil gjøre den lettere å forstå og lese, og det er mitt presise utsagn.

Så til representanten Grøvan fra Kristelig Folkeparti: Det har gjennom hele prosessen vært et poeng for Kristelig Folkeparti om nytt språk og både bokmål og nynorsk skulle skape tolkningsproblemer. Derfor har det punktet vært et av de viktigste for meg som saksordfører å avklare, at det ikke skulle medføre tolkningsproblemer, noe som var Kristelig Folkepartis store utfordring. Gjennom innstillinga ble det avklart at det ikke var tolkningsproblemer. Det tok Kristelig Folkeparti på den tida ikke hensyn til i sin tilrådning, men jeg er nå glad for at det er erkjent at vi er i den situasjonen.

Så til representanten Raja som hadde følelser for Grunnloven under jusstudiet, og det er bra. Det er bra å bevare, men for Senterpartiet er det viktig å kombinere grunnlovsconservatisme med tanke på de saklige forholdene i paragrafene, altså realitetene, med en språklig modernisering, sånn at vi nå kan få en grunnlov som henger oppe i klasserom og andre steder, og som kan forstås av vår ungdom for framtida.

Ole mic Thommesen hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Dag Terje Andersen (A) [13:19:20]: Da Grunnloven ble undertegnet 17. mai 1814, var den radikal. Den var

radikal fordi den klargjorde forholdet mellom statsmakten ved at vi gikk fra enevelde til konstitusjonelt monarki, men kanskje først og fremst understreking av at over alle institusjoner i det norske systemet står velgerne i valg, altså folket. Da fikk vi kimen til folkestyret, som etter hvert har utviklet seg ved at flere har fått stemmerett. Da er det logisk og viktig at det viktigste dokumentet, som er grunnlag for det demokratiet, er forståelig for folk flest.

Jeg slutter meg til saksordfører Lundteigen og representanten Kolbergs glimrende innledninger, også de delene som handlet om hyllest til tidligere representant Hagen og professor Vinje, som har bidratt i prosessen.

I forbindelse med planlegging av grunnlovsjubileet var det meningen at jubileet skulle understreke at Grunnloven skal være aktuell – det skulle ikke bare være ei historisk feiring – at den skal være framtidsrettet, at den skal være relevant, og at den skal være et dokument som har betydning for demokratiet og diskusjon om demokratiet framover. Da er det viktig at Grunnlovens form er forståelig for så mange som mulig av de fem millioner innbyggere som bor i Norge. Så må gjerne representanten Tetzschner raljere og framstille det som at en er opptatt av minst mulig forkunnskaper. Men det er ikke det som er poenget. Poenget er at når vi har valgt et system der folket har den øverste makta, er det viktig å holde fast ved målet om at grunnlaget for den makta er forståelig for så mange som mulig.

Jeg syns ikke Grunnloven vår først og fremst skal være et klenodium – spesielt ikke med ei språkdrakt fra 1903, en kunne kanskje diskutert det hvis språkdrakta var fra 1814 – nei, den skal være en levende del av demokratiet. Jeg syns heller ikke at en skal reparere det som er i orden. Men jeg syns det er riktig å rette opp det at Grunnloven for mange i dag faktisk ikke er forståelig, som representanten Kolberg refererte til med eksemplet fra klasse 8 B ved Nedenes skole. Jeg syns det i jubileumsåret er viktig at de også får en mulighet til å skjønne hva som står når de leser Grunnloven, og se hva det betyr for demokratiets utvikling. Av samme grunn, i tillegg til at vi nå får en grunnlov på nynorsk, syns jeg det er viktig at vi etter hvert også får Grunnloven på samisk.

Etter innstillingen så det ut til at dette skulle bli ei ulykke. Det så ikke ut som det skulle bli flertall for noe. Vi kan nå konstatere at det bare ble en nestenulykke, og at Høyre også til slutt innså nederlaget og stemmer for, bl.a. på bakgrunn av et bredt, folkelig engasjement. Derfor blir dette en god dag, med et bedre grunnlag for folkestyret, i Grunnlovens ånd.

Sverre Myrli (A) [13:22:50]: Av alle problemer som måtte finnes her til lands, vil jeg si at språket i Grunnloven er av de minste.

Grunnloven og dens språk har fungert veldig bra – ja, så bra at vi feirer den med brask og bram i år. Vi er jo veldig stolte av Grunnloven vår. Det finnes åpenbart gode argumenter for å endre språket i Grunnloven. Vi har hørt mange av dem her i dag, veldig mange gode argumenter. Men det finnes også mange argumenter mot å endre språket.

Mange av talerne i dagens debatt, jeg tror nesten alle hovedtalspersonene, viste i sine innlegg til 200-årsjubileet for Grunnloven. Det er ikke noe godt argument alene for å endre språket i Grunnloven. Mange har i debatten gått så langt at de har hevdet at språket i Grunnloven er et demokratisk problem. Det er i så fall alvorlig. Men hvis det er et demokratisk problem, hvorfor var det ikke det for 50, 30 eller 10 år siden? Hvorfor ble ikke språket i Grunnloven endret da, hvis dette var et stort demokratisk problem?

Saken er at det passer bra nå i år, i året for grunnlovsjubileet, å endre språket. Men etter min oppfatning – og det har jeg hevdet i alle år jeg har vært innvalgt på Stortinget – er det å endre Grunnloven en alvorlig og viktig handling, og det er altfor viktig til bare å være en av rettene i en grunnlovsjubileumsmeny. Jeg kommer derfor til å stemme imot samtlige forslag om å endre språket i Grunnloven. Jeg vil i dag, som jeg har gjort så mange ganger i mitt politiske virke, trøste meg med Ibsens doktor Stockmanns ord i En folkefiende:

«(...) den sterkeste mann i verden, det er han som står mest alene.»

Erlend Wiborg (FrP) [13:25:32]: 2014 er et merkeår i norsk historie, og dagen i dag er også en historisk merkedag for demokratiet.

Det at vi nå i dag får til en språklig fornyelse av Grunnloven, betyr, som flere har vært innom, langt mer enn det estetiske. Dette er et viktig demokratiprojekt. Det har vært hevdet her i dag at språk er makt. Det er jeg helt enig i. En viktig del av det norske demokratiet handler om at makten skal fordeles likt mellom alle innbyggere i Norge. Men skal man få til den like maktfordelingen, er det også en forutsetning at innbyggerne som Grunnloven skal beskytte, faktisk forstår Grunnloven. Det legger vi opp til i dag.

Samtidig er det viktig at vi må beholde verdigheten som Grunnloven fortjener, og da er jeg glad for at det nå ser ut til at vi kan få et flertall for Vinjes versjon. Når vi først får til et vedtak i denne saken, er jeg også veldig glad for at også Høyre nå har kommet med, slik at vi får et solid vedtak i denne sal. Vi gjør jo ingen realitetsbehandlinger av Grunnloven i dag, men vi sikrer det at folk flest faktisk forstår hva som står der, og de sikres de rettighetene de faktisk har. Dette er et demokratiprojekt.

Jeg vil takke Vinje og spesielt Carl I. Hagen for deres mangeårige kamp for at vi nå får en grunnlov som folk forstår, og for at vi dermed bidrar til å styrke demokratiet.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:27:32]: Ut fra den debatten som vi nå har hatt, og som jeg har lyttet veldig godt til – en debatt som har vært mye mer aktuell enn de fleste debatter på Stortinget, fordi den gir et resultat som er helt annerledes enn det som står i innstillinga – har jeg lyst til og behov for å knytte noen kommentarer til det jeg sa om at det å kombinere Vinjes bokmålsversjon og Graverutvalgets nynorskversjon, ikke er spesielt elegant.

Jeg vil utdype tolkingsbehovet som vi her står overfor. Som mange har sagt: Nynorskversjonen er klart mer moderne både i språklig stil og i ord og uttrykk, sammenlignet med bokmålsversjonen. Nynorskversjonen kommer langt på vei til å bli alles primære språkversjon i praktisk bruk, rett og slett fordi den er lettere å forstå.

Vinjes bokmålsversjon må tolkes. Jeg skal ta fram fire eksempler på det. For det første: I § 17 heter det i Vinjes versjon: «anordninger», noe som i Graverutvalgets versjon heter: «provisoriske lover». I § 74 heter det: «deliberasjon» i Vinjes versjon, mens det i Gravers heter: «drøftelser». I § 105 heter det i Vinjes versjon: «Fordrer statens tarv», mens det i Gravers heter: «Krever hensynet til samfunnet». Til slutt: I § 93, hvor det er spørsmål om å avgi suverenitet på et saklig begrenset område, skal det i Vinjes versjon stå: «skal ha rett til å utøve beføyelser», mens de i Graverutvalget bytter ut «beføyelser» med «råderett». Disse eksemplene viser behovet for forklaringer til Vinjeversjonen, i motsetning til Graver-versjonen.

Jeg vil bare avslutte med å si at jeg er glad for all støtte som det har vært i denne saken til en helhetlig språklig fornyelse. Dessverre kom bokmålet for seint i form – for å si det på idrettsspråket. En kom for seint i form til å sikre den plass som nynorsken nå rettmessig får. Senterpartiet vil arbeide videre for at Graverutvalgets bokmålsversjon blir tekst seinere. Det er ikke for seint å arbeide for den gode sak, og som sagt: Grunnloven skal kunne «henge opp» for ungdom både på bokmål og på nynorsk, slik at ungdom forstår det, og at det blir et levende dokument til beste for vår tradisjon.

Harald T. Nesvik (FrP) [13:30:54]: Først av alt tror jeg dette er en dag da Stortinget kan være stolt av seg selv – stolt av seg selv fordi man har klart å legge en del kjepphester til side. Man har, etter at innstillingen forelå, innsett at her burde man bruke litt tid og prøve å sette seg sammen for å se om vi nettopp kunne få til en del av de endringene som skulle til språkmessig, og som det har vært et behov for og et ønske om. Det så vi et eksempel på rett før helgen. Jeg vil gi stor honnør til både Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og også Fremskrittspartiet, mitt eget parti, som nettopp så viktigheten av å prøve å framskaffe et flertall for å få ting til å skje. I dag er det et storting der dette faktisk nå kan skje – og det blir to tredjedels flertall for en endring. Det er jeg veldig stolt av, bl.a. på vegne av meg selv som stortingsrepresentant i denne sal.

Jeg vil rette en stor takk til Finn-Erik Vinje og til tidligere stortingsrepresentant Carl I. Hagen, for på mange måter er jo dette som vi har her i dag, resultatet av det arbeidet som de på mange måter har kjørt fram. Jeg vil gi stor honnør nettopp for det, fordi det viser at det nytter med engasjement. Man kan få ting til å skje hvis man bare bruker den tiden som man har behov for.

Selv er jeg veldig forsiktig med å gå inn og endre i Grunnloven, men det dreier seg om innholdet. Vi endrer ikke innholdet i Grunnloven i dag; vi går inn på det språkmessige. Det har jeg ikke noe problem med. Snarere tvert

imot er tiden moden for å gjøre dette. Da er 200-årsjubileet et riktig tidspunkt å gjøre det på.

Noen har vært inne på at det kan være en del ord som kanskje enkelte vil ha problemer med i en tidlig fase. Det språket som er i Grunnloven, har vi levd med siden 1903. Det er det språket som har vært fram til 2014, og jeg tror faktisk man har klart å finne fram til en løsning i de sakene der det har vært nødvendig, knyttet til en tolkning av Grunnloven. Men tiden var moden. Stortinget og de som har stått bak – i kontrollkomiteen og i de forhandlingene som har vært – har gjort jobben sin. Nå er det opp til oss som samlet sal å sørge for å stemme igjennom den språklige fornyelsen av Grunnloven – til glede for det norske folk.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 1 avsluttet, og i henhold til den vedtatte dagsordenen vil det bli ringt til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt frem i alt to forslag. Det er forslagene nr. 1 og 2, fra Helge Thorheim på vegne av Fremskrittspartiet.

Når vi nå skal votere, vil presidenten foreslå at følgende opplegg følges:

Det voteres først over III i innstillingens forslag til vedtak. Deretter voteres det over forslagene nr. 1 og 2 separat. Til sist voteres det samlet over I og II i innstillingens forslag til vedtak.

Ingen innvendinger er kommet til presidentens forslag og slik vil det bli gått frem.

Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne står bak innstillingens III, og det er følgelig disse partienes primære standpunkt. De samme partiene har varslet at de vil støtte forslagene nr. 1 og 2 subsidiært. Det er derfor nødvendig at vi først voterer over innstillingens III før vi voterer over forslagene nr. 1 og 2. Venstre har varslet at de støtter III.

Vi går da til votering over innstillingens III.

Komiteen hadde innstilt:

III

Dokument 12:25 (2011–2012) – grunnlovsforslag fra Marit Nybakk, Martin Kolberg, Jette F. Christensen, Hallgeir H. Langeland og Per-Olaf Lundteigen om vedtak av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk – helhetlig forslag og alternativ 34 – bifalles.

Grunnlovsforslaget var sålydende:

«Norges Riges Grundlov skal på bokmål lyde:

Kongeriket Norges grunnlov, gitt i riksforsamlingen på Eidsvoll den 17. mai 1814, slik den lyder etter senere endringer, senest grunnlovsvedtak av 21. mai 2012.

Kongeriket Norges grunnlov

A

Om statsformen

§ 1

Kongeriket Norge er et fritt, selvstendig, udelelig og uavhengelig rike. Regjeringsformen er innskrenket og arvelig monarkisk.

§ 2

Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.

B

Om den utøvende makt, om kongen og den kongelige familie og om religionen

§ 3

Den utøvende makt er hos kongen, eller hos dronningen hvis hun har ervervet kronen etter reglene i § 6, § 7 eller § 48 i denne grunnlov. Når den utøvende makt således er hos dronningen, har hun alle de rettigheter og plikter som etter denne grunnlov og landets lover innehas av kongen.

§ 4

Kongen skal alltid bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion.

§ 5

Kongens person er hellig; han kan ikke lastes eller anklages. Ansvarer ligger på hans råd.

§ 6

Arvefølgen er lineal. Bare barn av dronning eller konge, eller av en som selv har arverett, kan arve, og barnet må være født i lovlig ekteskap. Den nærmere linje går foran den fjernere og den eldre i linjen foran den yngre.

Også den ufødte har arverett, og barnet inntar sin plass i arvefølgen så snart det kommer til verden.

Arverett har likevel bare de som er født i rett nedstigende linje fra foreldrene til den sist regjerende dronning eller konge.

Når en prinsesse eller prins med arverett til Norges krone blir født, skal hennes eller hans navn og fødselstidspunkt gjøres kjent for Stortinget og føres inn i dets protokoll.

For dem som er født før 1971, gjelder likevel § 6 slik den ble vedtatt den 18. november 1905. For dem som er født før 1990, gjelder likevel at mann går foran kvinne.

§ 7

Finnes det ingen prinsesse eller prins med arverett, kan kongen foreslå sin etterfølger for Stortinget, som kan bestemme valget hvis kongens forslag ikke får tilslutning.

§ 8

Kongens myndighetsalder fastsettes ved lov.

Så snart kongen har oppnådd den lovbestemte alder, erklærer han offentlig at han er myndig.

§ 9

Så snart kongen, som myndig, tiltrer regjeringen, avlegger han følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sverger at jeg vil regjere Kongeriket Norge i overensstemmelse med dets konstitusjon og lover, så sant hjelpe meg Gud den allmechtige og allvitende!»

Er det ikke samlet noe storting på den tiden, nedlegges eden skriftlig i statsrådet og gjentas høytidelig av kongen på første storting.

§ 10

(Opphevet ved grunnlovsbestemmelse 14. mars 1908.)

§ 11

Kongen skal bo i riket og kan ikke uten Stortingets samtykke oppholde seg utenfor riket lenger enn seks måneder om gangen uten at han personlig taper retten til kronen.

Kongen må ikke motta noen annen krone eller regjering uten Stortingets samtykke, og til det kreves to tredjedeler av stemmene.

§ 12

Kongen velger selv et råd av stemmeberettigede norske borgere. Dette råd skal bestå av en statsminister og minst syv andre medlemmer.

Kongen fordeler gjøremålene blant statsrådets medlemmer slik han finner det tjenlig. Til å ta sete i statsrådet ved siden av de faste medlemmer kan kongen i særlige tilfeller tilkalle andre norske borgere, men ingen medlemmer av Stortinget.

Ektefeller, foreldre og barn eller to søsken må ikke på samme tid ha sete i statsrådet.

§ 13

Under kongens reiser i riket kan han overlate styringen av riket til statsrådet. Dette skal føre regjeringen i kongens navn og på hans vegne. Det skal ubrytelig etterleve så vel bestemmelsene i denne grunnlov som de særskilte instruksjoner som kongen gir i overensstemmelse med dem.

Sakene avgjøres ved stemmegivning. Ved stemmelikhet har statsministeren eller, i dennes fravær, den første av de tilstedeværende statsråder to stemmer.

Statsrådet skal gi innberetning til kongen om de saker som avgjøres på denne måte.

§ 14

Kongen kan utnevne statssekretærer til å bistå statsrådets medlemmer i utførelsen av deres gjøremål utenfor statsrådet. Den enkelte statssekretær handler på vegne av det medlem av statsrådet som hun eller han er knyttet til, i den utstrekning dette medlem bestemmer.

§ 15

Ethvert medlem av statsrådet har plikt til å levere avskjedssøknad etter at Stortinget har fattet vedtak om mistillit til vedkommende statsråd alene eller til hele statsrådet.

Kongen skal innvilge en slik avskjedssøknad.

Når Stortinget har fattet vedtak om mistillit, kan stats-

rådet bare utføre de gjøremål som er nødvendige for en forsvarlig embetsførelse.

§ 16

Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om dens ordening fastsettes ved lov. Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.

§ 17

Kongen kan gi og oppheve provisoriske lover som angår handel, toll, næringsveier og offentlig forvaltning og regulering. De må ikke stride mot konstitusjonen eller de lover Stortinget har gitt. De gjelder til neste storting.

§ 18

Kongen lar i alminnelighet innkreve de skatter og avgifter som Stortinget pålegger.

§ 19

Kongen påser at statens eiendommer og regaler anvendes og bestyres slik Stortinget har bestemt, og på den måte som er nyttigst for samfunnet.

§ 20

Kongen har i statsrådet rett til å benåde forbrytere etter at dom er falt. Forbryteren kan velge å motta kongens nåde eller underkaste seg den idømte straff.

I de saker som Stortinget anlegger for Riksretten, kan ingen annen benådning gis enn fritagelse for idømt dødsstraff, med mindre Stortinget har gitt samtykke til noe annet.

§ 21

Kongen velger og utnevner alle sivile og militære embetsmenn etter å ha hørt statsrådet. Før innsettelsen skal de sverge eller, hvis de ved lov er fritatt for edsavleggelse, høytidelig love lydighet og troskap til konstitusjonen og kongen. De embetsmenn som ikke er norske borgere, kan ved lov fritas for denne plikt. De kongelige prinsesser og prinser kan ikke ha sivile embeter.

§ 22

Statsministeren, statsrådets øvrige medlemmer og statssekretærene kan uten dom avskjediges av kongen etter at han har hørt statsrådets mening om det. Det samme gjelder for de embetsmenn som er ansatt ved statsrådets kontorer eller i utenriksstjenesten, sivile overøvrighetspersoner, sjefer for regimenter og andre militære korps, kommandanter på festninger og høystbefalende på krigsskip. Hvorvidt de embetsmenn som avskjediges på denne måte, skal få pensjon, avgjøres av det neste storting. I mellomtiden får de to tredjedeler av sin tidligere lønn.

Andre embetsmenn kan bare suspenderes av kongen og skal da straks stevnes for domstolene. De kan ikke avsettes uten etter dom eller forflyttes mot sin vilje.

Alle embetsmenn kan avskjediges uten dom når de har nådd en aldersgrense fastsatt ved lov. Det kan bestemmes

ved lov at visse embetsmenn, men ikke dommere, kan utnevnes på åremål.

§ 23

Kongen kan dele ut ordener til hvem han vil, til belønning for utmerkede fortjenester, som må kunngjøres offentlig. Kongen kan ikke tildele annen rang eller tittel enn den et embete medfører. Ordenen fritar ingen for statsborgernes felles plikter og byrder, og gir heller ikke fortrinnsrett til statlige embeter. Embetsmenn som avskjediges i nåde, beholder den tittel og rang de hadde i embetet. Dette gjelder ikke statsrådets medlemmer eller statssekretærene.

Ingen må heretter få arvelige særrettigheter, personlige eller blendede.

§ 24

Kongen velger og avskjediger etter eget skjønn sin hoffstat og sine hoffbetjenter.

§ 25

Kongen har høyeste befaling over rikets forsvarsmakt. Denne makt må ikke forøkes eller forminskes uten Stortingets samtykke. Den må ikke overlates i fremmede makters tjeneste, og ingen fremmede makters krigsfolk, unntatt tropper til hjelp mot fiendtlig overfall, må trekkes inn i riket uten Stortingets samtykke.

Landvernet og de øvrige tropper som ikke kan regnes som linjetropper, må aldri brukes utenfor rikets grenser uten Stortingets samtykke.

§ 26

Kongen har rett til å sammenkalle tropper, begynne krig til forsvar av landet og slutte fred, inngå og oppheve folkerettslige avtaler og sende og motta sendemenn.

Traktater om særlig viktige saker blir først bindende når Stortinget har gitt samtykke til det. Det samme gjelder alle traktater som etter konstitusjonen ikke kan iverksettes uten en ny lov eller et nytt stortingsvedtak.

§ 27

Alle statsrådets medlemmer skal møte i statsrådet når de ikke har lovlig forfall. Ingen beslutning må tas i statsrådet når ikke over halvparten av medlemmene er til stede.

§ 28

Tilrådingen om embetsutnevnelser og andre viktige saker skal foredras i statsrådet av det medlem hvis fagområde de tilhører. Hun eller han skal ekspedere sakene i overensstemmelse med statsrådets beslutning. Egentlige militære kommandosaker kan likevel unntas fra behandling i statsråd i den utstrekning kongen bestemmer.

§ 29

Hindrer lovlig forfall en statsråd fra å møte og foredra de saker som tilhører hennes eller hans fagområde, skal disse saker foredras av en annen statsråd, som kongen konstituerer til det.

Hindrer lovlig forfall så mange fra å møte at ikke flere enn halvparten av det bestemte antall medlemmer er til

stede, skal så mange andre personer som nødvendig konstitueres til å ta sete i statsrådet.

§ 30

I statsrådet føres det protokoll over alle de saker som behandles der. De diplomatiske saker som statsrådet beslutter å hemmeligholde, føres inn i en egen protokoll. Det samme gjelder de militære kommandosaker som statsrådet beslutter å hemmeligholde.

Enhver som har sete i statsrådet, har plikt til å si sin mening med frimodighet. Kongen har plikt til å høre den, men kan fatte beslutning etter eget omdømme.

Mener noe medlem av statsrådet at kongens beslutning strider mot statsformen eller landets lover, har hun eller han plikt til å gjøre kraftige motforestillinger og tilføye sin mening i protokollen. Den som ikke har protestert på denne måte, anses for å ha vært enig med kongen og er ansvarlig for det, slik som det siden blir bestemt, og kan av Stortinget settes under tiltale for Riksretten.

§ 31

Alle beslutninger kongen utferdiger, må kontrasignerers for å bli gyldige. I militære kommandosaker kontrasignerers beslutningene av den som har foredratt sakene, men ellers av statsministeren eller, om statsministeren ikke har vært til stede, av det første av statsrådets tilstedeværende medlemmer.

§ 32

De beslutninger regjeringen tar når kongen ikke er til stede, utferdiges i kongens navn og undertegnes av statsrådet.

§ 33

(Opphevet ved grunnlovsbestemmelse 12. august / 24. oktober 1908.)

§ 34

Kongen gir bestemmelser om titler for dem som har arverett til kronen.

§ 35

Så snart tronarvingen har fylt 18 år, har hun eller han rett til å ta sete i statsrådet, men uten stemme eller ansvar.

§ 36

En prinsesse eller prins med arverett til Norges krone må ikke gifte seg uten kongens tillatelse. Hun eller han må heller ikke motta noen annen krone eller regjering uten kongens og Stortingets samtykke. Stortingets samtykke krever to tredjedeler av stemmene.

Handler hun eller han i strid med dette, taper vedkommende retten til Norges trone for seg selv så vel som for sine etterkommere.

§ 37

De kongelige prinsesser og prinser skal for sine personer ikke svare for andre enn kongen eller den han setter til dommer over dem.

§ 38

(Opphevet ved beslutning 18. november 1905.)

§ 39

Hvis kongen dør og tronfølgeren ennå er umyndig, skal statsrådet straks innkalle Stortinget.

§ 40

Inntil Stortinget er samlet og har innrettet regjeringen for den tid kongen er mindreårig, skal statsrådet stå for styringen av riket, i overensstemmelse med Grunnloven.

§ 41

Er kongen fraværende fra riket uten å være i felt, eller er han så syk at han ikke kan ivareta regjeringen, skal den nærmeste arving til tronen stå for regjeringen som kongemaktens midlertidige utøver, så fremt hun eller han har nådd kongens myndighetsalder. I motsatt fall er det statsrådet som står for styringen av riket.

§ 42

(Opphevet ved beslutning 18. november 1905.)

§ 43

Stortinget skal velge formyndere til å stå for regjeringen for den umyndige kongen.

§ 44

Den prinsesse eller prins som står for regjeringen i de tilfeller som er nevnt i § 41, skal skriftlig avlegge følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sverger at jeg vil stå for regjeringen i overensstemmelse med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitende!»

Holdes det ikke storting på denne tid, nedlegges eden i statsrådet og oversendes siden neste storting.

Den prinsesse eller prins som har avlagt eden, gjentar den ikke senere.

§ 45

De som midlertidig har stått for statsstyringen etter §§ 40, 41, 43 eller 48, skal så snart den er over, avlegge regnskap for den til kongen og Stortinget.

§ 46

Hvis ikke statsrådet straks sammenkaller Stortinget i overensstemmelse med § 39, har Høyesterett så snart det er gått fire uker, en ubetinget plikt til å sørge for denne sammenkallelse.

§ 47

Stortinget fastsetter hvordan den umyndige konges oppdragelse skal bestyres hvis begge foreldrene er døde og ingen av dem har etterlatt noen skriftlig bestemmelse om det.

§ 48

Er kongestammen utdødd og ingen tronfølger utkåret,

skal en ny dronning eller konge velges av Stortinget. I mellomtiden gjelder § 40 for den utøvende makt.

C

Om borgerretten og den lovgivende makt

§ 49

Folket utøver den lovgivende makt ved Stortinget.

§ 50

Stemmerett ved stortingsvalg har de norske borgere som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det år valgetinget holdes.

I hvilken utstrekning norske borgere som på valgdagen er bosatt utenfor riket, men oppfyller betingelsene foran, skal ha stemmerett, fastsettes ved lov.

Regler om stemmerett for ellers stemmeberettigede personer som på valgdagen åpenbart lider av alvorlig psykisk svekkelse eller nedsatt bevissthet, kan fastsettes ved lov.

§ 51

Regler om manntallsføring og om innføring av de stemmeberettigede i manntallet fastsettes ved lov.

§ 52

(Opphevet ved grunnlovsbestemmelse 26. oktober 1954.)

§ 53

Stemmeretten tapes

- a) ved domfellelse for straffbare handlinger i overensstemmelse med det som bestemmes om dette i lov,
- b) ved å gå i fremmed makts tjeneste uten regjeringens samtykke.

§ 54

Valgtingene holdes hvert fjerde år. De skal være avsluttet innen utgangen av september måned.

§ 55

Valgtingene bestyres på den måte som fastsettes ved lov. Valgstyret avgjør tvister om stemmerett. Avgjørelsen kan klages inn for Stortinget.

§ 56

(Opphevet ved grunnlovsbestemmelse 23. mars 1972.)

§ 57

Det skal velges 169 stortingsrepresentanter.

Riket inndeles i 19 valgdistrikter.

150 av stortingsrepresentantene skal velges som distriktsrepresentanter og 19 som utjevningsrepresentanter.

Hvert valgdistrikt skal ha 1 utjevningsmandat.

Det antall stortingsrepresentanter som skal velges fra hvert valgdistrikt, beregnes på grunnlag av forholdet mellom distriktets antall innbyggere samt areal, og hele rikets antall innbyggere samt areal. I denne beregning gir hver

innbygger 1 poeng og hver kvadratkilometer 1,8 poeng. Beregningen skal foretas hvert åttende år.

Nærmere bestemmelser om rikets inndeling i valgdistrikter og stortingsmandatene fordeling på valgdistriktene fastsettes ved lov.

§ 58

Valgtingene holdes særskilt for hver kommune. På valgtingene stemmes det direkte på stortingsrepresentanter med vararepresentanter for hele valgdistriktet.

§ 59

Valget av distriktsrepresentanter foregår som forholdstallsvalg, og mandatene fordeles mellom partiene etter reglene nedenfor.

Stemmetallet for hvert parti i de enkelte valgdistrikter skal deles med 1,4; 3; 5; 7 og så videre. Det første mandat tilfaller det parti som får den største kvotient, det neste mandat tilfaller det parti som får den nest største kvotient, og så videre inntil alle mandatene er fordelt.

Listeforbund er ikke tillatt.

Med sikte på å oppnå størst mulig overensstemmelse mellom stemmetall og representasjon fordeles utjevningsmandatene mellom de partier som er med i utjevningen, på grunnlag av forholdet mellom deres stemmetall i hele riket. Hvor mange stortingsmandater hvert parti i alt skal ha, finnes ved å anvende reglene om fordeling av distriktsmandater tilsvarende for hele riket for de partier som deltar i utjevningen. Deretter får hvert parti tildelt så mange utjevningsmandater at de til sammen med de allerede tildelte distriktsmandater utgjør et så stort antall stortingsmandater som partiet i alt skal ha. Har et parti allerede ved fordelingen av distriktsmandatene fått et større antall mandat enn det skulle hatt etter angivelsen ovenfor, skal utjevningsmandatene fordeles bare mellom de andre partier, således at det ses bort fra det stemmetall og de distriktsmandater som det førstnevnte parti har oppnådd.

Intet parti kan tildeles utjevningsmandat med mindre det har fått minst 4 prosent av det samlede stemmetall for hele riket.

Nærmere bestemmelser om hvordan partienes utjevningsmandater skal fordeles på valgdistriktene, fastsettes ved lov.

§ 60

Hvorvidt og hvordan de stemmeberettigede kan avgi sine stemmer uten å møte personlig på valgtingene, bestemmes ved lov.

§ 61

Ingen kan velges til representant uten å ha stemmerett.

§ 62

De tjenestemenn som er ansatt ved statsrådets kontorer, bortsett fra statssekretærer og de politiske rådgivere, kan ikke velges til representanter. Det samme gjelder Høyesteretts medlemmer og tjenestemenn som er ansatt i utenriksstjenesten.

Statsrådets medlemmer kan ikke møte på Stortinget

som representanter så lenge de har sete i statsrådet. Heller ikke statssekretærene kan møte som representanter så lenge de er i embetet, og de politiske rådgivere ved statsrådets kontorer kan ikke møte på Stortinget så lenge de innehar sine stillinger.

§ 63

Den som velges til representant, har plikt til å motta valget, med mindre vedkommende

- a) er valgt utenfor det valgdistrikt der hun eller han har stemmerett,
- b) har møtt som representant på alle storting etter forrige valg,
- d) er medlem av et politisk parti og valgt på en valgliste som ikke utgår fra dette parti.

Frist og fremgangsmåte for å gjøre retten til å nekte valg gjeldende fastsettes ved lov.

Det skal likeledes bestemmes ved lov når og hvordan en som er valgt til representant for to eller flere valgdistrikter, skal avgi erklæring om hvilket valg hun eller han vil motta.

§ 64

De valgte representanter blir tildelt fullmakter. Stortinget avgjør om fullmaktene er lovlige.

§ 65

Alle representanter og innkalte vararepresentanter mottar av statskassen lovbestemt godtgjørelse for omkostninger til reiser til og fra Stortinget og fra Stortinget til sitt hjem og tilbake igjen under ferier på minst 14 dager.

Dessuten mottar de lovbestemt godtgjørelse for deltaelse i Stortinget.

§ 66

På sin reise til og fra Stortinget samt under sitt opphold der er representantene fritatt fra pågrepelse, med mindre de gripes i offentlige forbrytelser. For meninger ytret i Stortingets forsamlinger kan de ikke trekkes til ansvar utenfor disse forsamlinger. Alle har plikt til å rette seg etter den orden som er vedtatt av Stortinget.

§ 67

De representanter som er valgt på forannevnte måte, utgjør Kongeriket Norges Storting.

§ 68

Stortinget trer i alminnelighet sammen i rikets hovedstad den første hverdag i oktober måned hvert år, med mindre kongen på grunn av usedvanlige omstendigheter, så som fiendtlig angrep eller smittsom sykdom, velger en annen by i riket. En slik avgjørelse må gjøres kjent i tide.

§ 69

Når Stortinget ikke er samlet, kan det sammenkalles av kongen dersom han mener det er nødvendig.

§ 71

De valgte representanter er medlemmer av Stortinget i fire sammenhengende år.

§ 72

(Opphevet ved grunnlovsbestemmelse 29. mai 1990.)

§ 73

Stortinget utnevner en president, fem visepresidenter og to sekretærer. Storting kan bare holdes dersom minst halvparten av medlemmene er til stede. Grunnlovsforslag kan bare behandles dersom minst to tredjedeler av Stortingets medlemmer er til stede.

§ 74

Så snart Stortinget har konstituert seg, åpner kongen eller den han utpeker til det, forhandlingene med en tale om rikets tilstand og de forhold som han især ønsker å lede Stortingets oppmerksomhet mot. Ingen drøftelser må finne sted i kongens nærvær.

Når Stortingets forhandlinger er åpnet, har statsministeren og statsrådene rett til å møte i Stortinget og på lik linje med dets egne medlemmer delta i forhandlingene når de holdes for åpne dører, men uten å avgi stemme. I de saker som behandles for lukkede dører, gjelder dette bare når Stortinget tillater det.

§ 75

Det tilkommer Stortinget

- a) å gi og oppheve lover; å pålegge skatter, avgifter, toll og andre offentlige byrder, som likevel ikke gjelder etter 31. desember i det nærmest påfølgende år, med mindre de uttrykkelig fornyes av et nytt storting;
- b) å ta opp lån på rikets kreditt;
- c) å føre oppsyn med rikets pengevesen;
- d) å bevilge de nødvendige pengesummer til statens utgifter;
- e) å bestemme hvor mye som årlig skal utbetales kongen til hans hoffstat, og fastlegge den kongelige families apanasje, som ikke kan bestå i faste eiendommer;
- f) å la seg forelegge statsrådets protokoller og alle offentlige innberetninger og papirer;
- g) å la seg meddele de folkerettslige avtaler som kongen på statens vegne har inngått med fremmede makter;
- h) å kunne gi enhver påbud om å møte for seg i statsaker, unntatt kongen og den kongelige familie; dette unntak gjelder likevel ikke for de kongelige prinsesser og prinser hvis de har embeter;
- i) å revidere midlertidige lønns- og pensjonslister og gjøre de forandringer i dem som Stortinget finner nødvendige;
- k) å utnevne fem revisorer som årlig skal se gjennom statens regnskaper og bekjentgjøre utdrag av dem på trykk; regnskapene skal oversendes disse revisorer innen seks måneder etter utgangen av det år som Stortingets bevilgninger er gitt for; og å gi bestemmelser om ordningen av desisjonsmyndigheten overfor statens regnskaps-betjenter;
- l) å utnevne en person som ikke er medlem av Stortinget, til på en måte som er nærmere bestemt i lov, å føre kontroll med den offentlige forvaltning og alle som virker

i dens tjeneste, for å hindre at det øves urett mot den enkelte borger;
m) å gi innfødsrett.

§ 76

Enhver lov skal først foreslås på Stortinget, enten av en stortingsrepresentant eller av regjeringen ved en statsråd.

Etter at forslaget er vedtatt der, skal Stortinget ta det under overveielse på nytt og enten slutte seg til det eller forkaste det. Forkastes forslaget, skal det, med de anmerkninger Stortinget har tilføyd, enda en gang tas under overveielse av Stortinget, som enten henlegger forslaget eller vedtar det med de nevnte anmerkninger.

Mellom hver slik behandling må det gå minst tre dager.

§ 77

Når Stortinget har fattet det samme lovvedtak to ganger etter hverandre, sendes det til kongen med anmodning om hans sanksjon.

§ 78

Godtar kongen lovvedtaket, forsyner han det med sin underskrift, og dermed blir det til lov.

Godtar han det ikke, sender han det tilbake til Stortinget med den erklæring at han for tiden ikke finner det tjenlig å sanksjonere det. I så tilfelle kan ikke det storting som da er samlet, legge dette vedtak frem for kongen igjen.

§ 79

Når to storting med ett valg og minst to storting imellom har fattet det samme lovvedtak uforandret uten at Stortinget i mellomtiden har fattet noe avvikende endelig lovvedtak, og det da forelegges kongen med begjæring om at Hans Majestet ikke vil nekte å sanksjonere et lovvedtak som Stortinget etter den modneste overveielse anser for gagnlig, så blir det til lov selv om kongen ikke gir sin sanksjon før Stortinget adskilles.

§ 80

Stortinget forblir samlet så lenge det selv finner det nødvendig, og avslutter forhandlingene når det har fullført sine gjøremål.

I overensstemmelse med regler i den orden Stortinget har vedtatt, kan forhandlingene gjenopptas, men de avsluttes senest siste hverdag i september måned.

Innen denne tid meddeler kongen sin beslutning om de lovvedtak som ikke allerede er avgjort (jf. §§ 77–79), ved enten å stadfeste dem eller å forkaste dem. Alle de som han ikke uttrykkelig godkjenner, anses for å være forkastet av ham.

§ 81

Alle lover (unntatt dem i § 79) utferdiges i kongens navn, under Norges rikes segl og med følgende ord: «Vi N.N. gjør vitterlig: at Oss er blitt forelagt Stortingets vedtak av dato sålydende: (her følger vedtaket). Vi godkjenner og stadfester dette vedtaket som lov, under Vår hånd og rikets segl.»

§ 82

Regjeringen skal gi Stortinget alle de opplysninger som er nødvendige for behandlingen av de saker den legger frem. Intet medlem av statsrådet må legge frem uriktige eller villedende opplysninger for Stortinget eller dets organer.

§ 83

Stortinget kan innhente Høyesteretts betenkning om juridiske emner.

§ 84

Stortinget holdes for åpne dører, og forhandlingene kunngjøres på trykk, unntatt i de tilfeller hvor det motsatte vedtas ved stemmeflertall.

§ 85

Den som adlyder en befaling som har til hensikt å forstyrre Stortingets frihet og sikkerhet, gjør seg skyldig i forræderi mot fedrelandet.

D**Om den dømmende makt**

§ 86

Riksretten dømmer i første og siste instans i de saker som Stortinget anlegger mot medlemmer av statsrådet, Høyesterett eller Stortinget for straffbart eller annet rettsstridig forhold når de har brutt sine konstitusjonelle plikter.

De nærmere regler om Stortingets påtale etter denne paragraf fastsettes ved lov. Det kan likevel ikke settes kortere foreldelsesfrist enn 15 år for adgangen til å gjøre ansvar gjeldende ved tiltale for Riksretten.

Dommere i Riksretten er 6 medlemmer valgt av Stortinget og de 5 etter embetsalder eldste fast utnevnte medlemmer av Høyesterett, deriblant Høyesteretts leder. Stortinget velger medlemmene og stedfortredere for 6 år. Et medlem av statsrådet eller Stortinget kan ikke velges til medlem av Riksretten. I Riksretten har Høyesteretts leder forsetet.

De som har tatt sete i Riksretten som valgt av Stortinget, blir sittende selv om den tid de er valgt for, utløper før Riksrettens behandling av saken er avsluttet. På samme måte blir høyesterettsdommere sittende i Riksretten selv om de går av som medlemmer av Høyesterett.

§ 87

De nærmere regler om sammensetningen av Riksretten og om saksbehandlingen fastsettes ved lov.

§ 88

Høyesterett dømmer i siste instans. Begrensninger i adgangen til å få Høyesteretts avgjørelse kan bestemmes ved lov.

Høyesterett skal bestå av en leder og minst fire andre medlemmer.

§ 89

(Opphevet ved grunnlovsbestemmelse 14. desember 1920.)

§ 90

Høyesteretts dommer kan ikke i noe tilfelle ankes.

§ 91

Ingen kan utnevnes til medlem av Høyesterett før hun eller han er 30 år gammel.

E**Alminnelige bestemmelser**

§ 92

Til embeter i staten kan bare utnevnes de norske borgere som taler landets språk og

- a) enten er født i riket av foreldre som da var norske statsborgere,
- b) eller er født i utlandet av norske foreldre som på den tid ikke var statsborgere i noe annet land,
- c) eller har oppholdt seg i riket i ti år,
- d) eller får innfødsrett av Stortinget.

Andre kan likevel utnevnes til lærere ved universitetet og de lærde skoler, til leger og til konsulere på fremmede steder.

§ 93

For å sikre den internasjonale fred og sikkerhet eller fremme internasjonal rettsorden og samarbeid kan Stortinget med tre fjerdedels flertall gi samtykke til at en internasjonal sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter seg til, på et saklig begrenset område får utøve myndighet som ellers ligger hos statens myndigheter etter denne grunnlov, men likevel ikke rett til å endre denne grunnlov. Når Stortinget skal gi sitt samtykke, skal, som ved behandling av grunnlovsforslag, minst to tredjedeler av dets medlemmer være til stede.

Bestemmelsene i denne paragraf gjelder ikke ved deltagelse i en internasjonal sammenslutning hvis avgjørelser bare har rent folkerettslig virkning for Norge.

§ 94

En ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal besørges utgitt på første eller, om dette ikke er mulig, på annet ordentlige storting. Inntil da forblir statens någjeldende lover i kraft, med mindre de strider mot denne grunnlov eller mot de provisoriske lover som i mellomtiden måtte bli gitt.

Likeledes skal de nåværende permanente skatter stå ved lag til neste storting.

§ 95

Ingen dispensasjoner, protektorier, moratorier eller oppreisninger må gis etter at den nye allmenne lov er satt i kraft.

§ 96

Ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom. Pinefullt forhør må ikke finne sted.

§ 97

Ingen lov må gis tilbakevirkende kraft.

§ 98

Sportler som betales til dem som gjør tjeneste for retten, må ikke pålegges avgifter til statskassen.

§ 99

Ingen må fengsles uten i lovbestemte tilfeller og på den måte som lovene foreskriver. De som uberettiget har arrestert noen eller ulovlig holdt noen fengslet, står til ansvar for vedkommende.

Regjeringen har ikke rett til å bruke militær makt mot innbyggerne uten etter lov, med mindre en forsamling forstyrrer den offentlige ro og ikke øyeblikkelig oppløses etter at de lovbestemmelser som angår opprør, tre ganger høyt og tydelig er opplest for forsamlingen av den sivile øvrighet.

§ 100

Ytringsfrihet skal finne sted.

Ingen kan holdes rettslig ansvarlig for å ha meddelt eller mottatt opplysninger, ideer eller budskap med mindre det lar seg forsvare holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Det rettslige ansvar skal være foreskrevet i lov.

Frimodige ytringer om statsstyringen og et hvilket som helst annet emne er tillatt for enhver. Det kan bare settes slike klart definerte grenser for denne rett der særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelser.

Forhåndssensur og andre forebyggende forholdsregler kan ikke benyttes, med mindre det er nødvendig for å beskytte barn og unge mot skadelig påvirkning fra levende bilder. Brevsensur kan ikke settes i verk, unntatt i anstalter.

Enhver har rett til innsyn i statens og kommunenes dokumenter og til å følge forhandlingene i rettsmøter og folkevalgte organer. Det kan i lov settes grenser for denne rett av hensyn til personvern og av andre tungtveiende grunner.

Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.

§ 101

Heretter skal ingen få nye og varige særrettigheter som innskrenker næringsfriheten.

§ 102

Husransakelse må ikke finne sted, unntatt i kriminelle tilfeller.

§ 103

Ingen som heretter går konkurs, får fristed.

§ 104

Ingen kan bli fradømt sin faste eiendom eller hele sin formue på grunn av en forbrytelse.

§ 105

Krever hensyn til samfunnet at noen må avgi sin faste eller rørlige eiendom til offentlig bruk, skal hun eller han ha full erstatning av statskassen.

§ 106

Kjøpesummer og inntekter av geistlighetens benefiserede gods skal bare anvendes til geistlighetens beste og til opplysningens fremme. Milde stiftelsers eiendommer skal bare anvendes til gagn for disse.

§ 107

Odels- og åsetesretten må ikke oppheves. De nærmere betingelser for hvordan den skal videreføres til størst mulig nytte for staten og til gagn for land-allmuen, fastsettes av det første eller annet følgende storting.

§ 108

Heretter kan det ikke opprettes grevskaper, baronier, stamhus eller fideikommissier.

§ 109

Alle statens borgere er i alminnelighet like forpliktet til i en viss tid å verne om fedrelandet, uten hensyn til fødsel eller formue.

Anvendelsen av denne grunnsetning, og de begrensninger den skal ha, bestemmes ved lov.

§ 110

Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan tjene til livets opphold ved sitt arbeid.

Nærmere bestemmelser om ansattes medbestemmelserett på arbeidsplassen fastsettes ved lov.

§ 110 a

Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

§ 110 b

Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterlektene.

Borgerne har rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen, slik at de kan ivareta den rett de har etter foregående ledd.

Statens myndigheter gir nærmere bestemmelser for å gjennomføre disse grunnsetninger.

§ 110 c

Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene.

Nærmere bestemmelser om gjennomføringen av traktater om dette fastsettes ved lov.

§ 111

Det norske flaggs form og farger bestemmes ved lov.

§ 112

Viser erfaring at noen del av denne Kongeriket Norges grunnlov bør endres, skal endringsforslag fremsettes på første, annet eller tredje storting etter et nytt valg og kunngjøres på trykk. Men det tilkommer først det første, annet eller tredje storting etter neste valg å bestemme om den foreslåtte endring skal finne sted eller ei. En slik endring må likevel aldri motsi denne grunnlovs prinsipper, men bare angå modifikasjoner i enkelte bestemmelser som ikke endrer denne konstitusjons ånd, og to tredjedeler av Stortinget må være enige i en slik endring.

En grunnlovsbestemmelse som er vedtatt på denne måte, skal underskrives av Stortingets president og sekretær og sendes kongen til kunngjøring på trykk som gjeldende bestemmelse i Kongeriket Norges grunnlov.

Norges Riges Grundlov skal på nynorsk lyde:

Grunnlov for Kongeriket Noreg, gjeven i rikssamlinga på Eidsvoll den 17. mai 1814, slik ho lyder etter seinare endringar, seinast grunnlovsvedtak av 21. mai 2012.

Kongeriket Noregs grunnlov

A

Om statsforma

§ 1

Kongeriket Noreg er eit fritt, sjølvstendig, udeleleg og uavhendeleg rike. Regjeringsforma er avgrensa og arveleg monarkisk.

§ 2

Verdigrunnlaget skal framleis vere den kristne og humanistiske arven vår. Denne grunnlova skal tryggje demokratiet, rettsstaten og menneskerettane.

B

Om den utøvande makta, om kongen og den kongelege familien og om religionen

§ 3

Den utøvande makta er hos kongen, eller hos dronninga dersom ho har fått krona etter reglane i § 6, § 7 eller § 48 i denne grunnlova. Når den utøvande makta såleis er hos dronninga, har ho alle rettar og plikter som kongen har etter denne grunnlova og lovene i landet.

§ 4

Kongen skal alltid vedkjenne seg den evangelisk-lutherske religionen.

§ 5

Kongens person er heilag; han kan ikkje lastast eller skuldast for noko. Ansvar ligg på rådet hans.

§ 6

Arvefølgja er lineal. Berre barn av dronning eller konge, eller av nokon som sjølv har arverett, kan arve, og barnet må vere født i lovleg ekteskap. Den nærare lina går føre den fjernare og den eldre i lina føre den yngre.

Den ufødde har òg arverett, og barnet tek sin plass i arvefølgja så snart det kjem til verda.

Arverett har likevel berre dei som ættar frå foreldra til den sist regjerande dronninga eller kongen.

Når ei prinsesse eller ein prins med arverett til Noregs krone blir fødd, skal namnet og fødselstidspunktet gjerast kjent for Stortinget og førast inn i protokollen der.

For dei som er fødte før 1971, gjeld likevel § 6 slik han vart vedteken den 18. november 1905. For dei som er fødte før 1990, gjeld likevel at mann går føre kvinne.

§ 7

Finst det ingen prinsesser eller prinsar med arverett, kan kongen gjere framlegg om etterfølgjar for Stortinget, som kan avgjere valet dersom framlegget frå kongen ikkje blir stødd.

§ 8

Myndig alder for kongen blir fastsett i lov.

Så snart kongen har nådd den lovfeste alderen, lyser han seg myndig.

§ 9

Så snart kongen, som myndig, tek til med regjeringa, gjer han denne eiden for Stortinget: «Eg lovar og sver at eg vil regjere Kongeriket Noreg i samsvar med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmechtige og allvitande!»

Er det ikkje samla noko storting på den tida, blir eiden gjeven skriftleg i statsrådet, og kongen tek han høgtidleg opp att på fyrste storting.

§ 10

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 14. mars 1908.)

§ 11

Kongen skal bu i riket og kan ikkje utan samtykke frå Stortinget vere utanfor riket meir enn seks månader om gongen utan at han personleg misser retten til krona.

Kongen må ikkje ta imot ei anna krone eller regjering utan samtykke frå Stortinget, og til det krevst to tredjedelar av røystene.

§ 12

Kongen vel sjølv eit råd av røysteføre norske borgarar. I dette rådet skal det vere ein statsminister og minst sju andre medlemmer.

Kongen fordeler gjeremåla mellom medlemmene av statsrådet slik han meiner det er tenleg. Til å ta sete i statsrådet ved sida av dei faste medlemmene kan kongen i særlege høve kalle inn andre norske borgarar, men ingen medlemmer av Stortinget.

Ektefolk, foreldre og born eller to sysken må ikkje ha sete i statsrådet samstundes.

§ 13

For den tida kongen reiser i riket, kan han overlate styringa av riket til statsrådet. Dette skal føre regjeringa i kongens namn og på hans vegner. Det skal ubryteleg følgje så vel føresegnene i denne grunnlova som dei særskilde instruksane som kongen gjev i samsvar med dei.

Sakene blir avgjorde med røysting. Står røystene likt, har statsministeren eller, om han er borte, den fyrste av statsrådene som er til stades, to røyster.

Statsrådet skal gje melding til kongen om dei sakene som blir avgjorde på denne måten.

§ 14

Kongen kan utnemne statssekretærer til å hjelpe medlemmene av statsrådet med gjeremåla deira utanfor statsrådet. Kvar statssekretær handlar på vegner av den medlemmen av statsrådet som ho eller han er knytt til, så langt denne medlemmen fastset.

§ 15

Kvar medlem av statsrådet har plikt til å levere avskilssøknad etter at Stortinget har gjort vedtak om mistillit til denne statsråden åleine eller til heile statsrådet.

Kongen skal gje avskil etter ein slik søknad.

Når Stortinget har gjort vedtak om mistillit, kan statsrådet berre utføre dei gjeremåla som trengst for forsvarleg embetsførsle.

§ 16

Alle innbyggjarane i riket har fri religionsutøving. Den norske kyrkja, ei evangelisk-luthersk kyrkje, står ved lag som den norske folkekyrkja og blir stødd som det av staten. Nærare føresegner om kyrkjeskippnaden blir fastsette i lov. Alle trus- og livssynssamfunn skal bli stødde på lik line.

§ 17

Kongen kan gje og oppheve provisoriske lover om handel, toll, næringsvegar og offentleg forvaltning og regulering. Dei må ikkje stri mot konstitusjonen eller dei lovene Stortinget har gjeve. Dei gjeld til neste storting.

§ 18

Kongen lèt i regelen krevje inn dei skattane og avgiftene som Stortinget fastset.

§ 19

Kongen ser til at eigedommane og regala til staten blir nytta og forvalta slik Stortinget har fastsett, og på den måten som er nyttigast for samfunnet.

§ 20

Kongen har i statsrådet rett til å gje forbrytarar nåde etter at dom er fallen. Forbrytaren kan velje å ta imot kongens nåde eller ta den idømde straffa.

I saker som Stortinget reiser for Riksretten, kan det ikkje gjevast annan nåde enn fritak frå idømd dødsstraff, om ikkje Stortinget har gjeve samtykke til noko anna.

§ 21

Kongen vel og utnemner alle sivile og militære embetsmenn etter å ha høyrst statsrådet. Før innsetjinga skal dei sverje eller, om dei ved lov er fritakne frå å gjere eid, høgtidleg love lydnd og truskap til konstitusjonen og kongen. Embetsmenn som ikkje er norske borgarar, kan ved lov få fritak frå denne plikta. Dei kongelege prinsessene og prinsane kan ikkje ha sivile embete.

§ 22

Statsministeren, dei andre medlemmene av statsrådet og statssekretærene kan utan dom avsetjast av kongen etter at han har høyrst kva statsrådet meiner om det. Det same gjeld for dei embetsmennene som er tilsette ved statsrådskontora eller i utanrikstenesta, sivile overøvrighetspersonar, sjefar for regiment og andre militære korps, kommandantar på festningar og høgstbefalande på krigsskip. Om embetsmenn som såleis er avsette, skal få pensjon, blir avgjort av det neste stortinget. I mellomtida får dei to tredjedelar av løna dei hadde før.

Andre embetsmenn kan berre suspenderast av kongen og skal då straks stemnast for domstolane. Dei kan ikkje avsetjast utan etter dom eller overflyttast mot sin vilje.

Alle embetsmenn kan gjevast avskil utan dom når dei har nådd ei aldersgrense fastsett i lov. Det kan fastsetjast i lov at visse embetsmenn, men ikkje dommarar, kan utnemnast på åremål.

§ 23

Kongen kan gje ordenar til kven han vil, til påskjøning for framifrå gagnsverk, som må kunngjerast offentleg. Kongen kan ikkje tildele annan rang og tittel enn den eit embete fører med seg. Ordenen fritek ingen for dei plikter og bærer som er sams for statsborgarane, og gjev heller ikkje førerrett til statlege embete. Embetsmenn som får avskil i nåde, får ha den tittelen og rangen dei hadde i embetet. Dette gjeld ikkje medlemmene av statsrådet eller statssekretærene.

Ingen må heretter få arvelege særrettar, personlege eller blanda.

§ 24

Kongen vel og avset etter eige skjøn hoffstaten sin og hoffbetjentane sine.

§ 25

Kongen har høgste befalinga over forsvarsmakta til riket. Denne makta må ikkje aukast eller minkast utan samtykke frå Stortinget. Ho må ikkje overlatast i framande maktens teneste, og ingen krigsfolk frå framande makter, så nær som troppar til hjelp mot fiendsleg overfall, må dragast inn i riket utan samtykke frå Stortinget.

Landvernet og andre troppar som ikkje kan reknast som linetroppar, må aldri brukast utanfor grensene til riket utan samtykke frå Stortinget.

§ 26

Kongen har rett til å kalle saman troppar, byrje krig til

forsvar av landet og slutte fred, inngå og seie opp folkerettslege avtaler og sende og ta imot sendemenn.

Traktatar om særleg viktige saker blir fyrst bindande når Stortinget har gjeve samtykke til det. Det same gjeld alle traktatar som etter konstitusjonen ikkje kan setjast i verk utan ei ny lov eller eit nytt stortingsvedtak.

§ 27

Alle medlemmene av statsrådet skal møte i statsrådet når dei ikkje har lovleg forfall. Inga avgjerd må takast i statsrådet når ikkje over halvta av medlemmene er til stades.

§ 28

Tilrådingar om embetsutnemningar og andre viktige saker skal målberast i statsrådet av den medlemmen som har det fagområdet dei høyrer til. Ho eller han skal ekspedere sakene i samsvar med avgjerda i statsrådet. Det kan likevel gjerast unntak frå behandling i statsråd for eigentlege militære kommandosaker i den mon kongen fastset.

§ 29

Hindrar lovleg forfall ein statsråd frå å møte og målbera saker som høyrer til hennar eller hans fagområde, skal sakene målberast av ein annan statsråd, som kongen konstituerer til det.

Hindrar lovleg forfall så mange frå å møte at ikkje fleire enn halvta av det fastsette talet på medlemmer er til stades, skal så mange andre personar som naudsynt konstituerast til å ta sete i statsrådet.

§ 30

I statsrådet blir det ført protokoll over alle saker som blir behandla der. Dei diplomatiske sakene som statsrådet vedtek å halde løynde, blir førte inn i ein særskild protokoll. Det same gjeld dei militære kommandosakene som statsrådet vedtek å halde løynde.

Kvar den som sit i statsrådet, har plikt til å seie si meining med frimod. Kongen har plikt til å høyre meininga, men kan ta avgjerd etter eige omdømme.

Meiner nokon medlem av statsrådet at avgjerda til kongen strir mot statsforma eller lovene i landet, har ho eller han plikt til å ta kraftig til motmæle og skrive si meining i protokollen. Den som ikkje har protestert såleis, blir rekna for å ha vore samd med kongen og er ansvarleg for det, slik som det sidan blir fastsett, og Stortinget kan setje vedkommande under tiltale for Riksretten.

§ 31

Alle avgjerdar kongen ferdar ut, må kontrasignerast for å bli gyldige. I militære kommandosaker skal avgjerdene kontrasignerast av den som har målbore saka, men elles av statsministeren eller, om statsministeren ikkje var til stades i statsrådet, av den fyrste av dei medlemmene som var det.

§ 32

Dei avgjerdene regjeringa tek når kongen ikkje er til stades, blir utferdar i kongens namn og underskrivne av statsrådet.

§ 33

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 12. august 1908.)

§ 34

Kongen gjev føresegner om titlar for dei som har arverett til krona.

§ 35

Så snart tronarvingen har fylt 18 år, har ho eller han rett til å ta sete i statsrådet, men utan røyst eller ansvar.

§ 36

Ei prinsesse eller ein prins med arverett til Noregs krone må ikkje gifte seg utan løyve frå kongen. Ho eller han må heller ikkje ta imot ei anna krone eller regjering utan samtykke frå kongen og Stortinget. Samtykke frå Stortinget krev to tredjedelar av røystene.

Handlar ho eller han i strid med dette, misser vedkommande retten til Noregs trone for seg sjølv så vel som for etterkommarane sine.

§ 37

Dei kongelege prinsessene og prinsane skal for sine personar ikkje svare for andre enn kongen eller den han set til dommar over dei.

§ 38

(Oppheva ved vedtak 18. november 1905.)

§ 39

Om kongen døyr og tronfølgjaren enno er umyndig, skal statsrådet straks kalle inn Stortinget.

§ 40

Til dess Stortinget kjem saman og innrettar regjeringa for den tida kongen er mindreårig, skal statsrådet stå for styringa av riket, i samsvar med Grunnlova.

§ 41

Er kongen utanfor riket utan å vere i felt, eller er han så sjuk at han ikkje kan ta seg av regjeringa, skal den næraste arvingen til trona stå for regjeringa som mellombels utøvar av kongemakta, så fram ho eller han har nådd myndig alder for kongen. I motsett fall er det statsrådet som står for styringa av riket.

§ 42

(Oppheva ved vedtak 18. november 1905.)

§ 43

Stortinget skal velje formyndarar til å stå for regjeringa for den umyndige kongen.

§ 44

Den prinsessa eller prinsen som står for regjeringa i dei tilfella som er nemnde i § 41, skal skriftleg gjere denne eiden for Stortinget: «Eg lovar og sver at eg skal stå for regjeringa i samsvar med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmechtige og allvitande!»

Blir det ikkje halde storting på denne tida, skal eiden gjevast skriftleg i statsrådet og sidan sendast til neste storting.

Den prinsessa eller prinsen som har gjort eiden, tek han ikkje opp att seinare.

§ 45

Dei som mellombels har stått for statsstyringa etter §§ 40, 41, 43 eller 48, skal så snart ho er over, gjere rekneskap for henne til kongen og Stortinget.

§ 46

Om ikkje statsrådet straks kallar saman Stortinget etter § 39, har Høgsterett så snart det er gått fire veker, ei vilkårslaus plikt til å syte for innkalling.

§ 47

Stortinget fastset korleis oppsedinga av den umyndige kongen skal styrast dersom begge foreldra er døde og ingen av dei har late etter seg ei skriftleg føresegn om det.

§ 48

Er kongsætta utdøydd og ingen tronfølgjar kåra, skal Stortinget velje ny dronning eller konge. I mellomtida gjeld § 40 for den utøvande makta.

C

Om borgarretten og den lovgjevande makta

§ 49

Folket utøver den lovgjevande makta gjennom Stortinget.

§ 50

Røysterett ved stortingsval har dei norske borgarane som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valtinget blir halde.

I kva mon norske borgarar som på valdagen er busette i utlandet, men elles stettar vilkåra ovanfor, skal ha røysterett, blir fastsett i lov.

Reglar om røysterett for elles røysteføre personar som på valdagen openbert lir av alvorleg psykisk svekking eller nedsett medvit, kan fastsetjast i lov.

§ 51

Reglar om manntalsføring og om innføring av dei røysteføre i manntalet blir fastsette i lov.

§ 52

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 26. oktober 1954.)

§ 53

Røysteretten misser

- a) den som blir dømd for strafflagde handlingar, i samsvar med føresegnar om dette i lov,
- b) den som går i teneste for ei framand makt utan samtykke frå regjeringa.

§ 54

Valtinga blir haldne fjerdekvart år. Dei skal vere avslutta seinast i september.

§ 55

Valtinga skal styrast slik det blir fastsett i lov. Valstyret avgjer tvistar om røysterett. Avgjerda kan klagast inn for Stortinget.

§ 56

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 23. mars 1972.)

§ 57

Det skal veljast 169 stortingsrepresentantar.

Riket blir inndelt i 19 valdistrikt.

150 av stortingsrepresentantane skal veljast som distriktsrepresentantar og 19 som utjamningsrepresentantar.

Kvart valdistrikt skal ha 1 utjamningsmandat.

Talet på stortingsrepresentantar som skal veljast frå kvart valdistrikt, blir utrekna på grunnlag av høvet mellom innbyggjartalet og flatevidda i distriktet på den eine sida og innbyggjartalet og flatevidda i heile riket på den andre sida. I denne utrekninga gjev kvar innbyggjar 1 poeng og kvar kvadratkilometer 1,8 poeng. Utrekninga skal gjerast kvart åttande år.

Nærare føresegnar om korleis riket skal delast i valdistrikt, og korleis stortingsmandata skal delast mellom valdistrikta, blir fastsette i lov.

§ 58

Valtinga blir haldne særskilt for kvar kommune. På valtinga blir det røysta direkte på stortingsrepresentantar med vararepresentantar for heile valdistriktet.

§ 59

Valet av distriktsrepresentantar er eit høvestalsval, og mandata blir delte mellom partia etter reglane nedanfor.

Røystetalet for kvart parti i kvart valdistrikt skal delast med 1,4; 3; 5; 7 og så bortetter. Det fyrste mandatet går til det partiet som får den største kvotienten, det neste mandatet går til det partiet som får den nest største kvotienten, og så bortetter til alle mandata er utdelte.

Listesamband er ulovleg.

Med sikte på best mogleg samsvar mellom røystetal og representasjon blir utjamningsmandata delte mellom dei partia som er med i utjamninga, på grunnlag av høvet mellom røystetala deira i heile riket. Kor mange stortingsmandat kvart parti skal ha i alt, finn ein ved å nytte reglane for tildeling av distriktsmandat tilsvarande for heile riket for dei partia som er med i utjamninga. Så får kvart parti tildelt så mange utjamningsmandat attåt distriktsmandata det alt har fått, at det til saman utgjer så mange stortingsmandat som partiet skal ha i alt. Har eit parti alt ved utdelinga av distriktsmandata fått fleire mandat enn det skulle hatt etter framgangsmåten ovanfor, skal utjamningsmandata delast berre mellom dei andre partia, såleis at ein ser bort frå det røystetalet og dei distriktsmandata som det fyrstnemnde partiet har fått.

Ingen parti kan få utjæmningsmandat utan å ha fått minst 4 prosent av det samla røystetalet for heile riket.

Nærare føresegner om korleis utjæmningsmandata til partia skal delast mellom valdistrikta, blir fastsette i lov.

§ 60

Om og korleis dei røysteføre kan røyste utan å møte personleg på valtinga, blir fastsett i lov.

§ 61

Ingen kan veljast til representant utan å ha røysterett.

§ 62

Tenestemenn som er tilsette ved statsrådskontora, bortsett frå statssekretærar og politiske rådgjevarar, kan ikkje veljast til representantar. Det same gjeld medlemmene av Høgsterett og tenestemenn som er tilsette i utanrikstenesta.

Medlemmer av statsrådet kan ikkje møte på Stortinget som representantar så lenge dei har sete i statsrådet. Heller ikkje statssekretæraner kan møte som representantar så lenge dei er i embetet, og dei politiske rådgjevarane ved statsrådskontora kan ikkje møte på Stortinget så lenge dei har stillingane sine.

§ 63

Den som blir vald til representant, har plikt til å ta imot valet, om vedkommande ikkje

- a) er vald utanfor det valdistriktet der ho eller han har røysterett,
- b) har møtt som representant på alle storting etter førre val,
- d) er medlem av eit politisk parti og vald på ei valliste som ikkje går ut frå dette partiet.

Frist og framgangsmåte for å gjere retten til å nekte val gjeldande blir fastsett i lov.

Like eins skal det fastsetjast i lov når og korleis ein som er vald til representant for to eller fleire valdistrikt, skal gje fråsegn om kva val ho eller han vil ta imot.

§ 64

Dei valde representantane får tildelt fullmakter. Stortinget avgjer om fullmaktene er lovlege.

§ 65

Alle representantar og innkalla vararepresentantar får frå statskassa lovfastsett godtgjersle for kostnader til reiser til og frå Stortinget og frå Stortinget til heimen og attende under feriar på minst 14 dagar.

Dessutan får dei lovfastsett godtgjersle for deltaking på Stortinget.

§ 66

På reisa til og frå Stortinget og medan dei er der, er representantane fritakne frå pågriping, om dei ikkje blir gripne i offentlege brotsverk. For meiningar ytra i forsamlingane til Stortinget kan dei ikkje dragast til ansvar utanfor desse forsamlingane. Alle har plikt til å rette seg etter den ordenen som er vedteken av Stortinget.

§ 67

Representantane som er valde på den ovannemnde måten, utgjer Kongeriket Noregs Storting.

§ 68

Stortinget kjem i regelen saman i hovudstaden den fyrste kvardagen i oktober kvart år, om ikkje kongen på grunn av usedvanlege omstende, så som fiendsleg åtak eller smittsam sjukdom, vel ein annan by i riket. Ei slik avgjerd må gjerast kjend i tide.

§ 69

Når Stortinget ikkje er samla, kan kongen kalle det saman dersom han meiner det trengst.

§ 70

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 29. mai 1990.)

§ 71

Dei valde representantane er medlemmer av Stortinget i fire år på rad.

§ 72

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 29. mai 1990.)

§ 73

Stortinget utnemner ein president, fem visepresidentar og to sekretærar. Storting kan berre haldast dersom minst halvta av medlemmene er til stades. Grunnlovsframlegg kan berre behandlast dersom minst to tredjedelar av medlemmene er til stades.

§ 74

Så snart Stortinget har konstituert seg, opnar kongen eller den han set til det, forhandlingane med ei tale om tilstanden i riket og dei emna han særleg vil gjere Stortinget merksam på. Inga drøfting må skje med kongen til stades.

Når forhandlingane i Stortinget er opna, har statsministeren og statsrådene rett til å møte i Stortinget og til liks med medlemmene der ta del i forhandlingane når dei blir haldne for opne dører, men utan å røyste. I saker som blir behandla for stengde dører, gjeld dette berre når Stortinget gjev løyve til det.

§ 75

Det høyrer Stortinget til

- a) å gje og oppheve lover; å fastsetje skattar, avgifter, toll og andre offentlege bærer, som likevel ikkje gjeld etter 31. desember året etter, om dei ikkje blir uttrykkeleg fornya av eit nytt storting;
- b) å ta opp lån på rikets kreditt;
- c) å føre oppsyn med pengestellet i riket;
- d) å løyve dei pengesummane som trengst til statsutgiftene;
- e) å fastsetje kor mykje kongen skal få utbetalt til hoffstaten sin kvart år, og fastsetje den kongelege familiens apanasje, som ikkje kan vere i fast eigedom;
- f) å få seg førelagt protokollane frå statsrådet og alle offentlege meldingar og papir;

- g) å få melding om dei folkerettslege avtalene som kongen har gjort med framande makter for staten;
- h) å kunne gje kven som helst påbod om å møte for seg i statssaker, så nær som kongen og den kongelege familien; likevel kan dei kongelege prinsessene og prinsane kallast inn dersom dei har embete;
- i) å revidere lister over mellombels løner og pensjonar og gjere dei endringane som Stortinget meiner trengst;
- k) å utnemne fem revisorar som skal sjå gjennom statsrekneskapane kvart år og kunngjere utdrag av dei på prent; revisorane skal få rekneskapane tilsende innan seks månader etter utgangen av det året som Stortinget har gjeve løyvingar for; og å gje føresegner om ordninga av desisjonsmakta overfor rekneskapstenestemenene til staten;
- l) å utnemne ein som ikkje er medlem av Stortinget, som etter nærare føresegner fastsette i lov skal føre kontroll med den offentlege forvaltninga og alle som er i offentlig teneste, for å hindre at det blir gjort urett mot den einskilde borgaren;
- m) å gje innfødsrett.

§ 76

Alle lovframlegg skal fyrst gjerast på Stortinget, anten av ein stortingsrepresentant eller av regjeringa ved ein statsråd.

Etter at framlegget er vedteke der, skal Stortinget ta det opp til ny vurdering og anten godta eller forkaste det. Blir det forkasta, skal framlegget med merknader frå Stortinget takast opp til vurdering endå ein gong av Stortinget, som anten legg framlegget bort eller vedtek det med dei nemnde merknadene.

Mellom kvar slik behandling må det gå minst tre dagar.

§ 77

Når Stortinget har gjort same lovvedtaket to gonger på rad, går vedtaket til kongen med oppmoding om sanksjon.

§ 78

Godtek kongen lovvedtaket, skriv han under, og dermed blir det til lov.

Godtek han det ikkje, sender han det attende til Stortinget med dei orda at han for tida ikkje meiner det er tenleg å sanksjonere det. I så fall kan ikkje det stortinget som då er samla, leggje dette vedtaket fram for kongen att.

§ 79

Når to storting med eitt val og minst to storting imellom har gjort same lovvedtaket uendra utan at Stortinget i mellomtida har gjort avvikande endeleg lovvedtak, og det då blir lagt fram for kongen med dei orda at Hans Måjestet ikkje vil nekte å sanksjonere eit lovvedtak som Stortinget etter ei grundig vurdering held for gagnleg, så blir det til lov endå om kongen ikkje gjev sanksjon før Stortinget skilst.

§ 80

Stortinget blir verande samla så lenge det sjølv meiner

det trengst, og avsluttar forhandlingane når gjeremåla er fullførte.

I samsvar med reglar i den ordenen Stortinget har vedteke, kan forhandlingane takast opp att, men dei blir avslutta seinast siste kvardagen i september.

Innan den tid kunngjer kongen for Stortinget avgjerda si om dei lovvedtaka som ikkje alt er avgjorde (jf. §§ 77–79), med anten å stadfeste eller å forkaste dei. Alle dei han ikkje uttrykkeleg godkjenner, blir rekna som forkasta av kongen.

§ 81

Alle lover (så nær som dei etter § 79) blir utferda i namnet til kongen, under Noregs rikssegl og med desse orda: «Vi N.N. gjer kunnig: at Oss er førelagt vedtak frå Stortinget dagsett dato som lyder slik: (her kjem vedtaket). Vi godkjenner og stadfester dette vedtaket som lov, under Vår hand og riksseglet.»

§ 82

Regjeringa skal gje Stortinget alle dei opplysningane som trengst for behandlinga av dei sakene ho legg fram. Ingen medlemmer av statsrådet må leggje fram urette eller villeiande opplysningar for Stortinget eller eit stortingsorgan.

§ 83

Stortinget kan hente inn utgreiing frå Høgsterett om juridiske emne.

§ 84

Stortinget blir halde for opne dører, og forhandlingane blir kunngjorde på prent, så nær som i dei tilfella noko anna blir vedteke med røystfleirtal.

§ 85

Den som lyder eit påbod som har som føremål å skiple fridommen og tryggleiken til Stortinget, gjer seg skuldig i svik mot fedrelandet.

D

Om den dømmende makta

§ 86

Riksretten dømmer i fyrste og siste instans i dei sakene som Stortinget reiser mot medlemmer av statsrådet, Høgsterett eller Stortinget for eit strafflagt eller anna rettsstridig tilhøve når dei har brote sine konstitusjonelle plikter.

Dei nærare reglane om påtale som Stortinget reiser etter denne paragrafen, blir fastsette i lov. Det kan likevel ikkje setjast kortare foreldingsfrist enn 15 år for høvet til å gjere ansvar gjeldande ved tiltale for Riksretten.

Dommarar i Riksretten er 6 medlemmer valde av Stortinget og dei 5 etter embetsalder eldste fast utnemnde medlemmene av Høgsterett, mellom dei leiaren av Høgsterett. Stortinget vel medlemmene og varamedlemmer for 6 år. Ein medlem av statsrådet eller Stortinget kan ikkje veljast til medlem av Riksretten. I Riksretten har leiaren av Høgsterett forsetet.

Dei som har teke sete i Riksretten som valde av Stortinget, blir sitjande jamvel om tida dei er valde for, går ut før Riksretten har avslutta saka. Like eins blir høgsterettsdommarar sitjande i Riksretten jamvel om dei går av som medlemmer av Høgsterett.

§ 87

Dei nærare reglane om samansetjinga av Riksretten og om saksbehandlinga blir fastsette i lov.

§ 88

Høgsterett dømmer i siste instans. Grenser for høvet til å få Høgsteretts avgjerd kan fastsetjast i lov.

Høgsterett skal vere samansett av ein leiar og minst fire andre medlemmer.

§ 89

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 14. desember 1920.)

§ 90

Ein høgsterettsdom kan ikkje i noko tilfelle ankast.

§ 91

Ingen kan utnemnast til medlem av Høgsterett før ho eller han er 30 år gammal.

E Allmenne føresegner

§ 92

Til embete i staten kan det berre utnemnast norske borgarar som talar språket i landet og

- a) anten er fødde i riket av foreldre som då var norske statsborgarar,
- b) eller er fødde i utlandet av norske foreldre som då ikkje var statsborgarar i noko anna land,
- c) eller har opphalde seg i riket i 10 år,
- d) eller får innføddsrett av Stortinget.

Andre kan likevel utnemnast til lærarar ved universitetet og dei lærde skulane, til lækjarar og til konsular på framande stader.

§ 93

For å sikre internasjonal fred og tryggleik eller fremje internasjonal rettsorden og samarbeid kan Stortinget med tre fjerdedels fleirtal gje samtykke til at ein internasjonal samskipnad som Noreg er tilslutta eller sluttar seg til, på eit sakleg avgrensa område får råderett som elles ligg hjå dei statlege styresmaktene etter denne grunnlova, men likevel ikkje rett til å endre denne grunnlova. Når Stortinget skal gje sitt samtykke, skal minst to tredjedelar av medlemmene vere til stades, som ved behandling av grunnlovsframlegg.

Føresegnene i denne paragrafen gjeld ikkje ved delta-king i ein internasjonal samskipnad der avgjerdene berre har reint folkerettsleg verknad for Noreg.

§ 94

Ei ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal gjevast

ut på det fyrste eller, om dette ikkje er mogleg, på det andre ordentlege stortinget. Til dess står dei no gjeldande lovene i landet ved lag, om dei ikkje strir mot denne grunnlova eller mot dei provisoriske lovene som måtte bli gjevne i mellomtida.

Likeeins skal dei noverande faste skattane stå ved lag til neste storting.

§ 95

Ingen dispensasjonar, protektorium, moratorium eller oppreisningar må gjevast etter at den nye allmenne lova har teke til å gjelde.

§ 96

Ingen kan dømmast utan etter lov eller straffast utan etter dom. Det må ikkje haldast pinefullt forhøyr.

§ 97

Inga lov må gjevast tilbakeverkande kraft.

§ 98

Det må ikkje leggjast avgifter til statskassa på sportlar som blir betalte til dei som gjer teneste for retten.

§ 99

Ingen må fengslast utan i dei tilfella og på den måten som lovene fastset. Dei som utan rett har arrestert nokon eller halde nokon ulovleg fengsla, står til ansvar for vedkommande.

Regjeringa har ikkje rett til å nytte militær makt mot innbyggjarane utan etter lov, med mindre ei forsamling skiplar den offentlege roa og ikkje skilst åt så snart den sivile styresmakta tre gonger har lese lovføresegnene om opprør høgt og tydeleg for henne.

§ 100

Ytringsfridom skal det vere.

Ingen kan haldast rettsleg ansvarleg for å ha motteke eller komme med opplysningar, idear eller budskapar om det ikkje let seg forsvare halde opp imot den grunngevinga ytringsfridommen har i sannings søking, demokrati og den frie meiningsdanninga til individet. Det rettslege ansvaret skal vere fastsett i lov.

Alle har rett til å ytre seg frimodig om statsstyringa og kva anna emne som helst. Det kan berre setjast slike klårt definerte grenser for denne retten der særleg tungtvegande omsyn gjer det forsvareleg halde opp imot grunngevingane for ytringsfridommen.

Førehandssensur og andre førebyggjande åtgjerder kan ikkje nyttast om det ikkje trengst for å verne born og unge mot skadeleg påverknad frå levande bilete. Brevsensur kan ikkje setjast i verk, så nær som i anstaltar.

Alle har rett til innsyn i dokumenta til staten og kommunane og til å følgje forhandlingane i rettsmøte og folkevalde organ. Det kan i lov setjast grenser for denne retten av omsyn til personvern og av andre tungtvegande grunnar.

Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for eit ope og opplyst offentleg ordskifte.

§ 101

Heretter skal ingen få nye og varige særrettar som legg band på næringsfridommen.

§ 102

Det må ikkje utførast husransakingar, så nær som i kriminelle tilfelle.

§ 103

Ingen som heretter går konkurs, får fristad.

§ 104

Ingen kan bli frådømd den faste eigedommen sin eller heile eiga på grunn av eit brotsverk.

§ 105

Krev omsyn til samfunnet at nokon må gje frå seg sin faste eller rørlige eigedom til offentleg bruk, skal ho eller han få fullt vederlag av statskassa.

§ 106

Kjøpesummar og inntekter av det benefiserte godset til presteskapet skal berre nyttast til gagn for presteskapet og til å fremje opplysinga. Eigedommane til milde stiftingar skal berre nyttast til deira eige gagn.

§ 107

Odels- og åsetesretten må ikkje opphevast. Dei nærare vilkåra for korleis han skal stå ved lag til størst mogleg nytte for staten og gagn for landallmugen, blir fastsette av det fyrste eller andre stortinget.

§ 108

Heretter kan det ikkje skipast grevskap, baroni, stamhus eller fideikommiss.

§ 109

Alle statsborgarane har i regelen den same skyldnaden til å verne fedrelandet ei viss tid, utan omsyn til fødsel eller formue.

Korleis denne grunnsetninga skal gjennomførast, og kva unntak ho skal ha, blir fastsett i lov.

§ 110

Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at kvart arbeidsført menneske kan leve av arbeidet sitt.

Nærare føresegner om medråderetten til dei tilsette på arbeidsplassen blir fastsette i lov.

§ 110 a

Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at den samiske folkegruppa kan tryggje og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv.

§ 110 b

Alle har rett til eit helsesamt miljø og ein natur der produksjonsevna og mangfaldet blir haldne ved lag. Naturressursane skal disponerast ut frå ein langsiktig og allsi-

dig synsmåte som tryggjer denne retten og for kommande slekter.

Borgarane har rett til kunnskap om korleis det står til med naturmiljøet, og om verknadene av planlagde og iverksette inngrep i naturen, slik at dei kan tryggje den retten dei har etter førre leddet.

Dei statlege styresmaktene gjev nærare føresegner for å gjennomføre desse grunnsetningane.

§ 110 c

Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje menneskerettane.

Nærare føresegner om gjennomføringa av traktatar om dette blir fastsette i lov.

§ 111

Forma og fargane på det norske flagget blir fastsette i lov.

§ 112

Viser røynsla at nokon del av denne grunnlova for Kongeriket Noreg bør endrast, skal framlegget om endring leggast fram på det fyrste, andre eller tredje stortinget etter eit nytt val og kunngjerast på prent. Men det er fyrst det fyrste, andre eller tredje stortinget etter neste val som avgjer om endringa skal gjerast eller ikkje. Ei slik endring må likevel aldri stri mot prinsippa i denne grunnlova, men berre gjelde modifikasjonar i einskilde føresegner som ikkje endrar ånda i denne konstitusjonen, og to tredjedelar av Stortinget må vere samde i ei slik endring.

Ei grunnlovsføresegn som er vedteken på denne måten, skal underskrivast av Stortingets president og sekretær og sendast til kongen til kunngjering på prent som gjeldande føresegn i Kongeriket Noregs grunnlov.

Alternativ 34

Ny § 113 skal på bokmål lyde:

§ 113

Denne grunnlov er vedtatt på bokmål og nynorsk. De to tekstene er likestilte.

Ny § 113 skal på nynorsk lyde:

§ 113

Denne grunnlova er vedteken på bokmål og nynorsk. Dei to tekstane er jamstilte.»

Votering:

Komiteens innstilling ble med 87 mot 82 stemmer ikke bifalt.

De 82 representantene som stemte for komiteens innstilling, var:

Freddy de Ruiten, Kari Henriksen, Odd Omland, Anniken Huitfeldt, Marianne Aasen, Abid Q. Raja, Åsmund

Aukrust, Gunvor Eldegard, Bård Vegar Solhjell, Martin Kolberg, Lise Christoffersen, Torgeir Micaelsen, Per Olaf Lundteigen, Helga Pedersen, Runar Sjøstad, Johnny Ingebrigtsen, Knut Storberget, Lasse Juliussen, Tone Merete Sønsterud, Trygve Slagsvold Vedum, Karin Andersen, Per Rune Henriksen, Peter Christian Frølich, Jette F. Christensen, Magne Rommetveit, Terje Breivik, Ruth Mari Grung, Audun Lysbakken, Kjersti Toppe, Eva Vinje Aurdal, Fredric Holen Bjørdal, Jenny Klinge, Pål Farstad, Lisbeth Berg-Hansen, Eirik Sivertsen, Anna Ljunggren, Kjell-Idar Juvik, Janne Sjelmo Nordås, Rigmor Aasrud, Tore Hagebakken, Anne Tingelstad Wøien, Stine Renate Håheim, Ketil Kjenseth, Jens Stoltenberg, Hadia Tajik, Jonas Gahr Støre, Trine Skei Grande, Ingunn Gjerstad, Marianne Marthinsen, Rasmus Hansson, Jan Böhler, Marit Nybakk, Guri Melby, Eirin Sund, Torstein Tvedt Solberg, Hege Haukeland Liadal, Geir Pollestad, Iselin Nybø, Ingrid Heggø, Liv Signe Navarsete, Sveinung Rotevatn, Terje Aasland, Lene Vågslid, Christian Tynning Bjørnø, Sigmund Steinnes, Tove Karoline Knutsen, Torgeir Knag Fylkesnes, Ingvild Kjerkol, Jorid Holstad Nordmelan, Marit Arnstad, André N. Skjelstad, Trond Giske, Eva Kristin Hansen, Audun Otterstad, Gunn Elin Flakne, Heidi Greni, Snorre Serigstad Valen, Dag Terje Andersen, Sonja Mandt, Svein Roald Hansen, Irene Johansen og Stein Erik Lauvås.

De 87 representantene som stemte imot komiteens innstilling, var:

Svein Harberg, Ingebjørg Amanda Godskesen, Kjell Ingolf Ropstad, Ingunn Foss, Åse Michaelsen, Hans Fredrik Grøvan, Norunn Tveiten Benestad, Sylvi Graham, Kari Kjønås Kjos, Tone Wilhelmsen Trøen, Sverre Myrli, Bente Stein Mathisen, Hans Andreas Limi, Henrik Asheim, Nils Aage Jegstad, Ib Thomsen, Mette Tønder, Hårek Elvenes, Trond Helleland, Jørund Rytman, Anders B. Werp, Morten Wold, Kristin Ørmen Johnsen, Frank Bakke-Jensen, Jan-Henrik Fredriksen, Gunnar Gundersen, Tor André Johnsen, Øyvind Halleraker, Gjermund Hagesæter, Torill Eidsheim, Knut Arild Hareide, Helge André Njåstad, Sigurd Hille, Ove Trellevik, Erik Skutle, Helge Orten, Harald T. Nesvik, Elisabeth Røbekk Nørve, Oskar J. Grimstad, Rigmor Andersen Eide, Odd Henriksen, Kenneth Svendsen, Margunn Ebbesen, Jan Arild Ellingsen, Olemic Thommessen, Morten Ørsal Johansen, Nikolai Asstrup, Michael Tetzschner, Christian Tybring-Gjedde, Kristin Vinje, Mudassar Kapur, Mazyar Keshvari, Stefan Heggelund, Heidi Nordby Lunde, Hans Olav Syversen, Siri A. Meling, Bente Thorsen, Arve Kambe, Olaug V. Bollestad, Roy Steffensen, Tina Bru, Sveinung Stensland, Helge Thorheim, Geir S. Toskedal, Bjørn Lødemel, Geir Elsebutangen, Kristian Norheim, Hanne Thürmer, Kent Gudmundsen, Øyvind Korsberg, Regina Alexandrova, Elin Rodum Agdestein, Linda C. Hofstad Helleland, Lill Harriet Sandaune, Frank J. Jensen, Sivert Bjørnstad, Svein Flåtten, Morten Stordalen, Kårstein Løvaas, Tom B. Holthe, Anders Tyvand, Ingerd Schou, Ulf Leirstein, Bengt Morten Wenstøb, Erlend Wiborg, Eirik Milde og Line Henriette Hjemdal.

Presidenten: Ingen representanter var fraværende.

Vi skal så votere over forslagene nr. 1 og 2, fra Fremskrittspartiet, og det voteses separat over hvert av disse forslagene. Det voteses først over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Dokument 12:21 (2011–2012) – grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Per-Kristian Foss, Carl I. Hagen, Michael Tetzschner og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Anders Anundsen, Per-Kristian Foss og Michael Tetzschner om språklig fornyelse av Grunnloven – bifalles.»

Grunnlovsforslaget var sålydende:

«Norges Rikes Grundlov skal på bokmål lyde:

Kongeriket Norges Grunnlov

gitt i riksforsamlingen på Eidsvoll den 17. mai 1814, slik den lyder etter senere endringer, senest grunnlovsvedtak av 21. mai 2012.

A

Om statsformen

§ 1

Kongeriket Norge er et fritt, selvstendig, udelelig og uavhengelig rike. Dets regjeringsform er innskrenket og arvelig monarkisk.

§ 2

Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.

B

Om den utøvende makt, kongen og den kongelige familie og om religionen

§ 3

Den utøvende makt er hos kongen eller hos dronningen, hvis hun har ervervet kronen etter bestemmelsene i § 6, § 7 eller § 48 i denne Grunnlov. Når den utøvende makt således er hos dronningen, har hun alle de rettigheter og plikter som ifølge denne Grunnlov og landets lover innehas av kongen.

§ 4

Kongen skal alltid bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion.

§ 5

Kongens person er hellig; han kan ikke lastes eller anklages. Ansvarligheten påligger hans råd.

§ 6

Arvefølgen er lineal, således at bare i lovlig ekteskap født barn av konge eller dronning eller av en som selv er arveberettiget, kan arve, og at den nærmere linje går foran den fjernere og den eldre i linjen foran den yngre.

Blant arveberettigede regnes også den ufødte, som

straks inntar sitt tilbørlige sted i arvelinjen når han eller hun fødes til verden.

Dog tilkommer arverett ikke noen som ikke er født i rett nedstigende linje fra den sist regjerende konge eller dronning eller fra dennes bror eller søster, eller selv er dennes bror eller søster.

Når en til Norges krone arveberettiget prins eller prinsesse fødes, skal hans eller hennes navn og fødselstid tilkjennegis førstholdende storting og antegnes i dets protokoll.

For dem som er født tidligere enn året 1971, gjelder dog denne grunnlovs § 6 således som den ble vedtatt den 18. november 1905. For dem som er født tidligere enn året 1990, gjelder likevel at mann går foran kvinne.

§ 7

Er ingen arveberettiget prins eller prinsesse til, kan kongen foreslå sin etterfølger for Stortinget, som har rett til å bestemme valget hvis kongens forslag ikke bifalles.

§ 8

Kongens myndighetsalder fastsettes ved lov.

Så snart kongen har oppnådd den lovbestemte alder, erklærer han seg offentlig å være myndig.

§ 9

Så snart kongen, som myndig, tiltrer regjeringen, avlegger han følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sverger å ville regjere kongeriket Norge i overensstemmelse med dets konstitusjon og lover, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitende!»

Er intet storting på den tid samlet, nedlegges eden skriftlig i statsrådet og gjentas høytidelig av kongen på første storting.

§ 10

(Opphevet ved beslutn. 14. mars 1908.)

§ 11

Kongen skal bo innen riket, og han må ikke uten Stortingets samtykke oppholde seg utenfor riket lenger enn seks måneder ad gangen, med mindre han for sin person vil ha tapt retten til kronen.

Kongen må ikke motta noen annen krone eller regjering uten Stortingets samtykke, hvortil fordres to tredjedeler av stemmene.

§ 12

Kongen velger selv et råd av stemmeberettigede norske borgere. Dette råd skal bestå av en statsminister og i det minste syv andre medlemmer.

Kongen fordeler forretningene blant statsrådets medlemmer således som han finner det tjenlig. Til å ta sete i statsrådet kan kongen ved overordentlige leiligheter foruten statsrådets sedvanlige medlemmer tilkalle andre norske borgere, men ingen medlemmer av Stortinget.

Ektefeller, foreldre og barn eller to søsken må ikke på samme tid ha sete i statsrådet.

§ 13

Under kongens reiser innen riket kan han overdra styret av riket til statsrådet. Dette skal føre regjeringen i kongens navn og på hans vegne. Det skal ubrytelig etterleve så vel bestemmelsene i denne Grunnlov som de særskilte dermed overensstemmende forskrifter, som kongen meddeler i instruksjon.

Forretningene avgjøres ved stemmegivning, hvorved i tilfelle av stemmelikhet statsministeren eller i dennes fravær det første av de tilstedeværende medlemmer av statsrådet har to stemmer.

Om de saker som statsrådet således avgjør, har det å gi innberetning til kongen.

§ 14

Kongen kan besikke statssekretærer til å bistå statsrådets medlemmer under utførelsen av deres forretninger utenfor statsrådet. Den enkelte statssekretær handler på vegne av det medlem av statsrådet som han eller hun er knyttet til, i den utstrekning vedkommende bestemmer.

§ 15

Enhver som er medlem av statsrådet, har plikt til å innlevere sin avskjedssøknad etter at Stortinget har fattet beslutning om mistillit til vedkommende statsråd alene eller til det samlede statsråd.

Kongen er forpliktet til å innvilge en slik avskjedssøknad.

Når Stortinget har fattet beslutning om mistillit, kan bare de forretninger utføres som er nødvendige for en forsvarlig embetsførsel.

§ 16

Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmer bestemmelse om Kirkens ordning fastsettes ved Lov. Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.

§ 17

Kongen kan gi og oppheve anordninger som angår handel, toll, næringsveier og offentlig forvaltning og regulering; dog må de ikke stride mot konstitusjonen og de lover som Stortinget har gitt i samsvar med de etterfølgende §§ 76, 77, 78 og 79. De gjelder provisorisk til neste Storting.

§ 18

Kongen lar i alminnelighet innkreve de skatter og avgifter som Stortinget pålegger.

§ 19

Kongen våker over at statens eiendommer og regalier anvendes og bestyres på den av Stortinget bestemte og for samfunnet nyttigste måte.

§ 20

Kongen har rett til i statsrådet å benåde forbrytere etter at dom er falt. Forbryteren kan velge å motta kongens nåde eller underkaste seg den idømte straff.

I de saker som Stortinget anlegger for Riksretten, kan ingen annen benådning finne sted enn fritak for idømt dødsstraff, med mindre Stortinget har gitt samtykke til noe annet.

§ 21

Kongen velger og beskikker, etter å ha hørt sitt statsråd, alle sivile og militære embetsmenn. Disse skal før beskikkelse finner sted, sverge eller, hvis de ved lov er fritatt for edsavleggelse, høytidelig tilsi konstitusjonen og kongen lydighet og troskap; dog kan de embetsmenn som ikke er norske borgere, ved lov fritas for denne plikt. De kongelige prinser må ikke bekle sivile embeter.

§ 22

Statsministeren og statsrådets øvrige medlemmer samt statssekretærene kan uten foregående dom avskjediges av kongen etter at han har hørt statsrådets betenkning derom. Det samme gjelder for de embetsmenn som er ansatt ved statsrådets kontorer eller ved diplomatiet eller konsulatvesenet, sivile overøvrighetspersoner, sjefer for regimenter og andre militære korps, kommandanter på festninger og høystbefalende på krigsskip. Hvorvidt pensjon bør tilstås de således avskjedigede embetsmenn, avgjøres av det neste storting. I mellomtiden nyter de to tredjedeler av sin tidligere gasje.

Andre embetsmenn kan bare suspenderes av kongen og skal da straks tiltales for domstolene. Men de må ikke avsettes uten etter dom og heller ikke forflyttes mot sin vilje.

Alle embetsmenn kan uten foregående dom avskjediges når de har nådd en aldersgrense fastsatt ved lov. Det kan bestemmes ved lov at visse embetsmenn, som ikke er dommere, kan utnevnes på åremål.

§ 23

Kongen kan tildele ordener til hvem han ønsker, til belønning for utmerkede fortjenester, og dette må offentlig kunngjøres. Men kongen kan ikke meddele annen rang eller tittel enn den som følger med ethvert embete. Ordenen fritar ingen for statsborgernes felles plikter og byrder, ei heller medfører den fortrinnsrett til statens embeter. De embetsmenn som avskjediges i nåde, beholder den tittel og rang de hadde i embetet. Dette gjelder likevel ikke statsrådets medlemmer eller statssekretærene.

Ingen personlige eller blandede arvelige privilegier må tilstås noen for ettertiden.

§ 24

Kongen velger og avskjediger etter eget omdømme sin hoffstat og sine hoffbetjenter.

§ 25

Kongen har høyeste befaling over rikets land- og sjømakt. Den må ikke forøkes eller forminskes uten Stortingets samtykke. Den må ikke overlates i fremmede makters tjeneste, og ingen fremmede makters krigsfolk, unntatt hjelpetropper imot fiendtlig overfall, må gis adgang til riket uten Stortingets samtykke.

Landvernet og de øvrige tropper som ikke kan henregnes til linjetroppene, må aldri uten Stortingets samtykke brukes utenfor rikets grenser.

§ 26

Kongen har rett til å innkalle tropper, begynne krig til forsvar av landet og slutte fred, inngå og oppheve forbund, sende og motta sendemenn.

Traktater om saker som er av særlig stor viktighet, og i alle tilfeller traktater hvis iverksettelse etter Grunnloven nødvendiggjør en ny lov eller stortingsbeslutning, blir først bindende når Stortinget har gitt sitt samtykke dertil.

§ 27

Alle statsrådets medlemmer skal, når de ikke har lovlig forfall, være nærværende i statsrådet. Ingen beslutning må tas der når ikke over halvdelen av antall medlemmer er til stede.

§ 28

Innstillinger om embetsutnevnelser og andre saker av viktighet skal foredras i statsrådet av det medlem til hvis fag de hører, og sakene skal ekspederes av ham eller henne i overensstemmelse med den beslutning som er tatt i statsrådet. Dog kan egentlige militære kommandosaker, i den utstrekning som kongen bestemmer, unntas fra behandling i statsråd.

§ 29

Forbyr lovlig forfall en statsråd å møte og foredra de saker som hører til hans eller hennes fag, skal disse foredras av en annen statsråd som kongen konstituerer.

Hindres så mange ved lovlig forfall fra å møte at ikke mer enn halvdelen av det bestemte antall medlemmer er til stede, skal andre menn eller kvinner i nødvendig antall konstitueres til å ta sete i statsrådet.

§ 30

I statsrådet føres protokoll over alle de saker som der forhandles. De diplomatiske saker som i statsrådet besluttet hemmeligholdt, innføres i en egen protokoll. Det samme gjelder de militære kommandosaker som i statsrådet besluttet hemmeligholdt.

Enhver som har sete i statsrådet, er pliktig til med fri-modighet å si sin mening, som kongen er forpliktet til å høre. Men det er denne forbeholdt å fatte beslutning etter sitt eget omdømme.

Finner noe medlem av statsrådet at kongens beslutning strider mot statsformen eller rikets lover, er det en plikt å gjøre kraftige motforestillinger samt å tilføye sin mening i protokollen. Den som ikke slik har tilkjennegitt sin protest, anses å ha vært enig med kongen og er ansvarlig for dette, således som siden bestemmes, og kan av Stortinget settes under tiltale for Riksretten.

§ 31

Alle de beslutninger som kongen utferdiger, skal kontrasignerer for å være gyldige. I militære kommando-saker kontrasignerer beslutningene av den som har foredratt sakene, men ellers av statsministeren eller, hvis han eller hun ikke har vært til stede, av det første av statsrådets tilstedeværende medlemmer.

§ 32

De beslutninger som fattes av regjeringen under kongens fravær, utferdiges i kongens navn og undertegnes av statsrådet.

§ 33

(Opphevet ved beslutn. 12. aug. (24. okt.) 1908.)

§ 34

Kongen gir bestemmelser om titler for dem som er arveberettiget til kronen.

§ 35

Så snart tronarvingen har fylt 18 år, er han eller hun berettiget til å ta sete i statsrådet, dog uten stemme eller ansvar.

§ 36

En til Norges krone arveberettiget prins eller prinsesse må ikke gifte seg uten kongens tillatelse. Heller ikke må han eller hun motta noen annen krone eller regjering uten kongens og Stortingets samtykke. Til Stortingets samtykke fordres to tredjedeler av stemmene.

Handler han eller hun i strid med dette, taper vedkommende så vel som etterkommerne retten til Norges trone.

§ 37

De kongelige prinser og prinsesser skal for sine personer ikke stå til ansvar for andre enn kongen eller hvem han forordner til dommer over dem.

§ 38

(Opphevet ved beslutn. 18. nov. 1905.)

§ 39

Dør kongen og tronfølgeren ennå er umyndig, skal statsrådet straks innkalle Stortinget.

§ 40

Inntil Stortinget er samlet og har anordnet regjeringen under kongens mindreårighet, forestår statsrådet rikets bestyrelse i overensstemmelse med Grunnloven.

§ 41

Er kongen fraværende fra riket uten å være i felt, eller er han så syk at han ikke kan ivareta regjeringen, skal den som er nærmest arveberettiget til tronen, forestå regjeringen som kongemaktens midlertidige utøver, så fremt han eller hun har oppnådd den for kongen fastsatte myndighetsalder. I motsatt fall forestår statsrådet bestyrelsen av riket.

§ 42

(Opphevet ved beslutn. 18. nov. 1905.)

§ 43

Valget av formyndere som skal bestyre regjeringen for den umyndige konge, skal foretas av Stortinget.

§ 44

Den prins eller prinsesse som i de tilfeller som er anført i § 41, forestår regjeringen, skal skriftlig avlegge følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sverger å ville forestå regjeringen i overensstemmelse med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitende!»

Holdes ikke storting på den tid, nedlegges eden i statsrådet og tilstilles siden neste storting.

Den prins eller prinsesse som en gang har avlagt eden, gjentar den ikke senere.

§ 45

Så snart formyndernes statsstyrelse opphører, skal de overfor kongen og Stortinget avlegge regnskap for den.

§ 46

Unnlater vedkommende i overensstemmelse med § 39 straks å sammenkalle Stortinget, da påligger det Høyesterett som en ubetinget plikt så snart fire uker er forløpt, å foranstalte denne sammenkalling.

§ 47

Bestyrelsen av den umyndige konges oppdragelse bør, hvis begge foreldrene er døde og ingen av dem har etterlatt noen skriftlig bestemmelse derom, fastsettes av Stortinget.

§ 48

Er kongestammen utdødd og ingen tronfølger utkåret, da skal en ny konge eller dronning velges av Stortinget. I mellomtiden forholdes med den utøvende makt etter § 40.

C

Om borgerrett og den lovgivende makt

§ 49

Folket utøver den lovgivende makt ved Stortinget.

§ 50

Stemmeberettigede ved stortingsvalg er de norske borgere, menn eller kvinner, som senest i det år valgtinget holdes, har fylt 18 år.

I hvilken utstrekning dog norske borgere som på valgdagen er bosatt utenfor riket, men oppfyller foranstående betingelser, er stemmeberettigede, fastsettes ved lov.

Regler om stemmerett for ellers stemmeberettigede personer som på valgdagen åpenbart lider av alvorlig sjelelig svekkelse eller nedsatt bevissthet, kan fastsettes ved lov.

§ 51

Regler om manntallsføringen og om innføringen av de stemmeberettigede i manntallet fastsettes ved lov.

§ 52

(Opphevet ved grlbest. 26. okt. 1954.)

§ 53

Stemmerett tapes

- a) ved domfellelse for straffbare handlinger, i overensstemmelse med hva som bestemmes i lov om dette
- b) ved å gå i fremmed makts tjeneste uten regjeringens samtykke

§ 54

Valgtingene holdes hvert fjerde år. De skal være tilendebrakt innen september måneds utgang.

§ 55

Valgtingene bestyres på den måte som fastsettes ved lov. Stridigheter om stemmerett avgjøres av valgstyret, hvis kjennelse kan innankes for Stortinget.

§ 56

(Opphevet ved grlbest. 23. mars 1972.)

§ 57

Det antall stortingsrepresentanter som blir å velge, fastsettes til 169.

Riket inndeles i 19 valgdistrikter.

150 av stortingsrepresentantene blir å velge som distriktsrepresentanter og de øvrige 19 som utjevningsrepresentanter.

Ethvert valgdistrikt skal ha 1 utjevningsmandat.

Det antall stortingsrepresentanter som blir å velge fra hvert valgdistrikt, bestemmes på grunnlag av en beregning av forholdet mellom hvert distrikts antall innbyggere samt areal, og hele rikets antall innbyggere samt dets areal, når hver innbygger gir 1 poeng og hver kvadratkilometer gir 1,8 poeng. Beregningen blir å foreta hvert åttende år.

Nærmere bestemmelser om rikets inndeling i valgdistrikter og stortingsmandatenes fordeling på valgdistrikter fastsettes ved lov.

§ 58

Valgtingene avholdes særskilt for hver kommune. På valgtingene stemmes det direkte på stortingsrepresentanter med vararepresentanter for hele valgdistriktet.

§ 59

Valget av distriktsrepresentanter foregår som forholdsallsvalg, og mandatene fordeles mellom partiene etter nedenstående regler.

De sammenlagte stemmetall for hvert parti innenfor de

enkelte valgdistrikter blir å dele med 1,4; 3; 5; 7 og således videre inntil stemmetallet er delt så mange ganger som det antall mandater vedkommende parti kan forventes å få. Det parti som etter det foranstående får den største kvotient, tildeles det første mandat, mens det neste mandat tilfaller det parti som har den nest største kvotient, og således videre inntil alle mandater er fordelt.

Listeforbund er ikke tillatt.

Utjevningsmandatene fordeles mellom de i utjevningen deltagende partier på grunnlag av forholdet mellom de sammenlagte stemmetall for de enkelte partier i hele riket i det øyemed å oppnå størst mulig forholdsmessighet partiene imellom. Ved en tilsvarende anvendelse for hele riket og for de i utjevningen deltagende partier av reglene om fordeling av distriktsmandatene angis hvor mange stortingsmandater hvert parti i alt skal ha. Partiene får seg deretter tildelt så mange utjevningsmandater at de til sammen med de allerede tildelte distriktsmandater utgjør et så stort antall stortingsmandater som vedkommende parti etter den foranstående angivelse skal ha. Har et parti allerede ved fordelingen av distriktsmandatene fått et større antall mandater enn hva det etter foranstående angivelse skal ha, skal det foretas ny fordeling av utjevningsmandatene utelukkende mellom de andre partier, således at det bortses fra det stemmetall og de distriktsmandater som det førstnevnte parti har oppnådd.

Intet parti kan tildeles noe utjevningsmandat med mindre det har fått minst 4 prosent av det samlede stemmetall for hele riket.

Nærmere bestemmelser om fordelingen av partienes utjevningsmandater på valgdistriktene fastsettes ved lov.

§ 60

Hvorvidt og under hvilke former de stemmeberettigede kan avgi sine stemmesedler uten personlig fremmøte på valgtingene, bestemmes ved lov.

§ 61

Ingen kan velges til representant uten å være stemmeberettiget.

§ 62

De tjenestemenn som er ansatt ved statsrådets kontorer, statssekretærene og de politiske rådgivere dog unntatt, kan ikke velges til representanter. Det samme gjelder Høyesteretts medlemmer og de tjenestemenn som er ansatt ved diplomatiet eller konsulatvesenet.

Statsrådets medlemmer kan ikke møte som representanter på Stortinget så lenge de har sete i statsrådet. Heller ikke kan statssekretærene møte som representanter så lenge de bekler sine embeter, og de politiske rådgivere ved statsrådets kontorer kan ikke møte på Stortinget så lenge de innehar sine stillinger.

§ 63

Enhver som velges til representant, er pliktig til å motta valget, med mindre han eller hun

- a) er valgt utenfor det valgdistrikt der vedkommende er stemmeberettiget

b) har møtt som representant på alle storting etter forrige valg

d) er medlem av et politisk parti og er valgt på en valgliste som utgår fra et annet parti

Regler for innen hvilken tid og på hvilken måte den som har rett til å nekte valg, skal gjøre denne rett gjeldende, fastsettes ved lov.

Det skal likeledes bestemmes ved lov innen hvilken tid og på hvilken måte en som velges til representant for to eller flere valgdistrikter, skal avgi erklæring om hvilket valg han eller hun vil motta.

§ 64

De valgte representanter forsynes med fullmakter hvis lovlighet bedømmes av Stortinget.

§ 65

Enhver representant og innkalt vararepresentant får av statskassen godtgjørelse bestemt ved lov for reiseomkostninger til og fra Stortinget og fra Stortinget til sitt hjem og tilbake igjen under ferier av minst 14 dagers varighet.

Dessuten tilkommer det ham eller henne godtgjørelse, bestemt ved lov, for vedkommendes deltagelse i Stortinget.

§ 66

Representantene er på sin reise til og fra Stortinget samt under sitt opphold der befriet fra personlig heftelse, med mindre de gripes i offentlige forbrytelser. Heller ikke kan de utenfor Stortingets forsamlinger trekkes til ansvar for sine ytrede meninger der. Etter den der vedtatte orden er enhver pliktig til å rette seg.

§ 67

De på forannevnte måte valgte representanter utgjør kongeriket Norges Storting.

§ 68

Stortinget trer sammen i alminnelighet den første hverdag i oktober måned hvert år i rikets hovedstad, med mindre kongen på grunn av overordentlige omstendigheter, for eksempel fiendtlig innfall eller smittsom syke, velger en annen by i riket. En slik bestemmelse må da betimelig bekjentgjøres.

§ 69

Når Stortinget ikke er samlet, kan det sammenkalles av kongen dersom han finner det nødvendig.

§ 70

(Opphevet ved grlbest. 13. juli 1990 nr. 550.)

§ 71

Stortingets medlemmer fungerer i fire sammenhengende år.

§ 72

(Opphevet ved grlbest. 13. juli 1990 nr. 550.)

§ 73

Stortinget utnevner en president, fem visepresidenter og to sekretærer. Storting kan ikke holdes med mindre minst halvdelen av dets medlemmer er til stede. Grunnlovsforslag kan behandles bare dersom minst to tredjedeler av Stortingets medlemmer er til stede.

§ 74

Så snart Stortinget har konstituert seg, åpner kongen eller den han beskikker, dets forhandlinger med en tale der han underretter det om rikets tilstand og de forhold som han især ønsker å lede Stortingets oppmerksomhet mot. Ingen deliberasjon må finne sted i kongens nærvær.

Når Stortingets forhandlinger er åpnet, har statsministeren og statsrådene rett til å møte i Stortinget og på linje med dets egne medlemmer, dog uten å avgi stemme, delta i forhandlingene for så vidt disse holdes for åpne dører, men i de saker som forhandles for lukkede dører, bare for så vidt Stortinget måtte tilstede det.

§ 75

Det tilkommer Stortinget

- a) å gi og oppheve lover; å pålegge skatter, avgifter, toll og andre offentlige byrder, som dog ikke gjelder ut over 31. desember i det nærmest påfølgende år, med mindre de uttrykkelig fornyes av et nytt storting;
- b) å åpne lån på rikets kreditt;
- c) å føre oppsyn med rikets pengevesen;
- d) å bevilge de pengesummer som er nødvendige for å dekke statens utgifter;
- e) å bestemme hvor mye som årlig skal utbetales kongen til hans hoffstat, og fastlegge den kongelige families apanasje, som imidlertid ikke må bestå i faste eiendommer;
- f) å la seg forelegge statsrådets protokoller og alle offentlige innberetninger og papirer;
- g) å la seg meddele de forbund og traktater som kongen på statens vegne har inngått med fremmede makter;
- h) å kunne fordre enhver til å møte for seg i statssaker, kongen og den kongelige familie unntatt; dog gjelder denne unntagelse ikke for de kongelige prinser og prinsesser for så vidt de måtte bekle embeter;
- i) å revidere midlertidige gasje- og pensjonslister og gjøre de forandringer i dem som Stortinget finner nødvendige;
- k) å utnevne fem revisorer som årlig skal gjennomse statens regnskaper og bekjentgjøre ekstrakter av dem ved trykken; regnskapene skal tilstilles disse revisorer innen seks måneder etter utgangen av det år som Stortingets bevilgninger er gitt for; samt å treffe bestemmelser angående ordningen av desisjonsmyndigheten overfor statens regnskapsbetjenter;
- l) å utnevne en person som ikke er medlem av Stortinget, til på en måte som er nærmere bestemt i lov, å føre kontroll med den offentlige forvaltning og alle som virker i dens tjeneste, for å søke å sikre at det ikke øves urett mot den enkelte borger;
- m) å naturalisere fremmede.

§ 76

Enhver lov skal først foreslås på Stortinget enten av dets egne medlemmer eller av regjeringen ved en statsråd.

Etter at forslaget der er antatt, skal ny deliberasjon finne sted i Stortinget, som enten godkjenner eller forkaster det. I siste tilfelle skal forslaget, med de av Stortinget tilføyde anmerkninger, på ny tas under overveielse av Stortinget, som enten henlegger forslaget eller antar det med de nevnte anmerkninger.

Mellom hver slik deliberasjon må det gå minst tre dager.

§ 77

Når en lovbeslutning to på hinannen følgende ganger er bifalt av Stortinget, sendes det til kongen med anmodning om hans sanksjon.

§ 78

Godtar kongen lovbeslutningen, forsyner han den med sin underskrift, hvorved den blir lov.

Godtar han den ikke, sender han den tilbake til Stortinget med den erklæring at han for tiden ikke finner det tjenlig å sanksjonere den. I dette tilfelle må beslutningen ikke mer av det da samlede storting forelegges kongen.

§ 79

Er en lovbeslutning blitt uforandret antatt av to storting, sammensatt etter to på hinannen følgende valg og innbyrdes adskilt ved minst to mellomliggende storting, uten at avvikende lovbeslutning i mellomtiden fra den første til den siste antagelse er fattet av noe storting, og den da forelegges kongen med begjæring om at Hans Majestet ikke vil nekte en lovbeslutning sin sanksjon, som Stortinget etter det modneste overlegg anser for gagnlig, så blir den lov selv om kongens sanksjon ikke gis innen Stortinget adskilles.

§ 80

Stortinget forblir samlet så lenge det finner det nødvendig, og innstiller forhandlingene når det har tilendebrakt sine forretninger.

I overensstemmelse med Stortingets forretningsorden kan forhandlingene gjenopptas, men de opphører senest siste hverdag i september måned.

Innen denne tid meddeler kongen sin resolusjon på de lovbeslutninger som ikke allerede er avgjort, ved enten å stadfeste eller å forkaste dem. Alle de som han ikke uttrykkelig antar, anses for av ham å være forkastet.

§ 81

Alle lover (de i § 79 unntatt) utferdiges i kongens navn, under Norges rikes segl og i følgende uttrykk: «Vi N.N. gjør vitterlig: at Oss er blitt forelagt Stortingets beslutning, av dato sålydende: (her følger beslutningen). Ti har Vi antatt og bekreftet, likesom Vi herved antar og bekrefter samme som lov, under Vår hånd og rikets segl.»

§ 82

Regjeringen skal meddele Stortinget alle de opplysning

ger som er nødvendige for behandlingen av de saker den fremlegger. Intet medlem av statsrådet må fremlegge uriktige eller villedende opplysninger for Stortinget eller dets organer.

§ 83

Stortinget kan innhente Høyesteretts betenkning om juridiske emner.

§ 84

Stortinget holdes for åpne dører, og dets forhandlinger kunngjøres ved trykken, unntatt i de tilfeller hvor det motsatte bestemmes ved stemmeflertall.

§ 85

Den som adlyder en befaling hvis hensikt er å forstyrre Stortingets frihet og sikkerhet, gjør seg derved skyldig i forræderi mot fedrelandet.

D**Om den dømmende makt**

§ 86

Riksretten dømmer i første og siste instans i de saker som Stortinget anlegger mot statsrådets, Høyesteretts eller Stortingets medlemmer for straffbart eller annet rettsstridig forhold når de har brutt sine konstitusjonelle plikter.

De nærmere regler for Stortingets påtale etter denne paragraf fastsettes ved lov. Dog kan det ikke settes kortere foreldelsesfrist enn 15 år for adgangen til å gjøre ansvar gjeldende ved tiltale for Riksretten.

Dommere i Riksretten er 6 medlemmer valgt av Stortinget og de 5 etter embetsalder eldste, fast utnevnte medlemmer av Høyesterett, deriblant Høyesteretts justitiarius. Stortinget velger medlemmene og stedfortrederne for 6 år. Et medlem av statsrådet eller Stortinget kan ikke velges til medlem av Riksretten. I Riksretten har Høyesteretts justitiarius forsetet.

Den som har tatt sete i Riksretten som valgt av Stortinget, trer ikke ut av retten selv om den tid han eller hun er valgt for, utløper før Riksrettens behandling av saken er tilendebrakt. Heller ikke en høyesterettsdommer som er medlem av Riksretten, trer ut av retten selv om han eller hun fratrer som medlem av Høyesterett.

§ 87

De nærmere forskrifter om sammensetningen av Riksretten og saksbehandlingen fastsettes ved lov.

§ 88

Høyesterett dømmer i siste instans. Dog kan innskrenkninger i adgangen til å få Høyesteretts avgjørelse bestemmes ved lov.

Høyesterett skal bestå av en justitiarius og minst fire andre medlemmer.

§ 89

(Opphevet ved grlbest. 17. des. 1920; jf. grlbest. 7. juli 1913.)

§ 90

Høyesteretts dommer kan i intet tilfelle påankes.

§ 91

Ingen kan beskikkes til medlem av Høyesterett før han eller hun er 30 år gammel.

E**Alminnelige bestemmelser**

§ 92

Til embeter i staten må utnevnes bare de norske borgere, menn eller kvinner, som taler landets språk, samt

- a) enten er født i riket av foreldre som på det tidspunkt var norske statsborgere
- b) eller er født i utlandet av norske foreldre som på den tid ikke var statsborgere i noe annet land
- c) eller heretter oppholder seg i riket i ti år
- d) eller blir naturalisert av Stortinget

Dog kan andre beskikkes til lærere ved Universitetet og de lærde skoler, til leger og til konsuler på fremmede steder.

§ 93

For å sikre den internasjonale fred og sikkerhet eller fremme internasjonal rettsorden og samarbeid kan Stortinget med tre fjerdedels flertall samtykke i at en internasjonal sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter seg til, på et saklig begrenset område skal ha rett til å utøve beføyelser som etter denne Grunnlov ellers tilligger statens myndigheter, dog ikke beføyelse til å forandre denne Grunnlov. Når Stortinget skal gi sitt samtykke, bør, som ved behandling av grunnlovsforslag, minst to tredjedeler av dets medlemmer være til stede.

Bestemmelsene i denne paragraf gjelder ikke ved deltakelse i en internasjonal sammenslutning hvis beslutninger bare har rent folkerettslig virkning for Norge.

§ 94

En ny alminnelig sivillovbok og straffelovbok skal besørges utgitt på første eller, om dette ikke er mulig, på annet ordentlige storting. Inntil da blir statens någjeldende lover i kraft, for så vidt de ikke strider mot denne Grunnlov eller de provisoriske anordninger som i mellomtiden måtte bli gitt.

De nåværende permanente skatter vedblir likeledes til neste storting.

§ 95

Ingen dispensasjoner, protektorier, moratorier eller oppreisninger må bevilges etter at den nye alminnelige lov er satt i kraft.

§ 96

Ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom. Pinefullt forhør må ikke finne sted.

§ 97

Ingen lov må gis tilbakevirkende kraft.

§ 98

Med sportler som betales til rettens betjenter, bør ingen avgifter til statskassen være forbundet.

§ 99

Ingen må fengsles uten i lovbestemte tilfeller og på den måte som loven foreskriver. For uberettiget arrest eller ulovlig opphold står vedkommende den fengslede til ansvar.

Regjeringen er ikke berettiget til å bruke militær makt mot statens borgere, uten etter de i lovgivningen bestemte former, med mindre noen forsamling måtte forstyrre den offentlige ro og den ikke øyeblikkelig adskilles etter at de artikler i landsloven som angår opprør, tre ganger er opplest for den av den sivile øvrighet.

§ 100

Ytringsfrihet bør finne sted.

Ingen kan holdes rettslig ansvarlig for å ha meddelt eller mottatt opplysninger, ideer og budskap med mindre det lar seg forsvare holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Det rettslige ansvar bør være foreskrevet i lov.

Frimodige ytringer om statsstyret og hvilken som helst annen gjenstand er tillatt for enhver. Det kan bare settes klart definerte grenser for denne rett der særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse.

Forhåndssensur og andre forebyggende forholdsregler kan ikke benyttes med mindre det er nødvendig for å beskytte barn og unge mot skadelig påvirkning fra levende bilder. Brevsensur kan ikke settes i verk utenfor anstalter.

Enhver har rett til innsyn i statens og kommunenes dokumenter og til å følge forhandlingene i rettsmøter og folkevalgte organer. Det kan i lov fastsettes begrensninger i denne rett ut fra hensyn til personvern og av andre tungtveiende grunner.

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.

§ 101

Nye og bestandige innskrenkninger i næringsfriheten må ikke tilstedes noen for fremtiden.

§ 102

Husundersøkelser må ikke finne sted unntatt i kriminelle tilfeller.

§ 103

Fristed innrømmes ikke dem som heretter går konkurs.

§ 104

Jord og boslodd kan ikke i noe tilfelle forbrytes.

§ 105

Fordrer statens tarv at noen må avgi sin rørlige eller urørlige eiendom til offentlig bruk, så bør han eller hun ha full erstatning av statskassen.

§ 106

Så vel kjøpesummer som inntekter av det gods som er benefisert geistligheten, skal bare anvendes til geistlighe-

tens beste og til opplysningens fremme. Milde stiftelsers eiendommer skal bare anvendes til gagn for disse.

§ 107

Odels- og åsetesretten må ikke oppheves. De nærmere betingelser for hvordan den skal bestå til støtte for staten og til gagn for landallmuen, fastsettes av det første eller annet følgende storting.

§ 108

Ingen grevskaper, baronier, stamhus og fideikommissier må for ettertiden opprettes.

§ 109

Enhver statens borger er i alminnelighet like forpliktet til i en viss tid å verne om sitt fedreland, uten hensyn til fødsel eller formue.

Anvendelsen av denne grunnsetning og de begrensninger den bør ha, bestemmes ved lov.

§ 110

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan skaffe seg utkomme ved sitt arbeid.

Nærmere bestemmelser om ansattes medbestemmelserett på sin arbeidsplass fastsettes ved lov.

§ 110 a

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

§ 110 b

Enhver har rett til et miljø som sikrer sunnhet, og til en natur hvis produksjonsevne og mangfold bevares. Naturrennsressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterlekkten.

For å ivareta denne rett i henhold til foregående ledd er borgerne berettiget til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen.

Statens myndigheter gir nærmere bestemmelser for å gjennomføre disse grunnsetninger.

§ 110 c

Det påligger statens myndigheter å respektere og sikre menneskerettighetene.

Nærmere bestemmelser om gjennomføringen av traktater herom fastsettes ved lov.

§ 111

Det norske flaggs form og farger bestemmes ved lov.

§ 112

Viser erfaring at noen del av denne kongeriket Norges grunnlov bør forandres, skal forslag derom fremsettes på første, annet eller tredje storting etter et nytt valg og kunn-

gjøres ved trykken. Men det tilkommer først det første, annet eller tredje storting etter neste valg å bestemme om den foreslåtte forandring bør finne sted eller ei. Dog må en slik forandring aldri motsi denne grunnlovs prinsipper, men bare angå slike modifikasjoner i enkelte bestemmelser som ikke forandrer denne konstitusjons ånd, og to tredjedeler av Stortinget bør være enige i en slik forandring.

En således vedtatt grunnlovsbestemmelse underskrives av Stortingets president og sekretær og sendes kongen til kunngjøring ved trykken som gjeldende bestemmelse i kongeriket Norges Grunnlov.»

Presidenten: Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne har varslet subsidiær støtte til forslaget. Videre har Høyre og Kristelig Folkeparti varslet at de støtter forslaget.

Karin Andersen (SV) (fra salen): SV har også varslet at vi støtter forslaget subsidiært.

Presidenten: Da har også SV varslet at de støtter forslaget subsidiært.

Presidenten foreslår at det voterer ved navneopprop, og det anses vedtatt.

Presidenten vil anmode representantene om å svare høyt og tydelig av hensyn til registreringen, og det bør være ro i salen.

Votering:

Forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet, ble bifalt med 165 mot 4 stemmer.

De 165 representantene som stemte for forslaget, var:

Marit Nybakk, Heidi Nordby Lunde, Hans Olav Syversen, Siri A. Meling, Eirin Sund, Bente Thorsen, Arve Kambe, Olaug V. Bollestad, Torstein Tvedt Solberg, Roy Steffensen, Tina Bru, Hege Haukeland Liadal, Sveinung Stensland, Helge Thorheim, Geir Pollestad, Geir S. Toskedal, Iselin Nybø, Ingrid Heggø, Liv Signe Navarsete, Bjørn Lødemel, Sveinung Rotevatn, Terje Aasland, Geir Elsebutangen, Kristian Norheim, Lene Vågslid, Christian Tynning Bjørnø, Hanne Thürmer, Sigmund Steinnes, Kent Gudmundsen, Øyvind Korsberg, Tove Karoline Knutsen, Regina Alexandrova, Torgeir Knag Fylkesnes, Ingvild Kjerkol, Jorid Holstad Nordmelan, Marit Arnstad, Elin Rodum Agdestein, André N. Skjelstad, Trond Giske, Linda C. Hofstad Helleland, Eva Kristin Hansen, Lill Harriet Sandaune, Frank J. Jenssen, Audun Otterstad, Gunn Elin Flakne, Heidi Greni, Sivert Bjørnstad, Snorre Serigstad Valen, Svein Flåtten, Dag Terje Andersen, Morten Stordalen, Kårstein Løvaas, Sonja Mandt, Tom E. B. Holthe, Anders Tyvand, Svein Roald Hansen, Ingjerd Schou, Ulf Leirstein, Irene Johansen, Bengt Morten Wenstøb, Stein Erik Lauvås, Erlend Wiborg, Eirik Milde, Line Henriette Hjemdal, Freddy de Ruiten, Svein Harberg, Ingebjørg Amanda Godskesen, Kjell Ingolf Ropstad, Ingunn

Foss, Kari Henriksen, Åse Michaelsen, Hans Fredrik Grøvan, Norunn Tveiten Benestad, Odd Omland, Sylvi Graham, Anniken Huitfeldt, Kari Kjønås Kjos, Tone Wilhelmsen Trøen, Bente Stein Mathisen, Marianne Aasen, Hans Andreas Limi, Henrik Asheim, Åsmund Aukrust, Nils Aage Jegstad, Ib Thomsen, Gunvor Eldegard, Mette Tønder, Hårek Elvenes, Bård Vegar Solhjell, Martin Kolberg, Trond Helleland, Jørund Rytman, Lise Christoffersen, Anders B. Werp, Torgeir Micaelsen, Morten Wold, Kristin Ørmen Johnsen, Per Olaf Lundteigen, Helga Pedersen, Frank Bakke-Jensen, Runar Sjøstad, Jan-Henrik Fredriksen, Johnny Ingebrigtsen, Knut Storberget, Lasse Juliussen, Gunnar Gundersen, Tor André Johnsen, Tone Merete Sønsterud, Trygve Slagsvold Vedum, Karin Andersen, Øyvind Halleraker, Per Rune Henriksen, Gjermund Hagesæter, Peter Christian Frølich, Jette F. Christensen, Torill Eidsheim, Knut Arild Hareide, Helge André Njåstad, Magne Rommetveit, Sigurd Hille, Terje Breivik, Ruth Mari Grung, Audun Lysbakken, Ove Trellevik, Kjersti Toppe, Erik Skutle, Helge Orten, Eva Vinje Aurdal, Harald T. Nesvik, Elisabeth Røbeek Nørve, Fredric Holen Bjørdal, Oskar J. Grimstad, Rigmor Andersen Eide, Jenny Klinge, Pål Farstad, Lisbeth Berg-Hansen, Odd Henriksen, Kenneth Svendsen, Erik Sivertsen, Margunn Ebbesen, Anna Ljunggren, Jan Arild Ellingsen, Kjell-Idar Juvik, Janne Sjelmo Nordås, Rigmor Aasrud, Tore Hagebakken, Olemic Thommessen, Morten Ørsal Johansen, Anne Tingelstad Wøien, Stine Renate Håheim, Ketil Kjenseth, Jens Stoltenberg, Nikolai Astrup, Hadia Tajik, Michael Tetzschner, Christian Tybring-Gjedde, Jonas Gahr Støre, Kristin Vinje, Ingunn Gjerstad, Marianne Marthinsen, Mudassar Kapur, Rasmus Hansson, Mazyar Keshvari, Jan Bøhler og Stefan Heggelund.

De 4 representantene som stemte imot forslaget, var:

Guri Melby, Sverre Myrli, Abid Q. Raja og Trine Skei Grande.

Presidenten: Ingen representanter var fraværende.

Presidenten: Vi skal så votere over forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Dokument 12:22 (2011–2012) – grunnlovsforslag fra Anders Anundsen og Per-Kristian Foss om en nynorskversjon av Grunnloven – helhetlig forslag – bifalles.»

Grunnlovsforslaget var sålydende:

«Norges Riges Grundlov skal på nynorsk lyde:

Grunnlov for Kongeriket Noreg, gjeven i riksforsamlinga på Eidsvoll den 17. mai 1814, slik ho lyder etter seinare endringar, seinast grunnlovsvedtak av 21. mai 2012.

Kongeriket Noregs grunnlov

A

Om statsforma

§ 1

Kongeriket Noreg er eit fritt, sjølvstendig, udeleleg og

uavhendeleg rike. Regjeringsforma er avgrensa og arveleg monarkisk.

§ 2

Verdigrunnlaget skal framleis vere den kristne og humanistiske arven vår. Denne grunnlova skal tryggje demokratiet, rettsstaten og menneskerettane.

B

Om den utøvande makta, om kongen og den kongelege familien og om religionen

§ 3

Den utøvande makta er hos kongen, eller hos dronninga dersom ho har fått krona etter reglane i § 6, § 7 eller § 48 i denne grunnlova. Når den utøvande makta såleis er hos dronninga, har ho alle rettar og plikter som kongen har etter denne grunnlova og lovene i landet.

§ 4

Kongen skal alltid vedkjenne seg den evangelisk-lutherske religionen.

§ 5

Kongens person er heilag; han kan ikkje lastast eller skuldast for noko. Ansvarret ligg på rådet hans.

§ 6

Arvefølgja er lineal. Berre barn av ei dronning eller ein konge, eller av nokon som sjølv har arverett, kan arve, og barnet må vere født i lovleg ekteskap. Den nærare lina går føre den fjernare og den eldre i lina føre den yngre.

Den ufødde har òg arverett, og tek sin plass i arvefølgja så snart ho eller han kjem til verda.

Arverett har likevel berre dei som ættar frå foreldra til den sist regjerande dronninga eller kongen.

Når ei prinsesse eller ein prins med arverett til Noregs krone blir fødd, skal namnet og fødselstidspunktet gjerast kjent for Stortinget og førast inn i protokollen der.

For dei som er fødte før 1971, gjeld likevel § 6 slik han vart vedteken den 18. november 1905. For dei som er fødte før 1990, gjeld likevel at mann går føre kvinne.

§ 7

Finst det ingen prinsesser eller prinsar med arverett, kan kongen gjere framlegg om etterfølgjar for Stortinget, som kan avgjere valet dersom framlegget frå kongen ikkje blir stødd.

§ 8

Myndig alder for kongen blir fastsett i lov.

Så snart kongen har nådd den lovfeste alderen, lyser han seg myndig.

§ 9

Så snart kongen, som myndig, tek til med regjeringa, gjer han denne eiden for Stortinget: «Eg lovar og sver at eg vil regjere Kongeriket Noreg i samsvar med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmechtige og allvitande!»

Er det ikkje samla noko storting på den tida, blir eiden gjeven skriftleg i statsrådet, og kongen tek han høgtidleg opp att på fyrste storting.

§ 10

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 14. mars 1908.)

§ 11

Kongen skal bu i riket og kan ikkje utan samtykke frå Stortinget vere utanfor riket meir enn seks månader om gongen utan at han personleg misser retten til krona.

Kongen må ikkje ta imot ei anna krone eller regjering utan samtykke frå Stortinget, og til det krevst to tredjedelar av røystene.

§ 12

Kongen vel sjølv eit råd av røysteføre norske borgarar. I dette rådet skal det vere ein statsminister og minst sju andre medlemmer.

Kongen fordeler gjeremåla mellom medlemmene av statsrådet slik han meiner det er tenleg. Til å ta sete i statsrådet ved sida av dei faste medlemmene kan kongen i særlege høve kalle inn andre norske borgarar, men ingen medlemmer av Stortinget.

Ektefolk, foreldre og born eller to sysken må ikkje ha sete i statsrådet samstundes.

§ 13

For den tida kongen reiser i riket, kan han overlata styringa av riket til statsrådet. Dette skal føre regjeringa i kongens namn og på hans vegner. Det skal ubryteleg følgje så vel føresegnene i denne grunnlova som dei særskilde instruksane som kongen gjev i samsvar med dei.

Sakene blir avgjorde med røysting. Står røystene likt, har statsministeren eller, om han er borte, den fyrste av statsrådene som er til stades, to røyster.

Statsrådet skal gje melding til kongen om dei sakene som blir avgjorde på denne måten.

§ 14

Kongen kan utnemne statssekretærar til å hjelpe medlemmene av statsrådet med gjeremåla deira utanfor statsrådet. Kvar statssekretær handlar på vegner av den medlemmen av statsrådet som ho eller han er knytt til, så langt denne medlemmen fastset.

§ 15

Kvar medlem av statsrådet har plikt til å levere avskilssøknad etter at Stortinget har gjort vedtak om mistillit til denne statsråden åleine eller til heile statsrådet.

Kongen skal gje avskil etter ein slik søknad.

Når Stortinget har gjort vedtak om mistillit, kan statsrådet berre utføre dei gjeremåla som trengst for forsvarleg embetsutøving.

§ 16

Alle innbyggjarane i riket har fri religionsutøving. Den norske kyrkja, ei evangelisk-luthersk kyrkje, står ved lag som den norske folkekyrkja og blir stødd som det av staten.

Nærare føresegner om kyrkjeskippnaden blir fastsette i lov. Alle trus- og livssynssamfunn skal bli stødde på lik line.

§ 17

Kongen kan gje og oppheve provisoriske lover om handel, toll, næringsveggar og offentleg forvaltning og regulering. Dei må ikkje stri mot konstitusjonen eller dei lovene Stortinget har gjeve. Dei gjeld til neste storting.

§ 18

Kongen lèt i regelen krevje inn dei skattane og avgiftene som Stortinget fastset.

§ 19

Kongen ser til at eigedomane og regala til staten blir nytta og forvalta slik Stortinget har fastsett, og på den måten som er nyttigast for samfunnet.

§ 20

Kongen har i statsrådet rett til å gje forbrytarar nåde etter at dom er fallen. Forbrytaren kan velje å ta imot kongens nåde eller ta den idømde straffa.

I saker som Stortinget reiser for Riksretten, kan det ikkje gjevast annan nåde enn fritak frå idømd dødsstraff, om ikkje Stortinget har gjeve samtykke til noko anna.

§ 21

Kongen vel og utnemner alle sivile og militære embetsmenn etter å ha høyrst statsrådet. Før innsetjinga skal dei sverje eller, om dei ved lov er fritakne frå å gjere eid, høgtidleg love lydnamd og truskap til konstitusjonen og kongen. Embetsmenn som ikkje er norske borgarar, kan i lov få fritak frå denne plikta. Dei kongelege prinsessene og prinsane kan ikkje ha sivile embete.

§ 22

Statsministeren, dei andre medlemmene av statsrådet og statssekretærene kan, utan dom, få avskil av kongen etter at han har høyrst kva statsrådet meiner om det. Det same gjeld for dei embetsmennene som er tilsette ved statsrådskontora eller i utanrikstenesta, sivile overøvrighetspersonar, sjefar for regiment og andre militære korps, kommandantar på festningar og høgstbefalende på krigsskip. Om embetsmenn som såleis er avsette, skal få pensjon, blir avgjort av det neste stortinget. I mellomtida får dei to tredjedelar av løna dei hadde før.

Andre embetsmenn kan berre suspenderast av kongen og skal då straks stemnast for domstolane. Dei kan ikkje avsetjast utan etter dom eller overflyttast mot sin vilje.

Alle embetsmenn kan gjevast avskil utan dom når dei har nådd ei aldersgrense fastsett i lov. Det kan fastsetjast i lov at visse embetsmenn, men ikkje dommarar, kan utnemnast på åremål.

§ 23

Kongen kan gje ordenar til kven han vil, til påskjøning for framifrå fortjeneste, som må kunngjerast offentleg. Kongen kan ikkje tildele annan rang og tittel enn den eit embete fører med seg. Ordenen fritek ingen for dei plik-

ter og bærer som er sams for statsborgarane, og gjev heller ikkje førerrett til statlege embete. Embetsmenn som får avskil i nåde, får ha den tittelen og rangen dei hadde i embetet. Dette gjeld ikkje medlemmene av statsrådet eller statssekretærene.

Ingen må heretter få arvelege særrettar, personlege eller blanda.

§ 24

Kongen vel og avset etter eige skjøn hoffstaten sin og hoffbetjentane sine.

§ 25

Kongen har høgste befalinga over forsvarsmakta til riket. Denne makta må ikkje aukast eller minkast utan samtykke frå Stortinget. Ho må ikkje overlatast i framand maktens teneste, og ingen krigsfolk frå framande makter, så nær som troppar til hjelp mot fiendsleg overfall, må dragast inn i riket utan samtykke frå Stortinget.

Landvernet og andre troppar som ikkje kan reknast som linetroppar, må aldri brukast utanfor riksgrensene utan samtykke frå Stortinget.

§ 26

Kongen har rett til å kalle saman troppar, byrje krig til forsvar av landet og slutte fred, inngå og seie opp folkerettslege avtaler og sende og ta imot sendemenn.

Traktatar om særleg viktige saker blir fyrst bindande når Stortinget har gjeve samtykke til det. Det same gjeld alle traktatar som etter konstitusjonen ikkje kan setjast i verk utan ei ny lov eller eit nytt stortingsvedtak.

§ 27

Alle medlemmene av statsrådet skal møte i statsrådet når dei ikkje har lovleg forfall. Inga avgjerd må takast i statsrådet når ikkje over halvta av medlemmene er til stades.

§ 28

Tilrådingar om embetsutnemningar og andre viktige saker skal målberast i statsrådet av den medlemmen som har det fagområdet dei høyrer til. Ho eller han skal ekspedere sakene i samsvar med avgjerda i statsrådet. Det kan gjerast unntak frå behandling i statsråd for eigentlege militære kommandosaker i den mon kongen fastset.

§ 29

Hindrar lovleg forfall ein statsråd i å møte og målbera saker som tilhøyrer hennar eller hans fagområde, skal sakene målberast av ein annan statsråd, som kongen konstituerer til det.

Hindrar lovleg forfall så mange frå å møte at ikkje fleire enn halvta av det fastsette talet på medlemmer er til stades, skal så mange andre personar som naudsynt konstituerast til å ta sete i statsrådet.

§ 30

I statsrådet blir det ført protokoll over alle saker som blir behandla der. Dei diplomatiske sakene som statsrådet

vedtek å halde løynde, blir førte inn i ein særskild protokoll. Det same gjeld dei militære kommandosakene som statsrådet vedtek å halde løynde.

Kvar den som sit i statsrådet, har plikt til å seie si meining med frimod. Kongen har plikt til å høyre den, men kan ta avgjerd etter eige omdømme.

Meiner nokon medlem av statsrådet at avgjerda til kongen strir mot statsforma eller lovene i landet, har ho eller han plikt til å ta kraftig til motmæle og skrive si meining i protokollen. Den som ikkje har protestert såleis, blir rekna for å ha vore samd med kongen og er ansvarleg for det, slik som det sidan blir fastsett, og Stortinget kan setje vedkommande under tiltale for Riksretten.

§ 31

Alle avgjerder kongen ferdar ut, må kontrasignerast for å bli gyldige. I militære kommandosaker skal avgjerdene kontrasignerast av den som har målbore saka, men elles av statsministeren, og om statsministeren ikkje var til stades i statsrådet, av den fyrste av dei medlemmene som var det.

§ 32

Dei avgjerdene regjeringa tek når kongen ikkje er til stades, blir utferdta i kongens namn og underskrivne av statsrådet.

§ 33

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 12. august 1908.)

§ 34

Kongen gjev føresegner om titlar for dei som har arverett til krona.

§ 35

Så snart tronarvingen har fylt 18 år, har ho eller han rett til å ta sete i statsrådet, men utan røyst eller ansvar.

§ 36

Ei prinsesse eller ein prins med arverett til Noregs krone må ikkje gifte seg utan løyve frå kongen. Ho eller han må heller ikkje ta imot ei anna krone eller regjering utan samtykke frå kongen og Stortinget. Samtykke frå Stortinget krev to tredjedelar av røystene.

Handlar ho eller han i strid med dette, misser vedkommande retten til Noregs trone for seg så vel som for etterkommarane sine.

§ 37

Dei kongelege prinsessene og prinsane skal for sine personar ikkje svare for andre enn kongen eller den han set til dommar over dei.

§ 38

(Oppheva ved vedtak 18. november 1905.)

§ 39

Om kongen døyr og tronfølgjaren enno er umyndig, skal statsrådet straks kalle inn Stortinget.

§ 40

Til dess Stortinget kjem saman og innrettar regjeringa for den tida kongen er mindreårig, skal statsrådet stå for styringa av riket, i samsvar med Grunnlova.

§ 41

Er kongen utanfor riket utan å vere i felt, eller er han så sjuk at han ikkje kan ta seg av regjeringa, skal den næraste arvingen til trona stå for regjeringa som mellombels utøvar av kongemakta, men berre så framti ho eller han har nådd myndig alder for kongen. I motsett fall er det statsrådet som står for styringa av riket.

§ 42

(Oppheva ved vedtak 18. november 1905.)

§ 43

Stortinget skal velje formyndarar til å stå for regjeringa for den umyndige kongen.

§ 44

Den prinsessa eller prinsen som står for regjeringa i dei tilfella som er nemnde i § 41, skal skriftleg gjere denne eiden for Stortinget: «Eg lovar og sver at eg skal stå for regjeringa i samsvar med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmechtige og allvitande!»

Blir det ikkje halde storting på denne tida, skal eiden gjevast skriftleg i statsrådet og sidan sendast til neste storting.

Den prinsessa eller prinsen som har gjort eiden, tek han ikkje opp att seinare.

§ 45

Dei som mellombels har stått for statsstyringa etter §§ 40, 41, 43 eller 48, skal så snart ho er over, gjere rekneskap for henne til kongen og Stortinget.

§ 46

Om ikkje statsrådet straks kallar saman Stortinget etter § 39, har Høgsterett så snart det er gått fire veker, ei vilkårslaus plikt til å syte for innkalling.

§ 47

Stortinget fastset korleis oppsedinga av den umyndige kongen skal styrast dersom begge foreldra er døde og ingen av dei har late etter seg ei skriftleg føresegn om det.

§ 48

Er kongsætta utdøydd og ingen tronfølgjar kåra, skal Stortinget velje ny dronning eller konge. I mellomtida gjeld § 40 for den utøvande makta.

C

Om borgarretten og den lovgjevande makta

§ 49

Folket utøver den lovgjevande makta gjennom Stortinget.

§ 50

Røysterett ved stortingsval har dei norske borgarane

som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valtinget blir halde.

I kva mon norske borgarar som på valdagen er busette utanlands, men elles stettar vilkåra ovanfor, skal ha røysterett, blir fastsett i lov.

Reglar om røysterett for elles røysteføre personar som på valdagen openbert lir av alvorleg psykisk svekking eller nedsett medvit, kan fastsetjast i lov.

§ 51

Reglar om manntalsføringa og om innføringa av dei røysteføre i manntalet blir fastsette i lov.

§ 52

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 26. oktober 1954.)

§ 53

Røysteretten misser den som

- a. blir dømd for strafflagde handlingar, i samsvar med føresegn om dette i lov,
- b. går i teneste for ei framand makt utan samtykke frå regjeringa.

§ 54

Valtinga blir haldne fjerdekvart år. Dei skal vere avslutta seinast i september.

§ 55

Valtinga skal styrast slik det blir fastsett i lov. Valstyret avgjer tvistar om røysterett. Avgjerda kan klagast inn for Stortinget.

§ 56

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 23. mars 1972.)

§ 57

Det skal veljast 169 stortingsrepresentantar.

Riket er inndelt i 19 valdistrikt.

150 av stortingsrepresentantane skal veljast som distriksrepresentantar og 19 som utjamningsrepresentantar.

Kvart valdistrikt skal ha 1 utjamningsmandat.

Talet på stortingsrepresentantar som skal veljast frå kvart valdistrikt, blir utrekna på grunnlag av innbyggjartalet og flatevidda i distriktet i høve til innbyggjartalet og flatevidda i heile riket. I denne utrekninga gjev kvar innbyggjar 1 poeng og kvar kvadratkilometer 1,8 poeng. Utrekninga skal gjerast kvart åttande år.

Nærare føresegn om korleis riket skal delast i valdistrikt, og korleis stortingsmandata skal delast mellom valdistrikta, blir fastsette i lov.

§ 58

Valtinga blir haldne særskilt for kvar kommune. På valtinga blir det røysta direkte på stortingsrepresentantar med vararepresentantar for heile valdistriktet.

§ 59

Valet av distriksrepresentantar er eit høvestalsval, og mandata blir delte mellom partia etter reglane nedanfor.

Røystetalet for kvart parti i kvart valdistrikt skal delast med 1,4; 3; 5; 7 og så bortetter. Det fyrste mandatet går til det partiet som får den største kvotienten, det neste mandatet går til det partiet som får den nest største kvotienten, og så bortetter til alle mandata er utdelte.

Listesamband er ulovleg.

Med sikte på best mogleg samsvar mellom røystetal og representasjon blir utjamningsmandata delte mellom dei partia som er med i utjamninga, på grunnlag av høvet mellom røystetala deira i heile riket. Kor mange stortingsmandat kvart parti skal ha i alt, finn ein ved å nytte reglane for tildeling av distriktsmandat tilsvarande for heile riket for dei partia som er med i utjamninga. Så får kvart parti tildelt så mange utjamningsmandat attåt distriktsmandata det alt har fått, at det til saman utgjør så mange stortingsmandat som partiet skal ha i alt. Har eit parti alt ved utdelinga av distriktsmandata fått fleire mandat enn det skulle hatt etter framgangsmåten ovanfor, skal utjamningsmandata delast berre mellom dei andre partia, såleis at ein ser bort frå det røystetalet og dei distriktsmandata som det fyrstnemnde partiet har fått.

Ingen parti kan få utjamningsmandat utan å ha fått minst 4 prosent av det samla røystetalet for heile riket.

Nærare føresegner om korleis utjamningsmandata til partia skal delast mellom valdistrikta, blir fastsette i lov.

§ 60

Om og korleis dei røysteføre kan røyste utan å møte personleg på valtinga, blir fastsett i lov.

§ 61

Ingen kan veljast til representant utan å ha røysterett.

§ 62

Tenestemenn som er tilsette ved statsrådskontora, bortsett frå statssekretærar og politiske rådgjevarar, kan ikkje veljast til representantar. Det same gjeld medlemmene av Høgsterett og tenestemenn som er tilsette i utanrikstenes-ta.

Medlemmer av statsrådet kan ikkje møte på Stortinget som representantar så lenge dei har sete i statsrådet. Heller ikkje statssekretæranne kan møte som representantar så lenge dei er i embetet, og dei politiske rådgjevarane ved statsrådskontora kan ikkje møte på Stortinget så lenge dei har stillingane sine.

§ 63

Den som blir vald til representant, har plikt til å ta imot valet, om vedkommande ikkje

- a) er vald utanfor det valdistriktet der ho eller han har røysterett,
- b) har møtt som representant på alle storting etter førre val,
- d) er medlem av eit politisk parti og vald på ei valliste som ikkje går ut frå dette partiet.

Frist og framgangsmåte for å gjere retten til å nekte val gjeldande blir fastsett i lov.

Like eins skal det fastsetjast i lov når og korleis ein som

er vald til representant for to eller fleire valdistrikt, skal gje fråsegn om kva val ho eller han vil ta imot.

§ 64

Dei valde representantane får tildelt fullmakter. Stortinget avgjer om fullmaktene er lovlege.

§ 65

Alle representantar og innkalla vararepresentantar får frå statskassa lovfastsett godtgjersle for kostnader til reiser til og frå Stortinget og frå Stortinget til heimen og attende under feriar på minst 14 dagar.

Dessutan får dei lovfastsett godtgjersle for deltaking på Stortinget.

§ 66

På reisa til og frå Stortinget og medan dei er der, er representantane fritekne frå pågriping, om dei ikkje blir gripne i offentlege brotsverk. For meiningar ytra i forsamlingane til Stortinget kan dei ikkje dragast til ansvar utanfor desse forsamlingane. Alle har plikt til å rette seg etter den ordenen som er vedteken av Stortinget.

§ 67

Representantane som er valde på den ovannemnde måten, utgjør Kongeriket Noregs *storting*.

§ 68

Stortinget kjem i regelen saman i hovudstaden den fyrste kvardagen i oktober kvart år, om ikkje kongen på grunn av usedvanlege omstende, så som fiendsleg åtak eller smittsam sjukdom, vel ein annan by i riket. Ei slik avgjerd må gjerast kjend i tide.

§ 69

Når Stortinget ikkje er samla, kan kongen kalle det saman dersom han meiner det trengst.

§ 70

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 29. mai 1990.)

§ 71

Dei valde representantane er medlemmer av Stortinget i fire år på rad.

§ 72

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 29. mai 1990.)

§ 73

Stortinget utnemner ein president, fem visepresidentar og to sekretærar. Storting kan berre haldast dersom minst halvta av medlemmene er til stades. Grunnlovsframlegg kan berre behandlast dersom minst to tredjedelar av medlemmene er til stades.

§ 74

Så snart Stortinget har konstituert seg, opnar kongen eller den han set til det, forhandlingane med ei tale om

tilstanden i riket og dei emna han særleg vil gjere Stortinget merksam på. Inga drøfting må skje med kongen til stades.

Når forhandlingane i Stortinget er opna, har statsministeren og statsrådene rett til å møte i Stortinget og til liks med medlemmene der ta del i forhandlingane når dei blir haldne for opne dører, men utan å røyste. I saker som blir behandla for stengde dører, gjeld dette berre når Stortinget gjev løyve til det.

§ 75

Det høyrer Stortinget til

- a) å gje og oppheve lover; å fastsetje skattar, avgifter, toll og andre offentlege bærer, som likevel ikkje gjeld etter 31. desember året etter om dei ikkje blir uttrykkeleg fornya av eit nytt storting,
- b) å ta opp lån på rikets kreditt,
- c) å føre oppsyn med pengestellet i riket,
- d) å løyve dei pengesummane som trengst til statsutgiftene,
- e) å fastsetje kor mykje kongen skal få utbetalt til hoffstaten sin kvart år, og å fastsetje apanasjen til den kongelege familien, som ikkje kan vere i faste eigedommar,
- f) å få seg førelagt protokollane frå statsrådet og alle offentlege meldingar og papir,
- g) å få melding om dei folkerettslege avtalene som kongen har gjort med framande makter for staten,
- h) å kunne gje kven som helst påbod om å møte for seg i stats saker, så nær som kongen og den kongelege familien; likevel kan dei kongelege prinsessene og prinsane kallast inn dersom dei har embete,
- i) å revidere lister over mellombels løner og pensjonar og gjere dei endringane som Stortinget meiner trengst,
- k) å utnemne fem revisorar som skal sjå gjennom statsrekneskapane kvart år og kunngjere utdrag av dei på prent; revisorane skal difor få rekneskapane innan seks månader etter utgangen av det året som Stortinget har gjeve løyvingar for; og å gje føresegnar om ordninga av desisjonsmakta overfor rekneskapstenestemennene til staten,
- l) å utnemne ein som ikkje er medlem av Stortinget, som etter nærare føresegnar fastsette i lov skal føre kontroll med den offentlege forvaltninga og alle som er i offentlig teneste, for å hindre at det blir gjort urett mot den einskilde borgaren,
- m) å gje innfødsrett.

§ 76

Alle lovframlegg skal fyrst gjerast på Stortinget, anten av ein stortingsrepresentant eller av regjeringa ved ein statsråd.

Etter at framlegget er vedteke der, skal Stortinget ta det opp til ny vurdering og anten godta eller forkaste det. Blir det forkasta, skal framlegget med merknader frå Stortinget takast opp til vurdering endå ein gong av Stortinget, som anten legg framlegget bort eller vedtek det med dei nemnde merknadene.

Mellom kvar slik behandling må det gå minst tre dagar.

§ 77

Når Stortinget har gjort same lovvedtaket to gonger på rad, går det til kongen med oppmoding om sanksjon.

§ 78

Godtek kongen lovvedtaket, skriv han under, og dermed blir det til lov.

Godtek han det ikkje, sender han det attende til Stortinget med dei orda at han for tida ikkje meiner det er tenleg å sanksjonere det. I så fall kan ikkje det stortinget som då er samla, leggje dette vedtaket fram for kongen att.

§ 79

Når to storting med eitt val og minst to storting imellom har gjort same lovvedtaket uendra utan at Stortinget i mellomtida har gjort avvikande endeleg lovvedtak, og det då blir lagt fram for kongen med dei orda at Hans Majestet ikkje vil nekte å sanksjonere eit lovvedtak som Stortinget etter ei grundig vurdering held for gagnleg, så blir det til lov endå om kongen ikkje sanksjonerer det før Stortinget skilst.

§ 80

Stortinget blir verande samla så lenge det sjølv meiner det trengst, og avsluttar forhandlingane når gjeremåla er fullførte.

I samsvar med reglar i Stortingets forretningsorden kan forhandlingane takast opp att, men dei blir avslutta seinast siste kvardagen i september.

Innan den tid kunngjer kongen for Stortinget avgjerda si om dei lovvedtaka som ikkje alt er avgjorde (jf. §§ 77–79), anten med å stadfeste eller forkaste dei. Dei han ikkje uttrykkeleg godkjenner, blir rekna som forkasta av han.

§ 81

Alle lover (så nær som dei etter § 79) blir utferda i namnet til kongen, under Noregs rikssegl og med desse orda: «Vi N.N. gjer kunnig at Oss er førelagt vedtak frå Stortinget dagsett som lyder slik: (her kjem vedtaket). Vi godkjenner og stadfester dette vedtaket som lov, under Vår hand og riksseglet.»

§ 82

Regjeringa skal gje Stortinget alle dei opplysningane som trengst for behandlinga av dei sakene ho legg fram. Ingen medlemmer av statsrådet må leggje fram urette eller villeiande opplysningar for Stortinget eller eit stortingsorgan.

§ 83

Stortinget kan hente inn utgreiing frå Høgsterett om juridiske emne.

§ 84

Stortinget blir halde for opne dører, og forhandlingane blir kunngjorde på prent, så nær som i dei tilfella noko anna blir vedteke med røystefleirtal.

§ 85

Den som lyder eit påbod som har som føremål å skippe fridommen og tryggleiken til Stortinget, gjer seg skuldig i svik mot fedrelandet.

D**Om den dømmende makta**

§ 86

Riksretten dømmer i fyrste og siste instans i dei sakene som Stortinget reiser mot medlemmer av statsrådet, Høgsterett eller Stortinget for eit strafflagt eller anna rettsstridig tilhøve når dei har brote sine konstitusjonelle plikter.

Dei nærare reglane om påtale som Stortinget reiser etter denne paragrafen, blir fastsette i lov. Det kan likevel ikkje setjast kortare foreldingsfrist enn 15 år for høvet til å gjere ansvar gjeldande ved tiltale for Riksretten.

Dommarar i Riksretten er 6 medlemmer valde av Stortinget og dei 5 etter embetsalder eldste fast utnemnde medlemmene av Høgsterett, mellom dei leiaren av Høgsterett. Stortinget vel medlemmene og varamedlemmer for 6 år. Ein medlem av statsrådet eller Stortinget kan ikkje veljast til medlem av Riksretten. I Riksretten har leiaren av Høgsterett forsetet.

Dei som har teke sete i Riksretten som valde av Stortinget, blir sitjande sjølv om tida dei er valde for, går ut før Riksretten har avslutta saka. Like eins blir høgsterettsdommarar sitjande i Riksretten sjølv om dei går av som medlemmer av Høgsterett.

§ 87

Dei nærare reglane om samansetjinga av Riksretten og om saksbehandlinga blir fastsette i lov.

§ 88

Høgsterett dømmer i siste instans. Grenser for høvet til å få Høgsteretts avgjerd kan fastsetjast i lov.

Høgsterett skal vere samansett av ein leiar og minst fire andre medlemmer.

§ 89

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 14. desember 1920.)

§ 90

Høgsterettsdommar kan ikkje i noko tilfelle ankast.

§ 91

Ingen kan utnemnast til høgsterettsdommar før ho eller han er 30 år gammal.

E**Allmenne føresegner**

§ 92

Til embete i staten kan det berre utnemnast norske borgarar som talar Noregs språk og

- a) anten er fødde i riket av foreldre som då var norske statsborgarar,
- b) eller er fødde i utlandet av norske foreldre som då ikkje var statsborgarar i noko anna land,
- c) eller har opphalde seg i riket i 10 år,
- d) eller får innfødsrett av Stortinget.

Andre kan likevel utnemnast til lærarar ved universitetet og dei lærde skulane, til lækjarar og til konsular på framande stader.

§ 93

For å sikre internasjonal fred og tryggleik eller fremje internasjonal rettsorden og samarbeid kan Stortinget med tre fjerdedels fleirtal gje samtykke til at ein internasjonal samskipnad som Noreg er tilslutta eller sluttar seg til, på eit sakleg avgrensa område får råderett som elles ligg hjå dei statlege styresmaktene etter denne grunnlova, men likevel ikkje rett til å endre denne grunnlova. Når Stortinget skal gje sitt samtykke, skal minst to tredjedelar av medlemmene vere til stades, som ved behandling av grunnlovsframlegg.

Føresegnene i denne paragrafen gjeld ikkje deltaking i ein internasjonal samskipnad der avgjerdene berre har reint folkerettsleg verknad for Noreg.

§ 94

Ei ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal gjevast ut på det fyrste eller, om dette ikkje er mogleg, på det andre ordentlege stortinget. Til dess står dei nogjeldande lovene i landet ved lag, om dei ikkje strir mot denne grunnlova eller mot dei provisoriske lovene som måtte bli gjevne i mellomtida.

Likeins skal dei noverande faste skattane stå ved lag til neste storting.

§ 95

Ingen dispensasjonar, protektorium, moratorium eller oppreisningar må gjevast etter at den nye allmenne lova har teke til å gjelde.

§ 96

Ingen kan dømmast utan etter lov eller straffast utan etter dom. Pinefullt forhøyr må ikkje skje.

§ 97

Inga lov må gjevast tilbakeverkande kraft.

§ 98

Det må ikkje leggjast avgifter til statskassa på sportlar som blir betalte til dei som gjer teneste for retten.

§ 99

Ingen må fengslast utan i dei tilfella og på den måten som lovene fastset. Den som utan rett har arrestert nokon eller halde nokon ulovleg fengsla, står til ansvar for vedkommande.

Regjeringa har ikkje rett til å nytte militær makt mot innbyggjarane utan etter lov, med mindre ei forsamling skiplar den offentlege roa og ikkje skilst åt så snart den sivile styresmakta tre gonger har lese høgt og tydeleg for forsamlinga dei lovføresegnene som gjeld opprør.

§ 100

Ytringsfridom skal det vere.

Ingen kan haldast rettsleg ansvarleg for å ha motteke eller komme med opplysningar, idear eller bodskapar om

det ikkje lèt seg forsvare halde opp imot den grunngevinga ytringsfridommen har i sanningssøking, demokrati og den frie meiningsdanninga til individet. Det rettslege ansvaret skal vere fastsett i lov.

Alle har rett til å ytre seg frimodig om statsstyringa og kva anna emne som helst. Det kan berre setjast slike klårt definerte grenser for denne retten der særleg tungtvegande omsyn gjer det forsvarleg halde opp imot grunngevingane for ytringsfridommen.

Førehandsensur og andre førebyggjande åtgjerder kan ikkje nyttast om det ikkje trengst for å verne born og unge mot skadeleg påverknad frå levande bilete. Brevsensur kan ikkje setjast i verk anna enn i anstaltar.

Alle har rett til innsyn i dokumenta til staten og kommunane og til å følgje forhandlingane i rettsmøte og folkevalde organ. Det kan i lov setjast grenser for denne retten av omsyn til personvern og av andre tungtvegande grunnar.

Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for eit ope og opplyst offentleg ordskifte.

§ 101

Heretter skal ingen få nye og varige særrettar som legg band på næringsfridommen.

§ 102

Det må ikkje utførast husransakingar, så nær som i kriminelle tilfelle.

§ 103

Ingen som heretter går konkurs, får fristad.

§ 104

Ingen kan bli frådømd sin faste eigedom eller heile eiga si på grunn av eit brotsverk.

§ 105

Krev omsyn til samfunnet at nokon må gje frå seg fast eller rørleg eigedom til offentleg bruk, skal ho eller han få fullt vederlag av statskassa.

§ 106

Kjøpesummar og inntekter av det benefiserte godset til presteskapet skal berre nyttast til gagn for presteskapet og til å fremje opplysinga. Eigedommane til milde stiftingar skal berre nyttast til deira eige gagn.

§ 107

Odels- og åsetesretten må ikkje opphevast. Dei nærare vilkåra for korleis han skal stå ved lag til størst mogleg nytte for staten og gagn for landallmugen, blir fastsett av det fyrste eller andre stortinget.

§ 108

Heretter kan det ikkje skipast grevskap, baroni, stamhus eller fideikommiss.

§ 109

Alle statsborgarane har i regelen den same skyldnaden til å verne fedrelandet ei viss tid, utan omsyn til fødsel eller formue.

Korleis denne grunnsetninga skal gjennomførast, og kva unnatak ho skal ha, blir fastsett i lov.

§ 110

Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at kvart arbeidsført menneske kan leve av arbeidet sitt.

Nærare føresegner om medråderetten til dei tilsette på arbeidsplassen blir fastsette i lov.

§ 110 a

Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at den samiske folkegruppa kan tryggje og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv.

§ 110 b

Alle har rett til eit helsesamt miljø og ein natur der produksjonsevna og mangfaldet blir haldne ved lag. Naturressursane skal forvaltast ut frå ein langsiktig og allsidig synsmåte for å tryggje denne retten for kommande slekter.

Borgarane har rett til kunnskap om korleis det står til med naturmiljøet, og om verknadene av planlagde og iverksette inngrep i naturen, slik at dei kan tryggje den retten dei har etter førre leddet.

Dei statlege styresmaktene gjev nærare føresegner for å gjennomføre desse grunnsetningane.

§ 110 c

Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje menneskerettane.

Nærare føresegner om gjennomføringa av traktatar om dette blir fastsette i lov.

§ 111

Forma og fargane på det norske flagget blir fastsette i lov.

§ 112

Viser røynsla at nokon del av denne grunnlova for Kongeriket Noreg bør endrast, skal framlegget om endring leggast fram på det fyrste, andre eller tredje stortinget etter eit nytt val og kunngjerast på prent. Men det er fyrst det fyrste, andre eller tredje stortinget etter neste val som avgjer om endringa skal gjerast eller ikkje. Ei slik endring må likevel ikkje stri mot prinsippa i denne grunnlova, men berre gjelde modifikasjonar i einskilde føresegner som ikkje endrar ånda i denne konstitusjonen, og to tredjedelar av Stortinget må vere samde i ei slik endring.

Ei grunnlovsføresegn som er vedteken på denne måten, skal underskrivast av Stortingets president og sekretær og sendast til kongen til kunngjerast på prent som gjeldande føresegn i Kongeriket Noregs grunnlov.

Presidenten: Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Videre har Høyre og Kristelig Folkeparti varslet at de støtter forslaget.

Trine Skei Grande (V) (fra salen): Venstre stemmer også for.

Presidenten: Venstre stemmer også for forslaget.

Presidenten foreslår at det voteres ved navneopprop, og det anses vedtatt.

Votering:

Forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet, ble bifalt med 168 stemmer mot 1 stemme.

De 168 representantene som stemte for forslaget, var:

Bård Vegar Solhjell, Martin Kolberg, Trond Helleland, Jørund Rytman, Lise Christoffersen, Anders B. Werp, Torgeir Micaelsen, Morten Wold, Kristin Ørmen Johnsen, Per Olaf Lundteigen, Helga Pedersen, Frank Bakke-Jensen, Runar Sjøstad, Jan-Henrik Fredriksen, Johnny Ingebrigtsen, Knut Storberget, Lasse Juliussen, Gunnar Gundersen, Tor André Johnsen, Tone Merete Sønsterud, Trygve Slagsvold Vedum, Karin Andersen, Øyvind Halleraker, Per Rune Henriksen, Gjermund Hagesæter, Peter Christian Frølich, Jette F. Christensen, Torill Eidsheim, Knut Arild Hareide, Helge André Njåstad, Magne Rommetveit, Sigurd Hille, Terje Breivik, Ruth Mari Grung, Audun Lysbakken, Ove Trellevik, Kjersti Toppe, Erik Skutle, Helge Orten, Eva Vinje Aurdal, Harald T. Nesvik, Elisabeth Røbekk Nørve, Fredric Holen Bjørdal, Oskar J. Grimstad, Rigmor Andersen Eide, Jenny Klinge, Pål Farstad, Lisbeth Berg-Hansen, Odd Henriksen, Kenneth Svendsen, Eirik Sivertsen, Margunn Ebbesen, Anna Ljunggren, Jan Arild Ellingsen, Kjell-Idar Juvik, Janne Sjelmo Nordås, Rigmor Aasrud, Tore Hagebakken, Olemic Thommessen, Morten Ørsal Johansen, Anne Tingelstad Wøien, Stine Renate Håheim, Ketil Kjenseth, Jens Stoltenberg, Nikolai Astrup, Hadia Tajik, Michael Tetzschner, Christian Tybring-Gjedde, Jonas Gahr Støre, Kristin Vinje, Trine Skei Grande, Ingunn Gjerstad, Marianne Marthinsen, Mudassar Kapur, Rasmus Hansson, Mazyar Keshvari, Jan Bøhler, Stefan Heggelund, Marit Nybakk, Guri Melby, Heidi Nordby Lunde, Hans Olav Syversen, Siri A. Meling, Eirin Sund, Bente Thorsen, Arve Kambe, Olaug V. Bollestad, Torstein Tvedt Solberg, Roy Steffensen, Tina Bru, Hege Haukeland Liadal, Sveinung Stensland, Helge Thorheim, Geir Pollestad, Geir S. Toskedal, Iselin Nybø, Ingrid Heggø, Liv Signe Navarsete, Bjørn Lødemel, Sveinung Rotevatn, Terje Aasland, Geir Elsebutangen, Kristian Norheim, Lene Vågslid, Christian Tynning Bjørnø, Hanne Thürmer, Sigmund Steinnes, Kent Gudmundsen, Øyvind Korsberg, Tove Karoline Knutsen, Regina Alexandrova, Torgeir Knag Fylkesnes, Ingvild Kjerkol, Jorid Holstad Nordmelan, Marit Arnstad, Elin Rodum Agdestein, André N. Skjelstad, Trond Giske, Linda C. Hofstad Helleland, Eva Kristin Hansen, Lill Harriet Sandaune, Frank J. Jensen, Audun Otterstad, Gunn Elin Flakne, Heidi Greni, Sivert Bjørnstad, Snorre Serigstad Valen, Svein Flåtten, Dag Terje Andersen, Morten Stordalen, Kårstein Løvaas,

Sonja Mandt, Tom E. B. Holthe, Anders Tyvand, Svein Roald Hansen, Ingrid Schou, Ulf Leirstein, Irene Johansen, Bengt Morten Wenstøb, Stein Erik Lauvås, Erlend Wiborg, Eirik Milde, Line Henriette Hjemdal, Freddy de Ruiten, Svein Harberg, Ingebjørg Amanda Godskesen, Kjell Ingolf Ropstad, Ingunn Foss, Kari Henriksen, Åse Michaelsen, Hans Fredrik Grøvan, Norunn Tveiten Benestad, Odd Omland, Sylvi Graham, Anniken Huitfeldt, Kari Kjønås Kjos, Tone Wilhelmsen Trøen, Bente Stein Mathisen, Marianne Aasen, Hans Andreas Limi, Henrik Asheim, Abid Q. Raja, Åsmund Aukrust, Nils Aage Jegstad, Ib Thomsen, Gunvor Eldegard, Mette Tønder og Hårek Elvenes.

Den ene representanten som stemte imot forslaget, var:

Sverre Myrli.

Presidenten: Ingen representanter var fraværende.

Da gjenstår det å votere over I og II i innstillingens forslag til vedtak.

Komiteen hadde innstilt:

I

Dokument 12:21 (2011–2012) – grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Per-Kristian Foss, Carl I. Hagen, Michael Tetzschner og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Anders Anundsen, Per-Kristian Foss og Michael Tetzschner om språklig fornyelse av Grunnloven – bifalles ikke.

II

Dokument 12:22 (2011–2012) – grunnlovsforslag fra Anders Anundsen og Per-Kristian Foss om en nynorskversjon av Grunnloven – bifalles ikke.

Presidenten: Samtlige partier, med unntak av Fremskrittspartiet, står bak I og II i innstillingens forslag til vedtak.

Stortinget vedtok i forrige votering de forslagene som under I og II foreslås ikke bifalt. Det er følgelig en logisk konsekvens at innstillingens I og II må forkastes.

Presidenten foreslår at vi her voterer på vanlig måte – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil i lys av forrige votering regne med at de aller fleste vil bli sittende og dermed stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling til I og II ble enstemmig ikke bifalt.

Presidenten: Da har Stortinget gjort historiske vedtak. Jeg synes vi kan tillate oss å gratulere hverandre med det. (Applaus i salen.)

Sak nr. 2 [14:12:17]

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) nr. 1295/2013 om opprettelse av programmet Et kreativt Europa (2014–2020) (Innst. 176 S (2013–2014), jf. Prop. 50 S (2013–2014))

Ingerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Svein Harberg (H) [14:13:19] (komiteens leder og ordfører for saken): Tittelen på EU-programmet denne saken gjelder, vil vel i seg selv gjøre det vanskelig for de fleste å stemme imot: Et kreativt Europa! Kreativitet er i de aller fleste sammenhenger brukt som et positivt og ofte nødvendig begrep for et godt fungerende samfunn, for en optimistisk framtid og for en framtidsrettet og bærekraftig utvikling. Det er da heller ikke uenighet i komiteen om at Norge bør være deltager i det nye, sammenslåtte EU-programmet.

Det foreslås nå å samle de gamle programmene Kultur 2007, MEDIA og MEDIA Mundus i det nye programmet. Et kreativt Europa har som formål å fremme kulturelt og språklig mangfold, fremme europeisk kulturarv og styrke konkurransevnen til den kulturelle og kreative sektoren i Europa, særlig audiovisuell sektor.

Jeg vil kort peke på et par ting som komiteen gjerne vil framheve som viktige:

Det er flott at programmet legger vekt på enklere tilgang til finansiering innenfor området. At det etableres en lånegarantiordning, vil etter all sannsynlighet ha stor betydning for økt aktivitet og kreativitet. Det er mange og tydelige tilbakemeldinger på at manglende finansiering stopper mange prosjekter i dag.

Videre er det positivt at programmet så tydelig løfter fram media som eget programområde. Komiteen har hatt mye dialog med mediebransjen det siste året, og vi vet at det er stort behov for utvidet kunnskap og samarbeid i utviklingen av den moderne mediehverdagen. Den digitale hverdagen forholder seg ikke til landegrensene, og dette må vi ta inn over oss.

Programmet har for øvrig et tydelig ønske om nettverksbygging på tvers av landegrensene innenfor alle programområder og vil derfor gi støtte til utveksling over landegrensene og nettverksbygging mellom kulturorganisasjoner.

Til slutt er det viktig å understreke at når vi går inn i og investerer i de forskjellige EU-programmene, er det også viktig å ha oppmerksomhet omkring hvordan vi i best mulig grad kan dra nytte av de samme programmene. Norske aktører og miljøer har i altfor liten grad maktet å hente ut det potensialet som finnes. Det er derfor viktig for komiteen å peke på viktigheten av at den norske desken for programmet, som skal ivaretas av Norsk kulturråd og Norsk filminstitutt, aktivt følger opp sine oppgaver for å fremme programmet og gjøre det kjent for målgruppen, og at de synliggjør de muligheter programmet gir.

Komiteen anbefaler enstemmig at Norge blir en del av det nye programmet for å bli en del av Et Kreativt Europa.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [14:16:35]

Interpellasjon fra representanten Tove Karoline Knutsen til helse- og omsorgsministeren:

«Vi blir stadig eldre. Mange holder seg friske lenger, men flere vil også få ulike plager og sykdommer, f.eks. demens. Vi må sikre god faglig kompetanse innen eldrehelse, -pleie og -omsorg. Vi må ta i bruk velferdsteknologi og legge til rette for at familie, frivillighet og samfunn spiller godt sammen. De siste årene har vi skapt mange flere årsverk i pleie- og omsorgssektoren, mange med relevant fagkompetanse. Daglig gjøres en flott jobb i eldreomsorgen. Samtidig ser vi utfordringer ved at mange eldre blir passivisert og at tilpasset aktivitet og opplevelser mangler. Den rød-grønne regjeringa innførte i 2007 Den kulturelle spaserstokken, som gir eldre på sykehjem/institusjoner flotte konserter og forestillinger.

Hva vil statsråden gjøre for ytterligere å styrke kultur, aktivitet og opplevelse for den delen av den eldre befolkninga som ikke har mulighet til å delta på de vanlige kulturarenaene?»

Tove Karoline Knutsen (A) [14:18:17]: Denne interpellasjonen har som utgangspunkt at vi ikke i tilstrekkelig grad har klart å gi eldre mennesker over hele landet muligheten til opplevelser og aktivitet i hverdagen – dette til tross for at bevisstheten og kunnskapen om hvor mye slik aktivitet betyr, er blitt langt større de siste åra, og til tross for at det er tatt mange politiske initiativ og bevilget betydelige midler til tiltak som understøtter ei brei satsing på at alle mennesker, også eldre som bor i omsorgsboliger og på sykehjem, skal kunne ha opplevelser og være aktive, tilpasset den enkeltes muligheter.

Det første jeg vil si noe om, er hva slags boformer og boforhold vi skal planlegge for eldre og andre som kan ha litt ulike omsorgs- og hjelpebehov. For det er sjølsagt sånn at hvordan man bor, er bestemmende for hva slags hverdag man skal ha.

Meld. St. nr. 29 for 2012–2013, Morgendagens omsorg, som den rød-grønne regjeringa la fram i fjor vår, tar opp dette temaet og peker på at det vi trenger, er:

«– En omsorgstjeneste med boformer og lokaler som er en integrert del av nærmiljøet i tettsteder og bydel, der de offentlige arealene deles med den øvrige befolkning.»

Tradisjonen med å bygge institusjoner for eldre er, som de fleste vil vite, at disse ofte er lagt utenfor bebyggelse, gjerne høyt og fritt, og med utsikt til kirka eller kirkegården. Stortingsmeldinga om morgendagens omsorg understreker hvor viktig det er at slike institusjoner får en plass midt i det levende livet, slik at de kan være en sjølsagt del av et lokalsamfunn. Det gir muligheten til å dele på fellesarealer, slik at de kan utnyttes til mange formål, bli et møtepunkt for alle som bor i området, og fungere som arena for lokale kulturaktiviteter. Kort avstand vil gjøre det lettere for familie og venner å stikke innom, og beboerne kan følge med og ta del i det som skjer i nærmiljøet. Kafé og kantine, aktivitetsrom og scene bør derfor være åpne

for alle i lokalmiljøet. Mange vil også trives bedre i sånne sammensatte bomiljøer, også yngre mennesker med omsorgsbehov. En strategi for å unngå segregering må komme klart til uttrykk i arkitektur og lokalisering av boliger og institusjoner med helse- og omsorgsformål.

Den rød-grønne regjeringa etablerte i 2008 et nytt investeringsstilskudd til bygging og fornying av kommunale sykehjem og omsorgsboliger. Investeringsstilskuddet er tilrettelagt slik at kommunene, i tillegg til å øke antallet heldøgns omsorgsplasser ved netto tilvekst, også skal få anledning til å renovere og oppgradere den allerede eksisterende bygningsmassen.

Min første utfordring til helseministeren er: Kan et slikt tilskudd være innrettet slik at det i enda større grad understøtter integrerte løsninger for sykehjem og omsorgsboliger – løsninger som fremmer en tankegang om boforhold som nettopp stortingsmeldinga om morgendagens omsorg skisserer?

La meg si noen ord om kultur generelt og om sangen spesielt.

Den nevnte stortingsmeldinga, som for øvrig etter min mening er banebrytende i sin tilnærming til dagens tema, understreker hvordan kunst og kultur kan brukes innovativt til å utvikle nye metoder og annerledes faglige tilnærminger til omsorgstjenestene. For å få til det må vi ha et tverrfaglig samarbeid som stimulerer hele mennesket, og som aktiviserer både tanker og følelser, f.eks. gjennom erindringsgrupper, skriveprosjekter, danse- og musikkgrupper, eller gjennom definerte kulturprosjekter som bygger på den enkeltes evner, interesser og livserfaring.

Ei satsing som virkelig har nådd bredt ut og hatt stor betydning, er Den kulturelle spaserstokken, som den rød-grønne regjeringa opprettet i 2007, og som nå har en pott på ca. 30 mill. kr. Det er ei fantastisk ordning som har sørget for at mange eldresentre, sykehjem og eldre som bor hjemme, har fått besøk av kunstnere som har gitt fine opplevelser til et lydhørt publikum. Denne ordninga blir fra innværende år forvaltet av fylkene, og det tror jeg betyr at vi vil nå ut til langt flere med de gode konsertene og forestillingene som er ute på veien. Jeg vil utfordre statsråden og be ham forsikre om at bevilgningen til Den kulturelle spaserstokken ikke blir tatt vekk eller hølvet ned. Sjøl om det ikke var like stor entusiasme fra daværende opposisjon over denne ordninga da den kom, bør den nå ettertrykkelig ha dokumentert sin betydning.

Så er det noe helt spesielt med sangen. Jeg har hatt gleden av sjøl å synge på mange sykehjem og eldresentre, og jeg har blitt overveldet over å se hva sangen kan gjøre med særlig eldre demente. Det er fantastisk når mennesker som har mistet både talens evne og sjølve ordene, plutselig gir seg til å synge alle versene på de gamle kjente sangene. For det skjer noe spesielt når sangen, det mest personlige instrumentet vi har, blir ei dør inn til det rommet hvor språket er gjemt og nesten glemt.

Mange steder, bl.a. ved Rød Kors Sykehjem i Bergen, har man i mange år jobbet med musikk som terapi. Der har man erfaring med at demente som sliter med språket, er klokkeklare i uttalen når de synger sanger fra gamledager. Mange av dem kunne ikke kommunisere. De hadde

ikke språk, og så satte vi i gang med kjente sanger, og de sang vers på vers. Den mestringsgleden som det ga, var strålende, sa prosjektlederen ved sykehjemmet, Helga Lorentzen. Hver pasient får sitt eget tilrettelagte musikktiltak, og alle ansatte, uansett hva slags stemme de har eller bakgrunn de har, synger med. Musikken har redusert forbruket av sovemedisin og beroligende tabletter. Tiltaket har også vakt mye oppmerksomhet og blir støttet av fylkeslegen i Hordaland.

Lege og musikkterapeut Audun Myskja har tatt sin doktoravhandling på bruk av musikk i pleie av demenspasienter. Han har bl.a. konkludert med at nettopp sang, som en del av de daglige rutinene, er til stor hjelp for demente. Myskja er den første i Norge som har forsket på hvilken type musikkbehandling som virker på demente over tid. Ifølge Myskja er det viktig at det synges, ikke bare organisert, men når som helst, når pleier og pasient omgås. Budskapet fra Myskja er at man ikke trenger å ha spesialutdanning. Man trenger ikke engang å ha en flott stemme. Om man synger ved stell av demenspasienter, vil pasienten slappe av, roe seg og få minner tilbake.

Min andre utfordring til helseministeren er derfor: Hvordan kan vi sikre at de erfaringene vi har høstet på dette feltet, blir mer systematisk tatt i bruk, og ikke i så stor grad er avhengig av ildsjeler og enkeltaktørers innsats?

Sjøl tenker jeg at bl.a. det nasjonale kompetansesenteret innen kultur, helse og omsorg i Levanger, Nasjonale kompetansetjenester for aldring og helse, samt de fem regionale sentrene for omsorgsforskning som er knyttet til høgskole- og universitetsmiljøene, alle kan bidra til å systematisere erfaringene og sørge for at kunnskapen når ut til miljøene. Flere steder i landet gjøres det spennende forskning og utprøving på velferdsteknologi, som også vil være en vei til frihet, sjølstendighet og aktivitet for mange mennesker. Det er jo et arbeid som bl.a. pågår ved Høgskolen i Gjøvik, Universitetet i Agder og ved Nasjonalt senter for samhandling og telemedisin i Tromsø – for å nevne noen.

Et av Forskningsrådets programmer for 2014, som de har søkt på, omhandler aldring og beskriver flere satsinger bl.a. knyttet til forskning om demens samt forskning og innovasjon for å gjøre eldre i stand til å bo lenger hjemme gjennom forebygging, helsefremmende tiltak og bruk av velferdsteknologi.

For ei tid tilbake kunne vi lese i avisene at helseministeren hadde vært på seniordans. Like etterpå kom en refsende kronikk med pekefingeren rettet mot den samme ministeren for at han besøkte de glade seniorer, og kanskje kom til å love dem litt penger. Skal jeg være ærlig, kan jeg nok nevne opptil flere handlinger fra statsrådets side som burde påkalle adskillig mer vrede enn akkurat dette. Jeg tror faktisk både helseministeren og seniorenene hadde godt av den dansen.

Her og nå byr jeg opp, ikke til dans denne gangen, men til en forhåpentligvis meningsfull debatt om et viktig tema som jeg tror vi trenger å komme tilbake til flere ganger.

Presidenten: Neste taler er statsråd Bent Høie, som skal få slippe å synge og danse, men gi et godt svar.

Statsråd Bent Høie [14:27:32]: Ja, jeg tror at av hensyn til Stortinget skal jeg ikke forsøke meg på det som representanten Tove Karoline Knutsen kunne ha gjort, nemlig synge en vakker sang, for stemmene er definitivt ulikt fordelt. Men jeg har allikevel vært med og sunget på et sykehjem, i et bofellesskap på Lillehammer, og opplevd at selv om stemmene er ulikt fordelt, kan alle være med i sangen – og det har stor betydning.

Det å kunne leve et aktivt liv sammen med andre er viktig enten vi er gamle eller unge. Jeg er derfor glad for at representanten Tove Karoline Knutsen setter søkelyset nettopp på kultur og aktivitet som en sentral del av livet – hele livet.

Det gjøres mye godt arbeid i omsorgssektoren i dag. Samtidig vet vi at det svikter på det sosiale og kulturelle området, og at disse tjenestene både kan og må bli bedre. Vi må legge bedre til rette for kultur, aktivitet og det gode fellesskapet, slik at alle kan få muligheten til å være med. Det gjelder spesielt eldre som rammes av demens eller andre lidelser som hindrer at de kan delta i kulturelle aktiviteter.

Jeg mener at kultur er et viktig virkemiddel i det forebyggende og trivselsskapende arbeidet. De senere årene har det vært et bredt flertall i Stortinget om å gi tilskudd til Den kulturelle spaserstokken – som også representanten var inne på. Spaserstokken legger til rette for samarbeid mellom kultursektoren og omsorgssektoren, slik at eldre på sykehjem og i institusjoner kan oppleve kunst og kultur av høy kvalitet. Et mangfold av sjangre og uttrykk har vokst fram takket være denne tilskuddsordningen, og arrangementene har gledet svært mange brukere. Den kulturelle spaserstokken er en god ordning, og vi ønsker derfor å videreføre den.

De eldre skal ikke bare være passive mottakere av kulturtilbud. Mange steder har de laget sine egne aktiviteter og møteplasser. Som representanten var inne på, ble jeg for en måneds tid siden invitert til å ta meg en svingom på dansgulvet sammen med Seniordans Norge i Neshallen. Opplevelsen varmet og ga mersmak fordi seniordans er et flott eksempel på aktiv alderdom og gode opplevelser i hverdagen, og det er folkehelse på sitt aller beste. Denne typen initiativ vil jeg gjerne se mer av.

Kulturformidling brukes også som metode i behandling og pleie. Dette gir meningsfulle fellesskapsopplevelser og bidrar til å videreutvikle den gode omsorgen. Blant annet har vi kunnskap om at bruk av sang og musikk kan dempe uro og redusere medikamentbruk hos mennesker med demens. Stortinget har bevilget midler til å opprette et nasjonalt kompetansemiljø for kultur, helse og omsorg i Levanger kommune. Kompetansemiljøet skal ha som hovedoppgave å utvikle og spre gode miljøterapeutiske tiltak i tett samarbeid med andre forsknings- og kompetansenettverk.

Regjeringen ønsker å skape pasientens helsetjeneste. Da må vi lytte til hva pasienter, brukere og pårørende har opplevd og erfart i møte med tjenestene. Når brukere og pårørende snakker om kvalitet, er de som regel opptatt av andre ting enn det kommunene eller det offentlige legger vekt på. Det kan være muligheten til å få lov til å dyrke en gammel hobby, muligheten for gode samtaler med mennesker med samme interesser, en god kulturopplevelse

eller – ikke minst – gleden over et godt måltid, kanskje sammen med andre.

Vi vet for lite om hvordan brukere og pårørende opplever kvaliteten i pleie- og omsorgstjenesten. Når vi skal forme framtidens omsorgstjeneste, skal deres opplevelser og erfaringer tas inn i de nye kvalitetsindikatorerne for pleie- og omsorgstjenesten som Helsedirektoratet har fått i oppdrag å arbeide med. Indikatorerne skal oppleves som relevante for brukerne, og de skal gi et helhetlig bilde av tjenesten.

Dagaktivitetstilbud gir mange brukere gode opplevelser og kontakt med andre mennesker. Slike tilbud er også kjærkommen avlastning for de pårørende og kan bidra til å hindre eller utsette innleggelse i sykehjem. Inn på tunet er et slikt tilbud, der brukerne deltar i tilpassede aktiviteter på gården og opplever glede og mestring i kontakt med dyr og natur.

Inn på tunet-ordningen er et eksempel på godt samarbeid mellom landbruket og omsorgstjenesten. Jeg vil videre vurdere mulighetene for å utvide ordningen til andre næringer, arbeidsplasser og virksomheter. Her kan bedrifter og virksomheter bruke sine spesielle omgivelser og sin kompetanse til å utvikle et tilleggsprodukt som det er stor mangel på, samtidig som brukerne kan delta i aktiviteter som er tilpasset deres livshistorier, bakgrunn og interesser.

Mat og måltider er helt grunnleggende i et helhetlig omsorgstilbud. Måltidene er kultur, tradisjon, identitet og fellesskap med andre. Men ofte kan det være vanskelig å dekke alle måltidets funksjoner i en travel sykehjems-hverdag eller når en tjenestemottaker bor alene og mottar hjelp hjemme. Derfor er det viktig at vi legger til rette for god ernæring og for at måltidet er en god opplevelse, et fellesskap og en ivaretagelse av en tradisjon.

Retten til rett tid krever kompetanse og samarbeid på flere nivåer og mellom flere sektorer. Landbruks- og matminister Sylvi Listhaug har invitert ansatte i omsorgstjenesten til inspirasjonskurs i regi av Norges Kokkemestres Landsforening. Det har vært åtte fulltegnede kurs for kjøkkenpersonell landet rundt, og tiltaket har vært en suksess. Målet er mer matglede og økt matlyst for beboerne på alders- og sykehjem.

Min gode kollega landbruksministeren har også oppfordret landets ordførere til å spise sammen med beboerne ved alders- og sykehjemmene i deres kommune for å se om kvaliteten på maten er bra. Dette er et initiativ jeg støtter helhjertet opp om.

Frivilligheten danner et lappeteppes av relasjoner som binder mennesker sammen og gir livet mening – det kan være gjennom fotballag, korsang, som besøksvenn, i tur-lag eller annen frivillig innsats. Frivilligheten gjør en helt uvurderlig innsats for å bidra til aktiviteter, sosiale møteplasser og bedre folkehelse. Helse- og omsorgsdepartementet samarbeider med Frivillighet Norge om å etablere en møteplass for folkehelse som speiler hele bredden av frivillige organisasjoner. Her kan frivillige møtes og utveksle erfaringer om hvordan de kan få med flere og jobbe bedre med frivillige aktiviteter.

Vi vil legge til rette for at flest mulig skal kunne delta i frivilligheten. Derfor skal vi også, slik Stortinget har sluttet seg til, utvikle en strategi for å mobilisere og ivareta frivil-

lige organisasjoner i omsorgsyrkene og styrke samarbeidet mellom offentlig og frivillig sektor på helse- og omsorgsfeltet. Målet er å komme opp med tiltak som kan bidra til å rekruttere og beholde frivillige i omsorgssektoren.

Når brukere og pårørende uttaler seg om kvalitet, er det ofte hverdagslivet, mat og måltider, opplevelser, kultur og fellesskap som framheves. Derfor har vi gjort det helt klart i regjeringsplattformen at vi skal utvikle en omsorgstjeneste som kjennetegnes av kvalitet og aktivitet. Jeg er opp-tatt av at ansatte i omsorgstjenestene skal møte brukernes behov, enten det dreier seg om grunnleggende omsorg og pleie, medisinsk oppfølging eller det helt grunnleggende behovet for et meningsfylt hverdagsliv. Da må vi styrke kompetansen hos de ansatte på flere områder, og vi vil derfor gjennomføre et kompetanseløft i omsorgssektoren.

Vi vil ta i bruk alle gode krefter for å sikre brukerne i helse- og omsorgstjenester høy kvalitet, mer valgfrihet og større mangfold i tilbudet. Kultur, aktivitet, deltakelse, tilhørighet og fellesskap er grunnleggende i dette arbeidet.

Jeg vil takke interpellanten for å ta opp en viktig diskusjon som handler om et vesentlig innhold i gode tjenester, ikke minst om et vesentlig innhold i alle menneskers liv.

Tove Karoline Knutsen (A) [14:36:42]: Takk til statsråden. Han hadde mange ting i sitt innlegg som jeg kan slutte meg til, og som jeg synes er veldig viktig. Jeg er litt interessert i dette med kvalitetsindikatorer og hvordan statsråden tenker at disse skal utformes og implementeres. Jeg skjønner at de kanskje er under utarbeidelse, og at han ikke kan svare fullt og helt på det. Men jeg synes at det er en interessant vei.

Statsråden nevnte også frivilligheten. Den har ikke minst blitt veldig sterkt understreket i stortingsmeldingen som jeg er så fornøyd med, som heter Morgendagens omsorg.

Jeg har vært litt rundt på såkalte utviklingssykehjem og undervisningssykehjem, og det er veldig mye flott som foregår: på Mørkved i Bodø, i Krokelydalen i Tromsø, og jeg har vært to ganger på Stokka sykehjem i helseministerens hjemby, Stavanger, der de har en veldig stor og flott sanseshage hvor det går dyr som beboerne får være med og stelle, og hvor jeg også var på besøk med en dame som het Helle, en ung dame som er utdannet dyreassistert terapeut. Hun hadde med seg sin lille Jack russell-terrier, Lucy, og vi gikk rundt og snakket med folk der. Det å oppleve den gleden som eldre mennesker har, er nesten like magisk som sang. Mange hadde lang erfaring med dyr. Dyreassistert terapi slår jeg et slag for. Jeg håper at helseministeren kan se litt mer på det. Det er ikke bare for eldre, men også for andre. Helle jobber med barn og unge med spesielle utfordringer og spesielle behov.

På Stokka hadde de også utviklet noe som de kalte for «aktivitetsdosetten». Selve ordet høres noe spesielt ut, men det er veldig spennende tiltak hvor man lager en individuell plan med aktiviteter til den enkelte beboer. Man tar utgangspunkt i interesser og engasjement som den enkelte beboer har, og prøver å koble det opp mot de ansatte hvis de har spesielle forutsetninger eller spesiell glede av å jobbe med kultur, litteratur, musikk eller andre ting.

Dette er også et sertifiseringsprosjekt som har til hen-

sikt å kvalitetssikre denne metoden, slik at den kan rulles ut mer bredt. Det man har sett så langt, er at det er veldig enkelt å implementere litt mer utfordrende og følge opp og være helt sikker på at den blir målrettet og tilpasset den enkelte beboer. Men jeg tror at nettopp denne måten å gjøre det på – mer systematisk – er veldig spennende å gå videre på. Jeg håper helseministeren tar det med seg videre.

Statsråd Bent Høie [14:40:02]: Jeg synes innlegget fra representanten Knutsen viser noe som er veldig flott, nemlig at på dette området blomstrer det over hele landet. Det finnes veldig mange gode historier og gode eksempler.

Det som er utfordringen, og det var også det representanten tok opp i sitt første innlegg, er nettopp hvordan vi skal sikre at det blomstrer opp overalt, og at man får erfaringsoverføringer. Det er en av oppgavene som er lagt til dette nasjonale senteret i Levanger, men det er også noe av det som er tanken bak det oppdraget regjeringen har gitt Helsedirektoratet med å utvikle noen nasjonale kvalitetsindikatorer for sektoren som ikke bare handler om medisinske forhold, om pleietetthet og den typen ting vi ofte diskuterer når vi snakker om kvalitet, men også om bruker- og pårørende-opplevd kvalitet og aktivitet. Det er nettopp fordi kommunene i større grad skal kunne sammenligne seg med andre, se at også de tilfredsstillende disse behovene hos sine brukere, men også kunne håndtere det som representanten var innom, nemlig hvordan man skal kunne opprettholde engasjementet. Da vil man forhåpentligvis kunne se om det er fall, og eventuelt kunne sette inn tiltak mot det.

Det er som sagt veldig mye flott som foregår rundt omkring i landet. Selv har jeg vært i Molde og besøkt et dagtilbud for demente der. Jeg har et flott bilde på mitt kontor som en av brukerne der har malt. Der møtte jeg også koret som heter Kor Kjekt, som sang flotte sanger for oss som var på besøk.

Representanten viste også til Stokka sykehjem. «Aktivitetsdosetten» er ikke utviklet på Stokka, men på Øyane sykehjem i Stavanger, og er et veldig godt eksempel på hvordan man jobber systematisk ikke bare med å kartlegge den enkelte beboers ønske når det gjelder aktiviteter, men også jobber veldig systematisk med måten man involverer frivillige inn i sykehjemmet for å opprettholde aktiviteten. Det krever profesjonelt arbeid. De frivillige gløder, men de kan også miste gløden hvis man møter for mye byråkrati og for vanskelig arbeid, så det må legges til rette for frivilligheten.

Jeg er veldig enig i de tankene, og vi skal jobbe videre med oppfølgingen av stortingsmeldingen og HelseOmsorg21, som også fikk bred oppslutning i Stortinget, med å forbedre dette i tjenesten i årene framover.

Audun Otterstad (A) [14:43:11]: For Arbeiderpartiet er det et viktig mål at alle sammen skal med, også de som trenger litt ekstra hjelp, de som trenger tilrettelegging. Skal vi klare det, må vi skape sterke fellesskap for alle. Jeg er helt enig med helseminister Høie i at vi må slippe alle gode krefter til, men la de kommersielle være i fred.

Det er faktisk sånn at hvis vi skal klare å få til at alle sammen skal få lov til å bli med, at alle skal få lov til å få et tilrettelagt tilbud, må vi ta i bruk frivilligheten i enda større grad. Jeg ble litt overrasket da helseminister Høie viste

til kommuner som ikke er opptatt av brukernes perspektiv. Det kan godt være at helseminister Høie kjenner bedre til Høyre-styrte kommuner enn det undertegnede gjør, men undertegnede kommer fra en Arbeiderparti-styrt kommune som faktisk er opptatt av menneskene som skal ha dette tilbudet, ikke millionene det koster.

Det er lett å dra fram enkelthendelser, gode opplevelser, for det handler om mødre og fedre, det handler om besteforeldre. Men det det egentlig handler om, er å jobbe systematisk med kvaliteten, det å få på plass noen systemer som sikrer det langsiktige, som sikrer at man har kvalitet i morgen og dagen etter og ikke bare en enkelt dag, som noen eksempler har vist. Det er veldig bra med Inn på tunet og aktivitet, men det vi må sikre, er aktivitet og kvalitet hver eneste dag. Der kommer sertifiseringsordningen Livsglede for Eldre inn. Livsglede for Eldre var et elevprosjekt initiert av to gode venner av undertegnede. Det er veldig artig at det i dag har blitt en nasjonal sertifiseringsordning og en kvalitetsordning for eldre.

Det handler om å jobbe med kvaliteten, systemene og rutinene på et sykehjem. Det handler ikke om å stykkpris-finansiere sykehjemmene, strømlinjeforme dem og legge til rette for privatisering. Det handler om å legge til rette for kvalitet, og kvalitet koster. Det handler om å gi eldre et tilbud om en verdig avslutning på livet, om en verdig alderdom med et innhold. Det handler om å se fotballkamper, det handler om å synge, det handler om å oppleve glede, og gjennom glede og livskvalitet er det helt riktig – som flere har påpekt – at medisinforkruket går ned, og dermed går livskvaliteten opp.

Vi i Arbeiderpartiet er opptatt av at alle sammen skal med. Skal vi sikre dette, må vi også sikre en robust kommuneøkonomi. Vi må sikre rammer til kommunene, slik at de kan utvikle tilbudene, og at de kan ha aktiviteter på sykehjemmene.

Det var snakk om kvalitet og kvalitetsmål. Kvalitetsundersøkelsen blant sykehjemmene i Oslo ble framholdt som svært god, uten at noen satte spørsmålsteget ved hva man målte, og hva man la i begrepet «kvalitet». Fagforbundet har i senere tid avslørt at 10–15 pst. av alle menneskene som brukte tilbudet, svarte og ga respons – altså en svært lav tilbakemeldingsgrad. Det viste seg også at svært syke mennesker, mennesker med kraftig demens, hadde blitt satt i et rom med lys på og bedt om å svare, og egentlig ikke helt var klar over hva de svarte på.

I det videre arbeidet må man definere kvalitet, ikke for å strømlinjeforme og stykkprisfinansiere, men for å gi hver enkelt i Norge som skal på sykehjem, et verdig tilbud og for å gi hver enkelt muligheten til å få en god alderdom, der man lever for noe og ikke bare av noe.

Elisabeth Røbekk Nørve (H) [14:47:49]: Interpellanten viser til at vi blir flere eldre, at mange vil holde seg friske lenger, men at mange også vil bli rammet av ulike plager og sykdom. Dette er et viktig fokus, da vi vet at antall eldre over 67 år vil fordobles fram til 2050, noe som utvilsomt vil føre til økt forekomst av demens og andre aldersrelaterede sykdommer.

Det gjøres veldig mye godt arbeid i omsorgssektoren i dag. Samtidig opplever vi at det ofte svikter på det sosia-

le og kulturelle området som er tatt opp her. Dette opplever jeg at helseministeren fokuserer godt på og har et klart ønske om å forbedre.

Det er også positivt at et bredt flertall i Stortinget har vært enig om å gi tilskudd til Den kulturelle spaserstokken, en ordning som helseministeren bekreftet at regjeringen vil videreføre, og det syns jeg er veldig bra.

Vi har en helseminister som er godt i siget, noe han viste da han bød spreke pensjonister i Seniordans Norge opp til dans i Neshallen – et morsomt innslag til glede for mange, ikke minst for seniorene som deltok, men jeg vil tro også for helseministeren, noe han var inne på sjøl. Jeg leste nylig i en lokal avis hjemme i Ålesund om et dansearrangement på Hatlane omsorgssenter. Beboerne var ute på gulvet og svingte seg i dansen med smil og latter. Det ble servert brus og saft, men også et glass øl og vin til dem som ønsket det – selvfølgelig med måte, men nok til at stemningen var på topp.

Jeg vil også benytte anledningen til å fortelle om helseministerens besøk på Råkhaugen omsorgssenter for demente i Molde. Nå var riktignok helseministeren inne på det sjøl, men jeg syntes det var et veldig flott besøk og en fin opplevelse. Det var et omsorgssenter med masse glede, der kunst, kultur og korsang virkelig sto i høysetet.

På Råkhaugen ble vi møtt med flott korsang, som helseministeren sa, av koret som heter Kor Kjekt. Det består av en god blanding av pasienter med demens og personale. Alle hadde gledet seg i lang tid til å synge for og med helseministeren, som kunne – som han sjøl fortalte – forlate stedet nynnende, med et signert maleri overrakt av kunstneren sjøl, som var en dement dame. Det var en veldig flott opplevelse.

Jeg kan anbefale å gå inn på Facebook-siden til Råkhaugen dagsenter og lese mer om turer i skog og mark og mange andre kulturelle aktiviteter som beskrives der, bl.a. at de har vært på kino og sett «100-åringen som klatret ut gjennom vinduet og forsvant».

For litt tilbake hadde jeg et møte med firmaet Motitech som driver med motivasjonsteknologi. De har produsert en motivasjonssykkel med bilder og lyd. Brukerne kan sitte på omsorgssenteret og trække seg gjennom kjente omgivelser og barndomsminner. I halvannet år har beboerne ved demensavdelingen på Kolstihagen sykehjem i Bergen trent jevnlig på trimsykkelen. Noen av dem sykler over en halv mil hver dag, mens for andre holder det med fem minutter. En av beboerne våknet en dag og hadde vondt i foten. De fryktet at det kunne være blodpropp, men faktum var at han hadde gangspærre fordi han hadde syklet for langt. Pasientene ble mindre urolige og engstelige, noe som er typiske kjennetegn for demente. Uten uro og angst trenger beboerne færre medisiner, og det er noe vi virkelig bør tenke over. De er i bedre humør, og de sover godt om natta. Dette er sitater fra Bergensavisen 6. oktober 2013.

Det finnes allerede en god del eksempler på gode opplevelser rundt omkring i landet som kan kopieres og videreføres. Helseministeren viste i sitt svarinnlegg til mange mulige – og gode – tiltak og at dette er noe som han jobber med, og som han virkelig tar på alvor. Så får også vi som er her, i fellesskap, ta med flere gode innspill som måtte dukke opp, og sørge for at det vil blomstre mer overalt.

Morten Wold (FrP) [14:52:48]: La meg først få takke representanten Knutsen for å reise en viktig debatt. Vi må ta på alvor hvordan vi legger til rette for gode, innholdsrike og meningsfulle opplevelser for den delen av den eldre befolkningen som ikke har mulighet til å delta på de vanlige kulturarenaene.

Når et slikt spørsmål reises, må man ha både pasient og pårørende i sentrum, noe den nye regjeringen også er veldig opptatt av i alt sitt arbeid på helsefeltet. Som statsråden sa i sitt svar: Regjeringen vil skape pasientens helse-tjeneste. Derfor har regjeringen også som mål å skaffe seg mer informasjon om hvordan brukere og pårørende faktisk opplever kvaliteten i pleie- og omsorgstjenesten.

Mange eldre deltar aktivt og med stor glede i enkle aktiviteter som legges til rette for dem. Jeg har selv en far på 68 år som har demens og bor på bo- og dagsenter. Han finner glede i rolige gåturer, alene eller med ledsager, han deltar i quiz og vil gjerne ut på biltur, og han har mange som besøker seg. Han er heldig, tross alt.

Men mange eldre – både med og uten demens – opplever å bli isolert, har kanskje liten eller ingen familie og får lite besøk. Det er nettopp da det er viktig at man i et fellesskap mellom pårørende, offentlig helsetjeneste, private tilbydere og frivillige organisasjoner kan legge til rette for tilbud om aktivisering. Det kan være gjennom lesekvelder, musikk, dans, sport, spill, kunst, kino, teater, radio og tv. For demente kan bøker og musikk gjøre sterkere inntrykk og gi større glede enn for de ble syke. Kanskje kan både menigheter, frivillighetssentraler og frivillige organisasjoner gi tilbud til eldre som trenger aktivisering, men som ikke kan delta på de vanlige kulturarenaene.

For ikke å slippe demenssaken med en gang: Dette er en ny folkesykdom. Flere enn 70 000 nordmenn er rammet, og fram mot 2050 forventes det en dobling av antallet som får stilt denne diagnosen. Det gjør at vi må sikre nødvendig utbygging av hjemmetjenester og sykehjem, og at vi trolig også må få på plass en solid økning i antallet omsorgspersonell til eldreomsorgen. For å sikre den nødvendige utbygging er det prisverdig at den nye regjeringen nå gjør det lovlig for kommunene å føre ventelister, slik at vi får definert det eksakte behovet for hva man trenger av både hjemmetjenester, omsorgsboliger og sykehjemsplasser. Til sistnevnte har regjeringen også økt tilskuddet til kommunene, slik at det blir økt fart på byggingen av slike plasser, som vi vet at vi vil trenge flere av i årene som kommer.

Verdighet i eldreomsorgen har alltid vært viktig for Fremskrittspartiet. Det er det fortsatt, og derfor er vi opptatt av å finne gode løsninger på det interpellanten etterspur.

Kjersti Toppe (Sp) [14:56:17]: Takk til interpellanten som reiser ein veldig viktig debatt.

For eitt år sidan behandla Stortinget Meld. St. 29 for 2012–2013, Morgendagens omsorg. Då slutta Stortinget seg til at morgondagens omsorgstjenester skal skapast saman med brukarane, samhandla med pårørende, ta i bruk velferdsteknologi og mobilisera lokalsamfunnet på nye måtar. Tre område vart trekte fram som ekstra viktige utfordringar: Det eine var aktiv omsorg, det andre var kvardagsrehabilitering, og det tredje var området omkring omsorg og død.

I dag snakkar vi om aktiv omsorg. I innstillinga til Morgendagens omsorg sa komiteen den gongen seg einig med den raud-grøne regjeringa i at «en framtidsrettet og god omsorgstjeneste må legge større vekt på aktivisering, både fysisk og sosialt». Det vart vist til at ei «rekke undersøkelser tyder på at det er på det sosiale og kulturelle området og når det gjelder mat og måltider, opplevelser og fellesskap, at dagens kommunale omsorgstjeneste ikke er god nok».

Komiteen understreka i innstillinga òg behovet for å utvida ordninga med Den kulturelle spaserstokken, som er omtalt her. Komiteen understreka òg at «terapeutisk bruk av sang og musikk mot uro og depresjon ved demens viser seg å kunne redusere både utagering og medikamentbruk hos eldre», og at det «er stort behov for å integre-re kulturformidling som metode i behandling og pleie, og for at ny praksis kan utvikles, spres og tas i bruk i hele landet». Komiteen støtta det nasjonale kompetansesenteret innan kultur, helse og omsorg i Levanger, som skulle samarbeida med andre etablerte fag- og forskingsmiljø, og det var vel òg sagt at det skulle arrangerast konsensuskonferansar som skulle vurdere nye kvalitetssikra metodar og behandlingsformer.

Eg synest det er trist at vi alltid har desse debattane i Stortinget. Eg synest det er trist at vi har eit så utvikla helsevesen at vi kan gi våre eldre dei mest avanserte medisane, og så sviktar vi på det heilt banale. Når det er slik at mat og måltid vert ei utfordring, er det eit alvorleg signal om at noko er gale med systemet. Når vi ikkje kan gi dei eit sosialt nettverk, ei kulturoppleving – som alle vi andre forventar er ein del av det å leva – er det òg eit alvorleg signal. Mykje er sagt i dag, og alle har mange gode eksempel på kva som kan gjerast, men korleis klarar vi å sikra at alle får delta der ute?

Interpellanten tar opp dette med bustader, og det er eg veldig glad for, for vi må begynna med strukturane. Når vi lagar institusjonar som er spreidde, som er segregerte langt ifrå lokalmiljøet, korleis kan vi då tru at vi skal klara å laga eit normalt liv for dei som bur der? Når dei pårørende må køyra langt, når dei frivillige må køyra langt, vert det ikkje lett å skapa eit fellesskap utan at det vert veldig kunstig. Så filosofien med at «smått er godt» – at tida for dei store institusjonane må vera forbi, at nye eldrebustader må vera integrerte i nærmiljøet – er kanskje det viktigaste å begynna med for å få til dette. Det er sagt mykje om Inn på tunet. Dagaktivitetstilbod er kjempeviktig. Det er òg dette med mat og ernæring – det er altfor mange underernærte – og musikkterapi. Dei fantastiske resultatane ein kan få hos demente, er berre heilt utruleg å sjå på, og vi vil aldri klara dette utan å ta i bruk frivilligheita. Da vi fremja stortingsmeldinga Morgendagens omsorg, fekk vi kritikk av dagens regjeringsparti for at heile meldinga berre var ei god beskriving, og at ein ikkje kom med konkrete tiltak. Meldinga var nærmast full av tips til kva kommunar, frivillige og næringslivet kunna bidra med av solidariske tilbod.

Det er veldig bra å snakka om alle moglege eksempel frå Kommune-Noreg, men eg vil no retta eit spørsmål tilbake til regjeringa: Kva konkret vil regjeringa gjera med dagaktivitetstilbodet, med musikkterapitilbodet, med kulturformidlinga – i det heile for å sikra at det som vi no snakkar om, faktisk skjer ute i alle kommunar der dei eldre bur?

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Ruth Mari Grung (A) [15:01:32]: Det er spennende at mat og måltid blir tatt opp. Jeg må erkjenne at Arbeiderpartiet styrte i Bergen sammen med Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre og var med på å konkurranseutsette matserveringen på institusjonene våre. Det tror jeg er en av de største feilene vi i har gjort når det gjelder omsorgen for eldre. Begrunnelsen var at vi fikk frigjort ressurser sånn at flere kunne bidra i aktiviteten til den enkelte, men mat betyr utrolig mye, også med hensyn til det å være aktiv og å være delaktig: å ta del i selve matproduksjonen, dekke bordet, kjenne lukten osv. Det ønsker vi velkommen tilbake, og det er noe med det å lære av egne erfaringer. Jeg kjenner Hordaland best, og jeg opplever at den ene kommunen etter den andre, som er Høyre- og Fremskrittsparti-styrte, konkurranseutsetter matserveringen på institusjonene. Jeg håper at det signalet vi fikk i dag, også får konsekvenser og blir lyttet til ute.

Det med frivillighet tror jeg er helt avgjørende, men også der ser vi at det er veldig store forskjeller i erfaringene ute. Veldig mange institusjoner vegrer seg for å ta i bruk frivillige, andre vet ikke helt hvordan de skal gjøre det, og noen gjør det særdeles bra. Derfor er det spennende at vi i 2008 etablerte Verdighetsenteret – omsorg for gamle. Det er en stiftelse som ble etablert som et nasjonalt kompetansesenter, nettopp for å sikre de svake og sårbare gamle den verdigheten de fortjener i sine siste leveår. En av hovedoppgavene deres er opplæring av frivillige og helsepersonell, bl.a. frivillighetskoordinatorer. Det tror jeg er helt avgjørende for å få dette til å fungere bedre i praksis, for det er utrolig mange organisasjoner som mobiliserer frivillige. Et av tiltakene som de nå har startet, er nettopp for å koordinere de ulike aktørene – som Røde Kors, Nasjonalforeningen for folkehelsen, Pensjonistforbundet, Frivillighet Norge, Frelsesarmeen, Kirkens Bymisjon og en rekke andre stiftelser – for å se hvordan de kan koordinere sitt arbeid sånn at de høster erfaring fra hverandre og det blir bedre kvalitet og mer effektivt ute. Jeg tror det er tverrpolitisk enighet om at frivillig deltakelse kan styrke enkeltpersonenes sosiale nettverk, bidra til økt aktivitet og redusere ensomhet.

Musikkterapi har vært nevnt, og det er ikke så veldig mange år siden det ble anerkjent både som et forskningsfelt og som behandling. Røde Kors er nevnt. De startet med det, men det er egentlig veldig få institusjoner som har tatt det i bruk, til tross for de gode forskningsresultatene og den effekten det har, i forhold til hvordan man implementerer det. Det hadde vært spennende å høre fra statsråden hvordan de tenker å løfte det opp. Selv om statsråden som sitter her i salen, ikke har ansvar for utdanning, har vi utfordringer når det gjelder utdanningskapasiteten i Oslo og Bergen på dette området. Det er spesielt innenfor psykiatri og rettet inn mot eldre at dette har effekt.

Den kulturelle spaserstokken har også vært nevnt. Noe av det mest positive jeg har opplevd, var faktisk bruk av film. Da fikk eldre hente fram gode minner, selv være med på egenaktivitet, høre sin egen stemme, se bilde av seg selv på lerretet og bli løftet fram på film. Man kan bare tenke

seg det: I en kinosal som var fullsatt, med rød løper, hadde de pyntet seg med de fineste klær, og så kommer de inn der og får se sitt eget uttrykk og sin egen film. Det med egenaktivitet, det å få se seg selv gjennom det, hadde enorm effekt. Det har vi egentlig rettet inn mot barn, så kanskje det med egenaktivitet også skal vektes.

Det siste området som jeg vil utfordre statsråden på, og som jeg ikke opplevde at statsråden nevnte eksplisitt, var dette med lokal planlegging, at man i større grad etablerer omsorgsboliger og institusjoner i nærheten av der hvor det er aktivitet. For det er helt rett, som interpellanten var inne på, at vi i veldig mange år har plassert dem på øde plasser med utsikt inn i en skog. Når det gjelder det å få institusjoner og omsorgsboliger sentralt plassert, vil jeg framheve Austevoll kommune, som nettopp har gjort det – plassert dem midt oppi handlesenteret – og Fjell kommune.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [15:06:38]: Takk til interpellanten for en fin invitasjon til en debatt her om disse viktige temaene. Det vi snakker om, er jo kvalitet i omsorg, og under debatten i dag har vi fått høre om mange eksempler på mye godt som gjøres ute i kommunene, både når det gjelder aktivitet, musikk og ulike tilbud for våre pasienter. Vi må huske at institusjonene våre er hjemmet til langtids-pasientene. Det er deres bolig. Disse pasientene er ikke en ensartet gruppe. De er like ulike som oss. De har like ulike preferanser som vi har med hensyn til musikk, mat, aktivitet og hva de mener er viktig for trivsel i sin hverdag.

Det har også vært sagt mye om frivillig innsats, og det er viktig, men det å skape kvalitet i omsorgen handler veldig mye om systematisk arbeid. Det handler om god sykepleie, og det handler om kompetanse. Jeg oppfattet at representanten Otterstad fra Arbeiderpartiet i sitt innlegg kanskje var mer opptatt av eierform enn om institusjonene faktisk har eierskap til å skape god kvalitet, ha en verdighet i omsorgen og jobbe med kompetanse. Jeg tror det er en helt feil vei å gå å lage et skille mellom de ulike institusjonene, avhengig av om de er kommunalt eid eller om de er private. For Høyre er det viktig å ta alle krefter i bruk, men for Høyre er det også viktig å bygge kompetanse. Derfor er vi glad for at vår regjering løftet dette allerede i sitt første budsjett i fjor høst og la inn 50 mill. kr til et kompetanseløft i omsorgen.

Jeg tok sykepleierutdanning for ikke så veldig mange år siden og skrev hovedoppgave om bruk av musikk i behandlingen av demenspasienter med utagerende atferd. Det jeg syntes var interessant, var å se at det på det tidspunkt var litt lite norsk forskning. Vi har selvfølgelig Myskja, som har vært nevnt tidligere, og vi har flere andre forskningsoppgaver som er i gang, men det må mer forskning til på dette feltet, for det er svært viktig hvis vi skal skape en god og verdig omsorg for det økende antall pasienter med demens som vi har på våre sykehjem. Jeg vil bare oppfordre videre til at vi sammen jobber godt for en økt forskningsinnsats på dette området i primærhelsetjenesten og for økt kompetanse.

Tove Karoline Knutsen (A) [15:09:55]: Jeg vil takke alle som har deltatt i denne interpellasjonsdebatten. Det er veldig viktig å få fram de gode eksemplene og tankene om

hva vi kan gjøre på dette feltet fra denne talerstolen og i denne salen. Det inspirerer oss og det får oss til å tenke nytt.

Vi har en del utfordringer når det gjelder å operasjonalisere det vi mener er riktig. Utdannelse har flere nevnt, og det er en nøkkel til å få dette til. Jeg synes det var veldig viktig at representanten Otterstad nevnte Livsglede for Eldre, for det var nemlig et initiativ tatt av sykepleierstudenter. Hvis vi får denne type tenking inn i utdannelsen, er det enormt viktig for å få det implementert og rullet ut der disse studentene begynner å jobbe når de er ferdige.

Det å ha godt utdannet fagpersonell er viktig. Det er en stor debatt knyttet til offentlige og private aktører. Det har vi diskutert før, og det kommer vi tilbake til. Men det er klart at de som jobber i institusjoner drevet av de store kommersielle aktørene, i snitt har lavere utdanning. Det vet vi. Det trenger vi ikke å bruke veldig lang tid på. Det er også naturlig når man skal ha et utbytte.

Jeg utfordret statsråden på for det første dette med konkrete tiltak når det gjelder å tenke nytt om boliger og boformer, som vil være helt avgjørende for at vi skal klare å få dette til. Det andre gjaldt hvilke incentiver vi kan se for oss for å få implementert de metodene vi ser virker, som flere har nevnt, sist representanten Trøen – altså bruk av kultur, særlig sang, i møte med og behandling av demente. Det er ikke slik at vi har flust med redskaper i verkøykassen når det gjelder å møte de mange demente vi har og kommer til å få i dette samfunnet. Så å kunne finne noen stimulerings tiltak for å ta dette i bruk, utfordrer jeg statsråden på.

Så håper jeg at statsråden og regjeringens partiene kan se med litt mer positive øyne på den stortingsmeldingen som heter Morgendagens omsorg. Opposisjonspartiene var ikke spesielt glad for og fornøyd med den. Der ligger det mange konkrete tiltak, som er midt i blinken for det alle sier er viktig, og som man har framholdt i dag – store, viktige folkehelsesatsinger, målrettede satsinger som jeg håper helseministeren kan ta med seg og si noe om i sitt avslutningsinnlegg.

Statsråd Bent Høie [15:13:10]: Jeg takker for en god og nyttig debatt.

Også i denne debatten har det vært forsøk på å skape en konflikt mellom offentlige og private på dette området, for å prøve å dra opp noen politiske skillelinjer. Jeg vil bare minne om at Aktivitetsdosetten, som representanten Knutsen trakk fram, er utviklet på Øyane sykehjem, som er et privat drevet sykehjem i Stavanger. Det er en kvinnelig gründer som står bak. Hun har utviklet et produkt som nå selges kommersielt til mange andre sykehjem i landet, nemlig Aktivitetsdosetten. Dette viser på en veldig god måte etter min oppfatning at det er et kunstig skille. Fra regjeringens side er vi mer opptatt av at alle gode krefter tas i bruk på dette området. Blant de gode krefter Arbeiderpartiet viser til, er det en kvinnelig gründer som har utviklet et produkt som nå selges til andre sykehjem. Det er positivt.

Det som ikke har vært så mye framme i debatten, er nettopp det som er en hovedutvikling, nemlig at veldig mange eldre bor hjemme, er aktive og friske. Det betyr at mange eldre er en del av kulturtilbudet – driver de frivillige organisasjonene – og er avgjørende som publikum i det helt vanlige kulturtilbudet som tilbys, f.eks. konserter og kino. Man ser at mange kulturinstitusjoner legger til rette

for aktiviteter på dagtid som er spesielt tilpasset pensjonister, som dermed har muligheten til å oppleve kultur til tider man ikke ellers får annet publikum. Det er en viktig del av dette.

Regjeringen jobber selvfølgelig med oppfølgingen av stortingsmeldingen om morgendagens omsorg. Men vi mener at de tiltakene som var der, ikke er tilstrekkelige. Vi jobber også med oppfølgingen av regjeringsplattformen på dette området – utviklingen av et nasjonalt system for kvalitet og aktivitet, en sterkere satsing på utbygging av hel-døgns pleie- og omsorgsplasser i sektoren og ikke minst et kompetanseløft – et kompetanseløft som innebærer at man har behov for å gi mer ressurser til utdanning, samtidig som vi ønsker å stille strengere krav til kommunene når det gjelder kompetanse.

Frivillige er helt avgjørende. Det er også en viktig del av dette. Det er sentralt i Morgendagens omsorg. Det er et område som vi følger opp, for det å mobilisere frivillige i denne sektoren er helt avgjørende, skal vi klare dette i årene framover.

Jeg oppfatter at i all hovedsak er dette et område der det er tverrpolitisk enighet om at vi er nødt til å jobbe mer for å få mer innhold, aktivitet og kultur i norsk eldreomsorg.

Presidenten: Da er sak nr. 3 ferdigbehandlet.

Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at sakene nr. 4 og 5 behandles under ett. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 4 [15:19:58]

Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Helga Pedersen, Ingrid Heggø, Knut Storberget, Odd Omland, Martin Henriksen, Tove Karoline Knutsen, Kåre Simensen, Anna Ljunggren, Marit Arnstad og Janne Sjelmo Nordås om leveringsplikt i torskefisket (Innst. 174 S (2013–2014), jf. Dokument 8:27 S (2013–2014))

Sak nr. 5 [15:16:50]

Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Johnny Ingebrigtsen, Torgeir Knag Fylkesnes og Audun Lysbakken om at fiskekvotene skal forbli i lokal samfunnet og sikre stabil råvaretilgang for næringslivet (Innst. 173 S (2013–2014), jf. Dokument 8:28 S (2013–2014))

Presidenten: Etter ønske fra finanskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset 5 minutter til hver partipartigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det innenfor den fordelte taletiden blir gitt anledning til inntil tre replikker med svar etter partienes hovedtalere og seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Frank Bakke-Jensen (H) [15:17:52] (ordfører for sakene): De to sakene vi behandler nå må ses i sammenheng med det mye omtalte kystopprøret – en folkebevegelse som kastet lys over de problemene mange kystsamfunn har opplevd når nøkkelarbeidsplassene i bygdene får problemer. Kystopprøret rettet søkelyset mot det som er omtalt som leveringsforpliktelsene – enkelte trållerredereiers forpliktelse til å levere råstoff til produksjon på land.

For å klargjøre litt: Vi snakker om en total norsk torsk kvote på rundt 450 000 tonn. Av denne har havfiskerflåten, som disse trållerne tilhører, ca. 30 pst. Det er altså ca. 130 000 tonn de kan fiske. Av disse igjen er det ca. 35 pst. av kvoten som har det som heter leveringsforpliktelser og industrivilkår. Vi snakker altså om totalt ca. 7 pst. av den totale norske torsk kvoten. Dette er ikke et kvantum stort nok til å berge kysten, verken i nord eller sør. Men det er et viktig poeng med det som heter leveringsforpliktelser og industrivilkår. Det er det faktum at det er leveringsforpliktelser forbundet med dette. Man har forpliktet seg til å se fangst og industriell produksjon i sammenheng.

At disse sakene fremmes nå av disse tre partiene, må ses på som et tegn på misnøye med egen gjennomføringsevne og resultater etter de åtte årene man selv satt i regjering. Man skal heller ikke se bort fra at man har et sterkt behov for å drive litt symbolpolitikk i et forsøk på å dekke over dette faktum.

I Høyre har vi de siste fem årene fulgt disse sakene nøye og gjort forsøk på løfte dem opp til politisk behandling, uten at man i dag kan se klare resultater av at dette ble tatt på alvor. Det skal i rettferdighetens navn sies at de rød-grønne startet et arbeid med revisjon av forskriften. Det første utkastet til ny forskrift fikk så dårlig mottakelse at man, under dekke av en vanskelig markedssituasjon i Europa, måtte trekke det tilbake. Man laget da et høringsutkast nummer to og taimet det vel, sånn at man i alle fall ikke skulle plages med vanskelige spørsmål om denne saken i valgkampen. Høringen ligger nå til behandling i departementet. Det er et reelt høringsnotat, som tar opp problemene rundt leveringsforpliktelser og en industri som har det litt vanskelig.

Det andre viktige grepet de rød-grønne gjorde da de skulle ta hvitfiskindustriens situasjon på alvor, var at man nedsatte et utvalg som skulle ta en gjennomgang av rammevilkårene for denne industrien. Hvitfiskindustrien har hatt problemer i mange, mange år. Man ser det lett hvis man sammenligner den med industrien knyttet til havbruksnæringen. Lønnsomhetstallene er helt annerledes der. Man klarer ikke i hvitfiskindustrien å skape stor nok lønnsomhet til at man har trygge arbeidsplasser, noe man har klart å gjøre når det gjelder det vi kaller rødfisk. Industriutvalget er nå i arbeid, og også den sittende regjering har tro på at dette er et viktig arbeid for å se hvordan politikken kan legge til rette for å skape trygge og lønnsomme arbeidsplasser også i hvitfiskindustrien.

Det er bred politisk enighet om at disse spørsmålene er så kompliserte at de behøver en grundig behandling før man fremmer gode løsninger. Derfor tar flertallet i komiteen både den forrige og den sittende regjeringen på alvor og avventer resultatet av høringen om forskriften, og det nedsatte industriutvalget. Derfor har komiteen behandlet

begge sakene og velger å foreslå å vedlegge forslagene protokollen.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Ingrid Heggø (A) [15:21:54]: Leveringsplikta ligg fast, vart det sagt i innlegget. Det står òg i merknadane. Representanten seier òg at land og hav må sjåast i samanheng. Kva legg eigentleg representanten i dette? Er det kor mange kilo fisk som er levert, eller er det det som faktisk er intensjonen bak leveringsplikta – verdiskaping og sysselsetting?

Frank Bakke-Jensen (H) [15:22:21]: Når jeg sier at leveringsforpliktelsene ligger fast, er det sånn at formålet med forskriften er at det skal komme råstoff på land som skal være med å skape lønnsomme arbeidsplasser. Utfordringene til industrien er mangesidige. Det ene er at man har et høyt kostnadsnivå. Det andre er at man må få tak i råstoff av en sånn kvalitet at man er konkurransedyktig overfor andre produsenter med andre produkter. Det tredje er å få et samspill mellom flåte og industri, sånn at man kan ha et markedsrettet fangstmønster – at man kan få råstoff på land til de tidene markedet vil ha det. Det er jo sånn med markedene og menneskene ute i Europa, som er vårt viktigste marked, at de gjerne vil spise fisk 365 dager i året. Det har vi ikke lyktes med å levere når vi snakker om torsk, det har vi lyktes med å levere når vi snakker om laks. Så leveringsforpliktelsene står fast. Da skal de brukes sånn at man skaper lønnsom og markedsrettet produksjon i hvitfiskindustrien.

Geir Pollestad (Sp) [15:23:32]: For å lykkes i fiskeripolitikken og i den saken vi diskuterer nå er det en rekke tiltak som må henge sammen. For Senterpartiet er det viktig med kystfiskerflåten. Sist uke gikk det ut varsel om at en ville tillate strukturering av kvoter for fartøy under 11 meter. Så har Fremskrittspartiet hatt landsmøte og gjort et vedtak som er i samsvar med det som står i Senterpartiets program. Mitt spørsmål til representanten er om dette vedtaket gjør at også Høyre vil revurdere sitt standpunkt når det gjelder å tillate strukturering av kvoter for fartøy under 11 meter – eller var dette et slag i luften fra Fremskrittspartiets side som regjeringen og regjeringspartiene ikke vil følge opp?

Frank Bakke-Jensen (H) [15:24:20]: Landsmøtevedtakene til Fremskrittspartiet må jeg nok be Fremskrittspartiet svare for. Det er nå sånn at vi er i et regjeringssamarbeid og har etablert en plattform. Der har vi sagt at vi skal vurdere struktur også for båter under 11 meter.

Struktur handler om å fornye flåten og skape moderne arbeidsplasser – skape en flåte som kan levere et råstoff som skaffer oss lønnsomme arbeidsplasser. Strukturordningen er det norske stortings svar på det som tidligere het kondemneringsordningen, der staten gikk inn og brukte offentlige midler på å fornye en flåte. Man kjøpte ut gamle fartøyer og ga fiskerne mulighet til å bygge nye. Det var man på 2000-tallet ikke villig til å være med på lenger. Strukturordningen nå er sånn at flåten selv, ved å flytte

flere rettigheter over på én båt, tar kostnadene med å fornye flåten. Det er det som er ute på høring fra regjeringen, og det er de vurderingene som skal gjøres. Så får regjeringen komme fram til et resultat etter hvert. Men de to partiene regjerer på en regjeringsplattform.

Johnny Ingebrigtsen (SV) [15:25:36]: Vi har fått dokumentert at i vinter er flere tusen tonn torsk som skulle vært levert bl.a. i Finnmark og Troms, frosset rundt om bord i fartøyene og levert til fryseanlegg lenger sør i landet, for eksport bl.a. til Kina. Samtidig har vi nettopp, i forrige uke, fått meldinger i avisene om at også bedrifter i Båtsfjord manglet fisk tidlig i januar. Jeg lurer på om representanten Frank Bakke-Jensen ser at denne torsken som skulle vært levert i bl.a. Båtsfjord og værene på Finnmarkskysten, kunne ha skapt mer sysselsetting i bl.a. Båtsfjord og Mehamn.

Frank Bakke-Jensen (H) [15:26:24]: Her må jeg få lov til å være så direkte at jeg sier at representanten er jo klar over at det ikke er de kvotene som har leveringsforpliktelse som ville ha ryddet opp i dette problemet.

Vi fremmet i forrige periode et forslag om å flytte starten på kvoteåret til 1. september, for på den måten å gi flåte og industri bedre muligheter til i samspill å fordele fangsten utover året – gjøre dette mer markedsrettet. I forrige periode var ikke SV veldig «keen» på å gjøre noe med det. Nå registrerer jeg at man uttaler seg om at man vil gjøre ha et mer markedsrettet fangstmønster. En sån justering ville faktisk være til hjelp også for industrien i Båtsfjord, da man da kunne strekke fangstperioden mer. Det er ganske åpenbart at når vi fisker 450 000 tonn torsk, bør vi klare å holde sysselsettingen i gang mer enn fire måneder i året. Vi bør også klare å drive fangst i deler av året der råstoffet blir så godt betalt at fiskerne får opptil 4 kr ekstra per kilo, på grunn av at markedet er villig til å betale når vi ikke oversvømmer det med fisk.

Presidenten: Da er replikkordskiftet omme.

Ingrid Heggø (A) [15:27:45]: Fisken i havet hører til oss alle saman. Dette vart slått ettertrykkeleg fast då Stortinget handsama havressurslova i mai 2008. Debatten om leveringsplikta dreiar seg nettopp om dette.

I Arbeidarpartiet er vi opptekne av at ressursane skal gje sysselsetting og busetting langs heile kysten. Dette er måten Noreg reknar ressursrente på innan fiskeri. Difor ser vi på deltakarlova som svært viktig. Ho regulerer retten til fiske, samstundes som ho sikrar eit eigarskap av aktive fiskarar.

Industriselskapa Aker Seafoods og Nergård fekk i si tid dispensasjon frå deltakarlova. Trålkvotar skulle sikra råstoff på land. Torsketrålkonsesjonar vart gjevne med leveringsplikt og klare føresetnadar om industriaktivitet på land. Vi har over lengre tid sett at leveringsplikta ikkje oppfyller intensjonane med ordninga. Fisk som skulle ha vore foredla i land, vert i stadig større grad frosen og sendt ut av landet.

Det store paradokset er at mens fiskarflåten har fått rekordstore torsk kvotar, står folk i fare for å mista arbeids-

plassane sine i landindustrien. Folket hevdar med rette at tråleigarane sa ja til heile pakka med leveringsplikt, og då kan dei ikkje gjera om på føresetnadane undervegs.

Arbeidarpartiets fiskeriministrar har vore tydelege på at fiskekvotane må verta lagde igjen på kaia dersom anlegg blir lagde ned. Er dette svaret til Elisabeth Aspaker også?

Engasjementet viser at denne saka er viktig. Difor har vi fremja det forslaget vi har gjort her i Stortinget. Det er litt forskjell i valør mellom forslaget til SV og det som Arbeidarpartiet og Senterpartiet har, men intensjonen er den same. Det som for meg er heilt uforståeleg, er at Venstre og Kristeleg Folkeparti – som ikkje er av dei aller, aller største partia på Stortinget – ikkje ynskjer å få saka til handsaming i Stortinget. Men eg vil seia: Det er ikkje for seint å snu.

Vi har òg – saman med Senterpartiet – fremja eit forslag om å behalda bifangstordninga på minimum dagens nivå, styrkja incentiva for levandelagring og vurderer andre tiltak for ei sterkare spreing av råstoffet gjennom året.

Ei utfordring til fiskeriministeren er: Det er ofte snakk om at ministeren ønskjer breie politiske forlik innanfor denne viktige sektoren, men det er enno ikkje teke eit einaste initiativ til nettopp dette. I dag stemmer ein sannsynlegvis òg ned at vi skal få saka opp i Stortinget.

Det er, som sagt, brei oppslutning langs kysten mot det som vert kalla eit ran av fellesskapets ressursar. Opprøret har rast langs kysten i nord i fleire veker, og måndag 3. mars kom det til Oslo. Kravet er at vi som politikarar tek grep for å sikra at fiskeressursane framleis skal gje arbeidsplassar og aktivitet langs kysten. Dette er ei sak som engasjerer folk også utanfor næringa, fordi ho dreier seg om at fisken er folkets eigedom. Det handlar om å få eit regelverk for denne fisken som bidreg til at intensjonen om å stimulera til og sikra industriverksemd på land vert følgt opp. Det er fiskeindustrien som har fått unntak frå deltakarlova. Trålarar og landindustri må difor sjåast i samanheng når det gjeld lønsemd.

Så bør vi også ta sjølvkritikk. Meir kunne vore gjort under tidlegare regjeringar for å sikra leveringsplikta. Men eg må få lov til å nemna at dei fleste ser ut til å vera samde om at ordninga fekk seg eit alvorleg skot for baugen og vart svekt då tidlegare fiskeriminister Ludvigsen endra leveringsplikta til ei tilbodsplikt.

Det er heller ikkje rett når Høgre prøver å skapa eit bilde av at Stoltenberg-regjeringa ikkje gjorde noko for å sikra leveringsplikta. Helga Pedersen stramma ho inn, mens Lisbeth Berg-Hansen sende forslag til ei rekkje innskjerpingar på høyring i 2012. Det siste vart òg nemnt av førre talar. Dessverre vart ikkje desse sette i verk før regjeringsskiftet.

No har vi ein heilt ny situasjon, med ei regjering som har varsla ei regionalisering av leveringsplikta. Det er utfordringar med lønsemda i delar av fiskeriindustrien langs kysten, men denne utfordringa må løysast utan at leveringsplikta vert svekt.

Det er også eit paradoks at det går rundt for landindustri utan trålkonsesjon, medan dei som har konsesjon, slit. Då er vi attende til den pakka som inneheld både fiske og landindustri, og som må sjåast i samanheng.

Tveterås-utvalet, som Stoltenberg-regjeringa sette ned, og som skal sjå på tiltak for lønsemd i industrien, er

6. mai – 1) Representantforslag fra repr. Pedersen, Heggø, Storberget, Omland, M. Henriksen, Knutsen, Simensen, 2378 Ljunggren, Arnstad og Sjelmo Nordås om leveringsplikt i torskefisket 2) Representantforslag fra repr. Ingebrigtsen, 2014 Knag Fylkesnes og Lysbakken om at fiskekvotene skal forbli i lokalsamfunnet og sikre stabil råvaretilgang for næringslivet

viktig. Vi ser fram til det dei kjem med i løpet av året.

Arbeidarpartiet er klår på at inngåtte avtalar må overhaldast. Viss det ikkje skjer, må det vera eit ris bak spegelen.

Eg tek opp forslaga, som vi har saman med Senterpartiet.

Presidenten: Representanten Ingrid Heggø har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Frank Bakke-Jensen (H) [15:33:05]: Det hevdes – både i merknadene og i innlegget fra representanten Heggø – at Stoltenberg-regjeringen innskjerpet leveringsforpliktelsene. Det mener jeg er feil. Det Helga Pedersen valgte å gjøre som statsråd, var at hun innførte noe som het bearbeidingsplikt. Men hun gjorde ikke noe med leveringsforpliktelsene. Jeg må be representanten redegjøre for om hun mener det er forskjell på leveringsplikt og bearbeidingsplikt, og hvordan man får den innførte bearbeidingsplikten til å være en innskjerpelse av leveringsforpliktelsene.

Ingrid Heggø (A) [15:33:46]: Ein utvida talet på båtar som hadde leveringsplikt, under tidlegare fiskeriminister Pedersen. Òg fiskareigde båtar fekk leveringsplikt under den same ministeren.

Det er forskjell på bearbeidingsplikt og leveringsplikt – det kan vi vera samde om – men bearbeidingsplikta vart utvida frå 60 til 80 pst. både for torsk og for hyse.

Frank Bakke-Jensen (H) [15:34:13]: Det var ikke veldig avklarende.

Bearbeidingsplikten er det industrien som har, mens leveringsforpliktelsene ligger hos trålerne. Jeg mener det er en helt klar forskjell.

Det er også et annet spørsmål som har dukket opp her. De forskjellige trålkonsesjonenes forpliktelser er nedfelt i konsesjonsvedtakene forvaltet av regjeringen, mens det i tillegg er inngått en rekke avtaler mellom industri, rederi og kommunene. Man kan også lese forslagene fra de rød-grønne som at det skal være en del av vedtakene. Mener representanten at regjeringen – og kanskje også Stortinget – i lys av disse forslagene skal være bundet opp av skriftlige avtaler mellom kommune og rederi, i tillegg til at man skal forvalte konsesjonsvedtakene?

Ingrid Heggø (A) [15:35:00]: Det vi i Arbeidarpartiet er opptekne av, er at intensjonane bak leveringsplikta vert overhaldne. Då må vi gå tilbake og sjå på intensjonane. Det er difor vi fremjar forslaget i dag, og det er difor kysten er i opprør – for det vert faktisk ikkje levert, som det vart vist til òg under det førre replikkordskiftet her. Det vert ikkje levert fisk som avtalt til den rette staden.

Frank Bakke-Jensen (H) [15:35:26]: Jeg er helt enig med representanten i at de gangene det ikke oppfylles, må noe skje. Vi fant jo saker som har ligget i departementet i

årevis, som ikke var ferdigbehandlet, og der det hadde vært brudd på leveringsforpliktelsene – 18, hvis jeg ikke husker helt feil.

Det dreier seg egentlig om at industrien på land er avhengig av å få råstoff av egnet kvalitet for å drive lønnsom produksjon. Det vil altså si: Slik som forskriften er i dag, er det fullt mulig for rederiene å levere all fangsten fryst, noe som vil være et problem for industrien med tanke på å produsere lønnsomt. Det er også slik at bearbeidingsplikten av og til kan gjøre det vanskelig for industrien å produsere lønnsomt om verken art eller størrelse passer. Mitt spørsmål til representanten er egentlig litt i forlengelsen av det. Kan det være en tanke at man endrer forskriften og pålegger disse båtene å levere fersk fisk for å oppfylle formålet?

Ingrid Heggø (A) [15:36:30]: Ferskfiskstrategien, som vi innførte, var bra.

Til det som det vert spurt om, om vi skal påleggja: Vi hadde ei fryselov, som vi tok bort. Den kan vi sikkert diskutera både lenge og vel her – det trur eg ikkje er meininga at vi skal i dag.

Eg trur ikkje at vi skal tilbake til å forlanga at alt skal leverast ferskt, men eg trur vi skal tilbake til intensjonane i leveringsplikta. Vi skal tilbake til å gje gode incentiv. Eg synest det med levandelagrung, som regjeringa no har kome med, er veldig bra. Men det forslår ikkje – det må mykje meir til.

Vi kan godt sjå på endring av kvoteåret for å få meir jamn levering. Vi er villige til å sjå på mange ting her og snu mange steinar for at denne industrien skal gå rundt.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Øyvind Korsberg (FrP) [15:37:35]: La meg først få takke saksordføreren for å ha gjort en grundig jobb i disse sakene og for å ha belyst problemstillingene på en utmerket måte i sitt innlegg. Allikevel har jeg behov for å knytte noen kommentarer til de to sakene som vi behandler.

Kystopprøret, som saksordføreren nevnte, er for så vidt et viktig og utløsende element for disse to forslagene. Så kan man stille spørsmålet: Hvorfor kom kystopprøret? Det kom som et resultat av de forventningene og det håp som den rød-grønne regjeringen hadde skapt. Det var ikke et kystopprør mot denne regjeringen, men det var et opprør mot og en fortvilelse, en frustrasjon, over den forhåpningen man hadde hatt til den rød-grønne regjeringen. Det var basert på at den rød-grønne regjeringen hadde reist rundt med enkelte aktører og skapt grobunn for stor optimisme – en grobunn som ikke hadde realitet i seg. Derfor ble det en fortvilet situasjon.

Det er ganske pussig at de tidligere regjeringspartiene, de rød-grønne partiene, som satt i regjering i åtte år, som hadde flertall i Stortinget i åtte år, nå leverer en rekke forslag til Stortinget for å få endret en politikk de selv har stått for. Det er ganske forunderlig, og det er litt vanskelig å ta dem helt på alvor i så måte. Det er dokumentert at under den forrige regjeringen ble det slurvet betydelig med leveringsforpliktelsene, uten at den forrige regjeringen gjorde

6. mai – 1) Representantforslag fra repr. Pedersen, Heggø, Storberget, Omland, M. Henriksen, Knutsen, Simensen, 2014 Ljunggren, Arnstad og Sjelmo Nordås om leveringsplikt i torskefisket 2) Representantforslag fra repr. Ingebrigtsen, 2379 Knag Fylkesnes og Lysbakken om at fiskekvotene skal forbli i lokalsamfunnet og sikre stabil råvaretilgang for næringslivet

noe med det. Man bør kanskje kikke litt i sine egne bøker og se på hva man faktisk har gjort tidligere.

Fiskerinæringen er en spennende og utrolig viktig næring, men det er også en næring som har en rekke rammevilkår som er utfordrende og interessante. Det er jo ikke sånn at vi i denne salen kan vedta lønnsomhet. Den lønnsomheten som fiskerinæringen har både til sjøs og til lands, må man sørge for gode rammebetingelser for. Det er altså en næring som i all hovedsak leverer sine produkt i et internasjonalt marked, et marked som er svært krevende, som er svært utfordrende, og der betalingsvilligheten og -muligheten også er begrenset. Det er det som egentlig er utfordringen i det hele. Man har et produkt man skal selge inn i et marked som har en heller dårlig økonomisk bæreevne. Man har også skarp internasjonal konkurranse, og man har hatt en kraftig økning i kvotene i Norge, som gjør at det blir enda mer råstoff inn i markedet. Det er også svært problematisk.

Jeg er tilhenger av å finne gode løsninger, men det må ses i sin helhet. Jeg er veldig glad for at regjeringen er i full gang med å gjøre den jobben og gjør den på en utmerket måte. Noen av de forslagene som ligger her i dag, er for så vidt som å prøve å slå inn åpne dører. Jeg er absolutt en tilhenger av at man ser helheten før man begynner å gå løs på enkeltelementene, og det framgår også i innstillingen i dag.

Jeg skjønner for så vidt muligens den rød-grønne utålmodigheten, men det er egentlig en frustrasjon over den politikken de selv har ført i åtte år.

Presidenten: Det blir åpnet for replikkordskifte.

Ingrid Heggø (A) [15:42:14]: Eg har eit spørsmål til representanten Korsberg som går på om ein ikkje leverer som avtalt. Kva meiner representanten Korsberg då skal skje? Ligg konsesjonane igjen på kaikanten? Representanten kan gjerne svara med ja eller nei.

Øyvind Korsberg (FrP) [15:42:31]: Tusen takk for tilbudet om å svare ja eller nei, men jeg forbeholder meg retten til å gi det svaret jeg faktisk ønsker å gi.

Dersom inngåtte avtaler ikke blir overholdt, er det selvfølgelig slik at det må få konsekvenser. Det tror jeg dagens fiskeriminister har gjort på en utmerket måte. Det forventer jeg også at fiskeriministeren i framtiden kommer til å gjøre, og det er jeg også ganske sikker på at fiskeriministeren kommer til å gjøre.

Ingrid Heggø (A) [15:43:09]: No gjorde representanten meg veldig nysgjerrig. Kan han vera så snill å seia kva slags reaksjon fiskeriministeren har kome med?

Øyvind Korsberg (FrP) [15:43:18]: Hva slags reaksjon fiskeriministeren kommer med med hensyn til mulig brudd på inngåtte avtaler, tror jeg det er mye mer riktig at det er fiskeriministeren som svarer på, enn at det er undertegnede som svarer på det.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [15:43:46]: Det er litt rart å høyre på representanten Korsberg, som prøver å skape eit inntrykk av at opprøret i nord ikkje handla om at ein no gjekk inn for å lausrive dei forpliktingane ein hadde til å levere fisk til fiskeværa, men at det handlar om ei forventning som blei skapt av dei raud-grøne om at ein skulle levere fisk til fiskeværa. Da lurer eg på kva for del av noreghistoria representanten ikkje har følgt med på. Desse konsesjonane er gjevne som dispensasjon i samsvar med lov om eigeomsrett til fiskefarkostar frå 1947, dispensasjon frå trålloven frå 1951, deltakarlova frå 1972 og 1999. Det er eit sentralt prinsipp at konsesjonane er gjevne med det mål å vere eit supplement til det andre tradisjonelle råstoffet som vert gjeve frå kysten. Så kva for del av noreghistoria er det då representanten ser bort frå når han meiner at det er skapt eit inntrykk frå dei raud-grøne om at det skal leverast til lokalsamfunna?

Øyvind Korsberg (FrP) [15:44:51]: Jeg er ikke sånn at jeg prøver å skape noen inntrykk. I mitt innlegg viste jeg til det kystopprøret som var, og hva det kystopprøret dreide seg om. Jeg er sikker på at representanten Knag Fylkesnes har fått med seg at en av dem som fikk sterkest kritikk i det kystopprøret, var Helga Pedersen. Arbeiderpartiet fikk den sterkeste kritikken. Det var rett og slett fordi de forventningene og de forhåpningene som den rød-grønne regjeringen hadde bygd opp gjennom å komme med urealistiske lovnader, ikke holdt stikk. Derfor fikk man dette kystopprøret. Det var naturlig at det måtte «ramme» den regjeringen som sitter nå, og den ansvarlige fiskeriministeren. Men primært var det ikke det som var utgangspunktet, det var rett og slett en frustrasjon over de forhåpninger den rød-grønne regjeringen hadde skapt.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [15:46:12]: Norsk fiskerinæring har i generasjoner vært en viktig næring som både har hatt og har stor betydning for lokalsamfunnene langs kysten og for hele vårt lands velferd. Sjømatnæringen er viktig ikke bare på grunn av den direkte innvirkningen og ringvirkningene næringen har i lokalsamfunnene langs kysten, men også på grunn av rollen næringen har som en av de største verdiskapende næringene i Norge. Norsk sjømat er en av våre viktigste eksportvarer, nest etter olje og gass. Norge eksporterer sjømat til omtrent 140 land, og det er da avgjørende med stabile rammevilkår for å opprettholde lønnsomhet og også øke internasjonale markedsadganger.

Det har blitt hevdet at det var regjeringens beslutning om at det ikke foreligger aktivitetsplikt på anlegget i Mehamn, og at Norway Seafoods på den bakgrunn nå endrer strukturen for sin virksomhet, som var utløsende faktor for disse representantforslagene som vi nå behandler. Men det er kanskje to elementer det er lurt å ha litt i bakhodet når vi nå debatterer det. Det ene er at regjeringens beslutning om aktivitetsplikt i Mehamn framstår som en rent juridisk avgjørelse, kanskje virker det også mer som en opprydding i etterslep fra en tidligere regjering. Det andre er at jeg opp-

lever at samtlige av partiene som for et halvt år siden satt i regjering, kanskje tar litt lite ansvar for den perioden de satt i. Det er også blitt sagt i debatten i dag at mer kunne vært gjort i forrige periode.

Leveringsforpliktelsene er en av de viktigste forutsetningene for at norske fellesressurser kommer det norske fellesskapet til gode. Derfor er Kristelig Folkeparti veldig opptatt av at det fremdeles skal være en leveringsplikt som sikrer lokal videreføring. Samtidig må vi erkjenne at det i industriledet er store utfordringer knyttet til lønnsomhet, og for å sikre økt lønnsomhet er det behov bl.a. for å styrke innovasjon, produktutvikling, merkevarebygging og effektivisering. Dette arbeidet bør det statlige virkemiddelapparatet, slik vi ser det, kunne bidra med sammen med næringsen. Men dette er trolig ikke nok for å komme i pluss. Noen rasjonaliseringer kan da være nødvendig, og derfor kan det hende at man må se flere lokalsamfunn i sammenheng når regjeringen nå skal utarbeide en ny ordning for leveringsplikt. Men det er viktig at leveringspliktområdene ikke blir for store og ikke for omfattende. Målet må være helt klart: Det må kunne gi mer stabilitet og økt lønnsomhet i industriledet, og at det samtidig kan sikre videreføring av arbeidsplasser i lokalsamfunnene langs kysten.

Helt avslutningsvis synes jeg det er ganske gledelig at fiskeripolitikken er viet så mye oppmerksomhet som den er denne våren, også her sørpå. Denne næringen er klart blant de viktigste næringene vi har i Norge, og i motsetning til petroleumsnæringen, vår største eksportnæring, vil fiskeri med en bærekraftig utnyttelse av ressursene, også være det i overskuelig framtid hvis vi driver bærekraftig.

En næring for fremtiden fortjener en framtidsrettet politikk, og jeg håper og tror at regjeringen med en konstruktiv opposisjon her på Stortinget – og forhåpentligvis også denne andre opposisjonen – kan trekke fiskeripolitikken i en sann retning.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Odd Omland (A) [15:50:48]: Kristelig Folkeparti er blant de mindre partiene på Stortinget og har historisk vært opptatt av at viktige saker skal forelegges Stortinget. Folkeengasjementet i denne saken har vært stort, og Kristelig Folkeparti sier også at leveringsforpliktelsene blir liggende fast. Det er derfor med undring jeg konstaterer at Kristelig Folkeparti ikke støtter å få saken om eventuelle endringer i leveringsplikten opp i Stortinget. Kan Kristelig Folkeparti begrunne hvorfor de ikke vil ha seg forelagt denne saken for Stortinget?

Line Henriette Hjemdal (KrF) [15:51:24]: Det er slik som det står i brevet av 13. mars 2014 fra fiskeriministeren til komiteen at i utgangspunktet er leveringsordningen en ordning som tilligger regjeringen. Men statsråden åpner i svaret for at dette kan være en ordning som hun vil komme til Stortinget med. Det har vi tatt høyde for. Hvis endringene er på et sånt nivå, har statsråden åpnet for at det kan bli en stortingsbehandling. Vi har tillit til statsråden, og derfor stemmer vi ikke for forslag nr. 1 i dag.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [15:52:18]: Eg må seie eg er veldig skuffa over Kristeleg Folkeparti i denne saka. Her har SV og Arbeidarpartiet kome med forslag som knyter fisken til kystsamfunna langs kysten, og da spesielt Nord-Noreg, som det her er snakk om.

Så var det mitt sterke inntrykk at i debatten i kjølvatnet av opprøret var Kristeleg Folkeparti og Venstre veldig på glid i retning av å stø dette – stø folket i nord. I staden blir ein her med på lina til regjeringa. Vi veit veldig godt kva deira plattform består i, ein ønskjer å lausrive fisken frå kystsamfunna og folket som bur der, og ein ønskjer også å gjere kvotar evigvarande.

Så mitt spørsmål til representanten frå Kristeleg Folkeparti er: Kva er no fiskeripolitikken til Kristeleg Folkeparti? Har ein no lagt seg på regjeringas line?

Line Henriette Hjemdal (KrF) [15:53:08]: Jeg kan forsikre representanten Knag Fylkesnes om at Kristelig Folkeparti ikke følger regjeringens fiskeripolitiske linje. Vi følger Kristelig Folkepartis linje, og vi har snakket om at leveringsplikten er viktig, at man skal opprettholde leveringsplikten, og at det ikke skal være en så total løsrivelse som representanten tok til orde for i replikken.

Men det finnes noen mellomveier her, og det er nettopp de mellomveiene jeg opplever at representanten ikke tar høyde for og heller ikke Arbeiderpartiet og Senterpartiets forslag tar høyde for. Derfor har vi valgt å ikke stemme for disse konkrete forslagene, men se det an og komme tilbake på et senere tidspunkt.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [15:53:57]: Det gler meg i ei sorgas stund å høyre at Kristeleg Folkeparti ikkje har lagt seg på regjeringas line. Det kunne vore ei total øydelegging for landsdelen min, Nord-Noreg, i åra som kjem.

Men representanten Hjemdal opnar no for ein annan type veldig interessant diskusjon, det vil seie at ein skal leggje seg på ei mellomline. Mitt spørsmål er: Anten så knyter ein fisken til landanlegget og dermed pressar ein både industri og trål til å effektivisere og utvikle teknologi som gjer at ein faktisk kan få den ekstraverdien ein har ved å levere det i Noreg i staden for å levere det andre stader eller berre fikse det om bord i båtane.

Så spørsmålet mitt er om representanten kort kan synleggjere kva ei slik mellomline kan vere. Kva kan ei mellomline mellom forslaget til SV og Arbeidarpartiet på den eine sida og regjeringa på den andre sida vere?

Line Henriette Hjemdal (KrF) [15:54:49]: Det er godt at en representant fra Kristelig Folkeparti kan glede en SV-representant – å gå fra skuffelse til glede i løpet av to minutter. Hvis det ikke er mer som skal til, kan vi få mange gledesstunder her i salen.

Det er også spennende at SV-representanten sier at Kristelig Folkepartis vei kan en ha interesse av å lytte til – der man ikke har det slik man har det i dag, og ikke har det som regjeringen har sagt i sin plattform, men finner en mellomvei. Jeg tror det er nettopp der mulighetsrommet for denne næringen til å skape lønnsomhet, er, og å prøve

å få foredlet så mye som mulig på norsk jord, men samtidig gi god lønnsomhet for denne næringen. Det er nettopp i det spennet vi skal være, og der er sentrum i norsk fiskeripolitikk. Der er SV hjertelig velkommen inn de neste årene.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Geir Pollestad (Sp) [15:55:57] (komiteens leder): Senterpartiets fiskeripolitikk har som utgangspunkt at fiskeressursene fortsatt skal eies av det norske folk i fellesskap, og forvaltes langsiktig, sånn at de gir liv og arbeid til lokalsamfunn langs hele kysten. Privatisering og ut salg av disse ressursene er ikke akseptabelt. Senterpartiet mener en svekkelse av leveringsplikten gjennom en endret innretning eller geografisk inndeling, må stoppes.

Regjeringens forslag om å fjerne leveringsplikten knyttet til lokalsamfunnene og erstatte det med regional leveringsplikt, er oppskriften på ytterligere avfolkning av kysten. Dette er i praksis en avvikling av leveringsplikten som gir to selskap en konkurransefordel sammenliknet med andre aktører. Trålerkonsesjoner som er tildelt på betingelse av levering til landanlegg, må inndras dersom leveringsforpliktelsene ikke lenger kan opprettholdes.

Regjeringen kuttet hele vekstpakken for hvitfisk som den rød-grønne regjeringen foreslo i årets statsbudsjett. Det innebar at viktige markedstiltak og midler til forskning og utvikling uteble. Senterpartiet forventer at regjeringen tar grep og bidrar med mer kapital til innovasjon og til tiltak som kan gi større markeder for norsk sjømat.

Senterpartiet ønsker en variert fiskeflåte med kystfiskeflåten som bærebjelke for bosetting og sysselsetting. Siden 2005 har fangsten økt kraftig, og ifølge Fiskeridirektoratets fangststatistikk er en stor del av veksten kommet i havfiskeflåten. Denne utviklingen gjør det stadig vanskeligere å sikre lokal verdiskaping og utvikling av livskraftige lokalsamfunn langs kysten i nord.

Ordningen med leveringsvilkår for torsketrålere skal sikre at fiskeforedlingsbedrifter i nord skal få tilgang på råstoff av torsk og hyse, særlig i deler av året når kystflåten ikke leverer særlig mye fangst.

Forslagene vi i dag debatterer, dreier seg om overholdelse av leveringsplikten, og at det er avgjørende å slå fast at de trålerne som har leveringsplikt til de respektive lokalsamfunnene, fortsatt skal knyttes mot dem, og at man ikke løsner på båndene mellom sjø og land.

Senterpartiet anser det som viktig at eventuelle endringer i leveringsplikten skal framlegges for Stortinget til behandling.

Den rød-grønne regjeringen innførte det som blir kalt bifangstordningen. Denne bidrar til leveranser av andre arter som sei og hyse i tillegg til torsk i større deler av året. Egne bonusordninger i form av ekstrakvoter til trålere og konvensjonelle havfiskefartøy som leverer fersk fisk, bidrar også til økt aktivitet i fiskeindustrien om høsten.

Senterpartiet er opptatt av at bifangstordningen må beholdes på dagens nivå, at insentivene for levendelagring blir styrket, og at det blir vurdert andre tiltak for en sterkere spredning av råstoff gjennom året.

Norge har et fantastisk utgangspunkt. Målet vårt er å få fisken på land, inn til anleggene så det kan skapes aktivitet, arbeidsplasser og lønnsom verdiskaping. Jeg har stor forståelse for at befolkningen langs kysten ønsker verdiskaping og arbeidsplasser basert på de ressursene de har.

Så må vi også løfte blikket og se på hvordan produksjonen drives og på de produktene en produserer. Senterpartiet er opptatt av å øke lønnsomheten i sjømatnæringen, og derfor forventer vi at regjeringen nå jobber langs flere akser samtidig.

Leveringsplikten er et meget viktig verktøy for å sikre verdiskaping lokalt der fiskeressursene finnes. For oss i Senterpartiet er den helt avgjørende for å opprettholde aktivitet langs hele kysten. Og vi tror verken at kystsamfunnene eller sjømatnæringen i distriktene ønsker seg den medisinen som regjeringen nå foreskriver.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ove Bernt Trellevik (H) [15:59:57]: I innlegget ditt fekk eg inntrykk av – og du sa det jo faktisk òg – at du ønskte at regjeringa skulle leggja forskrifta om leveringsplikt fram for Stortinget.

De sat åtte år i regjeringa, og det var heilt uvanleg å gå til Stortinget med ei slik forskrift. Kvifor ønskjer de å endra på dette no?

Geir Pollestad (Sp) [16:00:23]: Senterpartiet – i likhet med resten med opposisjonspartiene, i alle fall med de rød-grønne opposisjonspartiene – mener at dette er en sak av så stor viktighet at den bør forelegges Stortinget til behandling. Jeg registrerte ikke i samme grad at et liknende krav ble framsatt i forrige periode. Vi kan vedta at dette skal skje, men jeg håper regjeringen uansett lytter til ønsket som de rød-grønne har: Dette er en så viktig sak at den bør behandles i Stortinget, som til sjuende og sist har det overordnede ansvaret for å sikre vekst og utvikling i hele landet.

Ove Bernt Trellevik (H) [16:01:11]: I forslaget punkt nr. 3 i saka frå Arbeidarpartiet og Senterpartiet ber ein om at selskap som ikkje overheld leveringsforpliktingane sine og inngåtte avtalar, skal få inndratt konsesjonane dei er tildelte. Det sa du jo for så vidt òg i innlegget ditt her.

Meiner du at ei slik straff skal vera heilt uavhengig av graden av pliktbrott, eller kan ein nyansera det slik regelverket i dag opnar for? Og viss ein skal vera absolutt på dette, kvifor gjorde de ikkje noko med dette, då de satt i regjering?

Presidenten: Presidenten må minne om at også replikker skal gå gjennom presidenten.

Geir Pollestad (Sp) [16:01:49]: Det kan jo nå være fristende å minne om at vi hadde 6,2 pst. oppslutning. Det skal jeg absolutt ikke gjøre. Det siste halve året har vi hørt nok om hvor stor oppslutning ulike regjeringspartier har. Senterpartiet tar fullt ut ansvar for de beslutningene som den forrige regjeringen gjorde.

6. mai – 1) Representantforslag fra repr. Pedersen, Heggø, Storberget, Omland, M. Henriksen, Knutsen, Simensen, 2382 Ljunggren, Arnstad og Sjelmo Nordås om leveringsplikt i torsk fisket 2) Representantforslag fra repr. Ingebrigtsen, 2014 Knag Fylkesnes og Lysbakken om at fiskekvotene skal forbli i lokalsamfunnet og sikre stabil råvaretilgang for næringslivet

Når det gjelder konsekvensen av å inndra kvoter, stemmer det at det står i forslaget, og at jeg sa det i mitt innlegg. Og den store, praktiske hovedregelen skal være at dette er en del av en pakke, der disse konsesjonene er gitt nettopp med den begrunnelsen at det også skal bidra til å sikre aktivitet på land. Hvis den helt vesentlige forutsetningen faller vekk, mener jeg at også grunnlaget for selve konsesjonen faller vekk. Så jeg står inne for den konklusjonen som partiet har lagt fram, og som jeg også hadde i mitt innlegg.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Pål Farstad (V) [16:03:04]: Jeg vil starte med å takke saksordføreren for en god redegjørelse.

Til saken: For Venstre er det helt grunnleggende at fiskeriressursene og andre marine ressurser er fellesskapets eiendom. De må forvaltes på en slik måte at de blir fornybare ressurser som kan bidra til verdiskaping og sikre velferden også i framtiden. Dette slås fast i havressursloven, som understreker viktigheten av å sikre bærekraftig og samfunnsøkonomisk forvaltning av de villlevende, marine ressursene samt medvirke til å sikre sysselsetting og bosetting i kystsamfunnene.

Forslaget om at inndratte konsesjoner eller fiskekvoter skal kunne legges under lokal forvaltning, som er den ene saken her, vil innebære en uthuling av prinsippet om at fiskeressursene er en nasjonal ressurs som skal forvaltes av nasjonale myndigheter. Forvaltning av fiskeressursene, herunder tildeling av kvoterettigheter, deltakeradgang og liknende skal ikke utøves av lokale eller regionale myndigheter, men må fortsatt forvaltes og utøves sentralt av ansvarlig statsråd, av fiskeriministeren.

For å nå målet om å bli verdens fremste sjømatnasjon er Norge avhengig av å ha en lønnsom fiskeindustri. Deler av fiskeindustrien har imidlertid hatt lav lønnsomhet over flere år. Flere tusen arbeidsplasser er forsvunnet, og spesielt har filetindustrien hatt betydelige utfordringer.

Det er ikke noen automatikk i at tilgang på store mengder fisk i havet fører til lønnsomme arbeidsplasser og en vellykket næring. Det er til sjuende og sist markedene som bestemmer. Forbrukerne er villige til å betale en pris for et fiskeriprodukt av en bestemt kvalitet, og skal industrien være økonomisk bærekraftig, betyr det at produksjonen må være lønnsom. Torskekvoten har i løpet av de siste årene hatt en sterk økning, noe som har gjort det utfordrende å holde prisene oppe.

Det er helt klart behov for omstilling i fiskeindustrien, men diskusjonen om leveringsplikten og andre forpliktelser er bare en liten del av problemstillingen som krever en helhetlig og bredere tilnærming. Det kan ikke legges til grunn at leveringsplikten vil sikre drift på anlegg, selv om driften er ulønnsom. En rasjonell aktør vil ikke kjøpe en leveringspliktig fangst dersom den er ulønnsom å bearbeide.

Når det er sagt, er det viktig for Venstre å påpeke at vi selvfølgelig forutsetter at inngåtte avtaler om leveringsplikt overholdes. Pålagte forpliktelser skal overholdes, og det har vi vel i løpet av de siste dagene også sett at man fra regjeringens side har tatt ansvaret for.

Kunnskap er viktig når rammevilkår for fiskerinæringen skal utformes. Det foregår nå et prosjekt som ser på hvordan torskesektoren over tid har hatt svak lønnsomhet. I tillegg til å utrede hvordan og hvorfor torskesektoren har hatt lav lønnsomhet over tid, er hensikten å skaffe kunnskap om hvordan offentlig regulering av fangst og produksjon av villfisk faktisk påvirker lønnsomhet, internasjonal konkurransekraft, struktur og ikke minst miljøbelastninger. Denne kunnskapen skal utgjøre grunnlaget for å komme med forslag til tiltak som kan bidra til å øke lønnsomheten i torskesektoren.

Disse forslagene, sammen med innspill fra næringen og forskningsmiljøer samt andre utredninger og tiltak som settes i gang, er det viktig at vi politikere lytter til når rammebetingelsene for en av framtidens viktigste næringer skal skapes.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Odd Omland (A) [16:07:25]: Mitt spørsmål er noenlunde det samme som jeg hadde til representanten Hjemdal fra Kristelig Folkeparti. Venstre har jo også historisk sett vært opptatt av at viktige saker skal forelegges Stortinget. Og som representanten selv sa i innlegget, står Venstre fast på at leveringsplikten ligger fast. Men som vi hørte fra Hjemdals side, legger hun vekt på en fortolkning av brev fra ministeren.

Er det den samme fortolkningen Venstre har, og ville det ikke ha vært bedre å støtte forslaget om at endringer i leveringsplikten skal opp i Stortinget, sånn som Venstre historisk har hatt mening om?

Pål Farstad (V) [16:08:11]: Representanten Hjemdal hadde et godt svar på det samme spørsmålet tidligere i dag, synes jeg.

Venstre har tillit til at fiskeriministeren håndterer leveringsplikten, andre forpliktelser og det som ligger i det vi diskuterer her i dag, på en sånn måte at vi sikrer den verdiskaping og sikrer den lønnsomhet som er nødvendig i næringen. Den tilliten har vi.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [16:08:58]: Det overrasker meg at Venstre har tillit til at ministeren frå Høgre skal forvalte fiskeriressursane på best mogleg måte sett frå Venstre sitt perspektiv. Eg oppfattar at Venstre har ein annan type fiskeripolitikk i sine program enn det Høgre har – viss ikkje eg tar feil.

Men det eg ønskjer å stille spørsmål om, er dette med lønnsemd. Regionalisering av leveringsforpliktingane er driven av eit ønske om større lønnsemd. På kva for måte trur representanten frå Venstre at ei regionalisering av leveringsforpliktingane automatisk vil skape større lønnsemd?

Pål Farstad (V) [16:09:46]: Vi forventer at vi får en totalgjennomgang av disse spørsmålene som vil vise at vi blir nødt til å gjøre visse justeringer. Det er Venstre med på, det er noe av det som Venstre legger i bunnen, at her må vi kunne tilpasse oss de markedsutfordringene som er, og at

det blir grunnlaget for hvordan vi vil håndtere en slik sak videre.

Så vil jeg veldig sterkt understreke at vi har vårt program, og vi løper nødvendigvis ikke etter det som regjeringen sier i fiskeripolitikken. Men jeg tillater meg også å si at når vi etter en grundig gjennomgang av saken finner ut å gå for det vi nå går for, kan vi godt få respekt for det.

Ingrid Heggø (A) [16:11:05]: Det som fekk meg til å ta ordet, var det representanten sa om at han ønsket ein totalgjennomgang, men tydelegvis ikkje i Stortinget, og at Venstre var klar for å gå inn på endringar. Da er eg litt usikker på kor Venstre vil, for representanten var veldig klar – sjeldan klar vil eg seia – på talarstolen da det gjaldt at leveringspliktene ligg fast.

Difor er spørsmålet mitt: Kva er representanten sin definisjon på leveringsplikter? Er det intensjonen bak leveringspliktene ein ser for seg, eller er det berre talet på kilo levert fisk? Og er det levert til anlegget av han som har konsesjonen, eller er det levert av kven som helst?

Pål Farstad (V) [16:12:00]: Jeg går ikke inn i detaljer på dette. Jeg tror heller ikke at det går an på 1 minutt.

Det som vi legger til grunn i Venstre, er at vi ønsker en dynamisk fiskeripolitikk. Vi har sagt klart fra hvor vi vil med dette både fra talerstolen her i dag og i andre sammenhenger. Det er gode intensjoner fra vår side, som jeg mener jeg har vært nokså tydelig på. Så sier vi at dette får fiskeriministeren håndtere på en fornuftig måte for oss, og det er jeg sikker på at fiskeriministeren gjør.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Johnny Ingebrigtsen (SV) [16:13:01]: Jeg lurar på hvor mange i denne salen og omkring på kontorene som er klar over hvor mye en torsketrålkvote er i 2014. Det er vel 2 000 tonn. Det er ganske mye. Det er mange av dem som har leveringsforpliktelser til definerte plasser på kysten, det kjenner vi til. Det er ikke noe småkvantum. Det skulle vært levert i Kiberg, i Vardø, i Vadsø, i Berlevåg, i Gamvik kommune i Mehamn, i Nordkapp, i Honningsvåg, i Skjervøy, hvor de ikke gjør det. Bare i Gamvik kommune skulle det etter leveringsforpliktelsesens bokstav ha vært levert over 5 000 tonn på ett år. Det er verken «peanøtter» eller småfisk, det er store kvantum som kunne gitt arbeid og store ringvirkninger for folk. Det hadde også gitt store ringvirkninger for kommunen og fylkeskommunen i skatt og avgifter. Og så er det noen av representantene her i dag som har tillatt seg å lage et stort problem av markedsmulighetene og markedsproblemene.

Under mitt besøk i Mehamn i februar – av tre bruk besøkte vi to – sa de at hvis de bare hadde fått tilgang på mer fisk, kunne de solgt mer i Europa på de best betalte markedene. Store næringskjeder i Frankrike vil inngå gode kontrakter med brukene, men de turte ikke, for de hadde ikke nok fisk som kunne landes i Mehamn. Det er min virkelighet, og den er ganske annerledes enn det bildet jeg har fått tegnet her.

Aker Seafoods har akseptert at de har forpliktelser om

å levere. Her om dagen fikk de straff fordi de ikke hadde overholdt leveringsforpliktelsene. Den var fra 2011, den hadde ligget i departementets skuffer. Fiskeridirektoratet, fagorganet til fiskeriministeren, innstilte på at de skulle få straff og ikke få lov til å fiske på syv måneder. Det endte med at de ble tatt ut av fisket i bare to måneder. Det viser seg at er man frekk nok og trosser loven, som er bestemt her i salen, så vinner man. De som taper, er folket og bedriftene langs kysten. Sånn kan vi ikke ha det.

Det er heller ikke i SVs ånd å skulle ta bort det ansvaret som vi både har hatt og har og skjule hva som er agendaen her. Vi skal ikke dølgje det vi har gjort og ikke gjort. Det som er viktig, er hva vi skal gjøre i framtiden – hvor skal fisken leveres? Skal den sendes ubearbeidet på ikke-miljøvennlige fartøy til Kina, eller skal den bearbeides i Norge? Det er det som er det vesentlige spørsmålet, så det er egentlig en avsporing av debatten.

Folket har stått utenfor denne salen i februar og sagt at de vil ha fisken tilbake. De forslagene som vi har levert her i Stortinget, som det ikke er flertall for i næringskomiteen, er en presisering av nettopp det som folket har sagt, fordi en del rederier har tillatt seg og fått lov til å presse regelverket. Og så er det folket som sitter igjen og ikke har nok arbeid, og bedrifter som ikke har nok omsetning for å få overskudd.

Jeg synes også det er veldig rart og veldig overraskende å høre at både Venstre og Kristelig Folkeparti ikke er med på presiseringen som disse forslagene egentlig går ut på. Så vet vi – landet er ikke så stort, i hvert fall ikke Finnmark – at deres representanter i Finnmark ikke er enige i det som er gjort her. De sier noe helt annet, de sier at de er på folkets linje. Det går egentlig på om vi skal ha fisken i land, om vi skal ha virksomheter av den. Så enkelt er det. Hvorfor kan vi ikke da være klare og gå inn for forslagene og si at sånn skal det være, for det er nå fisken står ved kysten, og det er nå vi skal sette nota og få ringvirkninger? Vi må sette nota også her i dag og slå det fast en gang for alle, for dette er et evigvarende problem. Jeg er overrasket over den unnfalldenheten og det fraværet av handling som ser ut til å være her i Stortinget ved ikke å si det så klart.

Jeg kom til å tenke på noe som står i Bibelen: «Far, tilgi dem, for de vet ikke hva de gjør.»

Presidenten: Representanten må også tenke på det som står i innstillingen – han har noen forslag han skal ta opp.

Johnny Ingebrigtsen (SV) [16:18:07]: I og med at SV ikke sitter i næringskomiteen, må jeg be om at vi får ta opp forslaget i Innst. 173 S.

Presidenten: Representanten Johnny Ingebrigtsen har tatt opp forslaget i innstillingen.

Det blir replikkordskifte.

Frank Bakke-Jensen (H) [16:18:40]: Det var en imponerende tale av representanten Ingebrigtsen.

Fiskeriminister Svein Ludvigsen endret i sin tid leveringsforpliktelsene til det som heter tilbudsplikt. En av be-

grunnelsene bak det var at når det var leveringsforpliktelse til et anlegg, var mannskapet om bord i tråleren dømt til å servere det til minstepris. Man ble av tariffhensyn pålagt å skape et marked. Man laget da regioner, slik at man skulle tilby fangsten.

Mitt spørsmål til Johnny Ingebrigtsen, som er aktiv fisker når han ikke er på Stortinget, er: Høres det ikke ut som en plausibel ordning når man tar råfiskloven i betraktning, når man tar minsteprisordningen i betraktning, som Ingebrigtsen forsvarer til vanlig, at man i alle fall skal ha et marked og så mange kjøpere at fiskerne ikke skal være dømt til kun å levere til minstepris?

Johnny Ingebrigtsen (SV) [16:19:39]: Det var et veldig bra spørsmål, som skal få et veldig bra svar.

Det som er det vesentlige i dette med at trålerne fikk sine konsesjoner, at de skulle levere på de fast definerte plassene, var i første omgang at man skulle ta hensyn til virksomheten, omsetningen, at folket skulle ha arbeid og at bedriftene skulle ha råstoff for å produsere. Det var det som departementet allerede på slutten av 1960-tallet og på begynnelsen av 1970-tallet sa var årsaken til at de ga disse trålkonsesjonene, det var ikke det at mannskapet skulle tjene mest mulig i et svingende marked med minstepris eller overpris.

Slik var situasjonen da, og slik skal den være nå. Det var det som var intensjonen, og det skal vi leve etter.

Frank Bakke-Jensen (H) [16:20:30]: I innlegget sitt tok også Ingebrigtsen opp problemene med å ha tilgjengelig råstoff for produksjon og å pleie et marked gjennom hele året, noe som er et reelt problem, noe som alle som jobber med fiskeripolitikk, er enige om.

I punkt 3 i forslaget fra SV ser man at SV sier at inn-dratte kvoter kan tildeles andre fartøygrupper. Dette vil for det første rokke ved fordelingen mellom gruppene. Det er nå én debatt, jeg skal la den ligge. I forrige periode ba Høyre om å få utredet om industrien kunne disponere disse rettighetene for å få et mer markedsrettet produksjonsmønster. Det ble den gang avvist av SV, Senterpartiet og Arbeiderpartiet – til dels høymålte avvísninger.

Kan man i forslaget punkt 3 tolke det sånn at SV har endret mening i dette spørsmålet?

Johnny Ingebrigtsen (SV) [16:21:21]: Nei, la det være helt klart: Det er fiskerne som skal fiske fisken og levere til industrien, som skal produsere den. Vi skal ikke ha et slikt system at industrien skal gi kvotene.

Det som forslaget punkt 3 betyr, er f.eks. at hvis de trålerne som har leveringsplikt i Mehamn, hvor det skal landes ca. 6 500 tonn, ikke kan levere etter lovens bokstav og det som er bestemt her, åpnes det for at kommunale organer, kommunestyret, kan fordele dette kvantumet til andre fartøy, f.eks. kystflåten, som er fullt ut kapabel til å fange dette råstoffet og levere det ferskt til bearbeidelse og virksomhet i land. Det er det det betyr.

Pål Farstad (V) [16:22:17]: Det var klar og tydelig tale fra representanten Ingebrigtsen.

Jeg har behov for å komme med en replikk knyttet til det å forvalte sannheten, og at det er én person i salen her som forvalter hva som bør gjøres og hva som er riktig med hensyn til dette. Det føler jeg at jeg vil ta kraftig avstand fra. Fra Venstres side legger vi ikke opp til noe som vil utarme Finnmark. En sånn språkbruk når det gjelder hva som er til gagn for Finnmark, synes jeg er lite verdig, for å si det tydelig.

Johnny Ingebrigtsen (SV) [16:23:11]: Jeg har ikke fått noe spørsmål – det kom et utsagn, en kommentar.

Vi har nettopp, for en time siden, gjort noe historisk. Vi endret Grunnloven, og da var vi 169 stykker i salen her. Det var også 169 meninger, og det er det gjerne også i denne saken om fiskeri. La det være klart: Alle de 169 personene i denne salen har like mye rett til å si hva de mener.

Presidenten: Replikskordskiftet er omme.

Statsråd Elisabeth Aspaker [16:23:55]: Fisken bidrar til verdifull aktivitet langs kysten. Det skal den gjøre også i fremtiden. Vi har verdens beste råstoff rett utenfor kysten, og store markeder ikke så langt unna. Men vi møter sterk konkurranse fra lavkostland. Det er en vedvarende utfordring for industrien.

Samtidig er det også en utfordring for oss politikere når vi skal utforme forutsigbare rammebetingelser. Vi er alle opptatt av arbeidsplasser i distriktene, men disse arbeidsplassene er bare trygge dersom bedriftene har en trygg og sunn økonomi.

Forslagsstillerne fremhever industriens behov for stabil råvaretilgang. Jeg er enig i at det er viktig, men leveringsplikten er bare en del av den saken. Mer trålfangst betyr ikke automatisk bedre vilkår og økt lønnsomhet for filetindustrien. Derfor er ordningen med leveringsvilkår, eller innstramning av ordningen, et verktøy som ikke uten videre vil løse industriens utfordringer.

Sjømatindustriutvalget vurderer tiltak som kan bidra til bedre lønnsomhet. Jeg ser fram til utredningen og håper den foreslår tiltak som kan fremme nødvendig omstilling. Bare slik kan vi skape grunnlag ikke bare for å opprettholde virksomhet, men for å kunne øke verdiskapingen og lønnsomheten innenfor fiskeindustrien.

Regjeringen har videreført, og satt i gang, flere tiltak for å oppnå jevnere råstofftilgang, som f.eks. økt satsing på levendelagring og ferskfiskordningen. Regjeringen vurderer også endring av kvoteåret for torsk som et mulig tiltak. Dette er imidlertid et krevende tiltak hvor også Russland, som vi forvalter torsken i fellesskap med, må være enig for at vi fullt ut kan gjennomføre det.

Jeg registrerer at representantene bak Dokument 8:28 S bl.a. ber regjeringen om å

«påse at (...) lokal aktivitet skapes».

Til dette vil jeg si: Fiskerimyndighetene fører kontroll med at leveringspliktig råstoff blir tilbudt i henhold til reglene, og at råstoffet på den måten kan komme ny virksomhet til gode. Kontrollen viser at leveringsvilkårene i all hovedsak overholdes. Hvis de ikke overholdes, kan det sanksjoneres.

6. mai – 1) Representantforslag fra repr. Pedersen, Heggø, Storberget, Omland, M. Henriksen, Knutsen, Simensen, 2014 Ljunggren, Arnstad og Sjelmo Nordås om leveringsplikt i torskefisket 2) Representantforslag fra repr. Ingebrigtsen, 2385 Knag Fylkesnes og Lysbakken om at fiskekvotene skal forbli i lokalsamfunnet og sikre stabil råvaretilgang for næringslivet

Fiskeridirektoratets kontroll for 2011 viser at Havfisk har brutt leveringsvilkårene. Uvisst av hvilken grunn har denne saken blitt liggende i departementet i lang tid under forrige regjering, uten å bli avgjort. Jeg har nå fattet vedtak om å sanksjonere bruddene med en midlertidig tilbakekalling av ervervstillatelsen for to av selskapets trålere. At sakene har blitt så gamle, har medført at reaksjonene er mindre strenge enn de normalt ville vært.

Hvorvidt det faktisk blir levert fangst til tilgodesett anlegg, er ikke rettslig relevant, fordi plikten er en tilbudsplikt, og ikke en plikt til å levere. Jeg har likevel forsøkt å finne ut om ordningen fungerer etter hensikten. Det viser seg dessverre at regelverket ikke er innrettet for å gi et sikkert bilde på den reelle effekten av leveringsplikten. Dette regelverket har vært uforandret siden 2003.

Det er imidlertid ikke sikkert at det er hensiktsmessig å innføre nye krav. Vi bør heller finne ut hvordan fremtidens leveringsplikt skal være, og sørge for at fastsatte vilkår kan kontrolleres. Vi kan ikke vende tilbake til den tida da staten etablerte og drev filetindustri, uavhengig av om den var lønnsom eller ikke.

Havressursloven slår fast at de marine ressursene tilhører fellesskapet i Norge. Fiskeressursene er en nasjonal ressurs som skal forvaltes av nasjonale myndigheter, og regjeringen har ingen planer om å endre på dette viktige prinsippet. Slik jeg ser det, bør det ikke utredes modeller for lokal forankring. Dette vil bidra til å sementere dagens utfordringer, heller enn å legge til rette for fremtidsrettet utvikling og aktivitet.

En eventuell fremtidig endring av forskriften om leveringsvilkår vil bli sendt på høring. Om det vil være naturlig å legge noe fram for Stortinget, vil vi vurdere når vi ser hvilke endringer som eventuelt kan være aktuelle.

Vi sier ikke at leveringsplikten skal fjernes, men en ren innstramming av den og lokal forvaltning er feil medisin, og er i dag ingen garanti for økt verdiskaping på kysten. Lønnsomhet er den faktoren som avgjør om det er liv laga for fiskeindustri i Norge i fremtiden.

Atle Tranøy, konserntillitsvalgt i Aker ASA, påpeker så riktig i et innlegg i LO-Aktuelt 7-2014:

«Skal anlegg og arbeidsplassar utviklast teknologi-, miljø- og kvalitetsmessig må bedriftene tene pengar.»

Innovative og lønnsomme bedrifter er viktige forutsetninger for trygge arbeidsplasser og økt verdiskaping. Dette vil kreve omstilling, og vi politikere må tørre å legge til rette for det. Bare sånn kan sjømatindustrien overleve i tøff global konkurranse og bidra til et stødig fundament for lokalsamfunnene.

På mine mange reiser langs kysten er det bred enighet om målsettingen om at mest mulig av fisken bør foredles her, men det er samtidig mange og ulike meninger om hvordan vi best skal oppnå en sånn økt lønnsomhet.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Ingrid Heggø (A) [16:29:17]: Eg må berre tilstå at eg sleit litt med å få tak i om ministeren faktisk sa at leveringsplikta låg fast, eller om ho meinte dei framtidige, for det som vart sagt frå ministerens side, var at framtidige le-

veringsplikter måtte sjåast i ein annan samanheng. Eg slit litt med å forstå kva ministeren faktisk meiner, for det som står i komitémerknaden frå regjeringspartia, er at det faktisk er ein samla komité som seier at leveringsplikta ligg fast.

Korleis vil ministeren definera leveringspliktene?

Marit Nybakke hadde her overtatt presidentplansen.

Statsråd Elisabeth Aspaker [16:30:01]: Spørsmålet fra representanten Heggø har det enkle svar at det er ingen som bestrider prinsippet knyttet til om de leveringsforpliktelser for disse trålerne som vi snakker om, og som alle er så opptatt av, etterleves.

Så har regjeringen varslet at den vil se på en regionalisering, en annen innretning av hvordan leveringsforpliktelsene i fremtiden faktisk skal oppfylles. Det er det det er spørsmål om, ikke hvorvidt det er leveringsforpliktelser. Og statsministeren har uttalt at det ikke er aktuelt å flytte fisk ut av Nord-Norge.

Geir Pollestad (Sp) [16:30:51]: Statsråden var i sitt innlegg inne på behovet for å styrke verdiskapingen og lønnsomheten i industrien. Statsråden har en forventning til utvalget som er satt ned for å se på dette. Men jeg vil utfordre statsråden på hva som er hennes tanker om hvordan en skal øke lønnsomheten i næringen, for jeg går ut fra at en har noen egne tanker og ikke bare sitter og venter på utvalget.

Statsråd Elisabeth Aspaker [16:31:21]: Først har jeg lyst til å gratulere Geir Pollestad som ny leder av næringskomiteen.

Svaret på spørsmålet er at jeg har reist veldig mye siden jeg ble statsråd. Jeg er veldig opptatt av å lytte til aktørene der ute om hvor skoen trykker. Så kommer vi ikke utenom at det nå er viktig at det utvalget som jobber, må få lov til å gjøre seg ferdig og legge fram sine forslag. Men nok om det.

Det jeg hører nå, er at det i stadig større grad er en god dialog mellom industrien på land og flåteleddet. Det er en god diskusjon om hvordan fisken bør leveres. Vi jobber med strategier for levendelagring, vi har ferskfiskbonuser, og det jobbes nå intenst med å finne nye produksjonskonsepter og finne markeder som er villig til å betale for det det faktisk koster å drive bearbeiding av fisk i Norge. Alt dette fokuserer jeg på, men jeg synes det ville være litt respektløst overfor dette utvalget hvis vi nå fra regjeringens side var veldig skråsikre og gjorde mange vedtak når vi vet at dette utvalget skal gå igjennom hele verdikjeden innenfor fiskerinæringen.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [16:32:30]: Eg ønskjer også å stille spørsmål om lønsemd – eller: Det eigentlege omgrepet vi er ute etter her, er vel kanskje konkurranedyktigheit, altså korleis ein skal skape ein robust og konkurransedyktig fiskeriindustri. Det er jo det som er målet. Som anna industriell tenking handlar det om å investere i

teknologi og i kompetanse og om moglegheita for å skaffe seg råstoff. Det er det som er grunnlaget for dette.

Mitt spørsmål til statsråden er rett og slett: Når ein snakkar om lønsemd eller det å bidra til ei konkurranse-dyktig næring, kvifor kutta då ministeren dei satsingane som var i statsbudsjettet, og som var innretta mot klipp-fisknæringa?

Statsråd Elisabeth Aspaker [16:33:23]: Jeg oppfatter at vi har satt i gang mange viktige tiltak som skal bidra til å bedre lønnsomheten innenfor denne industrien, og de har mange gode tanker selv også om hvordan man skal få til en råstoffleveranse som gjør at industrien kan nyttiggjøre seg det. Da er det viktig om den kommer fersk eller frossen til land. Man er opptatt av å heve kompetansen. Man er opptatt av – i samarbeid med regjeringen – å se på hva slags markedsmuligheter det er ute i verden. Det er gledelig da å kunne konstatere – til tross for det vi hører fra den rød-grønne opposisjonen – at det faktisk går veldig bra i møte med eksportmarkedene ute. Vi skulle ønske vi hadde fått bedre betalt for fisken vår, men det er faktisk over 20 pst. økning i eksportverdien så langt i år, så den rekorden vi satte i fjor, ligger det nå an til at vi skal slå med betydelig margin.

Johnny Ingebrigtsen (SV) [16:34:29]: Torskebestanden i Barentshavet er historisk høy, det er vi klar over alle sammen. Det er store kvanta som bringes på land, og det gledelige er at produsentene og fabrikkene klarer å få solgt denne, få den unna, få den ut i markedet. Allikevel hører vi flere bedrifter som sier at deler av sesongen kunne de ha solgt enda mer fisk. Vi er også klar over at om ikke lenge kommer bestanden til å gå ned, kvotene kommer til å gå ned, og da blir behovet for å få mer råstoff til de opprustede fabrikkene enda større.

Mitt spørsmål til statsråden er: Hvordan vil statsråden sikre tilstrekkelig råstoff til de bedriftene som kan produsere dette, og gi den gode kvaliteten i markedet i fremtiden?

Statsråd Elisabeth Aspaker [16:35:25]: Det kan være vanskelig å spå om hvor stor de fremtidige torskekvotene kommer til å være, men vi har gode systemer, internasjonale avtaler og et samarbeid med Russland for å fastsette dette, og de skal være på et bærekraftig nivå. Det er klart at de svingningene som er i kvotene, er en utfordring for industrien, men det vil ikke være riktig at statsråden skal sitte og peke på hva slags landanlegg som skal få fisk – eller ikke få fisk. Det er leveringsforpliktelser knyttet til deler av torskekvotene, men for øvrig er det kystflåten som bidrar til å levere til landanleggene. Jeg oppfatter i mine møter – enten det er i Båtsfjord, i Myre i Vesterålen eller i Lofoten – at det faktisk er en gryende og stadig bedre dialog mellom fiskeleddet og industri-sida. Og jeg utfordrer fiskerne til også å se på sitt eget fangstmønster, for at de skal være litt mer solidariske med den industrien som faktisk trenger jevnere leveranser av råstoffet.

Johnny Ingebrigtsen (SV) [16:36:31]: Dette var jo et fornuftig svar, men jeg skal være litt mer presis i neste spørsmål, som det vil være naturlig å følge opp med.

Dersom torskekvotene kommer til å gå ned de nærmeste årene, ser statsråden det da naturlig at disse trålerne som har leveringsforpliktelser for sine kvoter – som vi vet landes på frysehotell noen få dager før de blir hentet av store fryseskiper og skipet til f.eks. Kina eller andre nasjoner langt av gårde – blir mer tvunget til å oppfylle de behovene som vi vet industrien kommer til å få en økning av framover?

Statsråd Elisabeth Aspaker [16:37:18]: Jeg vil som sagt ikke spå om hvordan torskekvotene blir fremover. Jeg håper vi høster på en så bærekraftig og god måte at vi kan ha høye torskekvoter også i åra fremover.

Når det er sagt, opplever jeg – for igjen å si det – på mine møter bl.a. med Norway Seafoods i Båtsfjord at man har en god dialog med de trålerne som har leveringsforpliktelser til Båtsfjord-fabrikken, nemlig om hvordan det råstoffet bør landes for at fabrikken skal kunne nyttiggjøre seg det.

I tillegg opplever vi nå at det er bedrifter som tar i bruk ny teknologi, som blir stadig mer konkurransedyktig, og hvor det sågar er mulig å tenke seg at man skal flagge hjem noe av den produksjonen som foregår ute, og den videreforedlingen som skjer av norsk fisk i utlandet. Så her jobber teknologiutviklingen og den utviklingen som jeg hører om og observerer i næringen, for at vi kan finne gode løsninger fremover. Så har jeg stor tiltro til at Sjømatindustriutvalget skal komme med mange modige, gode forslag.

Ingrid Heggø (A) [16:38:23]: Ministeren slår fast i svarbrevet sitt at når det gjeld Mehamn, var det rein juss og ikkje politikk. Samstundes har ministeren vore overraska over at dei raud-grøne brukte så lang tid på å avgjera saka, noko som no vert gjenteke i denne salen i dag.

Spørsmålet mitt er veldig enkelt: Meiner ministeren at intensjonane vedrørende leveringsplikt er overhaldne i Mehamn?

Statsråd Elisabeth Aspaker [16:39:03]: Når det gjelder Mehamn-saken, var det rett og slett en opprydning og en fortolkning av det vedtaket som ble gjort i 2005/2006. Så er jeg klar over at det foreligger en avtale mellom kommunen og Havfisk. Det må man jo da avtalerettslig eventuelt prøve, men jeg har lyst til å si at både Mehamn-saken og den andre saken knyttet til sanksjonering av de bruddene som var avdekket i 2011 for Havfisk ASA, hadde ligget i departementet i lang-sommelige tider før valget, og den rød-grønne regjeringen hadde aldri mot til å ta de to beslutningene. Jeg har mine personlige teorier om hvorfor man ikke gjorde det, men jeg konstaterer bare at det gjorde at det ble mye mildere sanksjoner for Havfisk ASA for de bruddene de hadde. Jeg konstaterer også at dersom man mente at det var leveringsplikt til Mehamn, kunne den rød-grønne regjeringen ha fattet det vedtaket. Det gjorde den ikke.

6. mai – 1) Representantforslag fra repr. Pedersen, Heggø, Storberget, Omland, M. Henriksen, Knutsen, Simensen, 2014 Ljunggren, Arnstad og Sjelmo Nordås om leveringsplikt i torskefisket 2) Representantforslag fra repr. Ingebrigtsen, 2387 Knag Fylkesnes og Lysbakken om at fiskekvotene skal forbli i lokalsamfunnet og sikre stabil råvaretilgang for næringslivet

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Tove Karoline Knutsen (A) [16:40:31]: Leveringsplikten innebærer, som mange har sagt her i dag, at konsesjonshaveren skal levere fisk til en bestemt navngitt bedrift, kommune, distrikt, region eller fylke. Ordninga skal sørge for råstoff til fiskeriforedlingsbedrifter i Finnmark, Troms og Nordland. Men som også mange har sagt: Allerede i 2003 ble leveringsplikten, som er dagens tema, omgjort til det som i praksis er en tilbudsplikt, av daværende fiskeriminister Svein Ludvigsen. Nå var det nok å tilby fisken til anleggene. Problemet er når kjøper og selger sitter på samme side av bordet og kan avvise fisken etter eget forgodtbefinnende. Da velger man ofte å selge fisken ubearbeidet ut av landet, der fortjenesten er høyest. At f.eks. Røkkes fiskeimperium nå selger mesteparten av fisken til utlandet, er en følge av det. Dette er selvfølgelig bedriftsøkonomisk lønnsomt for trålerredereiet, men samtidig er det en måte å møte seg sjøl i døra på, for de kvotene Røkke henter opp fisken på, er uløselig knyttet til landanleggene. Forutsetningen har hele tida vært at fiskeressursene skal sikre aktivitet og sysselsetting på land.

Tall innhentet fra selskapene i fjor viser at bare 34,6 pst. av torsken gikk til filetanleggene i Finnmark og Nordland – fabrikker som Røkke-selskapet har leveringsforpliktelse til. Året før gikk nesten 50 pst. av fisken til anleggene. Da Røkke og også Nergård på Senja fikk dispensasjon fra deltakerloven, som sier at bare aktive fiskere kan delta i fisket, var begrunnelsen klar fra myndighetenes side: Foredlingsvirksomheten er det primære, ikke trålerdriften. Derfor ble det også satt vilkår om aktivitet ved anleggene i tillegg til leveringsforpliktelsene.

I dag ser vi altså at stadig mer fisk går ut i det globale frysemarkedet, mens anleggene i nord sliter. Samtidig er det flere landanlegg også i nord som viser at det går an å drive lønnsomt, og som gjerne vil ha mer fisk å sende ut på markedene, noe også representanten Ingebrigtsen nevnte.

Jeg har ofte undret meg på om man ikke nå kunne forvente at de store aktørene innenfor fiskeriindustrien bedriver innovasjon og nytenking når det gjelder å overholde de forpliktelsene de har overfor kystbefolkninga. Jeg kan bruke mitt eget hjemsted, Gryllefjord på Senja, som et eksempel. Der holdt man på å stenge ned anlegget. Samfunnet mobiliserte, jeg forsøkte å mobilisere som folkevalgt, og ordføreren og tidligere fiskeriminister Lisbeth Berg-Hansen gjorde en veldig flott jobb overfor Nergård-konsernet. Nå er man i gang med ny produksjon, med lagring av levende torsk, og nå er optimismen tilbake. Så det går an å vedta – ikke lønnsomhet, men at man skal prøve å gjøre noe nytt, noe annerledes, for å bli lønnsom. Det letteste i verden er å få røde tall i regnskapet ved at man ikke gjør noen verdens ting.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [16:43:36]: Den reisa som denne saka har vore gjennom, er spesiell. Det er vel knapt nokon saker vi har hatt til behandling i Stortinget

der forståinga av verkelegheita er så stor mellom folket det vedkjem, og dei som tener mest på det.

I denne saka har regjeringspartia lytta til dei som tener mest på det. Dei har til og med lagt seg til ein argumentasjon og ein retorikk som ligg nær opp til dei Røkke-eigde selskapa, og det er grunn til å gå djupt inn i det: Stemmer det at dette berre handlar om lønnsemd og at det ikkje er mogleg å skape lønnsemd i små samfunn?

Det kan alltid vere nyttig å stille seg eit enkelt spørsmål: Kven tener på dette? Folket i fiskeværa langs kysten meiner at dei er dei store taparane i dette. Samtidig seier fiskeriministeren at fisken ikkje kjem til å forlate landsdelen, at han framleis skal vere i landsdelen, og at han skal skape lønnsemd der han er. Men dei som jublar, er selskapa som tener på dette, og som i større grad kan bestemme kvar dei skal levere fisken.

Det som kanskje er spesielt med fiskeripolitisk debatt, og spesielt diskusjon om fiskerinæringa, er at han ikkje følgjer vanlege diskusjonsreglar for industripolitikk. Ein normal måte å tenkje industrielt på i fiskeripolitikken vil vere at ein skal satse tungt også frå statleg hald, satse tungt på teknologi, satse tungt på kompetanse og ikkje minst tilføre kapital til dei miljøa som manglar det for å investere der dei er. Det er ikkje trenden internasjonalt at ein må ha store sentraliserte fabrikkar for å få effektiv drift. Trenden internasjonalt, viss vi berre stikk hovudet litt utanfor landet vårt – til Tyskland, England og USA – så er trenden distribuert industriproduksjon. Det kan vere «good news» i Noreg, men dette er ikkje noko ein har diskutert i denne saka. Ein har i staden lent seg på at ein treng å vere fleksibel når det gjeld fiskeressursane som har høyrte til den norske fellesskapen og skal tilføre verdiar til lokalsamfunna i evig tid – dei har valt å gjere det fleksibelt og lytta til bedriftene.

Ein må ikkje vere naiv og tru at bedriftene ikkje ønskjer å gjere det enklast mogleg. Viss dei får tydelege rammevilkår, der dei veit kvar dei må levere, og der det er ei tydeleg satsing frå staten på teknologi og kompetanse, da kan ein få til verdiskaping. Viss ein berre lyttar til bedriftene, som ønskjer å gjere det enklast mogleg for seg sjølve, billigast mogleg for seg sjølve, ja, da sørgjer ein for at verdiane forsvinn ut av nordnorske hender, forsvinn ut av hendene på kystfolket, forsvinn ut av Noregs hender, og så blir Noreg ein råvareleverandør. Det er ikkje ein industripolitikk for fiskerinæringa.

Frank Bakke-Jensen (H) [16:47:05]: Jeg skal gi et eksempel for å illustrere hvor kompliserte en del av disse sakene har vært. I Kjøllefjord, nabokommunen til Gamvik, der Mehann ligger, fikk man tilført en trålkvote i 2003 tilhørende en tråler som het «Båtsfjord». Den kom fra Vadsø, for i Vadsø var det ikke industriaktivitet lenger. For å få lov til å flytte disse rettighetene over, presenterte Aker en leveranseplan og en aktivitetsplan som skulle bygge opp under den gode begrunnelsen for å flytte rettighetene til Kjøllefjord og få lov til å levere der. I 2008 skriver Fiskeridepartementet – med Arbeiderparti-statsråd – at aktivitetsplanen for Kjøllefjord, råstoffplanen, er en del av leveringsforpliktelsene. Det er en plan som skal oppfylles

for at departementet kan anse leveringsforpliktelsene som fulgt. I 2012 – med arbeiderpartistatsråd – skriver Fiskeridepartementet til Kjøllefjord kommune at aktivitetsplanen og råstoffplanen ikke er hjemlet i konsesjonsvilkåret til «Båtsfjord», slik at de kan ikke anses å være en del av konsesjonsvilkåret. Det er altså sånn at man har ikke fått med alt man ville ha med i konsesjonsvilkårene, og departementet svarer på den måten med arbeiderpartistatsråd.

Når man i denne debatten blir angrepet for å ha forholdt seg til konsesjonsvilkårene når man har avgjort saken i Mehamn, vel, så er det ikke bare urettferdig, det er usaklig. Det hadde vært fullt mulig for Arbeiderpartiet med sin statsråd å avgjøre Mehamn-saken mens man ennå satt i regjering. Da kunne man ha kommet til et annet standpunkt. Det er lite, når man ser på behandlingen av Kjøllefjord, som tyder på at det hadde blitt et annet resultat. Jeg tror resultatet hadde blitt akkurat det samme.

Hva skal til for at industrien skal bli lønnsom? Vel, vi har nærhet til ressursene, men vi har ikke nærhet til markedet. Vi må altså øke markedskompetansen. Vi må gjøre en industrianalyse og få en moderne industri, det er jeg helt enig i. Det er litt av det utvalget skal jobbe med, og det er veldig bra.

Så må vi se på: Hva er de lokale fortrinnene, og hvordan kan vi framheve dem, slik at vi på færrest mulig arenaer må konkurrere med lavkostland som kan gjøre dette så veldig mye billigere enn oss? Det er kvalitet, det er markedskompetanse, det er produktutvikling, det er moderne industri. Da spiller vi i første divisjon også på hvitfiskarenaen.

Runar Sjøstad (A) [16:50:31]: Da man samlet seg på Eidsvoll, var det ingen fra Finnmark som nådde fram, så jeg er spesielt glad for å stå her i dag som en ydmyk første-reisgutt og vararepresentant under det flotte bildet. Jeg er også glad for, når vi diskuterer en sak som er så politisk viktig for Finnmark, at 25 pst. av representantene i denne salen er representanter for Finnmark.

Det er sagt fra denne talerstolen i dag at Kystaksjonen er en frustrasjonsaksjon over at den rød-grønne fiskeripolitikken spilte falllitt. Det tror jeg er veldig feil. Det er ikke sånn at det er en frustrasjonsaksjon over fortida. Det er heller ikke en demonstrasjon mot den enkelte industriaktør. Det er en frykt for framtida. Det er en reell frykt når vi nå ser at det ligger an til en omstrukturering av fiskeindustrien i Finnmark. Vi ser at man legger ned og avvikler produksjonen i en rekke fiskeriavhengige kommuner, og man konsentrerer seg om noen få produksjonsplasser.

Fisken er en nasjonal ressurs. Det er ikke sånn at den tilhører Finnmark, men det tilhører heller ikke enkelte industriaktører. De industrikvotene vi snakker om, er gitt på visse vilkår, de er gitt for å skaffe råstoff til en landbasert industri på en tid hvor småbåtene ikke når fisken – altså for å sikre en produksjon over større deler av året. Det er for å skaffe sysselsetting, lønnsomhet og muligheter for å bo og leve i kystsamfunnene. Når fiskeriministeren nå sier at hun vil se på leveringsforpliktelsen, er ikke jeg i utgangspunktet imot det – det kan være fornuftig. Men det jeg ikke

skjønner, er den enorme motstanden mot å komme tilbake og foreslå mulige tiltak og få en bred behandling i Stortinget og synspunkter på den jobben man gjør, og samtidig en ryggdekning.

Jeg hadde håpet at man kunne behandlet forslagene fra SV og Arbeiderpartiet annerledes enn man gjør ved at det bare legges ved en sak, og så er alt opp til ministeren alene.

Presidenten: Presidenten ønsker velkommen til Stortinget.

Helga Pedersen (A) [16:53:15]: La oss ikke lage en diskusjon om ting som alle i denne salen er enige om, nemlig at lønnsomhet er en forutsetning for framtidens fiskeindustri og for framtiden til de fiskeriavhengige lokalsamfunnene langs kysten. Det er heller ikke sånn at leveringsplikten er det eneste saliggjørende grepet for å sikre aktivitet der det er aktivitet i dag. Det er likevel en viktig sak, for tilgang til fisk er faktisk en forutsetning for lønnsomhet, og det er også, som flere har pekt på, slik at leveringsplikten har en historisk begrunnelse. De selskapene som i dag sitter med trålkvoter, fikk et unntak fra deltakerloven mot å forplikte seg til å levere råstoff til land. Så leveringsplikten og de kvotene som er omfattet av det, har en begrunnelse i landindustrien, og det mener jeg er en veldig viktig forutsetning for den videre debatten.

Selv om den rød-grønne regjeringen faktisk tok grep for å stramme inn leveringsplikten, må vi erkjenne at ordningen i dag ikke fungerer i tråd med det som var intensjonen da den ble innført. Så kan vi fortsette å slå hverandre i hodet – som det gjøres i innstillingen, og som det også blir gjort her i salen i dag – med hvem som gjorde hva og når i løpet av de ti siste årene. Jeg er sikker på at vi alle her i salen har mye å bidra med i den diskusjonen. Men det er faktisk ikke særlig interessant for de menneskene det her gjelder, for hverdagen deres, hvem som har gjort hva når. Det disse menneskene og lokalsamfunnene ønsker svar på, er: Hva vil politikerne på Stortinget gjøre i framtiden? Der har Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet lagt konkrete forslag på bordet. Vi kan gjerne diskutere situasjonen i Mehamn og hva som er jus, og hvorfor man er der man er i dag, men vel, det er nå sneen som falt i fjor. Ved å stemme for de forslagene som ligger på bordet i dag, ville i hvert fall Stortinget slått fast at de leveringspliktige kvotene fortsatt skal komme Mehamn-samfunnet til gode og legge til rette for virksomhet der. Det ville vært en utrolig viktig avklaring for Mehamn-samfunnet å få i dag.

I valgkampen skulle Høyre og Fremskrittspartiet ha litt mer leveringsplikt enn de rød-grønne partiene. I dag avviser de våre forslag uten å komme med alternativer, og de skal utrede videre. Det viser ikke nevneverdig gjennomføringsevne eller handlekraft, og vi mangler fortsatt svar på det veldig grunnleggende spørsmålet: Hva vil Høyre og Fremskrittspartiet gjøre, og hva skal en region være i framtiden? Er det Nord-Norge vi snakker om, som fiskeriministeren nettopp antydet?

Statsråd Elisabeth Aspaker [16:56:27]: Det var nesten litt befriende å høre representanten Helga Pedersen

innrømme at leveringsforpliktelsene ikke er det eneste saliggjørende. Jeg tror at den erkjennelsen er viktig i det arbeidet vi står foran med å greie å lage gode rammebetingelser som gjør at sjømatindustrien i Norge skal kunne være konkurransedyktig, basert på verdens beste råstoff rett utenfor stuedøra, fisk som er så fersk når den landes at hvis den blir behandlet rett, kan vi også tilby produkter ute i markedet som er av aller ypperste kvalitet, og som ingen kan konkurrere med oss om.

Så føler jeg behov for å understreke at aktivitetsplikt til Mehamn er det ikke, men leveringsplikt til Mehamn er det. Det betyr at de som ønsker å drive virksomhet der, kan være sikret råstoff hvis man ønsker å ta imot og benytte seg av den leveringsplikten som faktisk er til Mehamn. Jeg mener at regjeringen og samtlige partier har en god virkelighetsforståelse av hva som er ønskemålet både fra Kystaksjonen og andre som argumenterer for arbeidsplasser og økt bearbeidingsgrad på kysten. Men vi kommer ikke utenom at de arbeidsplassene må være lønnsomme, og hvis man skulle forstå noen av forslagene her i sin ytterste konsekvens, hører man nesten at staten skal drive fiskeindustrien noen plasser langs kysten. Der det ikke er lønnsomt, der ingen andre vil gjøre det, skulle staten gå inn og begynne å drive fiskeindustri. Det har man ikke foreslått, for det tror jeg faktisk tiden har løpt fra og at ingen partier i Norge faktisk mener lenger.

Så vil jeg si at mange av forslagene og også debatten i dag vitner om mye etterpåklokskap. Jeg har faktisk tatt meg bryet med å gå inn i det høringsbrevet som gikk ut fra den foregående regjeringen, sendt ut 6. november 2012, med høringsfrist 15. februar 2013. Det var masse forslag, men jeg har også tatt meg bryet med å lese noen av høringsuttalelsene, og der var det mye tommelen ned og mange klare advarsler om at en næring som er så gjennomregulert, og som sliter sånn med sin lønnsomhet, faktisk ikke trenger mer regulering, men å se på hvordan man skal legge til rette for at man skal kunne skape lønnsomhet innenfor også den delen av fiskerinæringen i Norge. Så her tror jeg faktisk det er ganske viktig at vi nå tar oss tid til å vente på Sjømatindustriutvalget. Jeg har aldri sagt at Nord-Norge skal bli én leveringsregion, det mener ikke regjeringen, men vi har sagt at vi ønsker å se på litt større regioner og litt andre regiongrenser enn i dag. Det mener jeg at det ikke kan herske noen tvil om, og det er det viktig for meg å understreke her i dag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 4 og 5.

Sak nr. 6 [16:59:35]

Interpellasjon fra representanten Pål Farstad til fiskeriministeren:

«En undersøkelse gjennomført av fiskeriforskere ved Nofima i Tromsø dokumenterer at det pågår juks med mengden fisk som landes i de norske torskefiskeriene, og at en del næringsaktører opplever det som akseptert å jukse. I undersøkelsen avdekkes tre juksemetoder som er de van-

ligste metodene fiskere og fiskekjøpere selv opplyser at de bruker: 1) En del av fisken omsettes svart, ved at fiskeren leverer mer fisk til fiskekjøperen enn det som registreres og rapporteres til myndighetene. 2) Fisk av dårlig kvalitet blir ikke registrert og rapportert til myndighetene. 3) Fiskekjøper regner ut vekten på fisken i strid med regelverket, slik at mindre fisk blir registrert enn det regelverket tilsier. Dette er en alvorlig form for kriminalitet, som begås mot en fornybar ressurs som vår framtidens verdiskaping og velferd er avhengig av.

Hva vil statsråden gjøre for å få bukt med ulovlig fiske og bekjempe juks i bransjen?»

Pål Farstad (V) [17:01:05]: Juks og ulovligheter er problemer som kan ramme alle deler av næringslivet. Det gir konkurransefordeler for aktører som bryter loven, og står i veien for andre viktige innovasjonsarenaer som kvalitet, markedskunnskap og produktutvikling.

Innenfor fiskerinæringen har vi en viktig tilleggsdimensjon: Vi snakker om høsting og omsetning av fornybare ressurser, fellesskapets ressurser. Å ha riktig oversikt over ressursuttaket fra naturen er nødvendig og avgjørende for å sikre en god forvaltning, men også for å sikre at næringen opprettholder omdømmet sitt både nasjonalt og internasjonalt.

Denne vinteren trappet Fiskeridirektoratet opp kontrollinnsatsen. Antallet inspektører ble økt, og flere hurtiggående kontrollbåter er tatt i bruk. Til tross for en betydelig kontrollinnsats ble det avdekket få regelbrudd. Kontrollarbeidet er krevende fordi antallet transaksjoner og aktører er stort og spredt langs kysten. Dette betyr at etterlevelsen av regelverket i stor grad må baseres på tillit mellom fiskekjøper, fisker og myndigheter. Det er med andre ord ikke lett å måle omfanget av juks og ulovligheter, og bak offisielle tall skjuler det seg sannsynligvis mørketall.

Nofima, som driver forskning og utvikling for akvakulturnæringen, for den tradisjonelle fiskenæringen og matindustrien, er i gang med et større næringsfinansiert prosjekt med fokus på lønnsomhet i torskefiskeriene. I den forbindelse har de også sett nærmere på juks og mekanismene bak ulovligheter i fiskeribransjen. For å innhente informasjon om situasjonen har Nofima gjennomført en spørreundersøkelse blant fiskere og fiskekjøpere om uregelmessigheter i mengden fisk som leveres. Det er en viktig premis for denne interpellasjonen.

I denne spørreundersøkelsen ble aktørene først bedt om å vurdere omfanget av juks på en kvalitativ skala. Gjennomsnittet viste at respondentene opplevde at det forekommer juks i liten til moderat grad. Etterpå fikk respondentene spørsmål om mengden fisk det jukes med målt i prosent av aktørenes totale fangst. I tillegg til å anslå størrelsen på sitt eget juks ble aktørene også bedt om å anslå jukset til andre de har nær kjennskap til.

Så til svarene. Om lag 60 pst. svarte at de ikke driver med ulovligheter. Når det gjelder de resterende, svarte aktørene at det jukes med i størrelsesorden 1–5 pst. av den totale fangsten. Samtidig som det er viktig å understreke at de fleste i bransjen følger boka, er dette tallet, 1–5 pst., et bekymringsverdig tall.

I spørreundersøkelsen fikk aktørene i tillegg spørsmål om holdningen til juks. Så mye som 40 pst. opplever at juks i større eller mindre grad er akseptert, og blant fiskerne oppgir mange at det er et krav fra fiskekjøper. Slike holdninger er næringen ikke tjent med. Når Venstre har tatt opp dette, er det fordi vi mener det må være nulltoleranse for juks.

På spørsmålet om hvem som tar initiativ til ulovligheter, oppgis det i de fleste tilfellene at det enten er fiskekjøper eller gjennom et samarbeid mellom kjøper og fisker. Den vanligste metoden for juks rapporteres å være at det leveres mer fisk enn det som framkommer av sluttsettelen. Andre metoder går ut på at fisk av dårlig kvalitet ikke blir registrert og rapportert til myndighetene, eller at fiskekjøper regner ut vekten på fisken i strid med regelverket, slik at mindre fisk blir registrert enn det regelverket tilsier.

Nofimas måling er subjektiv i sin natur og gir derfor et usikkert faktagrunnlag. Resultatene må derfor tolkes varsomt. Vi kan ikke si hvorvidt anslaget om juks er basert på egne opplevelser eller rykter, og vi vet ikke om det eksempelvis bare er aktører med sterke meninger som har svart. Det er også en overvekt av svar fra de minste fartøyene. Dette er et viktig grunnlag.

Det er betydelig usikkerhet omkring omfanget av slike uregelmessigheter, men undersøkelsen gir informasjon om næringsaktørens oppfatning. Det er altså liten tvil om at juks forekommer, og det er betenkelig at mange opplever juks som akseptert i en næring som høster av fellesskapets ressurser. Dette er en alvorlig form for kriminalitet som begås mot en fornybar ressurs som vår framtid verdiskaping og velferd er avhengig av.

Vi har ikke grunnlag for å hevde at fiskerinæringen verken er mer eller mindre lovlydig enn andre næringer, og vi må stille spørsmål ved om noe av dette kan forklares ut fra om regelverket kan oppfattes som urimelig eller urettferdig – vanskelig tilgjengelig, om man vil. Uansett viser undersøkelsen at det er gode grunner til å styrke holdningene og tiltakene mot juks i fiskerinæringen. Mitt spørsmål til statsråden er derfor: Hva vil statsråden gjøre for å få bukt med ulovlig fiske og bekjempe juks og de holdningene vi ser til juks i bransjen?

Statsråd Elisabeth Aspaker [17:07:39]: Jeg vil takke interpellanten for å ta opp denne svært viktige saken. Dette er også blant de alvorligste sakene jeg har hatt på mitt bord siden jeg ble minister. Jeg mener derfor det er helt på sin plass at vi også diskuterer dette i Stortinget.

Mitt utgangspunkt er at all høsting av marine ressurser skal være bærekraftig. Dette er ressurser som tilhører fellesskapet. Det påligger dem som har rett til å utnytte disse ressursene, et særlig ansvar for å forholde seg til det regelverket som gjelder.

Feilført kvantum betyr feil i kvoteregnskap og feil i kvotefastsettelse. Dette går ut over de lovlydige i næringen, ikke minst ved svekket omdømme både nasjonalt og internasjonalt.

Det er konkurransevridende om noen ikke følger spillereglene. De får en uberettiget fordel i forhold til sine kollegaer, og det påvirker prisene negativt dersom det er

snakk om større kvanta. Derfor vil jeg sterkt understreke at det først og fremst er den enkelte og næringen selv som har ansvaret for at regelverket overholdes. Det handler om holdninger hos både fiskerne og kjøperne.

Interpellanten viser til en undersøkelse gjort av Nofima om holdninger til regelbrudd i fiskerinæringen. Nofima sier at metodiske utfordringer gjør at resultatene må tolkes varsomt. De skal derfor følge dette opp med en ny undersøkelse. Når det er sagt, er jeg skuffet over at de finner såpass stor aksept for at det «jukes».

Hvis jukset innebærer at norsk fiskerilovgivning brytes, er det ikke bare «fusk og fanteri». Det er kriminelle handlinger vi skal omtale som kriminalitet og behandle som kriminalitet.

Det er derfor bra at Nofima, faktisk også på oppdrag fra næringen selv, gjør slike undersøkelser og prøver å få bedre tall på omfanget. Myndighetene har vært helt klare på at dette er interessant, og at det er viktig å være åpne når det gjelder de resultatene man finner i disse undersøkelsene.

Nofima hadde en kronikk i mediene om denne undersøkelsen omtrent på samme tid som NRK sendte et Brennpunkt-program rundt samme tema, om brudd på regelverket på kaikanten. I lys av påstandene som kommer fram i Brennpunkt-programmet, har jeg allerede grepet fatt i saken:

Den 7. april hadde jeg møte med Troms og Finnmark statsadvokatembeter for å få deres syn på situasjonen. Jeg har tilbudt faglig bistand fra vårt forvaltningsområde for å sikre at politi og påtalemyndighet har god kompetanse på fiskeriområdet.

Umiddelbart etter påske hadde jeg møte med fiskerinæringen for å følge opp problemstillingene som ble tatt opp i Brennpunkt-programmet. Her diskuterte vi nye tiltak fra forvaltningens side, samtidig som jeg var meget tydelig på at næringsorganisasjonene selv må ta et stort ansvar for å rydde opp i de regelbrudd som foregår.

Basert på erfaringene fra fjorårets fiske ble det gjort noen omprioriteringer for å forsterke kontrollaktiviteten innværende år. Fiskeridirektoratet har første kvartal 2014 gjennomført 2 492 full- eller mottakskontroller, mot 576 i samme periode i 2013, i de tre nordligste regionene. Den økte kontrollvirksomheten kom både etter et ønske fra næringen om økt tilstedeværelse og fordi forvaltningen mener økt synlighet på kaikanten kan være en riktig prioritering innværende sesong.

I tillegg har det både før og under torskefisket denne sesongen vært en aktiv dialog mellom næringen og fiskerimyndighetene. Denne dialogen håper og tror jeg skal bidra til å skape forståelse og erkjennelse for hvorfor det er viktig å registrere riktig kvantum i kvoteregnskapet.

Økt tilstedeværelse er imidlertid ikke nok. Jeg vil nå skissere hva jeg har gjort, og vil gjøre, for å bedre situasjonen ytterligere.

Regjeringen har i 2014 bl.a. styrket Fiskeriforvaltningens analysenettverk. Dette er et tverretattlig nettverk bestående av fagpersoner fra sju etater: Fiskeridirektoratet, Politidirektoratet, Kystvakten, Kystverket, Toll- og avgiftsdirektoratet, Arbeidstilsynet og Skattedirektoratet.

Gjennom tettere samarbeid mellom ulike kontrolltater

skal nettverket bidra til en mer effektiv bekjempelse av fiskerikriminalitet. Det er viktig at informasjon om lovbrudd og kriminalitet i fiskerinæringen blir utvekslet mellom de ulike kontrolletatene.

Et annet viktig tiltak er revidering av landingsforskriften, som ble fastsatt i dag. Den nye forskriften vil bidra til å sikre mer korrekt registrering av høstet kvantum og sørge for at man får flere kontrollpunkt lenger ut i verdikjeden, og med dette sikre et mer helhetlig og korrekt bilde av ressursuttaket.

Forskriften vil tre i kraft 1. januar 2015. Forskriften innebærer nye krav til vekter og sporing av landet fangst gjennom mottak og produksjon.

Jeg vil også sende på høring forslag om forhåndsinnmelding av fangster for fartøy under 15 meter. Dette vil gi en preventiv effekt. Dersom alle må melde fra om hva de har om bord før de kommer til kai, bør det også være korrekt det som står på landings- og slutteddelen. Her skal vi finne enkle tekniske løsninger, som f.eks. en SMS-innmelding.

Etter en forsiktig start på bruken av overtredelsesgebyr ved brudd på havressursloven vurderer vi nå utvidelse av anvendelsesområdet for gebyret. Det betyr at flere typer regelbrudd kan bli møtt med gebyr i stedet for anmeldelse. Formålet med dette er å sikre en raskere reaksjon når regler blir brutt, og å avlaste politiet og påtalemyndighet, slik at politiet kan konsentrere sine ressurser om mer kompliserte saker som krever mer etterforskning.

Dette er ment å være, og er, en forenkling for næringen, men må ikke oppfattes som en form for «ufarliggjøring» av visse typer regelbrudd. Formålet er effektiv sanksjonering.

Bruk av såkalt dynamisk omregningsfaktor er i strid med landingsforskriften og ikke akseptert. Dersom næringen ønsker å effektivisere og modernisere mottak og kontroll av fisk, må det gjøres innenfor rammene av det regelverket som gjelder. Hvis det likevel viser seg at det er behov for å gjøre endringer, har jeg utfordret næringen og dens organisasjoner til å konkretisere og begrunne dette behovet, slik at også tilsynsmyndighetenes behov for kontroll fortsatt skal kunne ivaretas.

Jeg har i tillegg bedt Fiskeridirektoratet om å jobbe videre med ulike problemstillinger og vurdere hvorvidt den teknologiske utviklingen gjør det mulig å skape et mer vanntett system ved landing av fisk. Det er imidlertid for tidlig å peke nøyaktig på hvilke løsninger som kan være aktuelle i framtiden.

Til slutt vil jeg igjen understreke at jeg forventer at næringsutøverne selv tar ansvar. Jeg har nulltoleranse for fiskerikriminalitet. Samme holdning forventer jeg hos aktørene i en av landets viktigste eksportnæringer.

Lovbrudd er uakseptabelt. Derfor er det nå av stor betydning at myndighetene og næringsorganisasjonene i samarbeid tar et oppgjør med holdninger som ikke er i pakt med dette. Det handler om å sikre Norges gode omdømme som fiskeriforvalter internasjonalt, men det handler like mye om å sikre fiskerinæringen et positivt omdømme nasjonalt.

Dette er en utrolig viktig framtidsnæring. Dette er en

næring som trenger å tiltrekke seg arbeidskraft. Derfor må næringen fremstå som attraktiv, og derfor må næringen også være veldig tydelig på at den skal agere på rett side av norsk lov.

Pål Farstad (V) [17:15:38]: Jeg takker fiskeriministeren for svaret. Jeg er enig i at det selvfølgelig først og fremst er næringens aktører som her må ta ansvar. Samtidig er jeg også glad for å høre at det har vært tett dialog med næringen og næringens organisasjoner i saken. Jeg føler meg trygg på at fiskeriministeren deler Venstres bekymring, og at hun ønsker å iverksette nye tiltak. Vi har allerede hørt om tiltak som er underveis og etablert. Disse ønskes velkommen.

Enkelte aktører i næringen tar til orde for at man ville sett en helt annen holdning både blant kjøpere og fiskere som lar seg friste til snarveier, dersom fiskefusk hadde blitt slått hardere ned på. Det ble sagt at vi er nødt til å ta i bruk nye virkemidler i kampen mot fiskerikriminalitet. Kvotekutt og inndragning av kjøpetillatelse kan være eksempler på dette. Men hvis de kriminelle forholdene ikke blir oppdaget, og de anmeldte forholdene ikke blir etterforsket av påtalemyndighetene, vil strengere sanksjonsmuligheter bare ha begrenset effekt.

Jeg er glad for at ministeren var tydelig på å sørge for å styrke kontrollvirksomheten, men jeg tillater meg et oppfølgingsspørsmål som er knyttet til politiets prioriteringer av fiskerikriminalitet, og hva slags dialog som har vært for å få høyere prioritet på dette området fra det holdet.

Statsråd Elisabeth Aspaker [17:17:40]: Interpellanten stiller et viktig spørsmål når det gjelder hvordan politiet prioriterer brudd på fiskerilovgivning. Til det er det bare å vise til det som kom fram bl.a. i Brennpunkt-programmet, hvor statsadvokaten i Troms og Finnmark, Lars Fause, innrømmet, og var kritisk til, at dette var saker som hadde en tendens til å bli liggende hos politiet.

I det møtet som jeg hadde med ham, stilte jeg spørsmålet: Hva kan det skyldes? Han pekte da på at det selvfølgelig kan være at man har lite ressurser, men det kan like gjerne skyldes at det er få saker i hvert politidistrikt, og at kompetansen på området kanskje ikke er sånn som den burde være. Det var også bakgrunnen for ett av mine tiltak, nemlig at vi fra fiskerimyndighetenes side stiller oss til disposisjon for å bidra til at den kompetansen hos politiet blir mer til stede.

Så var jeg også inne på at jeg tror det er viktig at vi kan reagere raskt, at vi kan skille mellom det som er mer alvorlige og mindre alvorlige lovbrudd, og at politiets kapasitet i større grad forbeholdes det som er de mest alvorlige lovbruddene. Vi utreder nå om vi skal bruke gebyrer for raskt å kunne slå ned på og reagere på mindre alvorlige lovbrudd. Hvordan det skal kunne skje, er ett av de områdene som vi ser på og jobber videre med nå i departementet. Men det er viktig for meg igjen å understreke at dersom vi skal bruke gebyrer i flere tilfeller, er det ikke et forsøk på å bagatellisere de lovbruddene som skjer, men det er for at vi skal kunne reagere raskere og mer kontant.

Så stilles det spørsmål ved hva man egentlig har funnet

i denne Nofima-undersøkelsen. Jeg vil si det sånn at rykter i seg selv er veldig ødeleggende. Rykter i seg selv kleber seg på hele næringen, også på alle næringsutøverne, enten de er i båten eller på land. Det hefter ved dem at her er kanskje ikke alt sånn som det burde være. Så det er en stor grunn til at vi skal gripe fatt i dette med større alvor enn det vi har gjort tidligere.

Jeg har lyst til å si at på det møtet vi hadde 22. april – første dag etter påske – var det også en stor erkjennelse i næringen selv om at her har vi en jobb å gjøre. Jeg skal være den første til å innrømme at det er rom for å forenkle regelverket på fiskerisida i dag. Men det må ikke bli en unnskyldning for at man bryter loven i dag. Man må holde seg til det regelverket som til enhver tid gjelder. Så får vi sørge for å forenkle det, og så kan man i fremtiden ha et enklere regelverk å forholde seg til.

Ingrid Heggø (A) [17:20:55]: Fiskeriressursane er fellesskapet sine ressursar, og dei skal forvaltast til det beste for samfunnet. Brot på regelverk er ikkje akseptabelt.

Eg hadde eit spørsmål til fiskeriministeren i slutten av mars i år der eg etterlyste kva som skjedde med ny landingsforskrift, men ministeren ville ikkje seia noko konkret om når den kom. Men ho kom i dag, og det er eg glad for. Det er veldig bra at denne forskrifta no kjem på plass.

Like så viktig er det haldningsskapande arbeidet. Gode haldningar vert skapte gjennom dialog med aktørane i næringa. Det er viktig at ein held dette ved like også etter at bølga etter Brennpunkt-programmet har lagt seg, og etter at forskriftsendingane er på plass. Det vil ikkje vera mogleg å kontrollera alle mottak, alle plassar og alle leveringar. Vi har heldigvis eit nettverk av små mottak langs heile kysten, så den islandske modellen med statlege kontrollørar, som det av og til vert vist til, er nok ikkje mogleg hjå oss – i alle fall ikkje dersom ein vil behalda kystfiskarane og dei små, nære kystmottaka.

Dette kan det vera greitt å ha med seg i den vidare debatten, då det lett kjem framlegg om såkalla «quick fix». Eg seier ikkje at det vil skje i salen her i dag. Det er sannsynleg at statlege vektarar hadde hatt ein effekt, men det vil i så fall slå hardt ut på talet på mottaksstasjonar, noko som vi i Arbeidarpartiet meiner vil vera dårleg fiskeri- og distriktpolitikk.

Eg vil òg nemna det faktum at regjeringa Solberg reduserte løyvingane til Fiskeridirektoratet i sitt første budsjett. Dette er kompliserte kontrollar, og med redusert løyving til Fiskeridirektoratet er det grunn til å bekymra seg over kompetansen til nye kontrollørar og over at kvaliteten kan verta nedprioritert.

Talet på kontrollar er auka – det er bra – men sjansen for å verta teken er framleis minimal. Eg er overtydd om at det er eit samla storting som både ser alvor i og er samd om at fiskerikriminalitet er noko vi vil til livs, for det er ikkje juks når det er av eit omfang og med eit innhald som interpellanten her skisserte på ein konsis og god måte. I tillegg til at dette er miljøkriminalitet som kan skada Noregs internasjonale omdømme, er det også til skade for konkurransen dersom spelereglane ikkje vert følgde, slik som ministeren òg påpeika. Det vert store vanskar å ha kontroll med

forvaltinga av fiskeriressursane oppå alt når ein ikkje har riktige tal å halda seg til.

Svara på spørjeundersøkinga som representanten Farstad viste til, er urovekkjande. Eg gjev honnør til interpellanten for å ha teke opp saka, og det må òg nemnast at timinga må vera bortimot perfekt, sidan fiskeriministeren akkurat i dag kom med ny forskrift og fleire nye tiltak.

Det eg ikkje har fått heilt tak i vedrørande dei nye tiltaka, er om det er ny kvalitetskontroll på kaikanten. Kanskje ministeren kan seia noko om det i oppsummeringa si.

Det viktige er å ta tak. Det kjem alle til gode. Haldningsending og satsing på nettopp det vil vera viktig også i framtida, slik at når blitslampene etter Brennpunkt-programmet er slått av, vert saka halden varm. Fiskerisektoren er ei framtidsnæring. Det er nok vi som er i denne salen akkurat no, i alle fall heilt einige om. Og den fortener eit positivt søkjelys.

Frank Bakke-Jensen (H) [17:24:58]: Først må jeg få takke interpellanten for en viktig interpellasjon. Jeg er enig med representanten Heggø i at timingen er glitrende.

De siste åtte årene har det vært jobbet godt. De rødgrønne gjorde en veldig bra jobb med å få ryddet opp i et alvorlig svartfiske i Barentshavet. Man la inn kontrollpunkter, og man jobbet godt internasjonalt for å få avtaler med både land der markedet var, og land der man forvaltet fiskebestanden sammen. Dette førte til at man fikk ryddet opp i et skadelig svartfiske. Det er en del av grunnen til at vi har en så bra bestand i Barentshavet som vi har i dag. Det medførte også at vi i markedet fikk et godt ry som gode forvaltere. Det er altså en markedsfordel å være dyktig til å forvalte. I flere av de viktige markedene våre selger vi til bevisste forbrukere som forventer at man handler – kjøper fisk, kjøper mat – fra bærekraftige bestander, og fra det som kalles for dokumentert bærekraftige bestander. Det er det som er grunnlaget for ganske mange uavhengige miljømerkinger som de forskjellige fiskeslagene våre i dag kan bruke for å få markedstilgang og for å øke verdien i markedet.

Det er altså et veldig viktig spørsmål interpellanten tar opp nå. Hvis vi, som statsråden sier, får rykte på oss for å slurve med kontroll, svindler vi ikke bare oss selv, vi taper også i godt betalende markeder – markeder vi trenger i et høykostnadsland som Norge.

Vi skal også ta med at i en del av grunnlaget for den nye fiskesalgslagsloven pålegger vi salgslagene større kontrolloppgaver. Vi skrev i loven at dette var viktig av hensyn til næringens omdømme, og det er viktig av hensyn til jobben framover for å øke verdiskapingen.

Det er jo også sånn at den jobben Norge har gjort tidligere, er blitt brukt som eksempel når EU får utarbeide sin nye fiskeripolitikk. Vi er også på den arenaen nødt til å framstå som dyktige forvaltere, og da kan vi ikke ha på oss mistanke om at det foregår mye fusk i næringen.

Statsråden nevner forenkling – og nevner rettsgebyr. Jeg er skeptisk til det med å bruke rettsgebyr. Grunnen er – som statsråden her sier – at det er veldig viktig at vi for å synliggjøre hvor alvorlig denne saken er, bruker det rettsapparatet vi har. Jeg mener vi for en stor grad må bruke

politiet og rettsvesenet for å slå ned på disse sakene for å vise alvorligheten.

Så er det mulig å forenkle på enkelte områder og bruke rettsgebyrer. Men det er et rettssikkerhets spørsmål, for ved forenklet rettsgebyr gir man heller ikke dem som eventuelt er aktører der, muligheten til å få en rettergang og få prøvd dette for domstolene.

Hva er så status? Nofima-rapporten viser, og Brennpunkt-programmet viser, at den viktigste konklusjonen vi som politikere kan trekke, er at hvis aktørene i næringen ikke har en forståelse av hvor alvorlig dette er, er faktisk det det sikreste tegnet på at vi er ute å kjøre. For å øke forståelsen i næringen på alle plan for hvor alvorlig det er å bli stemplet som fuskere og kriminelle – for omdømmet nasjonalt, men også for omdømmet og markedsforståelsen internasjonalt – må aktørene i næringen skjønne alvorligheten av at man kan bli sett på som småkriminell.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [17:29:13]: Jeg vil aller først takke interpellanten for å ta opp dette viktige temaet, som ble aktualisert gjennom en nedslående dokumentar på Brennpunkt 25. mars dette år. Der kunne vi se at hele 40 pst. av aktørene i fiskerinæringen hadde opplevd bevisste brudd på regelverket knyttet til landingsforskriften.

I Norge har vi i all tid vært en sterk motstander av ulovlig, uregistrert og urapportert fiske – såkalt UUU-fiske. Internasjonalt har norske myndigheter gjort en stor innsats for å få til felles retningslinjer og bredt arbeid mot ulovlig fiske.

Når vi snakker om ulovlig fiske her hjemme, snakker vi gjerne om russiske trålere og utenlandske kriminelle nettverk. Men vi må dessverre også erkjenne at heller ikke de norske aktørene går helt fri.

I et bærekraftsperspektiv er ulovlig fiske en katastrofe. Når vi ikke vet omfanget av fisket, vet vi heller ikke hvordan vi skal beskatte ressursene innenfor de grensene som er satt. Overfiske er gambling med neste generasjoners ressurser, og det gir ganske kortsiktig gevinst.

Overfiske er også forferdelig usosialt. Noen aktører som tenker mer på egen vinning enn på samfunnets beste, risikerer ikke bare å ødelegge for seg selv, men for hele fellesskapet. Dessuten er det enormt skadelig for omdømmet til en hel næring. Det er ikke behov for mange lovbrudd før man begynner å tro at en næring er uærlig eller uredlig når det gjelder dette.

Jeg vil også understreke at ordene «fiskejuks», «fiskefusk» og «svartfiske» ikke er dekkende for beskrivelsen av det vi egentlig snakker om her. Dette er kriminalitet, og jeg er langt på vei enig i det representanten Frank Bakke-Jensen sier, at rettsapparatet må brukes her.

Vi ser at ulovlig aktivitet i fiskerinæringen finnes i for store deler av de kommersielle fiskeriene våre. Undersøkelser viser at en del av kriminaliteten er organisert, og i enkelte tilfeller er det også internasjonale forgreninger.

Jeg er veldig glad for at statsråden sier at hun har nulltoleranse for dette. Noe annet kan man ikke ha, og noe annet skal man ikke ha. Kontrollarbeidet som gjøres når det gjelder det kriminalforebyggende arbeidet, er viktig.

Allikevel viser det seg at det er behov for enda større innsats rettet mot bekjempelse av kriminaliteten i næringen, og da særlig i de tilfeller der det er nettverk, kjennskap og vennskap som gjør at det skjer underslag, underrapportering og andre straffbare handlinger.

Men når vi vet at det er over 200 000 landinger i året, sier det seg selv at det er umulig og uhensiktsmessig å ha fysisk kontroll av absolutt alle landinger hvert år. Da er det avgjørende med et godt og bredt samarbeid mellom involverte etater som Fiskeridirektoratet, Kystvakten, politiet, Økokrim, Arbeidstilsynet, Skatteetaten og Tollvesenet for å sikre at kriminaliteten i fiskerisektoren blir avdekket og straffeforfulgt.

Det er godt at statsråden i dag har vedtatt en ny forskrift når det gjelder landingsdelen. Det vil gi nye muligheter innenfor dette området.

Vi i Kristelig Folkeparti forventer fortsatt at fiskeriministeren vil følge situasjonen i fiskerinæringen tett, og at nødvendige grep vil bli tatt for å få bukt med den omfattende kriminaliteten. Jeg tror også at et samlet storting vil stille seg bak tiltak som kan være med på å bekjempe kriminaliteten hvis statsråden trenger Stortingets støtte i den saken.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Geir Pollestad (Sp) [17:34:06]: Jeg vil starte med å gi ros til interpellanten for å ta opp et viktig tema. Jeg tok ordet for å gi uttrykk for Senterpartiets støtte til den saken som tas opp, og for å knytte noen kommentarer til saken.

Utgangspunktet er en undersøkelse fra Nofima. Interpellanten var inne på risiko for feilmarginer i en sånn undersøkelse. Hvis man ønsker å kartlegge hvor mange skurker det finnes i Norge, kan man spørre hver enkelt: Er du en skurk? Eller man kan spørre naboen om han er en skurk. Jeg tror man vil få ulike svar, og det er litt det som gjenspeiles i de tallene som interpellanten redegjorde for.

Men det er ingen tvil om at dette er et problem, dette finnes, og det må man ta på største alvor. Det er rett at her er det nulltoleranse, og det kommer først og fremst av at her handler det om høsting av en fornybar ressurs.

Så er det sagt at man har forsterket kontrollen. Det er også sagt at til tross for relativt stor kontrollvirksomhet, har man avdekket lite. Det kan være et signal om at man må se på kontrollmetodene som benyttes, i like stor grad som kontrollomfanget. Det som kanskje er verst med det som kommer fram i undersøkelsen, er at det er en aksept for å jukse. Det kan skyldes at her snakker man om et felt der det er liten risiko for å bli oppdaget. Det er moderate reaksjoner overfor dem som blir tatt, kombinert med at de reglene som kanskje framstår som ufornuftige for den enkelte, men fornuftige for samfunnet som helhet, er vanskeligere å sette inn i egen hverdag.

Statsråden snakket om bruk av gebyr. Flere av dem som har hatt ordet – både representanten Hjemdal og representanten Bakke-Jensen – har uttrykt skepsis til det. Jeg vil også gi statsråden det råd å være tilbakeholden med

å ta i bruk gebyrinstituttet for sterkt, for det kan svekke inntrykket av alvorligheten av dette jukset.

Det vi snakker om, er – som flere har sagt – kriminalitet. Næringen har et ansvar for holdninger og rutiner, men man må aldri gå bort fra at det er et offentlig ansvar – politi, påtalemyndighet og offentlige tilsyn – å avdekke og bekjempe kriminalitet. Det tror jeg er viktig å holde fast ved.

Jeg er glad for det brede engasjementet som har vært rundt saken. Jeg er enig i at dette handler om å få effekt av den fiskeriforvaltningen vi har, og kanskje enda viktigere: Dette handler om Norges internasjonale troverdighet som en aktør med stor troverdighet innen fiskeriforvaltning, en troverdighet vi må beholde.

Johnny Ingebrigtsen (SV) [17:38:01]: I motsetning til i forrige sak vi behandlet i salen, oppfatter jeg at alle som har sagt noe her, er helt enige, både om problemstillingen og om at her må vi gjøre noe – vi må handle. Jeg synes også det er bra at fiskeriministeren har signalisert, eller sagt ifra om – og vi har lest i avisen i dag – at det er gjort en del ekstra tiltak.

Nofima-undersøkelsen, som interpellanten viser til, har jeg vært en del av, jeg har svart på den. Den er en pekepinn, men det er nok mye riktig i dette: Det har vært en god del ulovligheter i næringen. Jeg skal ikke være sannhetsvitne, men i alle fall en meningsfelle, for jeg lever i næringen hver dag. Dessverre er det slik.

Problemet var mye større foregående år, altså i fjor, enn i år. Nå har også statsråden fortalt at det har vært økte kontroller. Det er en del av dette bildet.

Det er to forhold som gjør at det har vært ulovligheter med at man har jukset på vekten, og at det har vært svart omsetning. Det ene er at kjøper og fisker bare blir enige om at de skal holde en del av kvantumet som leveres, unna kvoten – altså fiske mer enn tillatt kvote. Det er reinhekkla svindel og juks. I fjor var det en god del av dette. Det er sågar de som sier at kanskje oppimot en tredjedel av kvantumet var handlet på den måten. Det er kanskje litt høyt, men det er flere som mener det ligger mellom 10 pst. og 30 pst. Det vet man aldri, men det var et faktum at det skjedde. Og det ble krevd at man måtte gjøre noe med det.

Det andre forholdet som gjør at det gjøres ulovligheter med vekten, er det som fiskeriministeren var litt inne på: en dynamisk omregningsfaktor. En omregningsfaktor vil f.eks. for torsk si at det som hovedsakelig gir betaling for fisken, er fiskekjøttet, og i en torsk utgjør under normale forhold hode og innvoller ca. 33 pst. av vekten av fisken. Som regel – med unntak av lever og rogn – er det ikke noe særlig betaling for det.

Men når fisken går og beiter på sild og lodde, vet vi at fisken kan spise så mye at hode og innvoller faktisk er 45 pst. av totalvekten av fisken. Da blir det veldig mye som går bort til produkter som man i praksis ikke får noe særlig betaling for. Da er det kommet krav fra næringen om at man må ha en dynamisk omregningsfaktor, altså en faktor der man regner seg ned til hva som er rent fiskekjøtt, noe som varierer med årstiden og om fisken har mye mageinnhold.

Vi er ikke alene om å gjøre dette – vi må forholde oss til Russland, som vi også fastsetter disse kvotene i Barentshavet sammen med – men fiskeriministeren har hørt, og må også ta med seg, at det er et stort forhold med denne dynamiske omregningsfaktoren; om man aksepterer den eller ikke. Kanskje er det en vei å gå for å få bort en del av disse ulovlighetene at man i sesonger når man vet at det er mye sild og lodde som torsken og andre hvitfiskarter beiter på, er åpen for å se på en praktisk tilnærming om å få en annen faktor, en dynamisk omregningsfaktor. Det er den andre delen av dette.

Jeg synes også det er veldig bra at interpellanten tar opp dette spørsmålet og den bevisstgjøringen også her i Stortingets sal, og vi må få brakt på bane at dette ikke er noe som aksepteres. Staten til statsråden hadde nok i fjor en del å stå til rette for, for de var for lite på kaia. Det holder ikke å gå omkring og bare sjekke dokumenter og fangstinnmeldinger, man må være fysisk til stede på kaikanten og sjekke om det er rett veiing som blir gjort.

Vi ser at Fiskeridirektoratet har vært mer ute på kaie og fulgt med og sjekket vekten. Det er et av de viktigste tiltakene som må gjøres, og også sammen med bevisstgjøringen som bl.a. vi er med på her, tror jeg dette er noe som vi alle kan tjene på at vi går sammen om å få bort – dette utysket, som man kaller det – for å få en bedre og renere næring. Det vil alle sammen tjene på.

Pål Farstad (V) [17:43:14]: Jeg er glad for den debatten vi har hatt i dag, den nyanserte debatten som har gått her i salen. Det fortjener saken selvfølgelig, og jeg er veldig glad for at fiskeriministeren og Stortinget tar dette på største alvor.

Ikke minst er dette viktig av hensyn til dem som er hardtarbeidende representanter for en flott næring, aktører som driver skikkelig. Også de fortjener at dette blir tatt på alvor av myndighetene, og at fiskeriministeren er så tydelig i sin tale her til Stortinget.

Statsråd Elisabeth Aspaker [17:44:27]: Jeg vil takke for en god debatt om det som er en svært alvorlig, men også svært viktig sak. Det handler om hvordan vi forvalter fellesskapets rike fiskeriresurser. Det handler om en av Norges aller viktigste næringer. Derfor er jeg veldig glad for både det initiativet som interpellanten tok og den samstemmigheten som er i Stortinget med hensyn til at det er uakseptabelt at spillereglene ikke følges.

Jeg hører også at flere representanter tar til orde for forenklinger og endringer som gjør at det skal bli enklere å være fisker. Det skal kanskje bli enklere å være på kaikanten og ta imot. Det er ting vi jobber med, men som jeg sa i mitt første innlegg: De spillereglene som til enhver tid gjelder for norsk fiskerinæring, må følges. Jeg forventer at næringen er på rett side av loven.

Representanten Ingrid Heggø stilte spørsmål om kvalitetskontroll. Til det vil jeg si at Råfisklagets regler gir fiskekjøpere en mulighet til å redusere prisen på fisk med opptil 40 pst. i forhold til minsteprisen hvis fisken ikke har god nok kvalitet. Omfanget av denne typen pristrekk har vist seg å være svært beskjedent. Til nå i år er det faktisk

bare under 3 pst. av kystflåtens kvantum som har fått denne typen prisreduksjon. Det er en økning fra i fjor, men jeg har ingen grunn til å tro at det skyldes juks, men snarere det at det er blitt en større bevissthet knyttet til dette med kvalitet og betydningen av at fisken skal landes med så god kvalitet som mulig, for at den skal kunne tas inn i videre produksjon og også møte markeder og bli best mulig betalt for.

Jeg har også notert meg at Stortinget er – jeg holdt på å si – tilbakeholdne når det gjelder bruk av gebyrer, og at man ønsker at flere saker skal være politisaker i fremtiden. Det tar jeg med meg i det videre arbeidet i departementet.

Så til den nye landings- og sluttsekkforskriften: Det jeg ikke var klar over, men som jeg fikk vite på et møte med fiskerinæringen den 22. april, er at det altså har vært prosesser siden 2008. Forskriften har vært ute på høring i to runder, senest i 2012. Likevel var det altså ikke truffet noen beslutninger med hensyn til å innskjerpe kravene, til tross for at næringen har vært ridd av rykter og påstander om ulovligheter gjennom ganske mange år.

Jeg mener det var på høy tid at vi kunne fastsette en forskrift som strammer inn når det gjelder de tingene jeg var inne på i mitt første innlegg, og så har jeg gitt Fiskeridirektoratet og andre kontrollinstanser i oppdrag å se på om det også er andre tiltak som for fremtiden bør iverksettes for å sikre oss at næringen er i pakt med norsk lov.

Presidenten: Da er debatten i sak nr. 6 over.

Sak nr. 7 [17:47:31]

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 19/2014 av 14. februar 2014 om innlemmelse i EØS-avtalen av kommisjonens gjennomføringsbeslutning 2011/633/EU om de felles spesifikasjonene i registeret for jernbaneinfrastruktur (Innst. 171 S (2013–2014), jf. Prop. 47 S (2013–2014))

Nils Aage Jegstad (H) [17:48:10] (ordfører for saken): Ved EØS-komiteens beslutning nr. 19/2014 av 14. februar 2014 ble vedlegg XIII, Transport, i EØS-avtalen endret for å innlemme kommisjonens gjennomføringsbeslutning om de felles spesifikasjonene i registret for jernbaneinfrastruktur, infrastrukturregisteret.

Gjennomføringsbeslutningen fastsetter de grunnleggende kravene til infrastrukturregisteret og skal omfatte de strukturelle delsystemene infrastruktur og energi. Formålet med kommisjonens gjennomføringsbeslutning er å gi de nødvendige detaljerte spesifikasjonene for registerets innhold og form, som forutsatt i samtrafikkdirektivet fra 2008. Kommisjonsbeslutningen er en oppfølging av allerede gjeldende forpliktelser

Infrastrukturregisteret skal sikre at informasjon om jernbaneinfrastrukturen er tilgjengelig, slik at den kan benyttes ved prosjektering av nye kjøretøy og strekninger før de settes i drift. Registeret skal også kunne brukes for å

overvåke utviklingen av samtrafikkvevnet i jernbanesystemet. Videre skal registeret kunne brukes av jernbaneforetakene for å avgjøre kompatibilitet mellom planlagte tog og den aktuelle strekningen.

Infrastrukturregisteret vil først og fremst være til nytte for jernbaneforetak som ønsker tilgang til det norske jernbanenettet og dermed er avhengige av informasjon om infrastrukturen for å tilpasse sitt materiell. Dette kan føre til økt samtrafikk, som er målet for basisrettsakten samtrafikkdirektivet. Registeret kan også gjøre internasjonal trafikk til og fra Norge mer attraktivt for utenlandske jernbaneforetak.

Gjennomføringsbeslutningen trådte i kraft i EU den 16. mars 2012, mens selve registeret skal være operativt fra mars 2015.

Infrastrukturregisteret skal opprettes og driftes av Jernbaneverket, som har anslått kostnaden for opprettelsen av registeret til å være omkring 12,5 mill. kr totalt. Registeret skal være i drift fra 2015, og etableringskostnadene vil dermed fordele seg på litt over to år. Samlede utgifter i Jernbaneverket til opprettelse og drift av registeret dekkes innenfor Samferdselsdepartementets vedtatte budsjett for Jernbaneverket.

Å samordne de tekniske standardene i Europa er viktig ikke minst på jernbanesektoren. Det vil være en forutsetning for at jernbanen skal kunne bli et attraktivt alternativ både for pensjonstransport og godstransport, på tvers av landegrensene.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [17:50:55]

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 173/2013 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2009/33/EF om fremme av renere og mer energieffektive kjøretøy til veitransport (Innst. 172 S (2013–2014), jf. Prop. 49 S (2013–2014))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering over sakene på dagens kart.

Sak nr. 1 er det allerede votert over.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt:

Stortinget samtykker i deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 1295/2013 om opprettelse av programmet Et kreativt Europa (2014–2020).

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sak nr. 3 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt fem forslag. Det er forslagene nr. 1–5, fra Ingrid Heggø på vegne av Arbeiderpartiet og Senterpartiet.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram eventuelle endringer i leveringsplikten for fartøy med torsketrålltillatelse for Stortinget til behandling.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen påse at leveringsplikten opprettholdes til de tilgodesette lokalsamfunn, også hvis eier av trålerne ikke lenger eier eller driver landanlegg i det tilgodesette lokalsamfunn.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at det leveringspliktige råstoffet gir grunnlag for ny videreforedlingsvirksomhet i det tilgodesette lokalsamfunn dersom virksomheten på land legges ned.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at leveringsplikten ikke svekkes gjennom at områdene leveringsplikten omfatter utvides.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen beholde bifangstordningen på minimum dagens nivå, styrke incentivene for levendelagring og vurdere andre tiltak for en sterkere spredning av råstoffet gjennom året.»

Sosialistisk Venstreparti har varslet at de vil stemme for forslagene.

Votering:

Forslagene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble med 58 mot 39 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 18.00.39)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:27 S (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Helga Pedersen, Ingrid Heggø, Knut Storberget, Odd Omland, Martin Henriksen, Tove Karoline Knutsen, Kåre Simensen, Anna Ljunggren, Marit Arnstad og Janne Sjelmo Nordås om leveringsplikt i torskefisket – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten er det satt fram fire forslag. Det er forslagene nr. 1–4, fra Johnny Ingebretsen på vegne av Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen presisere at fangst fra fiskefartøy med torsketrållkonsesjoner gitt med dispensasjon fra deltakerloven, og som har leveringsforpliktelser til landanleggene, skal leveres slik at det skapes aktivitet i disse lokalsamfunnene.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen påse at leveringsforpliktelsene overholdes, og lokal aktivitet skapes, også i de tilfeller hvor det ikke har vært aktivitet ved overtakelsestidspunktet.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at selskap som ikke evner å overholde sine forpliktelser og inngåtte avtaler, vil få inndratt tildelte konsesjoner, slik at kvotene kan tildeles andre flåtegrupper som kan levere fisken ved disse anleggene eller det samme lokalsamfunnet.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og legge fram forslag om at eventuelt inndratte torsketrållkonsesjoner med leveringsforpliktelser skal kunne underlegges lokal forvaltning, for på denne måten å sikre den opprinnelige intensjonen med leveringsforpliktelsene.»

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 85 mot 9 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 18.01.33)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:28 S (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Johnny Ingebretsen, Torgeir Knag Fylkesnes og Audun Lysbakken om at fiskekvotene skal forbli i lokalsamfunnet og sikre stabil råvaretilgang for næringslivet – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Til sak nr. 6 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 7

Komiteen hadde innstilt:

Stortinget samtykker i godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 19/2014 av 14. februar 2014 om innlem-

melse i EØS-avtalen av kommisjonens gjennomføringsbeslutning 2011/633/EU om de felles spesifikasjonene i registeret for jernbaneinfrastruktur.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 8

Komiteen hadde innstilt:

Stortinget samtykker til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 173/2013 om innlemmelse i EØS-avtalen av direktiv 2009/33/EF om fremme av renere og mer energieffektive kjøretøy til veitransport.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Sak nr. 9 [17:59:20]

Referat

1. (254) Statsministerens kontor melder at
 1. lov om endringer i adopsjonsloven mv. (Lovvedtak 42 (2013–2014))
 - er sanksjonert under 25. april 2014
 - Enst.: Vedlegges protokollen.
2. (255) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Terje Aasland og Ola Elvestuen om å avslutte det utvidede forsøket med bruk av snøscooter samt endre lov om motorferdsel i utmark og vassdrag (Dokument 8:63 S (2013–2014))
 - Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.
3. (256) Representantforslag fra stortingsrepresentanten Rasmus Hansson om en norsk klimaprosent (Dokument 8:64 S (2013–2014))
 - Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for finanskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
4. (257) Finansmarknadsmeldinga 2013 (Meld. St. 21 (2013–2014))
 - Enst.: Sendes finanskomiteen.
5. (258) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tove Karoline Knutsen, Freddy de Ruiten, Ruth Mari

Grung, Audun Otterstad og Torgeir Micaelsen om økt kapasitet i sykehusene og kortere ventetid for pasientene (Dokument 8:62 S (2013–2014))

Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.

6. (259) Endringer i politiloven (tigging) (Prop. 83 L (2013–2014))
 - Enst.: Sendes justiskomiteen.
 7. (260) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Else-May Botten, Knut Storberget, Odd Omland og Ingrid Heggø om endring i § 23 nytt tredje ledd i lov om fritids- og småbåter (småbåtloven). (Påbud om redningsvest i fritidsbåter) (Dokument 8:56 L (2013–2014))
 8. (261) Lov om erstatning for naturskader (naturskadeerstatningsloven) (Prop. 80 L (2013–2014))
 - Enst.: Nr. 7 og 8 sendes næringskomiteen.
 9. (262) Brev fra Statsministerens kontor vedrørende forslag til kostnadsfordelingsmodell mellom ekomtilbydere og staten, datert 11. april 2014
 - Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen etter forretningsordenen § 39 fjerde ledd.
 10. (263) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Audun Lysbakken, Knut Arild Hareide, Trygve Slagsvold Vedum og Rasmus Hansson om stans i norsk implementering av datalagringsdirektivet (Dokument 8:60 S (2013–2014))
 - Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for justiskomiteen og utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
 11. (264) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lise Christoffersen, Kjell-Idar Juvik, Ingvild Kjerkol, Sverre Myrli og Magne Rommetveit om at bompenger også kan benyttes til nødvendige, eksterne beredskapsiltak (endring av veglova § 27) (Dokument 8:61 S (2013–2014))
 12. (265) Utbygging og finansiering av rv 13 ved Jobberget i Hordaland gjennom utviding av Vossapakko (Prop. 81 S (2013–2014))
 - Enst.: Nr. 11 og 12 sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.
 13. (266) Årsrapporter fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2013 (Dokument 17 (2013–2014))
 14. (267) Investeringar i Forsvaret (Prop. 84 S (2013–2014))
 - Enst.: Nr. 13 og 14 sendes utenriks- og forsvarskomiteen.
- Presidenten:** Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Det er ikke skjedd, og møtet er hevet.

Grunnet en inkurie har det oppstått en feil i pagineringen fra møtet 6. mai 2014. Derfor er det lagt inn blanke ark i slutten av dette referatet.

